HET HEIL ONS TOEKOMENDE

Dr. A. KUYPER

LIBRARY OF PRINCETON
MAR 1 [illegible] 2010
THEOLOGICAL SEMINARY

KUYPER BS492 .K894 1909
Kuyper, Abraham, 1837-1920.
Heil ons toekomende :
stichtelijke bijbelstudiën /

HET HEIL ONS TOEKOMENDE.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

http://www.archive.org/details/hetheilonstoekom00kuyp

Het heil ons toekomende.

STICHTELIJKE BIJBELSTUDIËN

DOOR **Dr. A. KUYPER.**

(UIT HET WOORD. — TWEEDE BUNDEL.)

VOLKSUITGAVE.

LIBRARY OF PRINCETON
MAR 18 2010
THEOLOGICAL SEMINARY

KAMPEN — J. H. KOK — 1909.

INHOUD.

Bladz.

I. Schuchterheid in het heilige. 1—38

1. Tusschen vroomheid en huichelarij de grens zoo klein . 3
2. Het heilige niet voor de hondekens 6
3. De Peerlen niet voor de zwijnen 10
4. Uitverkoren en daarom nederig 13
5. Loop met uw zielservaring niet te koop 17
6. De zielsgevaren van het ambt 21
7. Bidden of prevelen? 24
8. Tyrannie der vromen 28
9. Geestelijke gewetenloosheid 32
10. Soberheid ook in het uitstrooien van het zaad des woords 35

II. De Sleutelen. 39—87

1. Het vraagstuk der Kerk raakt het geloof 41
2. De sleutelen des Hemelrijks en het Protestantisme . . . 44
3. Schriftelijke zin der sleutelen 47
4. De sleutelen aan de Gemeente toevertrouwd 51
5. Individualisme en Solidariteit 54
6. Het Koninkrijk nu reeds op aarde 58
7. Belijden 61
8. Petrus, de zuil der Gemeente 65
9. Petrus, maar niet alleen 69
10. Het Apostolaat 73
11. Het Apostolisch Testament 76
12. De verbreking en herstelling van het twaalftal 80
13. Kan het Apostolaat vernieuwd worden 83

III. De Sleutelmacht. 89—121

1. Tucht uit liefde 91
2. De geordende macht 94
3. Noch Paus, noch independentisme 98

Bladz.

4. De Verkiezing grondslag van het kerkrecht 102
5. Ambt en Gave 106
6. De inwoning van den Heiligen Geest 110
7. Het ambt en de gemeenteleden 114
8. Kerk, Conventikel, Gezin 118

IV. De Uitverkiezing. 123—198

1. Het cardinale stuk der Gereformeerde kerk 125
2. Wat de oude christelijke kerk van de uitverkiezing hield? 129
3. De uitverkiezing schuilend in de tente der vromen . . 133
4. Scholastiek en levensernst 138
5. Waartoe uitverkoren? 143
6. Uitverkiezing op natuurlijk terrein 147
7. De vrijmacht des Heeren 152
8. Vergelding hiernamaals 157
9. Begenadigden en Onbegenadigden 161
10. Vijandsliefde 165
11. Verkiezing van den Koning 170
12. Verkiezing van het volk 175
13. Verkiezing van de enkele geloovigen 179
14. De voorbereidende genade 184
15. Van voor de grondlegging der wereld 189
16. Uitverkiezing en verantwoordelijkheid 193

V. De mensch Christus Jezus. 199—251

1. „Mensch" en „Vleesch" 201
2. „Vleesch" en „Geest" 205
3. De vleeschwording van den Mensch 210
4. „Manna" en „Brood" 214
5. De vergoding van het menschelijke in Jezus 219
6. Onze kinderen 223
7. „Mensch" en „Wereld" 228
8. „Zonde voor ons" 233
9. „Niet van deze wereld" 237
10. Zoon van God 442
11. Zoon des Vaders 247

I.

SCHUCHTERHEID IN HET HEILIGE.

I.

TUSSCHEN VROOMHEID EN HUICHELARIJ DE GRENS ZOO KLEIN!

> Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uwe peerlen voor de zwijnen.
> Matth. VII : 6.

Er is een te koop dragen van het heilige Gods, dat elk teeder gemoed beleedigt en den door hooger Geest gekuischten smaak pijnlijk kwetst.

Er is ook, zonder met die zucht naar vertoon behept te zijn, een werktuiglijk, en dies gedachteloos, bezigzijn met het heilige, waartegen het waarheidsgevoel in verzet komt en de geest des Heiligen in ons met niets sparenden toorn ijvert.

Er is eindelijk, en hier schuilt het ergste kwaad, een bewust misbruiken van het heilige tot kwetsing en vernedering van den naaste; een plaagzucht van de slechtste soort, die niet schuwt, het heilige in gif te doopen, en den eenvoudige tot zijn slachtoffer kiest; een diabolische vermenging van de heiligste gewaarwordingen met de verfoeilijkste tochten van het eigen hart, waartegen de barmhartigheid ten oordeel roept en die door geheel ons menschelijk besef wordt verafschuwd.

Deze drie kankerende uitwassen aan de plant der vroomheid zijn bij elken godsdienstvorm denkbaar. Onder de Mozaïsche bedeeling, zoowel als onder de tucht der Schriftgeleerden sinds Ezra en Nehemia. Bij Israël evengoed als onder de discipelen van Jezus. In Rome's wierookwalmen niet minder dan bij den soberen eeredienst der Hervormden. En, om ook de tegenstellingen onzer dagen te noemen, ze komen onder telkens gewijzigde vormen evengoed bij onze Irenischen en Orthodoxen, als bij Groningers en Modernen voor.

Boosaardige toeleg is hierbij nimmer het uitgangspunt.

Het hart, dat in deze kronkelwegen verliep, begon schier zonder uitzondering, met een zweem van ernst, met een goed deel oprechtheid, en onderging niet zonder blij gevoel den machtigen indruk van het heilige, dat hem overweldigde.

Slechts ging die ernst niet diep genoeg, liet de valsche plooi van het hart zich door de zachte hand der oprechtheid niet glad strijken, de indruk werkte niet door.

Toch was die indruk ook weer te machtig, om naar willekeur met het heilige te breken. Het vaarwel zeggen, na het eens gekust te hebben, dorst men niet. *Met* het heilige zou men voortaan leven.

De vraag bleef slechts:

Zult *gij* het heilige of zal het *heilige* u dienen? Zult gij u als creatuur ten dienste van het heilig beginsel stellen, of wel het hoogheilige neertrekken in uw lage levenssfeer, om het te gebruiken voor u zelf?

Bij het altaar onzes Heeren is óf volkomen toewijding *van* zichzelf, óf vermetele toewijding *aan* zichzelf.

Eerst bij deze scheidslijn gaan de oprechte van hart en de huichelaar uiteen.

Deinst men voor die algeheele prijsgeving van zichzelf terug, bekeert men zich niet, weigert men het eigen ik den dood der zelfvernietiging te laten sterven, — dan helt het pad der geveinsdheid, en kruipt de mantel der huichelarij ons als een lijkkleed om de leden.

Het volgt dan uit den aard der zaak, dat men, uit ingenomenheid met zichzelf, allereerst bedacht is op *vertoon*. De godsdienst in zijn ontaarding, die geen kroon meer bij God wacht, moet een kroon zoeken bij menschen.

Eens die rol begonnen, moet ze voort- en afgespeeld tot het einde toe. Dat is de vloek, waarmeê alle huichelarij haar slachtoffers vervolgt. Het masker der geveinsdheid is het onteerend symbool der verachtste slavernij. De zucht naar vertoon moet dus leiden tot doode werktuigelijkheid, het gedachteloos doen, het stuitendst formalisme.

Onder die vergulde oppervlakte wroet de worm der toomelooze zelfzucht al dieper voort. Het hart verstikt in zijn edelste deelen, en niet lang, of de lage passies van plaag- en kwelzucht sluipen in de ziel. Toch kan ook daarbij de rol niet afgelegd, die men speelt. Het heilige, eerst slechts middel tot vertoon, toen werktuiglijk tijdverdrijf geworden, geraakt zoo ten leste in dienst van den Booze. Het nijdige hart grijpt naar het heilige Gods, om snel dat heilige te wonden en vreugd te scheppen in leedvermaak.

Nauw hangt hiermeê saâm, en toch is van deze heilige uiting verschillend, het te roekeloos spelen met de schelheid van het volle licht bij de nog aan licht ontwende oogen.

Er is een voorleggen aan de kinderziel van wat het kind nog niet in zich op kan nemen. Er is een bergen in het Heilige der heiligen, van den man wiens voeten nog nauwelijks den Voorhof betreden kunnen. Er is een verkwisten van de mysteriën des geloofs aan den onbekeerde, wien het zintuig tot waarneming van deze geheimenissen nog ontbreekt. Er is kortom een te grabbel werpen van het heilige voor ongeheiligde oogen, dat niet stichten en niet winnen kan, en slechts verraadt, dat het u zelf aan eerbied voor het heilige schort en de barmhartigheid, die van boven is, u ontbreekt.

Ook hierbij verraadt zich, wat we straks vonden. De grenslijn tusschen het *gewijde* en het *ongewijde* verloor haar beteekenis. Men trekt op het onheilige erf wat op het heilig erf thuis behoort, en men waagt het, het heilige te behandelen naar de wijs, die alleen bij het ongewijde geoorloofd is.

Tegen de *schuchterheid* in het heilige wordt dus op elk dier vier wegen gezondigd.

Het heilige Gods is zoo onbegrijpelijk teeder, dat het met zeker angstgevoel terug moet schrikken voor de aanraking met het ruwe en gemeene dezer onheilige wereld.

De overvallen bidder schrikt onrustig op als de betrapte dief.

Dit feit, door elks ervaring bevestigd, is verre van toevallig. Het kenteekent het heilige in zijn verhouding tegenover de wereld.

Het heilige Gods raakt de pit onzer ziel, het leven van ons innerlijk *ik* in zijn verborgenste kern. Het kan niet trillen of geheel het kunstig weefsel der teederste draden onzes harten trilt meê.

De kieschheid, die de geheimen van het huwelijksleven sparen doet, de beschroomdheid, waarmeê een hartsgeheim zich schuil houdt, moet in nog versterkten vorm zich uiten in de schuchterheid, waarmeê het heilige door ons wordt aangeraakt. Het mag nooit aangeraakt zonder het besef, *dat 't het heilige is.*

Die schuchterheid in het heilige is een der schelste tonen, die door de Bergrede van onzen Heere spelen.

„Zoo wanneer gij aalmoes doet, laat niet voor u trompetten, gelijk de geveinsden. Voorwaar zeg ik u, zij hebben hun loon weg. Maar gij, als gij aalmoes doet, zij het voor uwe linkerhand verborgen, wat uw rechterhand deed."

„Zoo wanneer gij bidt, bidt niet gelijk de geveinsden om van menschen gezien te worden. Voorwaar zeg ik u, zij hebben hun loon weg. Maar gij, als gij bidt, ga in uw binnenkamer en sluit achter u toe."

„Zoo wanneer gij vast, toon geen droevig gezicht gelijk de geveinsden Voorwaar zeg ik u, zij hebben hun loon weg. Maar gij, als gij vast, zalf uw hoofd en wasch uw aangezicht."

„Oordeel niet, opdat gij niet geoordeeld wordet!"

„Zeg niet tot uw broeder: „Laat toe dat ik den splinter uit uw oog wegneme!" en zie, den balk in uw eigen oog bespeurt ge niet!"

„Niet een iegelijk, die tot mij zegt: „Heere, Heere!" zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders die in de hemelen is."

Genoeg, schier bij elk woord dat van Jezus' lippen vloeit, bespeurt ge de innerlijke worsteling tegen de ruwe gemeenmaking en veruitwendiging, waaraan Hij het heilige ter prooi ziet. Het is als vreesde Hij het nóg heiligere te openbaren, waar Hij de zondige brutaliteit van het hart reeds het heilige zoo weinig ziet verschoonen.

Hoe kon het anders, of die roerende gedachte moest ten slotte tot opzettelijke uiting komen. Hoor, daar werpt Hij de vormen ter zijde, om het beginsel in al zijn naaktheid en klaarheid uit te spreken en, met zijn hand beschermend over het heilige opgeheven, roept de Zoon van God het zijn gemeente toe:

„Geeft het heilige den honden niet en werpt uw peerlen niet voor de zwijnen!"

En als ter waarschuwing volgt de bange bedreiging: „*Of zoo niet, ze zullen uw peerlen vertreden, zelven zich afwenden, en u verscheuren!*"

Dát is het woord Gods, waarmeê een wachter bij het heilige wordt gesteld, een cherub aan den ingang van het wel ontsloten, maar niet opengezet paradijs.

Dat woord, het scheen zoo hard, en het is zoo zeldzaam teeder.

Het kwam in beeldspraak. Zien we eerst wat die beeldspraak beduidt.

II.

HET HEILIGE NIET VOOR DE HONDEKENS.

> Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uwe peerlen voor de zwijnen.
> Matth. VII : 6.

De woorden onzes Heeren moeten uit hun samenhang verklaard. Hiermeê is niet uitgesloten, dat woorden, bij verschillende gelegenheden gesproken, door den Evangelist in groep zijn saâmgebracht. Mits ook in dezen de samenhang, het verband des verhaals, beslisse en in de Schrift zelve de aanwijzing tastbaar zij, dat een verzameling van losse spreuken voor ons ligt. Zoo is het vaak bij Lukas; zoo is het in het geschiedverhaal zelf soms bij Mattheüs; ook bij Markus zijn hier sporen van. Daarentegen is het feitelijke geringschatting van het Schriftgezag, zoo men zich verstout, woorden die den Heere opzettelijk als één onscheidbaar geheel op de lippen worden gelegd, vaneen te scheuren en los te rafelen, als gold het niet een machtig levenswoord, maar koel en kunstig ineengelegd mozaïek.

Toch heeft men dit met het derde deel der Bergrede dusver bijna eenstemmig gedaan.

Jezus' uitspraak, waarin de schuchterheid tegenover het heilige geboden wordt, zijn snijdend woord: *Geeft het heilige den honden niet!* is schier door alle uitleggers losgemaakt van wat voorafgaat, en buiten samenhang met wat volgt verklaard.

Zien we wel, dan werd door deze ongeoorloofde willekeur het recht

verstand van Jezus' aangrijpenden ernst, tot veler schade, beneveld. Als van zelf kwam men er toe, om eenerzijds dat woord in zijn ongebroken hardheid te hard te keuren en feitelijk op nonactiviteit te stellen, en anderzijds aan verkeerd begrip van deze uitspraak een vrijbrief te ontleenen voor eigen gemis aan deernis en ontferming.

De poging dient daarom gewaagd, ook dit woord weer in het licht van zijn samenhang te plaatsen, en den zin dezer uitspraak op te sporen uit wat bij Jezus zelf haar voorafging en volgde.

De Bergrede des Heeren is de Grondwet zijns Koninkrijks, wier peillooze diepte en persende volheid alleen in de gemeenschap des Heiligen Geestes en met het hart dicht bij den Heere gekend wordt. Die Grondwet des Koninkrijks is niet in *nieuwen* vorm gekleed, maar schier geheel aan Wet en Psalmen en Profeten, deels ook aan den niet Schriftuurlijken spreukenschat van Israël ontleend. Wars van afgetrokken begrippen, teekent de Heere daarom de lijnen van zijn Koninkrijk door bij wijs van tegenstelling de trekken te nemen, die Hij in Israëls godsdienstig leven werkelijk voor oogen zag.

Hij was geen nieuwe godsdienststichter in volstrekten zin. Eén is de Kerk aller eeuwen, in haar diepst beginsel reeds bij den eersten mensch gesticht. Die den Heere bij zijn wederkomst in de wolken tegemoet zullen gaan, zullen leven en sterven door geen ander geloof, dan patriarch en profeet gedragen heeft. Niet stichter van een nieuwen *godsdienst*, maar stichter van het geprofeteerde *leven Gods* in het hart der menschheid, is Christus, onze Heere! Hij bouwde niet nieuw, maar voltooide het Godsgebouw op de aloude fondamenten.

De jammerlijke ontaarding van Israëls geloof in den versteenden vormendienst der Farizeën, moest den Heere dus ten teeken en profetie zijn van de geestelijke krankheden, waardoor ook de Gemeente des Nieuwen Testaments zou worden bedreigd.

Met de Gemeente des Ouden Verbonds op één zelfden wortel bloeiend, bezield met kracht uit dezelfde bron geweld, met haar geroepen om draagster van eenzelfde Godswoord te zijn, moest *haar* aanraking met de ongewijde wereld eenzelfde openbaring der zonde na zich sleepen, als in het Farizeïsme den Heere voor oogen stond.

Vandaar dat Jezus aan het beeld van den Farizeër de grepen uit het leven ontleent, die Hij, eer de storm nog losbrak, als bakens op de kust, ter waarschuwing zijner Kerk, neêrzet. Het is als sprak Hij tot de schare: „Aan Israël is het heiligste, aan Israël zijn de verbonden, aan Israël de woorden Gods toebetrouwd, en nu, zie aan den Farizeër, waartoe de verbastering van het beste geleid heeft! Zie dan toe, o, mijn Gemeente! gij, aan wie nog rijker schat wordt toebetrouwd, dat het u niet verga, gelijk het Israël verging! Zie, zie altijd op den Farizeër, u ter waarschuwing, dat ge niet wordt als hij!"

De teekening van den Farizeër gaat daarom in Jezus' woorden steeds aan zijn vermaan vooraf.

Er is sprake van de openbaring des godsdienstigen levens in aalmoes, vasten en gebed, en bij elk dier drie, teekent de Heere eerst den Farizeër, om daarna der schare toe te roepen: „Doe gij alzoo niet, laat veeleer zijn beeld u afschrikken, maar gij, doe alzoo!"

De *aalmoes.*

Ziehier het beeld des Farizeërs:

„Een die voor zich trompetten laat op de straten en in de synagogen, om van de menschen geëerd te worden."

Het *gebed.*

Ziehier het beeld des Farizeërs:

„Een die op de hoeken der straten en in de synagogen, met een ijdel verhaal van woorden, bidt om van de menschen gezien te worden."

En evenzoo het *vasten.*

Zie wederom het beeld des Farizeërs:

„Een die een droef gezicht trekt en zijn aangezicht mismaakt, zich niet wascht en zijn hoofd niet zalft, om van de menschen gezien te worden."

En zoo nu ook, in den aanvang van het zevende hoofdstuk, van het *oordeel* en de *hooghartigheid.*

Van het *oordeel* eerst.

Daar hebt ge het beeld van den Farizeër weêr:

„Een die zich het oordeel aanmatigt, metend met de maat der willekeur, en zelf met den balk in het oog, zich aan den splinter in 's broeders oog ergert."

En nu volgt de *hooghartigheid.* Ook hier mogen we dus verwachten, dat het beeld des Farizeërs voor ons oog zal treden. Zie, daar hebt ge hem!

„Een die het heilige aan de honden toewerpt en zijn peerlen voor de zwijnen!"

Eerst zoo we dit woord uit 's Farizeërs leven begrijpen, kan deze uitspraak dus worden verstaan. Bespreken we elk der *twee* deelen afzonderlijk.

Hoe kan de Farizeër ons worden voorgesteld als een „die het heilige voor de honden werpt?"

Gelijk men weet, was de hond bij Israël, niet als bij ons het gekoesterd en geliefkoosd huisdier, maar een veracht, onrein beest, dat men meed en schuwde. Goliaths vraag aan David: „Ben ik een hond?" Abisai's uitroep tot Israëls koning, toen Semeï hem vloekte: „Wie is deze doode hond, dat hij mijn heer den koning vloeken zou?"; en niet minder Paulus krasse greep: „Ziet op de honden!" in den Filippenzerbrief, zijn hierbij ook voor den eenvoudigsten Bijbellezer overtuigend.

Is nu met „het heilige" in het beeld buiten kijf bedoeld het heilige offervleesch, dat den priesters alleen te eten vergund was, dan heeft

de beeldspraak blijkbaar betrekking op een, die staande in het heiligdom, het heiligste ontwijdt door het aan iets onreins en onheiligs toe te werpen.

De naam van het onreine dier immers werd van zelf scheldwoord voor een mensch, dien men verachtte. Vandaar de naam van „honden" op Israëls lippen, zoo dikwijls ten opzichte der heidenen en ook van ons Christenen, gehoord.

Toch werd deze term der verachting niet uitsluitend van de *Goiim* of heidenen, maar ook van het verachte deel des eigen volks gebezigd. Simeï was een Jood en werd door Abisaï voor „hond" gescholden. Israëls blinde leidslieden worden door Jesaja als „stomme honden" geteekend. Paulus ontziet zich niet de Joodsche dwaalleeraars in Filippi's gemeente als „honden" af te schilderen.

Veilig kunnen we dus zeggen, dat met den naam der verachting, als „honden," alle personen 't zij uit de heidenwereld, 't zij uit het eigen volk, kunnen bedoeld zijn, die voor den Farizeër een voorwerp van verachting waren.

Wie dit in het door Jezus geteekend beeld waren, kan aan geen twijfel onderhevig zijn.

De verachten in de oogen der Farizeën waren de „zondaars en tollenaars," de „schare die de wet niet kende," de voorschriften hunner reiniging niet opvolgde, en dus als onrein en veracht buiten de heilige gemeenschap met den engeren kring van de „rechtvaardigen" gesteld werden

Aan die verachte schare nu wierp de Farizeër het heilige toe, gelijk men vleesch toewerpt aan een hond.

Wat beteekent dit?

In het Oosten, en blijkens de gelijkenis van den armen Lazarus ook tijdens Jezus' leven in Palestina, liepen de honden zonder dak en huis, als verafschuwde dieren wild en hongerig door de straten. Wie met iets eetbaars over straat ging, mocht wel toezien, om zich tegen de wraakzucht dezer dieren te wapenen, en omgekeerd, wie er vermaak in schepte een sleep dezer honden achter zich te hebben, behoefde hun slechts nu en dan een stuk vleesch toe te werpen, om van een bassend gevolg verzekerd te zijn.

Leidt dit ons niet op het spoor?

De Farizeër koesterde voor „de schare die de wet niet kende," voor de honden onder hun volk, een diepgaande minachting.

En toch ze hadden die „honden" die „schare," noodig. Zonder die schare zou een Farizeër al de lust van zijn leven vergaan zijn.

Immers, hij zocht bewondering. Al zijn vertoon was, om van de schare gezien en als een heilige vereerd te worden.

Niets was den Farizeër liever, dan zulk een heir van „honden," zulk een groep van „de verachte schare" op straat, zij het ook op zekeren afstand, in zijn gevolg te zien.

Wat middel wendde hij daartoe aan?

Immers een te grabbel werpen van het heiligst, dat er in zijn godsdienst was, tot zelfs van zijn *gebed*.

Kon dan, zoo vragen we in ernst, het beeld van den Farizeër, die het heiligste als lokaas gebruikt, om op straat een sleep uit het volk achter zich te krijgen, ooit treffender geteekend worden, dan hier door Jezus in het „toewerpen van het heilig offervleesch aan een troep jankende honden" geschiedt?

III.

DE PEERLEN NIET VOOR DE ZWIJNEN.

> Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uwe peerlen voor de zwijnen.
> Matth. VII : 6.

De eerste trek in het door Jezus ontworpen beeld is dan niet langer raadselachtig. Een Farizeër, met ambassadeursstap daar statig en beweeglijk langs Jeruzalems straten voortschrijdend, een gapende troep bewonderaars uit het volk achter zich, die hij als honden moge minachten, maar toch door tegrabbelwerping van het heilige opzettelijk lokt en trekt, — was hij met een beeld meer uit het leven gegrepen af te malen, dan door den nasleep van huilende honden, waarvan in een Oostersche stad elk, die hun het *heilige*, en dus *beste* offervleesch toewierp, vooruit zou verzekerd zijn?

Bezien we thans den tweeden trek der gelijkenis, waarin Jezus zijn gedachten inkleedt.

De uitdrukking, door Jezus gebezigd, bevreemdt. „*Peerlen voor de zwijnen werpen!*" Thans mogen we door het lang gebruik der Schrift aan deze zegswijze gewend zijn, maar toch, ze drijft ons meer op den klank van het woord na, dan dat ze in haar helderen zin verstaan wordt. Er schijnt — waarom het verhelen? — in die samenvoeging van „peerlen" en „zwijnen" een overdrijving te schuilen, die den gekuischten smaak min weldadig aandoet. Gezocht, niet uit het leven gegrepen, dus wanen we bij oppervlakkig inzicht, is zoo zonderling een beeld.

Toch, zoo een gissing geoorloofd is, zou ook hier een lichtstraal op de Schrift vallen kunnen.

Verplaatsen we ons, zooveel het kan, in het volle leven der Joodsche maatschappij, tijdens Jezus op aarde was. Aan *dat* leven was dit beeld, zijn al Jezus' beelden ontleend. Uit *dat* leven moet dus ook deze trek verklaring ontvangen, zoo ze immers te geven is.

Het zwijn was voor Israël onder alle onreine dieren schier het onreinste. „Ook het zwijn zal u onrein zijn!" zegt de wetgever in Leviticus met al den ernst van zijn sober woord. Als gruwel voor Jehovah getuigt Jesaia van het afvallig Israël zijner dagen, „dat men zittende bij de graven, zwijnenvleesch at en gruwelijke dingen in zijn vaten had." „Zwijnenbloed" is hem een uitgieting des verfoeisels, dat als zinnebeeld gerekend wordt van alle lastering tegen den Heere (Jes. 65 : 4 en 66 : 3).

Toch zou men zich misrekenen, zoo men het Israël *vóór de ballingschap* het zelfbedwang toeschreef, om zich aan zwijnenvleesch te spenen. De toenemende afgoderij moest schending van dit verbod na zich sleepen. Immers, bij meer dan één der Oostersche afgodsdiensten gold het zwijn veeleer als heilig, en vooral in de verfoeilijke kooksels en mengsels, die de guichelaars en waarzeggers bij hun toovenarijen bezigden, was zwijnenmelk en zwijnenbloed een bijna onmisbaar bestanddeel. Het eens als onrein verboden dier verkreeg door Israëls afval in sommige kringen daardoor zelfs een gewijde beteekenis. Niet uit gebrek aan geestkracht, niet bij verzuim, maar opzettelijk en met voorbedachten rade werd de misdaad van het zwijnenvleesch op Israëls heilige erve gepleegd. Jesaia getuigt het ons, als hij zegt: „Die zichzelven heiligen en zichzelven reinigen in de hoven, die zwijnenvleesch eten en verfoeisel en muizen" (66 : 17).

Echter, geheel anders werd dit *na de ballingschap*. Van Babels stroomen keerden alleen de echte Jehovah-aanbidders terug, en aller getuigenis is eenparig, dat Israël deze winste uit de ballingschap wegdroeg, dat het radicaal en voorgoed van alle afgoderij werd genezen. Vandaar dat sinds dien tijd, naar luid het getuigenis der Rabbinisten, niet slechts het zwijnenvleesch elken Judaeër als een gruwel der verafschuwing gold, maar dat zelfs het houden van zwijnenkudden als overtreding van Mozes' wet ten strengste was verboden. We behoeven slechts aan het verhaal van de Maccabeën te herinneren, om dit boven allen twijfel te verheffen.

Antiochus Epiphanes wilde destijds met Palestina doen, wat Ruslands Czaar met de Polen beproeft. Gelijk Polen thans een wingewest is van de groote Russische monarchie, zoo was Palestina destijds een veroverde provincie, die aan het rijk van Syriëns koning was toegevoegd. Scheidt nu niets zoozeer de natiën als verschil van godsdienst, dan is het rusteloos streven volkomen verklaarbaar, waarmeê we alle machtige heerschers behept zien, om elk deel van hun rijk, dat een anderen godsdienst belijdt, tot den godsdienst van het grooter deel des volks, desnoods met staatsgeweld, te bekeeren. Zoo thans de keizer van Rusland. Rusland belijdt den Griekschen godsdienst. Polen is Katholiek. De Polen Grieksch te maken is daarom hoofdbeginsel der Russische staatkunde. En zoo ook destijds Syriëns koning. Syrië was Baälitisch, Palestina eerde Jehovah. Er moest

Antiochus Epiphanus dus alles aan gelegen zijn, ook Palestina van Jehovah tot Baäl te bekeeren.

Voor de groote menigte symboliseert zulk een overgang van godsdienst zich in een uitwendig teeken. Van de diepere verschillen tusschen Mennonieten en Gereformeerden weten de meesten niets. Ze hechten alleen aan het uitwendig verschil in den *Doop*. Van de diepere scheidslijn tusschen Rome en de Hervorming begreep de massa vóór drie eeuwen uiterst weinig, maar terdege wel begrepen ze de uitwendige teekenen van *Beeldendienst* en *Mis*. Zoo ook destijds. Aan opzettelijke aanprijzing van het Heidendom noch aan godgeleerde bestrijding van den Jehovahdienst werd gedacht. Hij nam het volk slechts zooals het volk is, in zijn verkleefdheid aan den vorm, waarin zijn godsdienst zich belichaamt. Hij zocht een uitwendig teeken, voor allen herkenbaar, boven alle dubbelzinnigheid verheven, waaraan terstond openbaar zou worden, of men bij Jehovah bleef, of Jehovah afzwoer. Daarom eischte hij dat elk Israëliet zwijnenvleesch zou nuttigen. Alleen door dit toe te geven kon men den ketterdood ontgaan. Reeds dit feit ontheft dus van elk nader betoog, dat in de dagen na de ballingschap het Levietisch verbod van zwijnenvleesch met het uiterste der nauwgezetheid in Israël gehouden werd.

Toch kon dit verbod op den duur de zwijnenkudden niet van Israëls erve weren. De Romeinen kwamen, en met hun adelaar de op zwijnenvleesch beluste troepen en ambtenaren, die Rome's heerschappij in Kanaän bestendigen moesten. Wat dan natuurlijker, dan dat het overwinnend volk driestweg weigerde, zich, ter wille van Israëls vooroordeel, het genot van zwijnenvleesch te ontzeggen, en eenvoudig door hun karavanen naar Kanaän brengen lieten wat in Kanaän zelf niet was?

Telkens vinden we dan ook onder Rome's opperbewind van zwijnenkudden in Israëls geschiedenis gewag gemaakt. Reeds de kudden bij Gadara en in de Gelijkenis des verloren zoons kunnen hier ten bewijze volstaan.

Toch, al faalde het Israël aan de macht, om deze kudden van hun erve te drijven, al moesten ze het in hun machteloosheid aanzien, dat de heilige erve ontwijd werd, toch gruwde al wat vroom en heilig in hen was tegen het afzichtelijk en in hun oog verfoeilijk dier. Men bande ze zoo ver mogelijk. Tot hoeder eener zwijnenkudde zich te verlagen, was het schandelijkste der vernedering, waartoe een uit Abrahams zonen komen kon. Bij Gadara dolen ze in de woeste plaatsen. De verloren zoon is daarin juist het diepst verloren, dat hij van zwijnendraf dronk.

In plaagzucht moest die tegenzin van Israël zich lucht geven. Een zwijn uit zijn hok te lokken en te kwellen, gold als voldoening aan nationale wraakzucht. Wat nu lag daartoe meer voor de hand, dan het schrokkig zwijn, dat op alles toeloopt en op alles met zijn snuit

losgaat, kleine steentjes, in den vorm aan voedsel niet ongelijk, toe te werpen, en er zich dan in te verlustigen, als men het vratig dier snorkend op het steentje aan zag schieten, om, merkend dat het bedrogen was, zich in woede om te keeren en het steentje uit zijn snuit weg te blazen?

Verklaart dit het beeld niet, hier door Jezus gebezigd?

Voor den Farizeër is de „schare die de wet niet kent" een onheilige massa, die de erve der vaderen ontwijdt. Ze kunnen in hun hooghartig gevoel den lust niet weerstaan, om die zondaars en tollenaars, die in hun schatting met het zwijn gelijk staan, op hun wijs te tergen en te sarren. Ze werpen hun daarom toe, wat den schijn van voedsel voor hun ziel heeft, maar niets dan de versteening der waarachtige zielespijs is, en waarop de teleurgestelde schare zich de tanden stomp bijt. Dan klaarde het gelaat van den Farizeër op, als hij zoo den onreine zijn geestelijke onmacht en onheiligheid bitter had doen gevoelen. Ze achtten ze als zwijnen en wierpen hun plagend het onverstaanbare, het versteende toe. En nu, ziehier de ironie! dat dorst men te doen met wat men zelf voor „peerlen" hield en waarmeê de kroon hunner eere moest schitteren.

IV.

UITVERKOREN EN DAAROM NEDERIG.

> Alle tong, die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen. Dit is de erve der knechten des Heeren.
> Jesaja 54 : 7.
> Den nederige geeft Hij genade.
> 1 Petr. 5 : 5.

Is het grijpen der beeldspraak in Jezus' woord ons gelukt; was het de Farizeër, die feitelijk het heilige te grabbel wierp voor een door hem als „honden" verachte schare; en evenzoo de Schriftgeleerde in Israël, die tergend en uit geestelijke plaagzucht zijn peerlen den tollenaars toewierp, die als het zwijn onrein waren in zijn hooghartige schatting, — dan kan ook de strekking van Jezus' uitspraak niet langer verborgen blijven en ontplooit ze haar rijkdom vanzelf.

De Farizeën waren m e n s c h e n. Dit vergete men toch niet. Menschen als wij. Met een hart als het onze. Met een innerlijk zielsleven niet anders dan het onze besnaard.

De waan moet afgelegd, alsof in het ras der Farizeën ons een menschengroep van anderen oorsprong, van afwijkende bewerktuiging en van ongewoon duivelschen aard voor oogen treedt.

Och neen!

Ze waren zelfs uit de betere kringen van het beste volk ter wereld gesproten.

Ze hadden in de groote keuze, tusschen de eere Gods en den dienst der wereld, zelfs gekozen voor Jehovahs naam.

Aan vromen zin schortte het den Farizeën niet.

Hun ontzag voor de heilige overlevering, voor Mozes' wet en haar uitlegging was zelfs onbegrensd.

Tegen de Sadduceën streden ze uit ijverzucht voor de heiligheden huns Gods.

Tegen de Herodianen namen ze het op, uit ijverzucht voor de heiligheden van Israëls nationale leven.

Tegen de Esseërs ging hun woord uit ter keering van dweepzucht en geestdrijverij.

Men zie wel toe!

Eerst dan heeft men de Farizeën uit Jezus' dagen begrepen, zoo men de mogelijkheid heeft ingezien, van zelf zulk een Farizeër te worden, en dus de kiem van deze onheilige planting ontdekt heeft in zijn eigen hart.

Er ligt zooveel in hetgeen zoo vaak herhaald is: De Farizeër wordt niet geboren dan bij het heilige Gods. Slechts in vrome kringen is hij denkbaar.

Kan dit bevreemden?

Weet ge wanneer wèl? Als men de heilige beloften Gods tot op een onkenbaar deel doet slinken; als men den diadeem van Gods kindschap schier al zijn peerlen rooft! Te meer nog, zoo deze verkleining van de „erfenis der heiligen" zich paart aan een stelselmatig afdingen op den eisch der volkomen zelfvernietiging, die boven de poort des levens gegrift staat!

Maar anders, neen, dan zijn de toezeggingen aan het kind des Koninkrijks zoo hoog, en is de zelfvernietiging, die eisch des geloofs blijft, zoo onpeilbaar diep, dat de strijd niet kan uitblijven, en het gevaar van spelen met het heilige ieder uur dreigt.

Men neme het toch eens met ernst.

In het geloof werpt de zondaar zichzelf weg, hij acht zich een niet, en minder dan niets. Als schepsel reeds een stofje aan de weegschaal, maar door zijn zonde zelfs aan die waarde nog ontzonken.

Maar nu, zie!

Over die zichzelf wegwerpende ziel gaat een scheppingswoord, het scheppingswoord des Geestes, het hoog gebod der wederbaring uit, en door die scheppende sprake der eeuwige Ontferming wordt dat *niets*, niet maar een *iets*, maat schier *alles*, alles bezittend, alles ervend, alles beheerschend!

Tot hem, tot dat niets, tot dat weggestovene van het stofke aan de weegschaal gaat net woord des Eeuwigen uit: „Ziet, men zal zich tegen u stellen, tegen u vergaderen, maar wie zich tegen u vergaderen zal, zal om uwentwil vallen!"

Hij, de brooze, zwakke, hulpelooze, — zal om zijns Gods wil onverwinlijk zijn! Tegen hem niets bestand! Voor hem alles zwichtend! Alles deinzend voor de geheimzinnige macht des geloofs! Alzoo toch spreekt het woord der belofte: „Alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken!"

Zelfs zal die macht, die hooge macht, die allen tegenstand breekt en onfeilbaar ter overwinning leidt, werken door zijn eigen persoonlijkheid, met een werking, die reikt tot in het eeuwige leven: „Alle tong, die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen."

De ziel, die in haar niet door den scheppenden adem des Geestes bezwangerd werd, hoort dat zij, de geoordeelde in zich zelve, van God Almachtig geroepen wordt, om de wereld en zelfs de engelen te oordeelen: „Weet gij niet, dat de heiligen de wereld oordeelen zullen? Weet gij niet, dat wij de engelen zullen oordeelen?"

Ze ontvangt verzekering van in de handpalm des hoogen en heiligen Gods te zijn gegraveerd, Hem als het zwart van het oog te zijn voor zijn goddelijk hart. Ze hoort dat ze voorwerp was van Gods eeuwige liefde, nog eer ze ooit haar zonde had gepeild en ze nog ontvangen en geboren was. Het bloed des Zoons van God werd ook om haar vergoten. De zalving der heiligen werd haar toebetrouwd. Tot priester gewijd en met Christus als koning gekroond te zijn, i de erfenis der heiligen, geen onzekere toezegging, maar onwraakbare belofte. Van de volzaligheid in liefde, licht en leven heet het: „Dit is de erve van de knechten des Heeren en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de Heere!"

Is dit u Oostersche beeldspraak? Hartstochtelijke uitgieting van het overspannen gemoed?

Immers niet!

Het is het woord uws Gods, de belofte van den trouwen Getuige! Niet boven de werkelijkheid uitgaande, maar verre beneden blijvend! Een worsteling der hemelsche heerlijkheid om een zwakke schaduw, van haar eeuwige glansen te teekenen in der menschen taal.

En ge aanvaarddet die belofte. Er werd u gezegd: „De hemel is uwe, ook is uwe haar heerlijkheid," — en uwe ziel fluisterde in heilige stilheid, schier verlegen over haar grenzenloozen moed: „Amen, ja, Amen!"

Maar opent zich dan met dat Amen niet tegelijk de afgrond van

den eeuwigen dood! Dreigt dan niet een gevaar, waar alle vreeze van weleer slechts spel bij was?

Gij dat alles! Gij, die geroepene, die gezalfde, die gekroonde! Gij „een, die met uw stem verdoemen, die oordeelen, die heerschen zult!" Alles om uwentwil zwichtend, voor u wijkend, om uwer ziele wil met dien ban der machteloosheid belegd!

Als een satan in hoovaardij te worden: ligt het niet voor de deur, waar zulk een woord in de ziel dringt?

En bleef het bij dat woord nog maar!

Maar neen. De ervaring bevestigt het.

Er vaart een moed in de ziel, die dusver ongekend was. De tong raakt los. De begripskracht schijnt verdubbeld. De eerste ledige gedachtenwereld wordt al dichter bewoond. De mysteriën ontsluiten zich. De vragen des levens grijpen aan, die vroeger dof lieten. Ook nu staart het oog naar het firmament van den hemel der hemelen, maar het is of van een sterrewacht en niet meer van de aarde, het is of met gewapend oog en niet meer met een doelloos staren, die blik in de hemelen dringt.

De ervaring bevestigt het.

De feiten toonen het, dat elke macht op aarde, dat alle woeling en wending, dat de machtigste gebeurtenissen zelfs, zich schikken om het leven onzer ziel, alsof ze van God slechts verordend waren, om ons dien zegen te brengen van onzen God. Eertijds in het groot geheel van Gods Voorzienigheid slechts een trillende stip, is het nu of de eigen ziel een middenpunt geworden is, waar om alles zich kreitst en in van God bepaalden cirkelloop zich slingert.

Het geheim wordt ontdekt, dat Gods eeuwige Voorzienigheid elk ten leven geroepene wel beurtelings als een klein raderke in het machtig geheel laat meêwentelen, maar ook beurtelings ten spil voor alle raderen saâm stelt. Het oog gaat er voor open, dat in Gods geestelijke schepping de enkele in het al verdwijnt, maar ook het al om den enkele is. Zelfs in het eerst verspeelde leven merkt de ziel, bij terugblik op het verleden, diezelfde altijd bezige, op haar alles richtende, voor haar immer zorgende liefde van haar God!

. . . . . .

En dan toch nederig te blijven!

Dan door die volheerlijke belofte tot stille nederigheid genoopt te worden!

Dan door zulk een ervaring naar dieper diepte der nederigheid gedreven te worden!

Dan nederig, niet in het kleed maar in het hart, niet in het gebed alleen, maar ook in het verborgene daar binnen te zijn!

Nederig voor God, zeer hoog en heilig! Maar ook voor den mensch, wiens adem in zijn neusgaten is!

Is het niet schier onmogelijk?

Schijnt het niet, als sloot het een het ander uit?
Voelt ge niet, dat de Farizeër veel nader bij uw hart is dan de Tollenaar?

. . . . . .

En toch!
Eén insluiping van zelfverheffing en de diadeem heeft al zijn glans verloren.
Alleen den nederige geeft God genade!

V.

LOOP MET UW ZIELSERVARING NIET TE KOOP.

Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde en onderwerpt haar.
Gen. 1 : 28a.

Het kleed der nederigheid kan niet worden afgelegd, of het kind Gods derft zijn glans. Waar het steeds wordt gemist bestaat vermoeden, dat het kindschap Gods door roof toegeëigend en niet gewerkt was door God.

In den nederige, niet van vorm, maar van hart, schijnt het licht des Eeuwigen, straalt door de vensteren zijner ziel naar buiten en springt niet zelden uit zijn hart in dat des anderen over.

Hoemeer die nederigheid, die kleinheid, dat wegzinken voor God, een waarheid in het binnenste wordt, hoe doorschijnender de zielvensters worden en hoemeer licht ze doorlaten.

Laat daarentegen die nederigheid buiten de ure des gebeds af, duikt ze weg in 's harten grond en duldt ze, even ongestadig als de wolk aan het zwerk, een gestadige wisseling met de buien van zelfverheffing en hoogmoed, dan schuilt het licht, dat in ons was, 't gaat terug naar den eeuwigen Vader en doet geen enkelen straal meer vriendelijk spelen door het doffe, mat geworden glas.

Bij waarachtige wedergeboorte kan dat schuilgaan van het licht slechts tijdelijk zijn. De ingeslopen zelfverheffing, door God zelf teruggedrongen, en onder bittere foltering der ziel beweend, blijkt dan slechts middel ter dieper uitgraving van het hart te zijn geweest; niet lang meer of de nederigheid keert in haar verlaten tente weder, en met verhoogden glans werpt het licht uit den hooge zijn schijnsel naar buiten uit de donker geworden kamers onzer ziel.

Toch geldt hierbij de regel, dat elk nieuw vallen in den hoogmoed het terugkeeren van het heilige schijnsel langer doet uitblijven, pijnlijker keer van zielstoestand na zich sleept, en een innerlijk oordeel over den gevallene brengt, dat ten leste nauwelijks meer wordt opgeheven.

En ging, om ook het schrilste niet te verzwijgen, de wisseling van hoogmoed en nederigheid zoover, dat hoogmoed regel, nederigheid slechts uitzondering bleek; merkte men op, dat de overgang uit hoogmoed in nederigheid nauwlijks pijnlijk aandeed; droeg de betoonde nederigheid geen kenmerk van uit oordeel over den hoogmoed geboren te zijn; bovenal, speelde beide soms dooreen, zoodat een hoogmoedige reuke in het vertoon van nederigheid onmiskenbaar was, — dan ware alle grond aanwezig, om den wortel dier nederigheid niet in God, maar in het booze hart te zoeken, de bron te verdenken waaruit dit hooger leven voorgaf geweld te zijn, en hoogstens aan „een verlichting voor een tijd" te denken, waarbij het tot boete noch bekeering noch tot opstanding uit de diepte der zonde kwam.

Voor verre het groote deel is deze worsteling een verborgen arbeid der ziel. Of het ons geschonken licht een voorwerp van zelfvernietigenden dank, of steunsel voor zelfverheffing in eigen schatting wordt, is alleen op den diepsten bodem der consciëntie te beslissen. In geen veel bezig doen op het terrein van Christelijke werkzaamheid kan die vraag gesmoord; in geen fel bewogen stroom des dwependen gevoels duikt ze onder; in geen som van veelheid des kennisse laat ze zich oplossen! Welk talent ons ook zij toebetrouwd, langs wat weg de goede Herder ons ook in den doolhof des Christelijken levens voortleide, de band onzer ziel met den Drieëenige blijft voor elk hart de hoofdvraag, en uit niets zoozeer als uit de worsteling van den nederige en hooghartige in ons, wordt het antwoord op die vraag voor het eigen hart gekend.

Toch treedt die vraag ook naar buiten.

Het leven der ziel, hoe teeder ook, mag zich niet opsluiten. Gode behoort het toe, niet ons. Het talent mag niet begraven. Het licht in u moet schijnen. Ook aan de plante uwer ziel moet het zaad voor nieuwe kiem gewonnen, waarop de omgeploegde vore reeds wacht.

Intiem, intiemer dan iets, is het heilgeheim Gods met uw ziel. Maar toch, die intimiteit mag tot geen sluiten van de vensterluiken, tot geen versperren van den stroom des hoogeren levens, tot geen toeklemmen der lippen verleiden.

Het licht moet schijnen, de stroom vloeien, de lippen spreken. Een in zichzelf opgesloten Christen is een ondenkbaar figuur.

De paradijswet aan den van God geschapen mensch geldt ook voor het nieuwe schepsel in het Godsrijk. 's Heeren Koninkrijk is een rijk naar 's menschen aard, gebouwd op de ordeningen door den Schepper zelf voor de wereld zijner menschenkinderen gegeven Ook in zijn herstelden stand, ook op de erve des nieuwen Koninkrijks, geldt dan de goddelijke regel: „Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde en beheerscht haar."

Afgesneden is hiermeê de zoo vaak gehoorde tegenwerping, alsof het openbaren van eigen zielsgeheim op zichzelf reeds ontwijding

van het heilige ware te achten. De eisch, dat men van de ervaring der ziel liefst zoo weinig mogelijk reppe, de heiligheden van het hart voor elk onzichtbaar make, en òf geheel van eeuwig leven zwijge, òf althans door vage algemeenheid al het beklemmende aan zoo teeder woord ontneme, wordt door woord en daad de Schrift weersproken, niet beaamd.

Zwijgen over de heiligheden der ziel is geen teeken van schuchterheid, maar eer van gebrek aan ernst en diepte des levens. De schuchtere komt niet dan noode uit zijn verberging te voorschijn, *maar hij komt.*

Zelfs het beweren, dat het genoeg zou zijn, om leven te toonen, en dat opzettelijk spreken van onze ervaringen, dat de onverbloemde poging om anderen tot ons leven te trekken, kortom, de bepaalde prediking van het Evangelie nooit op den weg des eenvoudigen van hart zou liggen, weerspreekt te stuitend en tastbaar het priesterschap der geloovigen, om van gebrek aan erbarming te worden vrijgepleit.

Slechts zie men op de wijze, om zijn leven aan anderen te openbaren, zeer scherpelijk toe.

Kwam het zoover met u, dat ge over het teederst werk Gods aan uw ziele spreken kondt, zonder anderen den indruk te geven, dat uw ziel dat eigen oogenblik lofzong in het binnenste voor Hem, die u trok, dan is niet slechts de invloed van uw woord gebroken, maar hield uw zielsgeheim ook op waarheid voor u zelf te zijn.

Het heilige wordt ontwijd, niet door het te openbaren, maar door het van zijn heiligheid ontdaan en dus niet in zijn werkelijke gestalte aan anderen te toonen.

Het mag op den weg van uw hart naar de lippen het stofgoud van de vleugelen niet verliezen. Uw lippen moeten met de kool van het altaar aangeroerd en ontzondigd, eer ze waardig zullen zijn het heilige in u tot voertuig te strekken. De poort van uw hart mag niet openstaan, zoodat elk er in gluurt, maar moet elk maal dat ge het heilige openbaren wilt, opzettelijk, met bewustheid, liefst met den sleutel des gebeds, worden geopend.

Vooral, het worde na zijn openbaring, naar het hart teruggebracht. Men late het niet op de lippen vernachten, om het straks, als woonde het tusschen uw lippen, te pas of te onpas voor elk oor uit te roepen.

Men zij niet haastig met het spreken van dit heilige des innerlijken levens. Het verlate de lippen niet, eer men weet, dat het door het oor des anderen kan worden ontvangen, om niet daar te blijven liggen, maar om door te boren tot zijn ziel.

Er mag van het heilige niets verloren gaan. Uit erbarming geboren, mag het aan de ordinantie der barmhartigheid niet onttrokken worden. Wat men om niet ontving meê te deelen, is dus plicht, onafwijsbare roeping. Maar nooit doe de drang der barmhartigheid aan den eerbied voor het heilige te kort. Barmhartigheid is nog hooger dan een

karakterloos gevoel van liefde. Barmhartigheid is een liefdegloed, in ons ontstoken door Hem, die ons barmhartigheid deed. Ze is geen eigen bezit, maar slechts voor zoolang en zooveel in ons werkend, als de invloeiing der genade in ons ongestoord en krachtig is. Aan eerbied voor het heilige is ze door haar onafscheidelijk gebonden. Ze houdt op te werken waar het heilige ons gemeen wordt, en straft met machteloosheid, wie haar van het heilige scheidt.

Dit nu geschiedt waar men het heilige aan anderen zoekt toe te bedeelen, zonder dat heel ons hart op dat oogenblik tegen teloorgaan van het heilige waakt.

Te spreken van wat God aan onze ziel deed, zonder dat plaats en tijd en de gelegenheid des levens ons woord als ter inleiding dient; er over te spreken voor het oor, dat nog nooit aan den klank des heiligen levens gewend was; er over te spreken op den toon des alledaagschen gespreks, in ongekuischte, ruwe bewoording; er over te spreken, zonder een worsteling des harten, — dat men liever zwijgen wilde, maar om de eere Gods en uit den drang der barmhartigheid tot spreken genoopt wordt, — is een ontwijden van het eigen hart, een verharden van anderen en een gemeenmaken, van wat het handmerk des Eeuwigen draagt, waarop geen zegen kan worden verwacht.

Nog is hiermeê niet gezegd, dat zulk een spreken op zichzelf reeds Farizeïsme is, maar toch ligt bij zulk een gemeenmaking van het heilige de zonde der Farizeën zeer na.

Of, zeg ons dan, wat drijft u tot zulk spreken?

Niet de zucht om uwen God te verheerlijken: want, slechts aangegrepen door ontzag voor den Driemaalheilige, kunt ge getuigen tot zijn eer. Een kind des stofs, van zijnen hoogen en volzaligen God getuigend, is niet gewoon, is niet alledaagsch, maar staat onder den diepen indruk van de heiligheden die hij hanteert.

Was het dan barmhartigheid die u dreef?

Kon het dat wel zijn? Kiest dan de barmhartigheid niet ook het middel ter doelsbereiking met heilig instinct, en leert dan de ervaring niet, dat zulk een uitstallen van het heilige eer afstoot dan wint?

Maar wat dan?

De zucht, om u zelf in anderer oog te verheerlijken, dat gij, die van God begenadigde, die geroepene, die gansch bijzonder door zijn woord bewerkte waart?

Nog niet.

Zoo ja, dan waart ge reeds de Farizeër.

Neen, er is nog een overgang.

Zulk spreken geschiedt ook soms uit gewoonte, uit sleur, uit hebbelijkheid, nawerking van een heiligen drang, nu ontdaan van zijn bezieling.

Maar zie toe, — van daar tot den volleerden Farizeër is de afstand slechts een enkele schrede!

VI.

DE ZIELSGEVAREN VAN HET AMBT.

Dat niet iemand verachtere van de genade Gods. Hebr. 12 : 15.

Het sterkst dreigt dit gevaar der veruitwendiging voor den prediker, den leeraar, den onderwijzer, den evangelist, kortom voor allen, die krachtens ambt of aanstelling tot bespreken van het heilige geroepen worden.

Het gevaar, waaraan derzulker ziel is blootgesteld, kan niet ernstig genoeg geducht, zoo voor hen zelf als voor den kring, welks geestelijke leiding hun is toebetrouwd.

De denkbeelden, door het volk van het ambt gekoesterd, gaan meestal buiten de werkelijkheid om. Men waant ter goeder trouw, dat een, wiens levensroeping in het heilige Gods ligt, daardoor reeds dien God naderbij, dieper in zijn gemeenschap ingeleid en meer een man des innigen gebeds en des stillen geloofslevens zijn moet. Vroeger althans werd de wensch, dat een geliefde zoon het predikambt mocht kiezen, niet het minst uit de hoop geboren, dat er geen veiliger, vaster weg tot het Godsrijk openstond, dan door de poorte van het ambt werd betreden. Het verkeeren in het heiligdom moest den man heiligen, die het altaar bediende en van het altaar leefde. Zeker kon ook langs deze paden des levens de zonde binnensluipen, maar dit kwaad, aan alle menschen gemeen, daargelaten, liet zich geen levenskeus denken, die meer van zelf een keuze ten leven worden moest.

Een deel waarheid ligt er ook in deze voorstelling.

Aan menigen weg der zonde wordt men van zelf door het ambt ontwend. Menig pad der verzoeking, dat men voor anderen voorbedachtelijk opent, sluit men voor den man der bediening even opzettelijk toe. Wie in het ambt verkeert, ziet de menschen zelden in hun onbeteugelden lust. Met het ambtskleed is een bedekking tegen menigerlei verleiding om de lendenen gegord.

De meerdere kennis mag daarbij vooral niet vergeten. We bedoelen niet de kennis der talen en der wijsbegeerte, maar de kennisse van den geestelijken achtergrond der dingen, de verborgen wijsheid des eeuwigen levens, de kenisse Gods. Ook deze kennis wordt slechts door arbeid des geestes en in het zweet der ziele verworven. Ze komt niet van zelf. Wèl daarom den man, wiens levensdag nu en morgen aan die studie des geestes kan gewijd zijn! Wordt den gewonen mensch slechts een kort, een vluchtig oogenblik, aan handenarbeid ontworsteld, voor dien arbeid des geestes gelaten, hier is een dag, hier zijn dagen, hier is een levensjaar, hier is een leven van jaren

juist voor dit geestelijk zoeken afgezonderd. Is het wonder, dat de oogst des levens rijper, rijker, voller wordt?

Ook de onverbiddelijke drang der noodzakelijkheid schijnt het ambt ten zegen te zijn. Wie vindt anders niet geheele perioden in zijn leven, dat er aan studie van het heilige Gods ternauwernood werd gedacht? Maar bij het ambt is dit afgesneden! Sabbath loopt sabbath na met de ijle der wegvloeiende weke. En ook tusschen sabbath en sabbath moet er gesproken, gebeden, geleeraard, getroost. Niet of de lust wenkt, is de vraag. Het hoogere *moeten* van het ambt komt de zwakke neiging der ziel ter hulpe. Telkens baadt men zich in den vollen stroom des levens en der genade, waar men zonder het ambt geen voetzool zou hebben natgemaakt.

Vooral vergete men niet, dat de prikkels zooveel sterker zijn, die tot krachtige opleving des geestes aanzetten. De meeste aangrijpende voorvallen des levens kruisen het ambt op zijn weg. Geboorte en sterven, binding en ontbinding van huwelijk, ziekte en herstelling, benauwdheid en uitredding, val in zonde en weeropbeuring, ze vragen alle beurtelings dat het ambt ze geleide door dal en over heuvel; een vertrouwen, als nauwelijks vermoed wordt, lokt het ambt in de teederste, heiligste trillingen van het menschenhart; men hoort in het ambt tonen uit 's menschen ziel, die geen tweemaal in een menschenleven te beluisteren zijn: men wordt vertrouwd met genadeleidingen onzes grooten Gods en Zaligmakers, die dag aan dag zijn werkende, arbeidende, wederbarende en leidende kracht als zichtbaar voor oogen teekenen, en al zou soms de drang tot eigen gebed aflaten, dan nog zou het geroep „bid voor mij!" den priester Gods tot voorbede nopen. Die nog niet zelf bidden kunnen, zijn zoovelen.

Er is dus veel van het ambt te zeggen. Het kan in een diepte van het heilgeheim leiden, die buiten het ambt niet gekend wordt. De apostelen en kerkvaders en godzaligen uit den Hervormingsdag zijn van dien hoogeren zegen de onsterfelijke getuigen. Het ambt, mits met genade doorschenen, verfijnt het geloof, ontplooit het verborgen leven en verhoogt de kracht van den geest.

Toch verlieze men daarom de schaduwzijde niet uit het oog. Niets zoozeer als het ambt dreigt onwaar, oneerlijk, onoprecht en huichelachtig te maken.

Dat telkens *moeten* bidden, spreken, voorgaan, doopen, zegenen, o, zeer zeker! het kan bij den wedergeborene de rijping des innerlijken levens verhaasten, maar kan het ook niet verstikkend en verdoovend werken, zoo het tot die volle, krachtige, onvoorwaardelijke en besliste doorbreking des levens nog niet kwam?

Het ware wel af te bidden, dat niemand in het ambt ging, dan na persoonlijk door onzen Heere en Koning gegrepen te zijn. Maar de

tijd der ambtsaanvaarding valt meest in jonger jaren. Om een *aetas canonica* [1]) lacht men thans. Wie zal hier oordeelen? Ten slotte immers het eigen hart! En hoe kan dit met goeden tact kiezen, zoolang men aan de hoogere critiek des geestes nog niet gewend is?

Toch moet er dan gebeden, toch moet er dan gesproken, toch moet er dan gedankt, toch moet er dan gedoopt, toch moet er dan Avondmaal gevierd, toch moet er dan getroost, bestraft, vermaand! Het ambt heeft zijn eischen, — het deelt zijn loop naar uren af. Arme mensch, zoo de loop van het hart in u met den loop van het uurwerk contrasteert!

Gemaaktheid vervangt dan de levensuiting eener hoogere natuur. Schijn van dieper inzicht, vertoon van meerder wetenschap, uitstalling van talent moet dan veel leegs en hols en arms goedmaken en voor geestelijk voedsel dienst doen. Allengs verflauwt ook dat vuur. Sleur en gewoonte beginnen zich als machten in het leven te doen gelden.

Het ambt wordt een manuaal.

Bidden! .... o! spreek slechts! Waar, wanneer ook! Gemoedsstemming doet er niet meer toe. Omgeving imponeert niet meer. Een gebed kan men altijd doen. De houding is spoedig aangenomen, de woorden vloeien van zelf over de lippen. Amen! Het gebed is geschied!

Zoo met elke verrichting van het ambt.

Het gevaar is zoo groot!

Dat uitspreken van den zegen bij het scheiden in Gods huis, wien wordt het niet meer een *missa est*, een gevoeglijk middel ter sluiting van de samenkomst, dan een werkelijk profetisch uitspreken van een zegen over de schare?

Als de Doop in onze steden zich telken Zondag, soms tot twintig-, dertigmaal in eenzelfden dienst herhaalt, behoeft dan het gevaar nog aanwijzing, om den naam des Drieëenigen Gods ten leste uit te spreken, meer gedachteloos dan geestelijk, minder een sacramenteel woord dan een afgemeten klank!

Is het bij het Avondmaal anders? Als het hart er niet bij is, en het ambt toch drijft! Is het dan te vermijden, dat valsche opwinding den echten levensgloed vervangt en men ten leste van het heilige staat te galmen, zonder dat de geest zich in die galmen belichaamt?

Zie maar elk toe op eigen woord en gebaar!

Ook aan dezen vloek van het ambt is te ontkomen, maar veel gebeds en veel genade moet gezocht, om ernstig en waar te blijven, als men dient aan het altaar.

Waakt men niet, laat men zich wiegelen op den stroom van gevoel en gemakzucht, — o, dan komt een onheilige mechaniek van stem en vlotte taal en bevallig gebaar zoo licht de uitingen des geestes vervangen! Dan komt men spreken, bidden, zegenen, doopen

[1]) De bepaling dat men voor zijn dertigste jaar niet in het ambt mocht gaan.

— dat elk levend hart het pijnlijk voelt, hoe er met het heilige gespeeld, hoe het heilige te grabbel wordt geworpen, en dat ook hier die toewijding zijn oorsprong in niets anders vindt dan in hoogmoed.

De trage van geest, wiens ambtsbediening mechaniek werd, *moet* aan den kanker van het clericalisme lijden.

Hij moet uit de hoogte neêrzien op de schare, die van deze gymnastiek der klanken en der gebaren niets af weet en zelfs niet vermoedt hoe ze wordt aangeleerd.

Ten deele wordt die schare hem, wat de honden voor de Farizeën waren. Hij acht, hij mint de gemeente niet. Niet hij komt om haar te troosten. Ze komt saâm om hem te bewonderen.

„De gemeente om den leeraar?" dat is juist het Farizeïsme van het ambt.

Toch hanteeren ze het heilige!

Wat wordt het dan anders, dan een werpen van dat heilige voor de hondekens!

Doorzoeke elk zijn eigen consciëntie!

De nawerking van dit kwaad reikt zoo ver!

VII.

BIDDEN OF PREVELEN?

Die bidt, die ontvangt.
Matth. VII : 8.

In het heilige leidt *veel* doen licht tot *werktuiglijk* doen, gewoonte tot Farizeesche sleur. Maar dien die bij het altaar verkeeren, is daarom een dubbele genade van noode, zal hun aanbidding, naar den eisch van Jezus, een aanbidden zijn in den geest.

Dit gevaar voor het geestelijk ambt spreekt te van zelf om nog aanwijzing te behoeven. Niet één die het ambt bekleedt, of hij blijft den kamp tegen het Farizeïsme strijden, tenzij hij reeds in die worsteling bezweek. De arme! of God zich zijner nog ontfermen mocht!

Toch is dit gevaar niet tot het ambt beperkt. Ook buiten het ambt dreigt het met den geestelijken dood. „Die bidt, die ontvangt," is de wet van Jezus' koninkrijk. Die *niet* ontvangt en toch bidt, is naar dat doodelijk gevaar op weg.

Men versta ons wel.

De Heere zegt niet, dat elk bidder ontvangt *wat hij bidt.* Van zulk bidden spreekt Hij onder geheel ander beding. Dan moet het een

bidden in den naam van Jezus zijn, dat wil zeggen een roepen naar den hooge, waarbij de persoon des bidders in den Naam van Jezus, d. i. in zijn mystieke gemeenschap ingaat, door Hem omsloten, in Hem opgenomen wordt, en roept, niet uit zijn eigen ziel, maar uit zijn in Christus verborgen leven. *Zoo wat gij bidden zult in mijnen naam dat zal Ik u geven!* Nog spreekt Jezus van gebedsverhooring, waar de begeerde zaak voor den bidder in zijn geloof geheel is opgenomen, en hij in zijn smeeken de gewisheid des geloofs ontvangt, dat het van God afgebedene hem, zoo waar God leeft, zal geworden: *Alle ding, dat gij biddende begeert, geloovende, dat gij het ontvangen zult, dat zal u geworden.* In beide uitspraken is niet slechts een *ontvangen*, maar uitdrukkelijke *gebedsverhooring* toegezegd.

Hiervan spreekt Jezus in de Bergrede niet. Die bidt ontvangt, al ontvangt hij niet wat hij bad. Die zoekt vindt, al komt hem iets anders voor dan hij zocht. Die klopt, dien zal opengedaan worden, al moet zich vaak een andere deur voor hem openen, dan waardoor hij poogde in te gaan. Niet van *gebedsverhooring*, maar van de *realiteit des gebeds* is de levenswet door dit woord aangegeven.

Kortweg zou men het aldus kunnen vertolken: Een waarachtig gebed is nooit doelloos, doet altijd een werking, oefent altijd een kracht, en is, ook afgezien van latere gebedsverhooring, den bidder ten zegen.

De nederige ontvangt genade. Die zich in de ure des gebeds niet voor zijn God vernedert, kan niet bidden. Maar die het doet, drinkt met dat bidden zelf genade in, ademt in den dampkring des hemels en wordt door inwerking van hooger kracht verkwikt.

Zou aan dien maatstaf van Jezus' woord gemeten de kanker van het Farizeïsme dan ook het leven van den leek niet bedreigen?

Ook voor hem toch is het Christelijk geloof een levenssfeer, waarin hij zelf bezig is. Er is een ambt, maar niet meer plaatsbekleedend in dien volstrekten zin, dat eigen werkzaamheid ware uit te sluiten. Ook die buiten het ambt staat bidt, ook de leek leest de Schriften, ook de niet geordende zingt Gods lof, ook de Christen in private levenssfeer bedient het altaar der barmhartigheid, zelfs het woord van vermaan en opwekking is thans in eigen kring, niet vreemd aan zijn lippen.

Wat gevaar dan ook voor hem niet, dat het heilige ontwijd, het hooge en heerlijke in de laagten van ons geestelijk leven worde neêrgetrokken, en al ware het slechts tegenover ons zelf met de edelste verrichting des godsdienstigen levens worde gespeeld.

Ten deele is het gevaar buiten het bedehuis zelfs nog grooter.

In 's Heeren voorhoven stemt plaats en omgeving tenminste nog

tot ernst. Niet dagelijks, meest slechts wekelijks gaat men naar het bedehuis op.

Niet alzoo in ons huiselijk leven.

Dáár leven we bij den dag. En elke dag brengt ons een zes- à achttal gelegenheden, waarbij het gebed den Christen als regel geldt. Hij bidt bij zijn ontwaken en eer hij insluimert, en evenzoo opent en sluit hij elk der drie samenkomsten om den huiselijken disch met aanroeping van den Naam des Heeren. Wat veelheid des gebeds, en uit even dezelfde oorzaak wat dreigend gevaar tot gebedsontwijding!

Voeg daarbij de ongewijde stemming van den levenskring, waarin men tot zulk bidden vaak geroepen wordt. Midden uit zijn arbeid; even het gesprek gestaakt, om het na het Amen weêr op te vatten; de gejaagdheid des levens nopend tot haast en ijle; drang om even tusschen het luiden der schel een oogenblik voor het bidden waar te nemen; aller hoofd en hart vaak met vooruitberekening van den straks wachtenden plicht vervuld; de kinderkens in hun onwetendheid door gelach of gegil de stilte vaak storend, — zeg zelf, is het niet of er vaak een samenspanning tegen het gezin in het gezin is, om het verheffen des harten tot God te beletten?

Geen wonder dat dit „bidden aan tafel" dan ook meer dan eenig ander gebed op huiveringwekkende wijs in ijdelen vorm en onheilige gewoontewet ontaard is. Hetzij dat dit bidden zacht toeging, zoodat elk voor zichzelf bad, hetzij dat de vader of moeder des gezins voorging, er is bijna geen huisgezin, waar men niet weet, dat dit gebed zoo zelden bidden is, een saâm bidden van allen uit behoefte van het hart.

Dan maar laten! is het vreugdegeroep der goddeloozen geweest, die onder den schijn van het gebed in eere te houden, er ons volk aan hebben ontwend.

Waar zulk bidden zonde dreigt te worden, moet niet het *gebed*, maar de *zonde* wijken, en elk Christen-gezin moet, van dit dreigend gevaar doordrongen, met den ernst des geloofs er tegen worstelen, tot het gebed hun een macht worde en heel den gang beheersche van het gezin.

Men zie toe.

De godsdienstige opvoeding der kinderen is de teederste.

Meer nog dan in opzettelijk vermaan, moet ze in de practijk des godsdienstigen levens liggen. Maar vergeet het niet. Uw gebed is als het vuur: koestert het niet dan zengt het: en menig ouderpaar heeft de kinderziel in haar teederste vezelen verwoest, door ze gestadig met een onwezenlijk gebed te zengen.

Vooral tegen lang bidden dient bij het gebed aan tafel gewaakt. Het hardop bidden der kleinen door het gebed der ouderen heen moet stellig, als oneerbiedig en zielstorend gemeden.

Ook op vergaderingen zie men toe.

In Christelijke kringen heeft men het gebed ook voor vergaderingen hersteld. Godlof, dat het weer terugkwam. Maar sluit er het oog niet voor: ook hier is met het gebed het gebedsgevaar teruggekomen. Zoo dikwijls is het geen wijding der samenkomst, maar eenvoudig een ceremoniëele vorm ter opening van den kring. Misschien is het vooraf lezen van een stuk uit Gods Woord daartegen het eenig afdoend behoedmiddel. Niets stemt de ziel zóó tot bidden, niets leent aan het gebed zóó den gewijden vorm, als het lezen van een kort stuk uit Gods heilig Woord.

Ook voor het morgen- en avondgebed in den huiselijken kring is zulk een *voorafgaand* lezen niet genoeg te waardeeren.

Althans des morgens is het nog veler gewoonte eerst het gebed te doen en daarna te lezen. Ons dunkt dit strijdt tegen den eisch des geestelijken levens.

Dan bidt de ééne die voorbidt uit zijn gedachten, in zijn vormen, die dat oogenblik buiten de zielsbeweging der anderen omgaan.

Dan bidt men uit het nog leêge hart en bouwt uit zich zelf een gebed op, natuurlijk met het onontwijkbaar gevolg, dat men verloopt in zekere vaste formulen en bijna elken morgen een reeks verwante klanken herhaalt.

Dit werkt doodend op de bezieling van bidder en meêbiddenden.

Daarentegen, vraagt men vooraf met een korte, zeer korte smeeking Gods licht bij het Woord, en leest men daarna een kort deel der Schrift met ernst en aandacht, en doet men *daarna* het gebed, dan staat de ervaring er borg voor, dat uw gebed aan rijkdom van inhoud, aan gloed en bezieling, vooral aan waarheid winnen zal.

Gods Woord geeft dan elken morgen een nieuw, altijd wisselend element uit de heiligheden Gods, dat in frissche kleuren voor de ziel treedt. Met den inhoud leert die Schrift u dan den gewijden, heiligen vorm, waarin het gebed zich uiten zal. Bovenal, niet slechts de ééne bidt dan, die voorbidt, maar ook de gedachten der anderen zijn door het gelezene gericht op een zelfde voorwerp en door de lezing met de gedachten des bidders versmolten.

Haast durven we er bij te voegen, dat de beschroomdheid, die zoo velen van het overluid bidden in hun gezin terughoudt, vooral door verwaarloozing van dien regel wordt gevoed. Men beproeve het eens, om na werkelijke *lezing* uit Gods Woord, de ziel voor den Heere uit te storten, en geen twijfel, of men zal de waarheid bevestigd vinden, dat goed lezen het halve bidden is, gelijk goed bidden het halve werk.

VIII.

TYRANNIE DER VROMEN.

> Naak tot mij niet; want ik ben heiliger dan gij. Jesaia LXV : 5.

Er is een geestelijke kwelzucht uit drieërlei oorzaak: uit *hoogmoed*, uit *hebbelijkheid* en uit *boozen lust*. „Het werpen van de peerlen voor de zwijnen," is voor dezen drievuldigen hartstocht het samenvattend beeld.

Het geloof geeft autoriteit. Wie voor den Heere koos, wordt zich flauw of helderder bewust, dat de zaak, die hij dient, eenig gewicht ook aan zijn persoon leent.

Dit besef is een volkomen juist instinct. De uitnemendheid van Jezus' koninkrijk boven alle schoons en goeds op aarde, is zoo ontwijfelbaar groot, dat de minste „waterdrager en houthakker" bij de legertent van dezen Koning om zijns Heeren wil gewicht erlangt en op zijn plaats en in zijn kring een persoon van beteekenis wordt.

Algeheele onderdrukking van dit besef schaadt aan den voortgang des koninkrijks. Een der machtigste mysteries, waarmeê Napoleon en Frederik de Groote wisten te tooveren, was juist dit gevoel van digniteit, dat zelfs de minste liniesoldaat aan de banier van den veldheer wist te ontleenen. Het was, of een krijger uit de linie van Napoleon of Fritz reeds om zijn kokarde dubbel zoo geducht was als een krijgsman der geällieerden. Dit nu geldt in nog veel hoogeren zin van de krijgsknechten des Heeren. Vergeleken bij de uitnemendheid der zaak die ze dienen, zijn ze zelven niets, beteekenen hun krachten niets, baten hun wapenen niets, maar de enkele *naam* dien ze uitroepen van den Vorst der hemelsche heirscharen, is zoo geweldig en ontzaglijk, dat hun onbeduidende nietigheid tot een element van gewicht, soms tot een onweêrstaanbare macht wordt.

Toch moet dit besef geheel instinctief blijven, of het slaat in ondraaglijken hoogmoed om. Wie, voor zooveel zijn persoon aangaat, ooit op iets anders dan zijn eigen nietigheid ziet, heeft reeds daardoor het geheim zijner kracht verraden. Men mag nauwelijks weten, welk eeuwig gewicht men ontving, of juist door die wetenschap gaat voor ons arglistig hart dat eeuwig gewicht teloor.

Toch is het juist dit euvel, waarmeê men zoo vaak in Christelijke kringen te kampen heeft, vooral bij hen, die men gewoon is „bevestigden en gefundeerden in hun geloof" te noemen.

Voor hen hield het geloof op een worstelen der ziel te zijn. Ze achten in den geloofstoestand te zijn ingegaan, en leven nu voort zonder veel strijd of aandoening des geestes, meer terugziende op

wat vroeger in de ziel omging, dan op de genadewerkingen van het heden, en beschouwen het nu eenmaal als een uitgemaakte zaak, als iets dat vanzelf spreekt, als iets waaraan niemand in hun omgeving twijfelt, dat zij des eeuwigen levens gewis en van hun erfdeel onder de heiligen verzekerd zijn.

Dit trekt almeer in hun levenskring een scherpe grenslijn tusschen hen en de minder vasten of nog geheel onbeslisten. Meer nog door anderer opzien tegen hen, dan door eigen inbeelding, wennen ze zich aan het denkbeeld, dat ze van heiliger gestalte dan de anderen zijn. Almeer komt het hun voor, alsof de plante hunner ziel, het tijdperk der natmaking en omgraving reeds lang voorbij, alleen op het afwerpen van vrucht voor anderen had bedacht te zijn. Bijna uitsluitend op de kroon, schier nooit op den wortel van hun zielsleven is hun oog gericht. Zoo wordt de afstand tusschen hen en hun omgeving al wijder, al grooter. Bij hen het licht, in anderen slechts de schaduw. Als geestelijke koningen gevoelen ze zich in het kleine rijkje van hun kring.

Bij zulk een gemoedstoestand ligt de zonde van den hoogmoed voor de deur, en moet ze, eenmaal binnengeslopen, zich ten koste van anderen zoeken te uiten. Heeft men eenmaal den naam van geestelijke meerderheid te bezitten, dan moet die naam ook opgehouden. Vooral zoo vreemden den kring binnentreden, moet het purper der geestelijke uitnemendheid worden omgehangen. De eens veroverde heerschappij moet door inspanning van kracht worden gehandhaafd en — hoe kan het anders? — zooals de schilder op het doek zijn lichttinten penseelt, zoo moet dan ook de lichtglans om het eigen hoofd getooverd, — door een donkere schaduw te laten vallen op anderen.

Aan opbeuren van het gekrookte riet kan dan niet gedacht. Het moet ijlings verbroken. Aan voeden van de glorende vlaswiek valt niet te denken. Geen licht, schaduw moet er zijn, en elk vonkje, dat opgloort, dreigt daarom zijn grootheid te verkleinen. Zoo wordt de liefde gedood, de barmhartigheid uitgestooten, en het rijkst, het heerlijkst voelt men zich, als alle vonk des levens van rondsom is uitgebluscht, en er maar één licht flikkeren blijft, — dat der eigen ziel.

Onnarekenbaar is de schade door zoo licht verklaarbaren hoogmoed en zelfverheffing aan het Koninkrijk van Christus toegebracht. De Heere buigt zich neder, wordt mensch, wordt een dienstknecht met en voor ons en vernedert zich als een worm in het stof, om zelfs den diepst neêrgebogene te bereiken en het geloof aan weeroprichting te blazen in de diepste verbrijzeling van het hart.

Niet alzoo deze „heiligen."

Die gelooven wil moet maar opklimmen tot de hoogte van hun eeregestoelte. Zij neigen zich niet tot het nog kruipend kind om het op te richten en loopen te leeren, maar zien uit hun vermeende hoogte op de kleinen en bedrukten van ziel neder, als had de be-

nauwdheid hunner harten geen ander doel, dan om een maatstaf te leveren voor hun hoogen geestesstand.

Ze lokken niet, maar stooten terug. Ze geven den beklemden van hart een indruk, alsof hun toebrenging onmogelijker dan het onmogelijke zelf was. Geen hoop, maar wanhoop werpen ze in de geschokte ziel. Het pas ontloken kiempje wordt door hun hoogheid van taal op den bodem des harten vertreden. Ze doen zeer, ze pijnigen die om hen zijn, zonder zelf het te weten, en in stede van balsem in de wonde te druppelen, maken ze de wond der ziel telkens rauw.

Eenmaal in die ontferminglooze hardheid gevangen, gaat die stugheid des geestes allengs in een tweede phase over: ze wordt *hebbelijkheid*. De hooge plaats in de geestelijke schatting zijner omgeving is ingenomen. Men worstelt niet meer, om die te veroveren of te behouden, maar gevoelt zich in het bezit van het begeerd en niet meer bestreden gezag, en spreekt dies zijn hoogheid meer in houding en voorkomen dan in opzettelijk woord uit. Het is of de ziel haar eigen gewaarwording in de trekken en plooien van het gelaat heeft afgedrukt. De opslag van het oog, de starheid van blik, de wijs zelfs van zich te bewegen en zich aan anderen voor te doen, draagt het stempel van een hoogmoed, die tweede natuur werd, en niet met anderen in aanraking kan komen, zonder hun den hoekigen kant van zijn eigenwaan schrijnend te doen gevoelen.

Dit kwaad is erger dan het eerste.

In de eerste phase was er althans nog een betoon van geestelijke kracht om zijn plaats te veroveren. Thans week ook dit. Er is geen uiting, geen levensbeweging meer, die nog soms, om de onbetwistbare meerderheid van geest, met zooveel zelfverheffing kon verzoenen.

Daar komt bij, dat de stugheid van geest eerst, zij het ook zelden, maar dan toch soms, nog door een uiting van menschelijk gevoel en geestdrift voor 's Heeren naam werd afgebroken. Het moest een uit de rol vallen zijn, maar er was dan toch een oogenblik, dat die ondragelijke beminnelijk werd en zegenend op anderen werkte.

Daarentegen, eens hebbelijkheid geworden, gaat ook die vrucht der minlijke ongelijkheid te loor. De ijskorst is over den stroom dichtgevroren. Geen golf kan den kop meer boven den spiegel verheffen. Het moge daaronder nog soms stuwen en bruischen, maar zelfs de minste schudding van die levensbeweging krijgt men niet meer te zien. Ook in oogenblikken dat alle gedachte aan hoogmoed verre is, staat toch de démon van zelfverheffing nog op het gelaat. Zelfs als men zich nog poogt te vernederen, gluurt de booze hoogheid uit alle trekken van het zich neerbuigend hoofd.

IJskoud hoort men zulk een spreken over de niet toebrenging der duizenden bij duizenden om hem heen. Geen hand wordt zelfs in

schijn meer uitgestoken, om krijgsknechten te werven voor de heirscharen Gods. Men vindt het volkomen natuurlijk en bij uitnemendheid goed, dat die anderen niet gelooven. Daar lijdt men niet meêr onder, daar strijdt men niet meer tegen. Men legt er zich bij neêr en heeft er vrede meê.

Laat een beklemde van ziel zulk een versteende gestalte ontmoeten, en ze voelt de kwelling zonder zich zelve bewust te zijn. Ze weet slechts dit, dat die heilige man haar neerdrukt, en dat ze geen oogenblik banger vindt, dan waar zijn kwellende ontmoeting moet getrotseerd.

Toch is er nóg onheiliger.

De hebbelijkheid kan ten leste in wreedheid en *boozen lust* overslaan, de geestelijke koning een geestelijk tyran worden in zijn kring. Gelijk de wellust ten leste in wreedheid ontaardt, zoo ook de geestelijke hoogmoed.

De zucht om de meerdere te zijn kan in haar voleinding een hartstocht worden, die lust vindt aan anderer zielsbenauwdheid en zich vermaken kan met de foltering van het hart.

Ook die luipaarden zag men soms in het heilig woud van het heilige des Heeren binnendragen. Laffe, machtelooze geesten, die den blik neêrslaan, waar waarachtig geloof hun op den weg ontmoet, en die het samenzijn met Gods echte kinderen uit schuwheid des geestes mijden.

Maar is daar een weerlooze, een verlatene, een afgedrevene ziel, een, wie de bekommering en beklemdheid des harten op het gelaat geteekend staat, en wie de vraag: „Wie redt mij?" van de zwijgende lippen spreekt, o, dan heeft de roofvogel zijn aas gevonden, waarop hij neêrstrijkt. De angst der ziel moet zijn vermaking zijn.

Dan gaat het op een spreken en wegen en keuren. Eerst wordt een schijn van belangstelling aangenomen, waarmeê men als de spin de vlieg, het arme slachtoffer in zijn web vangt, — en gaf ze eenmaal gehoor, o, dan moet de ongelukkige in telkens dieper diepte neêrgestoten, dan moet elk starretje daarboven voor een dwaallicht verklaard, alle betere hoop, waaraan ze zich vastklemde, als zelfbedrog weggecijferd. Last op last wordt der schier bezwijkende ziel dan opgeworpen. Elke kier, waardoor ze in den hemel gluurde, dichtgestopt. Opengereten haar wonde, gespot met haar tranen, met satanischen glimlach gelachen om haar angsten. De wreedaard! Hij heeft zijn scherpste pijlen in het heetste gif gedoopt. Hij krenkt, nijpt, trapt de weerlooze op de fel geprangde borst, en als ze dan niet meer kan, en schreiend in haar wee en pijn wegzinkt, o! dan is het doel bereikt, dan waant de „heilige zijn heldenstuk volvoerd te hebben, en ziet nog met een verachting op zijn prooi neder, als waarmeê een

Farizeër in Jezus' dagen alleen neêr kon zien op het onheilige zwijn, dat als het dier der vervloeking zijn heilige erve bezoedelde.

God zij lof! Tot dat uiterste komt het niet veel. Maar reeds het eerste begin van deze geestelijke kwelzucht is zoo verfoeilijk.

Zie toch een ieder toe op het eigen hart! De kiem van dat verfoeilijk kwaad wordt in den bodem van elks hart gevonden.

Wee hem, die het uit laat spruiten!

Nooit gruwelijker wordt het bloed van den Zone Gods vertreden, dan waar men zijn naam noemen durft, en toch het gekrookte riet verbreekt.

IX.

GEESTELIJKE GEWETENLOOSHEID.

> Ga henen tot dit volk en zeg: hoorende hoort, maar verstaat niet. Jes. VI : 9.

Eerst na de bestrijding van geestelijke *zelfverheffing* en geestelijke *kwelzucht*, komt de laatste en diepste zin van het „heilige voor de hondekens" in aanmerking: de geestelijke *gewetenloosheid*.

Zeer zeker toch ligt in Jezus' beeldspraak óók de ernstige waarschuwing: Zie toe, dat ge door gedachtelooze aanbieding van het heilige anderer oordeel niet verzwaart.

Het lag verre van ons om deze opvatting van Jezus' woorden ter zijde te schuiven: slechts kwamen wij er tegen op, dat het snijdend aphorisme der bergrede *uitsluitend* in den thans bedoelden zin verstaan wierd.

Daartegen verzett'en we ons, èn op grond van het redebeleid èn op grond van den eisch door al Jezus' beeldspraak gesteld. Geen phantasie, de werkelijkheid bood Hem zijn beelden. Slechts uit de werkelijkheid mogen hun trekken dus worden verklaard.

Op dien grond beweerden we derhalve, dat het beeld van het heilige met de hondekens en van de peerlen met de zwijnen allereerst de *zelfverheffing* van den Farizeër tuchtigt, die de peerlen van zijn heiligen godsdienst misbruikt, om bewondering te ontlokken aan een schare, die hij als een verachtelijke, onreine massa minacht; en ten tweede, de geestelijke *kwelzucht* striemt en geeselt van den versteenden schijngeloovige, die een welbehagen vindt in het verbreken van het gekrookte riet en het kwellen der benauwden van ziel.

Hiermeê echter is de diepte van Jezus' woord nog niet uitgeput.

Ook van geestelijke *gewetenloosheid* is sprake. Niet als opzettelijk bedoeld, maar als onvergeeflijke schuld der onnadenkendheid.

Die de hand aan het heilige slaat, werkt met vuur. Het heilige is als een vuur, Jezus zelf noemde het zoo, toen Hij zijn zending omschreef, als een komen „om te doopen met den Heiligen Geest en met *vuur*." Elk schepsel onder de kinderen der menschen zal òf hier op aarde „met *vuur* gezouten worden," òf in den dag des oordeels „door *vuur* worden verteerd." De Driemaal-heilige zelf heet een „verterend *vuur*," en zijn machtig, onweerstaanbaar woord is den profeet als een „*vuur* in zijn beenderen."

Wat is nu de werking des vuurs?

Een dubbele.

Het vuur *behoudt* of *verteert*.

Zoo nu ook het vuur des Heiligen. Het heeft eenerzijds kracht ter verzoening en ter behoudenis, anderzijds ten verderve.

Verzoenend werkt het vuur dat door den seraf van het altaar wordt genomen, om Jesaja's onreine lippen te zuiveren. Louterend werkt het vuur onder den smeltkroes des lijdens. Nog in den jongsten dag zullen er „behouden worden als door vuur."

Maar ook het vuur des Heiligen verteert. „Met vuur," zegt Jesaia, „zal de Heere in het recht treden." „Hij zal doorbreken als een vuur en zijn wagenen als een wervelwind, om met grimmigheid zijnen toorn hiertoe te wenden en zijne schelding met vuurvlammen." Daarom heet ook het lijden der eeuwige verdoemenis een lijden „des eeuwigen vuurs," een verkeeren in „het vuur dat niet uitgebluscht wordt," wijl ook het volstrekte verderf nog een ervaren is van het heilige Gods.

Dat geestelijk vuur nu is in Gods Woord besloten, en in het Woord dat bij God en God was, in den Christus geopenbaard.

Prediking van dat Woord, prediking van dien Christus, oefent daarom altijd kracht.

Zijn Woord gaat uit en keert niet ledig weder, het doet al wat Hem behaagt.

Toch is het onloochenbaar, dat die kracht vaak, verre van een reddende en behoudende te zijn, veeleer schijnbaar tot niets wordt gereduceerd.

Hierin echter vergist men zich.

Men heeft het oog uitsluitend op een zegenende werking, en waant, dat, waar deze uitbleef, van geen werking met al sprake kan zijn.

Twee dingen verliest men hierbij uit het oog.

Vooreerst, dat er door gansch de Schrift uitdrukkelijk van een prediking sprake is, die *verstokking* werkt. En ten andere, dat de Christus gesteld is niet slechts ter opstanding, maar ook ten val.

Dat de Heilige Schrift een prediking ter verstokking kent, is met het kapittel van Jesaia's profetische roeping voor oogen, volstrekt onloochenbaar. Niet in bedekten term toch, maar met de klaarste bewoording, wordt het uit de heiligheden des hemels den zoon van Amoz toegeroepen: „Ga henen, en maak het hart dezes volks dik, en

maak hun ooren zwaar, en sluit hun oogen, opdat het niet zie, noch hoore, noch versta, noch zich bekeere, en Ik het geneze." Een ontzaglijke uitspraak, die niet slechts voor het *Oude* Verbond, maar blijkens Jezus' eigen woord ook voor de bedeeling des *Nieuwen* geldt, waar Hij zijn jongeren toeroept: „Tot de scharen spreek Ik door gelijkenissen, opdat zij ziende zien en niet bemerken, opdat zij niet te eeniger tijd zich bekeeren en hun zonden hun vergeven worden." (Mark. 4 : 11, 12).

Slechts dit verschil bestaat tusschen Oud en Nieuw Verbond, dat de brandende, ontzagwekkende tegenstelling zich na de verschijning van den Christus meer in zijn persoon heeft geconcentreerd.

Niet meer de *prediking* van het Woord, maar het *vleesch geworden* Woord is, na de kribbe van Bethlehem, toetssteen des eeuwigen levens geworden.

Hij is daar. Hij is in de wereld. Die wereld moet met Hem rekenen, en of die wereld wille, dan niet wille, aan Hem, aan zijn persoon moet ze openbaar worden. Haar verhouding tot Hem bepaalt en beheerscht haar toekomst

Hij is, met zijn komen zelf, gezet tot een *val* en *opstanding*.

Hij is, door zijn optreden zelf, de steen, die verplettert op wien hij valt, en vermorzelt al wie tegen hem aanvalt.

Zijn persoon wordt in het hart, door het woord en op de lippen zijner apostelen de wereld ingedragen, zoodat, waar zij zijn, Hij is, van tweeën een: tot een reuke des *levens* of een reuke *des doods*.

Neutraliteit is tegenover Hem ondenkbaar en onmogelijk. Die niet *voor* is, die kiest *tegen*. De oude tegenstelling van *vloek* of *zegen* is in Hem tot haar voleinding gekomen. Hij is in zoo beslissenden zin het oordeel der wereld, dat elke schakeering zelfs voor de majesteit van zijn persoon verdwijnt.

Hieruit volgt, dat den Christus in het hart, door zijn optreden of zijn woord, in eenigen kring of tot eenig hart te brengen, spelen wordt met vuur, zoo dikwijls het zonder ernst en bewustheid geschiedt.

Elke levenskring, en evenzoo elk menschenhart, verzwaart zijn oordeel door, na van den Christus gehoord te hebben, niet voor Hem te kiezen.

Is het hiervan dan af te scheiden, dat wie een ander van den Christus doet hooren, voor hem oorzaak worden moet, 't zij dan van zijn toebrenging tot den Heiland of.... en hierin ligt het ontzettende, van verzwaring zijns oordeels tegenover den Heere.

Den Christus te bezitten, al is het ook maar in de prediking van zijn Woord, laadt derhalve een ontzettende verantwoordelijkheid zelfs op den eenvoudigste.

Die verantwoordelijkheid is de man van geweten zich bewust; de gewetenlooze niet.

De gewetenlooze neemt de hem toebetrouwde peerlen en werpt ze

gedachteloos, ten betoon van zijn rijkdom, voor elk te grabbel, en zal het oordeel des Heeren dragen, dat hij met het heilige voor de hondekens heeft gespeeld.

De man van geweten daarentegen is schuchter, soms terughoudend zelfs, met zijn prediking van den Christus, wijl hij liever den schijn van ijverloosheid zich getroost, dan ontfermingloos te zijn jegens niet-toegebrachten.

X.

SOBERHEID OOK IN HET UITSTROOIEN VAN HET ZAAD DES WOORDS.

> Ook zult gij al deze woorden tot hen spreken, maar zij zullen naar u niet hooren.
> Jeremia 7 : 27*a*.

Evangelieprediking die niet tot *bekeering* leidt, verzwaart het *oordeel*.

Is men zich dit bij de opvoeding, bij het godsdienstonderwijs, bij de prediking des Woords steeds bewust?

Er is *verzwaring* van oordeel. Lichter oordeel zal over den Heiden gaan, die den Christus niet gekend, dan over den naam-Christen, die de prediking van zijn kruis gehoord heeft.

Niet aller oordeel is één. Er zal ook aan gene zijde van de grenslijn der eeuwige zaligheid een verschillende graad van rampzaligheid zijn.

Jezus zelf is ons hiervoor borg.

„Het zal Sodom en Gomorrha draaglijker zijn in den dag des oordeels dan ulieden!"

Er is naar Jezus' eigen woord een „geslagen worden met dubbele slagen."

Ook naar luid van de profetie der Openbaring is er tweeërlei oordeel: een levend geworpen worden in den poel des vuurs, en „een gedood worden door het zwaard Desgenen die op het paard zit." (19 : 20, 21).

Deze wetenschap is van uitnemend gewicht.

Immers, wordt deze graadverscheidenheid in de straffe des oordeels voorbijgezien, dan is er van omzichtigheid en schroomvalligheid in de prediking des Evangelies geen sprake.

Er is dan slechts tweeërlei lot denkbaar:

Of volstrekte gelukzaligheid, óf het uiterste der rampzaligheid.

Prediking van het Evangelie kan dus nooit schaden, wel baten.

Aan wien ook — langs welken weg, in wat vorm het ook zij —

het Evangelie gepredikt wordt, dien verzwaart het nooit het oordeel, daar zonder deze prediking hem toch het oordeel in zijn volstrekte zwaarte treffen zou.

Staat de zaak des Evangelies nu zóó, dat het nooit iemands oordeel verzwaren kan, terwijl altijd de mogelijkheid blijft, dat het wekstem ter bekeering worde, dan spreekt het vanzelf, dat alle schuchterheid in de prediking des Evangelies misplaatst zou zijn, en zonder verdere schifting elke prediking van het heilige pliehtmatig en goed is.

Daarentegen, is dit niet zoo, blijkt dit uitgangspunt onhoudbaar, spreekt de H: Schrift, spreekt de Zone Gods zelf uitdrukkelijk van een *verzwaring* des oordeels, dan spreekt het evenzeer vanzelf, dat een prediking des Evangelies, die zeer zeker baten, *maar ook schaden* kan, aan de keuring des geestes behoort onderworpen te zijn en dient te rekenen met den eisch der erbarming en der liefde.

Moet op grond van Gods Woord aangenomen, dat de prediking van den Christus voor duizenden bij duizenden verharding, verzwaring, verergering van hun eeuwig lot veroorzaakt, dan heb ik, krachtens den eisch der ontferming, den plicht en de roeping van Godswege, om wel te weten, of ik voor iemand oorzaak van verzwaring zijns oordeels worden wil.

Onzerzijds wordt niet beweerd, dat hierom de prediking des Evangelies angstvallig moet beperkt worden.

Jesaia en Jeremia hebben uitdrukkelijk bevel van 's Heeren wege ontvangen, om een Evangelie te prediken, waarvan vooruit gezegd was, dat het niet zou worden aangenomen, maar strekken zou ter verzwaring van 's volks oordeel.

De Christus zelf is in de wereld gekomen, wetende dat Hij voor velen „ten val" zou zijn, en zijn Apostelen hebben zijn kruis den volkeren verkondigd, al wisten ze dat dit woord voor velen „een reuke des doods ten doode" moest worden.

De eisch, dat men de lippen bewimpelen en van het Evangelie zwijgen zal, mag dus door niemand worden gesteld.

Slechts dit dunkt ons door eerbied voor het heilige en door liefde voor den naaste beide geëischt, dat men met zulk een vuur, dat zeker koesteren, maar ook zengen, dat louteren, maar ook verteren kan, niet argeloos en onnadenkend spele.

Slechts dit eischt de Heere, dat wie, op welk terrein ook, prediker van den Christus wordt, inzie en erkenne, dat dit eigen woord, door hem te spreken, in den dag des oordeels verzwaring voor den rampzalige brengen kan.

Een gesproken woord is niet maar een klank, maar een kracht, en als in den dag des oordeels de verlorenen klagen zullen, dat ze den Christus niet gekend hebben, dan zal het door u gesproken woord als getuigenis tegen hen worden opgeroepen, om ze van schuld, ook tegenover den Christus, te overtuigen.

Daarom zegt de Heere: „Werpt het heilige niet voor de hondekens noch de peerlen voor de zwijnen!"

Wees in uw prediking van den Christus omzichtig, bedachtzaam, steeds met diepen ernst vervuld.

Allereerst *om het heilige zelf*, om de kostelijkheid der peerlen die u zijn toebetrouwd.

Bij het heilige geen spel, maar een in het hart doordrongen zijn van den uitnemenden schat, dien we dragen.

En daarom, van dat heilige nooit gerept, die peerlen nooit uitgestald, dan met een klare bewustheid van het hoogheilige dat we hanteeren.

Maar dan ook *om der verlorenen wille*. Hun lot zal toch reeds zoo bang, zoo ontzettend, zoo afgrijselijk zijn. Weet het wel! Neemt gij het op u, oorzaak en instrument te zijn, waardoor dat bange lot hun nog voor eeuwig verzwaard en verergerd wordt?

Soms moet dat. De roeping van een Jesaia, en Jeremia, en Paulus, kan ook in kleineren kring de onze zijn, maar dan voor het minst zij ook in ons iets van de verbreking der ontferming, waaruit deze mannen Gods, bij zoo hartaangrijpende plichtsvervulling, geroepen hebben tot Hem, die ze zond.

Is er dan geen oorzaak, om te vragen, of bij de opvoeding onzer kinderen, bij het godsdienstonderwijs der jongeren en bij de prediking des Woords in alle manieren, niet tegen dezen eisch der ontferming gezondigd wordt?

Speurt men niet vaak een wijze van opvoeding in Christengezinnen, die maar al te zeer aan een spelen met vuur, aan een gedachteloos, werktuiglijk spelen met de peerlen denken doet? Och! wat al Christelijke opvoeding, die eenvoudig bij wijze van werktuiglijke plichtsvervulling het heilige den kleinen toewerpt, zonder aan onderscheiding tusschen melk en voedzame spijze ook maar te denken! Wat tal niet van gelegenheden, waarbij het heilige van Christus in de opvoeding meer dienst doet om bezig te houden, om stil te doen zijn, om te stemmen tot onderworpenheid, dan dat het een zoeken der ziel zou zijn, door het ouderhart dat mint! o! Is de bezorgdheid wel overdreven, dat in den dag des oordeels zoo menig kind een zwaarder oordeel zal ontvangen ter wille van een kennisse van het heilige, hem door eigen vader of moeder, meer gedachteloos dan met heiligen ernst, toebedeeld!

En dan het godsdienstonderwijs! Wordt er aan gedacht, niet soms, maar steeds, dat de kinderkens die ter leering gaan, òf de eerste schrede zetten op den weg des levens, òf het Woord beluisteren gaan, waardoor het hun eens ondraaglijker kan worden dan Sodom of Gomorrha? Kan gezegd worden, dat de ouders hun kinderen naar catechisatie en Christelijke school en Zondagsschool in dat besef henenzenden, met dien ernst bij de keuze voor hun kroost te rade gaan,

en de Christelijke onderwijzing hunner kleinen in dien zin tot een onderwerp maken des gebeds? En omgekeerd, kan elk predikant en onderwijzer God tot getuige roepen, dat hij met die schuchterheid voor het heilige, in dien geest des teederen ontfermens, bij gebed en toespraak voor de kleinen staat, die hem zijn toebetrouwd?

En dan de meer opzettelijke prediking in alle manier, in het kerkgebouw en conventikel, bij bijbellezing en toespraak, bij doop en huwelijk, door geschrift en tractaat! . . . . . spreekt ze u altijd toe met dien ernst, met die omzichtige ontferming, met dien teederen angst, waarin haar vrijbrief en haar kracht ligt? Zou het miskenning van goede bedoeling zijn, zoo we niet alles goedkeurden, wat navolging van Engelsche uitwendigheid ook op dit stuk ten onzent bestaan had? Zou er niet wel oorzaak zijn, om prediker en gemeente, om dooper en doopsgetuigen, om huwenden en genooden ter bruiloft, om bestuurders en boden en helpers van vereenigingen, aan de *dubbele* uitwerking van hun arbeid te herinneren, of redden, of het oordeel verzwaren? Wij vragen maar! Dien God in de consciëntie vrijspreekt, die houde zich bij ons vragen niet op. Dit slechts bidden we, dat men ook dit woord des Heeren niet als uitgewischt beschouwe en voortarbeide als ware het nooit van zijn heilige lippen gevloeid.

Dit woord *vooral* vergete men niet.

Het is de vraag, of er ooit een woord, voor onzen tijd van wijder strekking, van meer ontdekkende, van meer heiligende kracht gesproken is, dan het woord van Jezus, welks zin we ontvouwden:

„Geeft het heilige niet voor de honden, werpt de peerlen voor de zwijnen niet!"

II.

DE SLEUTELEN.

I.

HET VRAAGSTUK DER KERK RAAKT HET GELOOF.

> En Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen.
> Matth. XVI : 19.

De Christelijke Kerk, die zich nu drie eeuwen terug met fieren geloofsmoed uit Rome's omknelling loswrong, om de stichting der Apostelen, naar de bouwlijn der Schrift en op het in Christus gegeven fundament voort te zetten, is, althans in ons vaderland, tot een bouwval ingestort. Ze derft haar kracht, haar levensgloed, haar eere; ze erfde smaad, verguizing, hoon.

Ze draagt den smaad, niet van het Kruis, niet der afsterving aan de wereld, om te vaster in het eeuwige te wortelen. Haar smaad is die der minachting, der aanfluiting des voorbijgangers, die naar den steen grijpt om dien te werpen tegen haar muren.

Haar smart zelfs boezemt geen deernis, haar lijden geen eerbied in. Zelfs in het dragen van haar doodelijke wonde vergat ze eigen waardigheid en leed, zooals lijden moet wie klein is van hart.

Blijven kan dit niet.

Immers ook in ons volk kloppen nog te veel harten, die met teedere banden aan die Kerk verbonden zijn, om zulk een versmading der Moeder te kunnen dragen, zoodra die moederlijke smaad als schending van eigen aangezicht wordt gevoeld.

Vandaar wat men pleegt te noemen de „kerkelijke quaestie."

Ze bestond niet, zoolang men in vlucht naar een andere Kerk ontkoming aan schande en schuld meende gevonden te hebben.

Ze kon nog niet ontstaan, zoolang men waande, zonder Kerk, terend op het individuëel geloof, te kunnen voortkomen.

Ze dook evenmin op, zoolang de waan ingang vond, dat evangeliseeren het hoogste ideaal van aller Christenen streven moest zijn, en voor dien arbeid der liefde ook binnen de bouwvallen der Kerk nog ruimte te over bleef.

De volheid des tijds kwam haar eerst, toen het besef der solidaire gebondenheid van den broeder aan den broeder veld won, en de forsche slagen van den geest des afvals op kerk, school en huisgezin, op staat en maatschappij, op kunst en wetenschap, zóó allen sterken muur stuk rammeide, dat de hooghartige inbeelding van alléén, op

zichzelf, met eigen hand dien weerstand het hoofd te bieden, zelfs den dapperste ten leste verging.

Ze is een vraagstuk in zeer korte termen ongeveer dus te formuleeren: Toegestemd, dat de onteerende, alle trouw en geestkracht doodende, voor godsdienst en zedelijkheid om 't zeerst nadeelige toestand hoe eer hoe beter een einde moet nemen, — wat dan zal gedragslijn voor de toekomst zijn?

Zal men na Kerkontbinding *het voortaan zonder Kerk doen*, dat woord genomen in den historisch alleen te rechtvaardigen, gangbaren zin?

Of ook, zal men, een Kerk terug begeerend, teruggaan naar Rome, teruggaan naar Dordt, of wel, van beide de ondoenlijkheid zoowel als onprofijtelijkheid erkennend, een nieuwen vorm zoeken voor de gemeenschappelijke kweeking en uiting van het Christelijk geloofsleven?

Dit vraagstuk, eenmaal aan de orde gesteld, wordt niet uit den strijd der geesten weggenomen, eer het een oplossing gevonden heeft, die beantwoordt aan den eisch des geloofs, aan den eisch van onzen volksaard, aan den eisch onzer eeuw.

Reeds won het veld met ongelooflijke snelheid.

Nog voor een tiental jaren werd het ternauwernood door een enkele gevoeld. Als onontwijkbaar vraagstuk drong het zich tot voor weinig jaren slechts aan een enkele op.

En nu, na nauwelijks den tijd ter aankondiging zich gegund te zien, dringt het de meest belangwekkende vraagstukken ter zijde en voorbij. Dat het er is, weet thans ieder. Naar een antwoord op dit vraagstuk gist en raadt, zoekt en tast alle geest, die het leven zijner eeuw meêleeft. Het is thans, door een zonderling samentreffen van een reeks factoren, tot *het* vraagstuk onzer dagen, tot een vraagstuk van Europeesch belang geworden. Een vermoeden sluipt door menig hart, dat de toekomst van natiën en volkeren, althans voor ons werelddeel, ten slotte aan het antwoord op dit vraagstuk hangt.

Geheel anders zal Europa's toekomst worden, zoo het Rome gelukken kon, de volkeren weêr onder haar vleugelen te verzamelen.

Een geheel ander zal het lot van ons werelddeel zijn, zoo de geest des afvals, voortetend als een kanker, Europa's Noorderhelft tot den toestand van het barbarisme doet terugkeeren.

En toch tot een dier beide zal het moeten komen, zoo de geestesmacht, die dusver door het Protestantisme vertegenwoordigd werd, hare ontbinding blijft voortzetten en niet slaagt in het vinden van een krachtigen levensvorm.

Toch ligt het tecderst belang van dit vraagstuk nog dieper.

Het raakt het Christelijk geloof in zijn hartader en geldt daarmeê de eere Gods en der zielen zaligheid.

Toch heeft men, onnadenkend, in eerste onbesuisdheid, bij gebrek

aan inzicht in het ver strekkende van dit vraagstuk, beweerd, dat het hier slechts een quaestie van organisatia gold, een netelig probleem van kerkrechtelijken aard, een ter zaligheid niet dienend artikel van onvruchtbare liefhebberij, — maar reeds het verloop van een drietal jaren heeft dit oordeel der oppervlakkigen geoordeeld.

Wel heeft men vaak de zonderlinge betuiging vernomen: In geloof zijn wij het eens, onze strijd raakt alleen de kerkelijke quaestie, — maar een drietal andere jaren zal genoeg en te over zijn, om òf het onware dier voorgewende geloofseenheid, òf het onhoudbare van dit kerkelijk uiteenloopen klaarder te maken dan den dag.

Reeds nu mag eer het tegendeel beweerd.

Een geheel ander is uw geloof, zoo ge den onwaardigen jammer uwer Kerk lijdelijk aanzien, of wel dien geen oogenblik dulden kunt.

Een geheel ander uw geloof, zoo ge waant desnoods ook zonder Kerk te kunnen drijven op de kurk van uw persoonlijk geloof, of wel tot in het diepst uwer ziel de wond voelt snerpen, die het gemis eener degelijke Kerk u sloeg.

Een geheel ander uw geloof, zoo ge nog droomt dat herstel van den Kerkstaat onzer vaderen heul en heil zou bieden, of wel, niet schuw alle reactie mijdend, in het verleden eert wat aan dat verleden toebehoort, maar zelf een kind wilt zijn van uw eeuw.

Een geheel ander uw geloof, naarmate het Sacrament u de hoeksteen is, van waar alle Kerkstichting in hoogeren zin uitgaat, of wel dat Sacrament slechts als een der heilige sieradiën in de kanteelen van uwe zuilen uitbeitelt.

Een geheel ander uw geloof, naarmate ge uw Kerk slechts als eene vereeniging van menschenwillekeur afhankelijk, beschouwt, of wel ze als een stichting begroet, die haar geestesoorsprong aan den Oppersten Kunstenaar dankt.

Een geheel ander uw geloof, om niet meer te noemen, zoo ge een heiligen bond in donatistischen zin, of wel, een geestelijke maagschap, naar den eisch der Schrift, of eindelijk een, alle levenskenmerk missend, geheel kleurloos organisme bedoelt, om zijn gemis aan aanwijsbare grenzen zelfs dien naam van organisme niet waard.

De keuze te dezen wordt zeer ernstig bepaald door de belijdenis van uw hart over de natuur van ons menschelijk wezen. Ze wordt beheerscht door uw getuigenis omtrent den samenhang van mensch en mensch. Ze hangt af van uw belijdenis ten opzichte van de H. Schrift, als in meer of minder eigenlijken zin Gods Woord. Ze is vooruit reeds aangewezen door de ervaring en belijdenis uwer ziel omtrent de beperktheid of onbeperktheid van Gods almacht in het werk der genade. Ze moet uitvallen naar gelang van uw geestelijke aanbinding aan den persoonlijken Christus, ook in zijn Sacrament. Ze ontvangt eindelijk haar algeheele beslissing naarmate ge de wederkomst van Christus beidt alleen op een wereld die allengs gekerstend zal wezen,

of wel op zulk eene, waarvan de vraag zal gelden: „De Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op aarde?"

We blijven derhalve geheel in het spoor dezer stichtelijke Bijbelstudiën, zoo we aan de hand van Gods Woord, bij het licht des Geestes in de geschiedenis der Kerk en de genadebedeeling onzer dagen in het Christenhart, ook het vraagstuk der Kerk van Christus in den kring dezer beschouwingen trekken.

Liefst knoopen we ons onderzoek daarbij aan de kenteekenende beeldspraak, ons door de Schrift, ons door Jezus zelf geboden in de *Sleutelen des Hemelrijks*.

II.

DE SLEUTELEN DES HEMELRIJKS EN HET PROTESTANTISME.

> En Ik zal den sleutel van het Huis Davids op zijn schouder leggen. Jes. 22 : 22.

Het karakter en de beteekenis der Kerk, als zichtbaar optredend, wordt geheel beheerscht door de macht der Sleutelen. Met richtige taal hebben de zonen der Hervorming het leerstuk der Kerk dan ook vastgehecht aan de sleutelen des Hemelrijks. Gelijk de onzichtbare Kerk uit het feit der verkiezing vloeit, zoo de uitwendig optredende Kerk uit de „sleutelmacht des Koninkrijks."

Het voegt ons ook op Hervormd gebied met die „sleutelmacht" weêr ernst te maken, mits ze eerst gezuiverd zij van het Roomsche bijmengsel van ongeestelijke tyrannie.

Te veel beschouwt men dusver de stichting en organisatie der Kerk als toevallig en bijkomstig, als hing ze geheel af van menschelijke willekeur. Een Kerk is in veler oog een hulpmiddel, eer van menschelijke vinding dan van goddelijke inzetting, om aan de godsdienstige behoeften der maatschappij tegemoet te komen en gelegenheid te bieden tot prediking van het Woord. Kent men daarom aan de Kerk nog gezag toe, het is dan hoogstens het gezag van eigen schepping, het gezag dat men zelf goed heeft gevonden der Kerk op te dragen, en de eerbied dien haar daad en woord inboezemt, wordt door schier niemand als een zaak van ernstig belang beschouwd, waarin de eere van den Christus zelf betrokken is.

En zeker, men is bij deze koele houding volkomen in zijn recht, zoo er geen goddelijke macht aan de Kerk is toebetrouwd. Met de scheppingen van zijn eigen geest mag men spelen naar goedvinden.

Er is geen oorzaak waarom onderwerping of verzet op kerkelijk terrein de consciëntie in haar diepsten grond zou raken, zoo er geen ander zedelijk verband is, dan van aanstelling tot het ambt, toetreding door belijdenis, of, ook in zeer vage termen aanvaarde verbintenis.

Geheel anders daarentegen komt de quaestie te staan, zoo we te doen hebben met een uiterst gewichtige, omvangrijke en beteekenisvolle macht, niet door menschen uitgedacht, of gekunsteld, maar door den Zone Gods in naam zijns Vaders aan menschen toebetrouwd. Dán toch geldt ook in de Kerk het „goddelijk recht." Dán heeft de Kerk een verantwoording van den Christus niet slechts jegens de zielen, haar ter verzorging toebetrouwd, maar ook van de koninklijke macht, haar op den schouder gelegd. Dán is machteloos, onbeteekenend elke Kerk, die met deze door den Christus verleende macht niet rekent, en is het geloofsplicht der Christenheid om de zuivere onverzwakte werking dezer van God gegeven macht te bevorderen. Te beweren, dat we zonder deze macht leven kunnen en de Kerk voor den Christen bijkomstig is, wordt dan niet een afwijkende meening, maar een schuldige doling van het hart. Heeft toch de Christus het instellen van deze macht voor zijn geloovigen onmisbaar geacht, dan geraakt met Hem in strijd, wie deze macht voor overbodig verklaart, en kan het ware geloofsleven niet kiemen, waar de drang niet gekend wordt naar een geestelijk steunsel, door Hem zelf niet als overtollige weelde, maar als onafwijsbare eisch van waarachtige heilbegeerte geteekend.

Men vatte Jezus' woord tot den eerstbelijdenden apostel toch weêr eens onverzwakt en in vollen ernst op. Het heenglijden over zoo wichtige uitspraken voegt den Christen niet, en rijmt kwalijk met onze onvoorwaardelijke betuiging van hulde aan zijn Woord. Vrees voor Rome is ook in dit opzicht een kwade leidstar geweest. Men moest nimmer den onheiligen moed gegrepen hebben, om zulk een diepingrijpend woord van Jezus kortweg op nonactiviteit te stellen. Haast zouden we zeggen nog liever het openlijk verzet van het ongeloof, dan dat minachtend spelen met Jezus' woorden, waaraan zoo menigeen zich bezondigt, die zich ook op zijn beurt aan schifting van Jezus' woorden waagt, niet naar de critiek der wetenschap, maar naar de beginsellooze critiek van wat hem toelacht of niet gevalt.

Het blijve daarom vaststaan en vorme ook voor óns het uitgangspunt onzer toelichting, dat Jezus Christus, sprekende naar goddelijke volmacht, tot een van zijne discipelen gezegd heeft: „Ik geef u macht, die reeds op aarde kan doen beslissen, wat voor eeuwig beslist zal zijn in den hemel."

Die macht wordt door den Heer zelven geteekend in het beeld van „de Sleutelen des Hemelrijks," en ze wordt in dier voege omschreven, dat in den hemel gebonden of ontbonden zal zijn, wat krachtens die door Hem verleende macht gebonden of ontbonden werd op aarde.

De aanwijzing van het orgaan dier macht kan eerst later ter sprake komen; voorshands zij het genoeg het bestaan en de onmisbaarheid van die macht te constateeren. Den Christus weêrspreekt, wie deze macht miskent.

Dat toch met het Sleutelbeeld wel terdege een *macht*, en niet alleen een *kennisse* bedoeld is, blijkt uit de bijvoeging: „Sleutels van het Koninkrijk der hemelen" onomstootelijk.

Daarmeê wordt niet ontkend, dat „sleutel" niet ook voor „ontsluiering van geheimenis" gebezigd wordt. De toegesloten deur heeft met het geheimzinnige en verborgene te groote gelijkheid, om den sleutel, die de deur opent, niet ook tot beeld te kiezen voor de ontsluiting van het mysterie. Slechts beweren we, dat het door Jezus tot Petrus gesprokene niet in den verzwakten en gebroken zin mag worden uitgelegd.

Dit kon, zoo ook hier sprake was van den sleutel der *kennis*, een beeldspraak ook door Hem gebezigd, waar Hij den Farizeën en Schriftgeleerden verwijt: „Wee u, gij wetgeleerden! gij hebt den sleutel der kennis weggenomen: gij zelven zijt niet ingegaan en die ingingen hebt ge verhinderd!" Hier daarentegen, waar niet van den *sleutel der kennis*, maar van den *Rijkssleutel* melding geschiedt, is iets meer dan inleiding in geheimnissen, is werkelijke beslissing over persoon en leven.

Wel hangen beiden op het nauwst en innigst samen. „U te *kennen* is het eeuwige *leven!*" Er is geen ingang in het Rijk voor den *persoon*, tenzij er ingang voor *hart* en *bewustzijn* geschonken wordt in het ontsloten mysterie. Dit verband te looehenen ware aan beider waarheid en kracht te kort doen. Ook wij komen later op dien samenhang terug.

Slechts zij er ter verklaring van zoo wichtig woord richtige onderscheiding en waardeering van elke eigenaardigheid des gekozenen woords.

Onderscheiding tusschen inwendig leven en de uiting van het leven dat innerlijk werd gewrocht. Het kind Gods in ons is in het mysterie der persoonlijkheid nog iets anders en diepers, dan de belijdende en strijdende Christen, die zich naar buiten openbaart *in deze bedeeling*, en evenzeer nog iets anders, dan de verloste en gekroonde erfgenaam, die eens uit zal breken in de heerlijkheid des Koninkrijks.

Onze innerlijke kennis, d w. z. het in ons opnemen, dus ook het innerlijk genieten van het mysterie des Koninkrijks, — en het leven, dus ook het levenslot, dat hieruit voortvloeit, mogen ten nauwste samenhangen, maar zijn toch *twee*.

Spreekt de Heer van den „sleutel der *kennis*," dan wijst zijn woord naar dat gebied des innerlijken levens terug. Gewaagt Hij daarentegen van de „sleutelen des *Rijks*," dan treden we hiermeê op het uitwendig levensgebied over, en is er geen sprake meer van kennisse Gods en heiliging, maar zeer beslist van ontsluiting dier

eeuwige heerlijkheid, die, in onderscheiding van deze aardsche bedeeling, het kenmerkend leven van het „Rijk der hemelen" uitmaakt.

Dienovereenkomstig wordt het ook den ziener op Pathmos betuigd: „Zie, Ik ben levend in alle eeuwigheid, en Ik heb de *sleutels der hel en des doods,*" en heet het tot de gemeente van Filadelfia met terugwijzing op Israël: „Dit zegt de Heilige, de Waarachtige, die den *sleutel Davids* heeft, die opent en niemand sluit, die sluit en niemand opent."

Het dunkt ons schier voor tegenspraak onvatbaar, dat elk dezer indrukwekkende uitingen ons geheel op het terrein van 's Heeren wederkomst verplaatst, en ons als aan de poorten der eeuwige heerlijkheid stelt. Vooral ook de terugwijzing naar „David" noopt tot die opvatting. De „sleutel van David," dat kan niet zijn „de teedere inleiding, die Isaï's zoon in het mysterie des Koninkrijks werd gegeven," maar moet doelen op de macht zijns schepters. Israëls Koningsheerlijkheid heeft niet een geestelijke, maar een eeuwige bedoeling. Davids huis is beeld, allereerst van de koninklijke machtsvolheid, die in de majesteit van 's Heeren komst zal uitbreken, en eerst *daarna*, bij wijze van gevolgtrekking schaduw van den koninklijken geest, die reeds nu de kinderen des Koninkrijks moet bezielen.

III.

SCHRIFTUURLIJKE ZIN DER SLEUTELEN.

> En Ik zal den sleutel van het Huis Davids
> op zijn schouder leggen. Jes. 22 : 22.

De beeldspraak „der Sleutelen" is aan het Oude Verbond ontleend. De uitspraak van den Christus aan de gemeente van Filadelfia slaat blijkbaar op zijn machtbevel aan Petrus (Matth. 16) terug, en de bij Johannes gekozen uitdrukking, „die den sleutel Davids heeft," kan door niemand buiten verband met Jesaia 22 worden verklaard.

Een godspraak over Sebna, koning Hiskia's alvermogende hofmeier, wordt ons in dit hoofdstuk met een zeldzaam op den man afgaan door Jesaia, zoon van Amos, geboden.

Sebna was blijkens de wel karige, maar toch doorzichtige gegevens der Schrift, eerste dienaar des konings, aan de spits der beambtenhiërarchie geplaatst, hoofd der Egyptische fractie, die vooral onder Jeruzalems grooten school en reeds destijds voorlooper van dat der

Theocratie diep vijandige Sadduceïsme, dat den zegen van Israël voor de volkeren verdierf door den vloek der volkeren binnen Israëls erve te lokken.

Zulk een potentaat, feitelijk allicht machtiger dan de koning zelf, een trotschaard van onbegrensden invloed, geducht bij al het volk, door den slaafschen hofstoet naar de oogen gezien, was en moest van nature zijn Jesaia's tegenvoeter. Tegenover des profeten roepen van gevaar stelde hij zijn koel en onverbeterlijk optimisme. Alles liep wel. Vast stond de troon, vast Jeruzalems veste, wat zou hem deren!

Op vertoon belust wilde Sebna van dit kalm optimisme een schitterend en indrukwekkend bewijs geven. De profetenstem, weêrklonk gedurig van ballingschap en vallen in de straten en verwoesting der erve .... welnu, hij zou ten teeken van zijn vast geloof aan de toekomst een praalgraf doen uithouwen bij des konings graf voor zich en zijn geslachte. In de weelderige staatsiekoets rijdt hij zelf uit, om het grootsche werk met eigen oogen te bezien.

Op dien tocht wordt Jesaia hem tegemoet gezonden. „Ga heen," dus luidt Jehovah's bevel, „tot Sebna, 's konings huis- en schatmeester, en zeg tot hem: Wat hebt gij hier, of wien hebt gij hier, dat gij u hier een graf doet uithouwen? Zie, de Heer zal u wegwerpen, dat gij sterven zult en met uw heerlijke wagens een schandvlek zult zijn voor het huis uws Heeren!"

Tegelijk wordt hem aangezegd, dat de hoogwaardigheid, dusver door hem bekleed, van hem zal genomen worden, om die aan een betere te geven. „En Ik zal u afstooten van uwen staat en Ik zal mijnen knecht Eljakim, zoon van Hilkia, roepen," en nu wordt van de overdracht en investituur dezer hofmeierij déze beschrijving gegeven: „En Ik zal hem met uw staatsiekleed bekleeden en met uw bandelier omgorden en uwe heerschappij zal Ik in zijn hand stellen, en hij zal de inwoners van Jeruzalem en der huize Juda's tot een vader zijn, en Ik zal den sleutel van het huis Davids op zijnen schouder geven, en hij zal opendoen dat niemand sluite, en hij zal sluiten dat niemand opene!

Reeds uit deze gegevens blijkt ten duidelijkste, dat er, de koning alleen uitgezonderd, niemand grooter in het rijk was dan de hofmeier. Er wordt uitdrukkelijk gesproken van een „koninklijke heerschappij" hem toebetrouwd; van hem wordt gezegd, wat eigenlijk slechts van den koning zelf gold, „dat hij den kinderen van Jeruzalem en den inwoners van Juda tot een vader zijn zou!" Zijn oordeel en beslissing staat voor gansch het koninkrijk met 's konings eigen ban of toelating gelijk. Zijn officiëele titel was: „De man van het gansche huis!" en zoo hoog werd zijn ambt in eere gehouden, dat soms 's vorsten eigen zoon, als erfgenaam der koninklijke familie, gelijk in Jesaia's dagen, tot deze hooge waardigheid zich roepen liet.

Toch is ook hiermeê de rijke inhoud van het heerlijk beeld nog niet

blootgelegd. Eerst een scherper bezien van de beide termen *Huis* en *Sleutel* kan hiertoe leiden.

's Konings huis omvatte in de rijken van het Oosten meer dan in onze residentiestad 's vorsten paleis. 's Konings burchtslot was destijds, en is veelszins in het Oosten nog, het levend middelpunt van geheel het rijk; 's rijks vastigheid en plaats van verweer. In 's vorsten kasteel gaat schier geheel zijn residentie op. Het is het middelpunt in zijn paleis, dat paleis het middelpunt zijner koningsstad, die koningsstad het centrum van geheel zijn rijksbewind. Macht over dat burchtslot valt met macht over geheel het koninkrijk schier volkomen sâam.

Zulk een koninklijk burchtslot was meestal tevens schatkamer van den vorst, en daarmeê schatkamer des lands, wijl geheel het rijk als privaat bezit van den drager der kroon werd geacht. Naast de feestzalen waren schatkamers gebouwd en schatkelders uitgegraven, en de winst van den handel en de rijke geschenken der komenden, werden met den koninklijken cijns over tributaire volken en de krijgsschatting van eigen landzaat in 's konings burchtslot bewaard.

Schatkamer en tuighuis grensden meest aaneen. Waar 's vorsten goud bewaard werd, vond men meestal ook het arsenaal, de wapenkracht des lands en zijn macht tot verweer, onder 's konings hoede weggeborgen, tot nieuwe krijg het zwaard weêr uit de scheede toog, of nieuwe samenzwering tot betooning noopte van geweld.

Eindelijk, in 's konings doorluchtig kasteel was meestal ook de toegang tot den kerker. Ook te Jeruzalem weet men dat Jeremia bewaard werd in 's konings voorhof, in bewaring zijnde met alle staatsgevangenen des rijks.

Geen wonder dat een vorstelijke kolonie, van zulk een omvang, met zulk een schat in zich en van zoo beslissend gewicht, geen vrede had met een open ligging in het vlakke veld. ¦Ze was daarom schier altijd een versterkte plaats, een hooggelegen, omschanste citadel, tegen overrompeling gevrijwaard en door natuur en kunst als om strijd onneembaar gemaakt. De muren, die deze veste omliepen, boden slechts door poorten een toegang, en het waren op hun beurt wederom de *poortsleutelen*, die geheel het burchtslot afsloten of openden.

Drager dezer sleutelen te zijn was derhalve eenvoudig bekleeder te zijn van het hoogste vertrouwen. Met die sleutelen in de hand immers had men den toegang tot 's vorsten persoon en schat en oppermacht, en zag men zich de veiligheid en zekerheid toebetrouwd van 's vorsten persoon en rijksveste, d. i. van het middelpunt des ganschen lands.

Dit nu koos de H. Schrift als beeldspraak voor de dingen des Koninkrijks.

Een Hemelburcht beantwoordde aan het burchtslot der Oostersche vorsten, en voorts vond men schier elken trek van gelijkheid terug.

Ook het rijk der hemelen heeft zijn middelpunt. Dat middelpunt vindt het in zijn Koning, in den persoon des Vorsten, in het wezen

zijns Gods. Van dit middelpunt straalt de macht uit, maar toch blijft de Hemelburcht begrensd. Hij heeft zijn toesluiting en ontsluiting. Er is een heilige grens, die aanwijst waar hij niet is. Daar binnen is de heilige plaats van 's Heeren machtigste en meest doordringende en sterkst uitstroomende tegenwoordigheid, en om zijn troon is tevens de schatkamer des ganschen rijks, waarin opgetast liggen alle schatten der gerechtigheid, der genade, des heils en der heerlijkheid, de buit van den vijand en de cijns der onderworpenen, de offergave der toewijding en de hulde der aanbidding. Aan die schatkamer paart zich ook voor dien Hemelburcht het arsenaal der geestelijke krachten. Ook in dit rijk moet elk middel ter verweer uit den koninklijken burcht gehaald. Hij is ons schild en ons rondas, de goede en nietgiftige pijlen komen in onzen pijlkoker van boven. Vandaar dat ook deze burcht een omheining, een omwalling en omschansing heeft, dat hij ommuurd en bevestigd is. Ook de Koning der koningen is bedekt voor den schaamteloozen blik van den indringer. Ook de schat des hemels ligt niet ten roof bereid. Ook aan het geestelijk wapentuig mag de hand niet geslagen, tenzij krijgseed van trouwe ons aan den Koning van het Godsrijk verbindt.

Hieruit vloeit van zelf voort, dat ook de toegang tot den rijkszetel van dit koninklijk gebied des hemels niet openligt voor den inbreker, maar slechts gevonden wordt door de poorte, en dat die poorte wederom zich niet ontsluit dan voor de mysterieuze macht der *Sleutelen*.

Die macht is ook in 't Godsrijk toebetrouwd aan Eén die boven alles is, die door den Koning over heel zijn huis is gesteld, die koninklijke macht als Hij bezit, ook den volke met Hem ten Vader wil zijn, en naar het beeld in Uzzia's dagen zelf is 's Konings eigen Zoon Dien Zoon is gegeven de „sleutel" van het burchtslot, dat ook hier met den naam van „*Huis* Davids" bestempeld wordt. Niets komt uit dat huis en niets genaakt er toe, dan door zijn toelating of wering. Geen schat der genade, die ons toevloeit, of Hij liet ze door. Geen bescherming die ons deel werd, of Hij opende ons de deuren van het arsenaal daar boven. Geen zalige toegang en ontmoeting in den gebede, of Hij was het die ontsloot. Maar zoo dan ook, geen ingaan eens in heerlijkheid, of de sleutelmacht des Zoons heeft ontsloten, geen dolen in eeuwig verderf of er is gesloten door Hem.

Naar de „sleutelen" noemt Hij zelf die ontzettende, die zaligende, maar ook verpletterende macht. Geen grendel, geen klink, geen slagbout wordt geteekend, maar alleen de afsluiting door de sleutelen.

De sleutelen, dat zijn de middelen, die met de minste inspanning de sterkste macht werken. De sluitingswijs waarbij 's menschen hand het minst, zijn rede het krachtigst werkt. De manier van sluiten en openen, die den mensch het meest als mensch, in zijn geestelijke

macht en heerschappij teekent. En daarom van „sleutelen des hemelrijks" spreekt ook de Christus, wijl het de koninklijke majesteit des Geestes is, die zich in de sluitingswijs van dit Koninkrijk openbaart.

IV.

DE SLEUTELEN AAN DE GEMEENTE TOEVERTROUWD.

> Voorwaar, zeg Ik u, al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden zijn.
> Matth. 18 : 18.

De Christus heeft *macht*. Hem is gegeven *alle* macht. De Hem gegeven macht omvat *den hemel en de aarde*. En die macht oefent Hij uit, niet als de eeuwige Zone Gods, maar als *Godmensch*, ten hemel aan de rechterhand des troons gezet, in ons vleesch, als ons Hoofd, ons ten Voorspreker.

Die macht gaat niet slechts over de voorbijgaande dingen, maar ook over het *eeuwig-blijvende*. Hij heeft macht zalig te verklaren en zalig te doen worden. Wien Hij buiten het rijk der heerlijkheid sluit, die blijft er eeuwig buiten. En zoo ook, wien Hij den toegang tot dat rijk opent, dien houdt geen macht van mensch of Satan er uit.

Geen *willekeur* is die macht. Ze wordt geoefend naar vaste wèt, naar onwrikbaren maatstaf, en die maatstaf is de persoon van Christus zelf, of wil men, die wet, die maatstaf is in Christus verpersoonlijkt en belichaamd. Ge wordt aan Hem gemeten. Uw levensverband met den Christus sluit *in* het Koninkrijk of er *uit*.

Toch is deze macht geen werking als der *natuurwet*. Ze werkt met *bewustheid*. Haar uiting is een daad. De oefening dier macht spreekt zich uit in een besluit, en dit besluit van den Christus is, om zijn gebondenheid aan den Vader, eensluidend met het besluit van Gods eeuwigen raad.

Juist echter wijl de Christus deze macht oefent niet als de Zone Gods, maar als Middelaar, is ze niet bepaald tot Hem, in onderscheiding van zijn Gemeente gedacht.

De Christus en zijn Gemeente zijn één. Hij het Hoofd, zij het Lichaam. Derhalve onafscheidelijk met Hem één. Uit Hem geworden, door Hem geleid, van Hem bezield. Paulus gaat zelfs zóó ver van de Gemeente, in verbinding met haar Hoofd gedacht, *den Christus* te noemen.

De macht waarover het hoofd beschikt, is ook ter beschikking van

het lichaam, zoolang de werking van het een op het ander *normaal* is.

Zoo ook hier.

De macht van den Christus is ter beschikking van zijn Gemeente, voor zoover in beider verband de profetische bede verhoord is: „Opdat zij allen één zijn mogen, zij in mij en ik in U!"

Daarom van Christus en van de Gemeente éénzelfde uitspraak in de Schrift.

Hij Koning, — zij koningen met Hem.

Hij Priester — zij met hem tot priesters gezalfd.

Hij profeet, — zij met Hem tot profeteeren geroepen.

Hij Gods Zoon, — hunner het kindschap.

Hij tot lijden geroepen, — zij met Hem.

Hij in heerlijkheid ingaande, — ook hunner die heerlijkheid voor eeuwig.

En zoo ook:

Hij de zonde vergevend.

Van haar: „Zoo gij iemands zonde vergeeft, dien zijn ze vergeven!"

Hem de sleutelen des hemelrijks toebetrouwd.

En zoo ook tot haar het woord uitgaande: „En u zal Ik geven de sleutelen des hemelrijks."

Dusver vloeit alles vanzelf. Geheel de Schrift is onze getuige, en Jezus' woord zoowel als het woord zijner Apostelen bevestigt slechts wat reeds aan Mozes en de profeten, als toekomstige luister van het Godsrijk was geopenbaard.

Slechts worde vastgehouden, dat *aan den band met Christus* het al gelegen is en in dien band alleen zijn recht en waarheid heeft.

Dit blijkt uit het *drietal* uitspraken des Heeren, die over dit verleenen van goddelijke volmacht handelen.

Mattheüs 16 : 19 wordt de toezegging: „En Ik zal u geven de sleutelen des hemelrijks," — gedaan ná de belijdenis van den discipel, waarin die band met Christus *profetisch* werd aangeduid.

Johannes 20 : 22 volgt de machtsbekleeding: „Zoo gij iemands zonden vergeeft, dien zijn zij vergeven," — eerst ná de roeping tot het apostolaat: Gelijkerwijs de Vader Mij gezonden heeft, zoo zend Ik ulieden," waarin die band in hoogsten zin *geleyd* werd.

Vooral echter wijzen we op Mattheüs 18 : 18.

De macht daar ter plaatse verleend in het plechtig woord: „Voorwaar zeg Ik u: al wat gij op aarde ontbinden zult, zal in den hemel ontbonden wezen," — wordt op den voet gevolgd door de heilige belofte van Jezus' tegenwoordigheid in zijn Gemeente, waardoor de aard van dien band wordt gekenteekend.

Immers, wat volgt?

„Wederom zeg Ik u, waar twee van u samenstemmen op de aarde

over eenige zaak, die zij zouden mogen begeeren, die zal hun geschieden van mijnen Vader, die in de hemelen is."

En deze ontleding van de gesehonken maeht wordt verklaard in wat dan onmiddellijk komt:

„Want waar twee of drie vergaderd zijn *in mijnen naam*, daar ben Ik *in het midden van hen*."

Geen begeeren dus naar willekeur, maar een begeeren dat stand houdt, nadat men *in den naam* van Jezus is ingegaan. Niet *alleen*, zoo dat de ander er buiten staat, maar zoo dat men, beiderzijds *in dien naam* zieh verplaatst hebbende, met geheel zijn wezen *in dien naam* besloten, elkander in Christus ontmoet.

En waaruit vloeit dan de *kracht*, die ter beoefening van de *macht* onmisbaar is?

Uit Hem! „Daar ben Ik in hun midden!"

Geen toezegging derhalve *aan den enkele*. Steeds is van de Gemeente sprake, 't zij dan in haar uitgebreidsten kring, hetzij in kleiner kring saâmgetrokken. Toch moet er altijd een veelheid zijn. *Tres faciunt collegium*, drie maken een vergadering uit," zegt een volkswoord. En daarom „waar twee of drie te zaâm zijn" werkt *de macht*.

Daar werkt ze, *op één voorwaarde:* dat het zijn in den naam van Jezus volle waarheid zij en de levensband met den Christus volkomen normaal werke.

Ter verduidelijking passen we dit eerst op de Gemeente in den hemel toe, op de Gemeente die reeds zegepraalt, en die eerst met hen die op de aarde zijn of komen zullen, de ééne, volle, rijke Gemeente, DE GEMEENTE van den Zone Gods uitmaakt.

Op dit samenhooren dezer drie legge men den nadruk.

De Gemeente *was* op aarde, *is* op aarde en *zal* op aarde zijn. Er is een Gemeente die reeds kwam en ging; er is een andere Gemeente die thans op aarde leeft; en er komt nog een derde Gemeente, die op aarde zal zijn, als de thans levende den strijd heeft voleind.

Toch vormen deze *drie* slechts de *ééne* Gemeente van den Christus. Nergens is een scherpe grenslijn.

Elk kind Gods heeft geroepenen ten leven gekend, die hem voorgingen in de ruste, terwijl hij nog bleef. En evenzoo zal het in de eeuwigheid blijken, dat we op aarde reeds verkeerd hebben met ouden en jongen van dagen, die, nog verre van het Koninkrijk toen wij hen kenden, na ons heengaan zijn toegebracht tot den Heere.

Niet *drie* stroomen maar *ééne* Godsrivier, waarin elk kind Gods een waterdrop vormt, geboren uit den dauw des dageraads.

Niet één dag is er, dat men zeggen kan: „*Heden* is de Gemeente op aarde, wat ze *gisteren* was;" want elken dag worden er *op*geroepen en *ge*roepen; sterven er kinderen Gods weg en worden er kinderen des Koninkrijks geboren.

In dat éénheidsgevoel zong de kerk van Christus haar „Te Deum:"

„Door heel uw Kerk wordt steeds *daar boven*, hier *beneden*,
„In *strijd* en *zegepraal* uw groote naam beleden!"

Toegepast op de Gemeente die reeds verscheidde, geldt de haar verleende en toekomende macht in onbeperkte volheid.

Twee dier gezaligden voor den troon kunnen niet, kunnen nooit anders dan „in den naam van Jezus" zijn. Met zijn majesteit, genade en geest is de Middelaar onafgebroken in hun midden. Hun bidden vloeit uit Hem en keert tot Hem: wat gebeden werd, geschiedt derhalve vanzelf. Dies hebben ze macht. Macht over het schepsel, macht over de engelen, macht over den Sathan en zijn rijk. Ze strijden onder hun koning, niet als schimmen wezenloos maar als gezaligde geesten werkelijk. Hun zegepraal is niet, dat het rusten op de lauweren reeds inging, — dat komt eerst na het tenietdoen van den laatsten vijand — maar duidt aan, dat hun bidden strijden, en hun strijd altijd overwinlijk, onweêrstaanbaar, zegepralend, triomfeerend is.

Nog niet de *heerlijkheid*, maar wel de glorie der geestelijke, der nooit feilende, der heilige macht.

Dit nu geldt niet van de Gemeente *op aarde*.

Voor haar is de band met den Christus niet *normaal*, althans niet *onafgebroken*. Stellig niet *in al haar leden*.

Toch is de bekleeding met macht zeer bepaaldelijk aan de *Gemeente op aarde* gegeven, en juist die straalbreking van het licht in het stroombed der aardsche onvolkomenheid misleidt veler oog.

V.

INDIVIDUALISME EN SOLIDARITEIT.

Het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen.
Matth. 4 : 17.

Er is door den Christus *een macht* in den schoot der menschheid neêrgelegd, en, tenzij men wanen mocht, dat deze macht met den dood van het toen levend geslacht vervallen ware, behoort dus gevraagd, niet slechts *waarin die macht bestaat*, maar ook *bij wien zij berust*.

Ze is op aarde. Wat is ze? Waar, bij wien berust ze?

Van de ver reikende strekking dier beide vragen zijn we ons ten volle bewust, en allerminst met luchthartigen zin komen we tot haar beantwoording.

We zien in, dat in het antwoord op deze beide vragen de practische

tegenstelling tusschen *Rome* en het *Protestantisme* eenerzijds, en anderzijds tusschen *Protestantisme* en *Modernisme* schuilt.

Het bleef ons geen geheim, dat aan het antwoord op deze korte vragen het verschil hangt tusschen de critische en de mystiek-Gereformeerde richting.

We komen er voor uit, dat het bandeloos individualisme, dat een elk tot het leggen van eenen brug verleidt, geoordeeld of te kweeken is, naarmate men de Sleutelmacht wegguichelt of in werkelijken zin vat.

Of liever nog, om bij deze uitheemsche merken de ziel niet op te houden, we zien met volkomen helderheid in, dat de betrekking der ziel tot haar Heer, zijn Woord en Sacrament, dat de verhouding van staat en kerk en evenzoo de heerschappij van godsvrucht en vromen zin in school en wetenschap, op afdoende wijze bepaald, zoo niet uitsluitend beheerscht wordt door de *Sleutelmacht*, die Christus heeft verleend.

De vraag naar leervrijheid of leerband, naar actieve of irenische neiging, naar reorganisatie of constituantie, naar vrij beheer of gebonden regeling, is slechts een vorm, waarin telkens opnieuw de allesbeslissende vraag voor ons treedt: Zijn we leden, door de macht van het lichaam beheerscht, of staat elk op zichzelf?

Natuurlijk: *op zichzelf staat elk* tenzij er een macht zij die de enkelen saâmbindt. Slechts een meerdere kan die macht opleggen. Christus alleen is die meerdere. Alleen door de Sleutelmacht die Hij ons toebetrouwde, kan derhalve van eenheid en onderwerping sprake zijn.

Op dien grond achten we ons gerechtigd tot de verklaring, dat men lang genoeg over de plechtige betuiging van Jezus, betreffende die Sleutelmacht heeft heengelezen, en dat zoowel de nood der kerk, als eerbied jegens Gods Woord ons nopen moet, met deze machtstoezegging des Heeren even heiligen ernst te maken als met zijn scheppingswoord van den Doop.

Vooraf is daartoe juiste omschrijving van den term, „*het Koninkrijk der hemelen*" onmisbaar. Is er sprake van macht, die in de „Sleutelen van dit Koninkrijk" haar afbeelding vindt, dan behoort scherp onderzocht te zijn, wat met dit „Koninkrijk der hemelen" wordt bedoeld.

Johannes de Dooper, zoowel als Jezus, treden op met de aankondiging, dat dit Koninkrijk nabij is. „Bekeert u," dus luidt de heilige dagorde, straks ook op der discipelen lippen gelegd. (Matth. 10 : 7): „Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen *is nabij gekomen*."

Hoe is deze aankondiging te verstaan? Bedoelt de Schrift, dat in den *jongsten dag* het Koninkrijk openbaar zal worden, òf dat het reeds geopenbaard is bij *Jezus' komst in het vleesch?*

Het feit dat sinds reeds achttien eeuwen verliepen, staat deze op-

vatting niet in den weg. Ook van 's Heeren wederkomst toch wordt door den Christus zoowel als door zijn Apostelen op den toon der sterk gespannen, onverwijlde verwachting gesproken, die verre van vergissing te verraden, eer onmisbaar kenmerk is van helder, veerkrachtig geloof.

De gelijkenis, ons in Lukas 19 meêgedeeld, schijnt zelfs *voor* deze opvatting te pleiten, want aanleiding tot haar uitspreken gaf de waan der discipelen „*dat het Koninkrijk Gods openbaar zou worden*," en dien waan bestrijdt de Heere uitdrukkelijk, verwijzend naar zijn wederkomst op de wolken.

Toch is hiermeê de aankondiging van het nabij zijn des Koninkrijks niet uitgeput, mits men den zin van dat woord slechts niet in een afgetrokken begrip late doorvloeien.

Rationalistische prediking, invloed der wijsbegeerte en een valsch, aan de Schrift vervreemd spiritualisme hebben ons gewend, onder „Koninkrijk der hemelen" niet veel meer te verstaan dan het „rijk van waarheid en deugd," het „rijk van liefde, licht en leven."

Zóó opgevat, mist echter Johannes' woord zoowel als dat van den Heere zelven allen zin. Immers, waarheid en deugd, licht zoowel als liefde was op aarde geweest ook vóór zijn verschijning, en men moet wel een zonderlinge voorstelling van de geschiedenis vóór Christus hebben, zoo men ze tot aan zijn optreden van deze heerlijkheden verstoken waant.

Doch niet alleen de geschiedenis, ook den godsdienst komt men hiermeê te na. Het is dezelfde feil, als waarin het half-geloof vervalt, dat ten spijt van onze Gereformeerde vaderen, alle rechtzinnigheid in het aangezicht slaat en prediken durft, dat de Christus door zijn offerande den Vader tot barmhartigheid zou hebben bewogen. Aan de eere Gods doet deze voorstelling te kort. Hij is de Onveranderlijke. Hij *wordt* niet „de ontfermende Liefde," maar is dit van eeuwigheid. Niet *Hij* wordt Vader door den Zoon, maar de Zoon is wat Hij is krachtens de eeuwige onveranderlijke wezenheid des *Vaders*.

Niets is derhalve op geestelijk gebied ooit *geworden*. Alles is, wat het is van eeuwigheid.

Noch Bethlehem, noch Golgotha, noch het geopend graf scheppen een goddelijk iets, dat eerst door hen begint te bestaan. Zij zijn slechts de openbaring, de ingang in de werkelijkheid van wat eeuwig was in en bij God.

Althans in onze Kerk moet deze belijdenis met hand en tand worden vastgehouden. Ze hangt op het innigst met de erkentenis van een „Besluit" in den Eeuwige en van zijn „onveranderlijken Raad" saâm. Een scheuring tusschen Oud en Nieuw Verbond als men prediken wil, is op het Gereformeerde erf contrabande. Het zuiverst, heerlijkst idealisme is steeds door onze vaderen beleden. De naam Jehovah reeds is onweerlegbaar protest tegen zoo onware prediking.

Het „nabij komen" van het Koninkrijk kan dus nooit beteekenen, dat waarheid, liefde en gerechtigheid, voor de vromen des Ouden Verbonds verborgen, door Jezus' komst aan deze wereld zouden geschonken zijn. Dan zou slechts gekomen zijn, wat er reeds was en de scherpe insnijding door de vleeschwording in de geschiedenis der menschheid gemaakt, zou onverklaarbaar zijn.

Evenmin mag ondersteld, dat het Koninkrijk in Christus der wereld nabij gekomen, door zijn optreden op aarde gesticht is in absoluten zin. Met en in Hem is slechts tot deze aarde gekomen en voor deze wereld ontsloten, wat van eeuwigheid reeds bestond en bij God was.

Met de algemeene begrippen van waarheid, liefde en gerechtigheid vorderen we dan ook niet, en dan eerst valt er licht op Jezus' aankondiging, zoo we nadruk leggen op het woordeke *„Koninkrijk."*

Wat dusver *voor de wereld* slechts begrippen, droombeelden, afgetrokken idealen waren, zal nu voortaan in een rijk van *persoonlijkheden*, in den éénen persoons des *Konings* saâmgebonden, zijn openbaring erlangen in en voor den mensch.

En evenzoo, wat dusver *voor den hemel* nog in Gods raad besloten was geweest en slechts als kracht, niet als wezenheid openbaar was geworden, zal nu beginnen te ontluiken, zal van nu aan zich ontplooien, in het leven uitkomen, tot een rijk der heerlijkheid zich aaneensluiten en in dat rijk als uit een middelpunt uitstralen van zijn *Koning*,

Jezus' aankondiging: „Het Koninkrijk is nabij," is dus niet een veroordeeling van wat echter Hem ligt, als brak eerst met zijn vleeschwording de glans van licht en liefde door.

Dit kan niet, wijl Hij als het *Woord*, steeds in die wereld school en in haar duisternis zich wikkelde.

Veeleer ligt hierin de rijke volheid van des Doopers profetie: Wat dusver uiteengespreid en verstrooid lag zal nu saamgroeien tot één *rijk;* wat dusver ledig ideaal was, zal nu kracht en leven worden in menschelijke persoonlijkheid, naar den eisch van zijn *hemelschen* oorsprong; en evenzoo, wat dusver krachteloos wegzonk, zal nu tot eere en macht komen door de glorie zijns *Konings*.

Zoo opgevat laat men het Oud Verbond in zijn waarde, verlaagt men de profeten niet tot dwepende zonderlingen, en verklaart zich toch, waarom in het Oud Verbond schier nergens, in het Nieuw op schier elke bladzijde van „het Koninkrijk der hemelen" sprake is.

In Israëls dagen werd het *beeld*, de schaduw van dat rijk, in de Theocratie gezien en zijn *wezen* door het geloof gegrepen. *Na* Israëls ondergang wijkt die schaduw, wijl het wezen gekomen is, en is niet meer het wezen, maar de *heerlijkheid* voorwerp des geloofs.

VI.

HET KONINKRIJK NU REEDS OP AARDE.

> Het Koninkrijk Gods komt niet met uitwendig gelaat, (maar) is binnen ulieden.
> Luk. 17 : 20, 21.

Twee reeksen van uitspraken loopen in onze Evangeliën en in de Brieven der Apostelen naast elkander. Eenerzijds heet het, *dat het Koninkrijk er is*, maar ook wordt anderzijds met niet zwakker beslistheid uitgesproken, *dat het nog komen moet.*

Reeds te duidelijk om uitlegging te eischen is Jezus' eigen woord tot de Farizeën: Zoo is dan het Koninkrijk Gods tot u gekomen (Matth. 12 : 28), een uitspraak slechts in omgekeerden vorm herhaald in dat andere woord: „Daarom zeg Ik u, dat het Koninkrijk Gods van u zal weggenomen worden" (Matth. 21 : 43). Nog krasser, zoo men wil, is de uitspraak waarmeê Markus zijn negende hoofdstuk begint: „Voorwaar, Ik zeg u, dat er sommigen zijn van degenen die hier staan, die den dood niet zullen smaken, totdat zij zullen hebben gezien, *dat het Koninkrijk Gods met kracht gekomen is.*" Van die daar stonden is de laatst gestorvene sinds eeuwen verscheiden; het moet dus eeuwen lang reeds „in kracht gekomen zijn." Evenmin wordt over het aanwezig *zijn* van het Koninkrijk twijfel gelaten door de anders zoo raadselachtige spreuk: „Van de dagen van Johannes wordt het Koninkrijk der hemelen geweld aangedaan" (Matth. 11 : 12). En wil men ook dit nog: de Apostel van Tarsen aarzelt niet over het arbeidsveld van Colosse en de geroepenen uit de heidenen te schrijven, dat hij zich gevoelt als een arbeider in het Koninkrijk Gods (Col. 4 : 11).

Dat het Koninkrijk der hemelen op aarde aanwezig is, staat derhalve vast. De afgedoolde van geest moge er toe komen, het merg uit deze woorden te boren, om niets dan het holle geraamte van „deugd en plicht" over te houden, den Christen is dit spelen met de Schrift ongeoorloofd. Eerbied mag en moet van hem voor de uitspraken eener openbaring gevorderd worden, die voor echt en valsch op Christelijk terrein oppermachtig, met aller toejuiching, beslist.

Toch wordt de andere reeks hierdoor allerminst opgeheven. Eerbied voor de Schrift heeft niet wie slechts een *deel*, en wel een *eigenmachtig gekozen* deel van haar uitspraken aanvaardt. Ze is wat ze is en wil voor wat ze is genomen zijn. In het oogenblik uwer machtigste ontplooiing in de vrijheid zult ge toch haar woord laten staan, dat gij zonder den Christus *niets doen kunt;* en omgekeerd, als ge wegzinkt in de diepten der aanbidding, op welker bodem de troost der

eeuwige verkiezing rust, dan moet toch, zonder de innerlijke harmonie te breken, haar eisch voor ons volle gelding hebben, dat wij werken moeten, werken onze eigen zaligheid, eene zalige vrucht uit vreezen en beven gerijpt.

Ook de andere reeks moet hier dus aangewezen. *Het Koninkrijk is er*, maar ook, het is er nog niet, wijl *het nog moet komen*. Met nadruk, schier vóór alles, wordt den bidder de bede nog op de lippen gelegd: „Uw Koninkrijk kome!" Gewraakt en weêrsproken wordt de meening der jongeren, dat het Koninkrijk reeds terstond zou openbaar worden (Luk 19 : 11). In de Apocolyptische teekening die bij Mattheüs het lijdensverhaal voorafgaat, komt dat Koninkrijk voor als een toekomstige erfenis: „Beërft het Koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld" (Matth. 25 : 34). Het is des Vaders welbehagen ulieden het Koninkrijk te geven (Luk. 12 : 32). De Christus verordineert, beschikt dus als iets toekomstigs, aan zijn jongeren het Koninkrijk (Luk. 22 : 29). „De rechtvaardigen *zullen* blinken als de zon in het Koninkrijk des Vaders" (Matth. 13 : 43); en Paulus, die door den Geest sprak, bidt het zich zelven toe, dat zijn Heere en grootmachtige Koning „hem beware tot zijn hemelsch Koninkrijk" (2 Tim. 4 : 18).

De laatste reeks brengt haar uitlegging met zich. Dáár twijfelt niemand aan, die aan de Schrift niet twijfelt, of het Koninkrijk dat komt, doelt op den Christus, komende in zijn glorie, met zijn heilige engelen, om de heerlijkheid te doen uitbreken en de gouden kronen aan alle mensch te reiken, die geleefd heeft uit *zijn* dood. Het Koninkrijk dat komt, — wie tast het niet voetstoots? — dat is 's Heeren wederkomst op de wolken, als alle oog Hem zien zal, de voleinding der eeuwen, de ingang in het storeloos Hallelujah, het uitrijden ter overwinning en ter heerschappij van Hem, die op het witte paard gezeten, den naam in de lendenen gedreven draagt, die hem noemt als het Woord Gods.

Slechts blijft de vraag, hoe daarmeê de eerste reeks van uitspraken te rijmen zij.

Oplossing geeft de Heere zelf.

Zijn Koninkrijk, voert hij Rome's Landvoogd met kalmen ernst tegemoet, *is niet van deze wereld* (Joh. 18 : 36). Het komt wel nu reeds, maar gekomen blijft het toch schuil, *want het komt niet met uitwendig gelaat* (Luk. 17 : 20), het heeft zijn terrein en domein niet in de zichtbare heerlijkheid van dit nu in gang zijnd, voor aller oog in glans en glorie blinkend leven: zijn domein ligt in het leven achter dat schitterend gordijn: *het Koninkrijk Gods is binnen ulieden* (Euk. 17 : 21). Zoolang ge de gave mist om door dat gordijn heen, achter dat scherm om te zien, ziet ge dus ook van dat Koninkrijk niets. Tenzij iemand wedergeboren wordt uit water en geest, *hij kan het Koninkrijk Gods niet zien* (Joh, 3 : 3). Het mist tot streeling

van de onwedergeboren natuur letterlijk alles, want kortweg moet betuigd, *dat vleesch en bloed het Koninkrijk Gods niet beërven zullen* (1 Cor. 15 : 50), dat het *spijs noch drank is* (Rom. 14 : 17) en zelfs zich niet naar het tweeslachtig gebied der klanken laat neertrekken, want dat het Koninkrijk Gods *niet gelegen is in woorden* (1 Cor. 4 : 20).

Scherp en duidelijk loopt dus het dubbel spoor uitéén.

Het Koninkrijk dat *nog komen moet*, is met uitwendig gelaat, met den glans der krone, stralend in eeuwig diepe heerlijkheid.

Het Koninkrijk *dat er is*, binnen in den mensch, is slechts voor den ingewijde waarneembaar, en verschilt in geaardheid van het leven dat de wereld leeft.

Toch were men misverstand.

De tegenstelling mag niet zoo opgevat, als ware het geestelijk karakter kenmerk wèl van het Koninkrijk dat er is, maar niet van het Koninkrijk dat komt. Integendeel. *Geestelijk* blijft zijn aard, maar nu derft dat geestelijke nog zijn uitstraling in het zichtbare. Tot symbool heeft het hier nog het *kruis*, ontvangt het daar eerst de *kroon*.

En evenmin geve men de voorstelling ingang, alsof het Koninkrijk dat komt *wèl*, dat er is *niet* waarneembaar zou zijn, een dwaling, waarin men zoo licht vervalt door de valsche tegenstelling van *uitwendig* en *inwendig* Koninkrijk. Slechts zooveel is met de onzichtbaarheid van het reeds gekomen Koninkrijk uitgesproken, dat de schoonheid dezer wereld geen voertuig voor zijn heiligheid kan zijn, dat het deswege achter den schijn dezer wereld schuilt en slechts waarneembaar is voor dengene, wiens oog door dien schijn leerde heengluren.

Het is van belang hierop te letten.

Immers, houdt ge niet onverbiddelijk vast aan een feitelijk nu reeds op aarde bestaand Koninkrijk van Christus, dan verlokt men u, eer ge het weet, om voor dat Koninkrijk „heerschappij" te schrijven, en in plaats van den Christus u „zijn geest" te denken. Van de „heerschappij van Jezus' geest" tot zeker „veldwinnen van geloof, hoop en liefde" is de schrede nauwelijks waarneembaar, en uws ondanks hebt ge uw Christelijke belijdenis uitgewisseld voor afgetrokken begrippen van deugd. Zoo went de geest er aan, om het Koninkrijk van Jezus steeds in oneigenlijken, steeds in overdrachtelijken zin op te vatten; dit ook te doen waar die overdrachtelijke zin eenvoudig onzin wordt, en ten leste zelfs in de Apocolyptische redenen des Heeren een tegenschriftuurlijke vergeestelijking toe te laten, die werken moet, wat ze in de Gemeente allengs had gewerkt; *een volkomen afsterven aan de hoopvolle verwachting van Jezus' wederkomst op de wolken.*

Dit mag niet.

Tegen zoo verregaande misleiding, tegen zoo slinksche ontfutseling

van een der heerlijkste troostgronden van ons Christelijk geloof moet bij eigen hart gewaakt en voor anderer hart gestreden.

Houd daarom vast aan wat de Schrift zegt en neem het zooals ze het zegt. Niet geestelijker en niet anders, maar gelijk zij het u betuigt.

Nu reeds op aarde *het* Koninkrijk des hemels. Niet *een* Koninkrijk, niet een *afschaduwing* van het Koninkrijk, maar dat Koninkrijk zelf. *Het* Koninkrijk dat is en eeuwig blijft. Datzelfde dat eens in heilige glorie schitteren zal, als de eeuwige morgen komt.

Maar met dat al, hoe diep ook nog schuilend, een Koninkrijk, een Koninkrijk nu reeds, een rijk met een Koning, aan dien Koning hangend, door dien Koning beheerscht, bezield, beschermd.

Niet een denkbeeldig rijk van oorspronkelijke liefde en onpersoonlijk leven, maar een rijk, waarin aan den Persoon, in wien alle geheiligde persoonlijkheid wortelen moet, als Stichter, als Drager, als Vorst in heel het rijksgebied de hulde des lofs en der eerbiedinge toekomt. Niet zulk een, wien de deugd en de liefde wordt omgehangen als het purperkleed, dat Hem tot Koning wijden zal, maar een Koning, die uit zich zelf de liefde voortbrengt, uit zijn Koningshart het leven vloeien doet, en uit den glans „zijner zilveren hairen" het licht doet wellen voor ons hart.

Reeds twee wegen zijn hiermeê afgesloten.

Vooreerst de weg naar Rome.

De *zichtbare Kerk* met het *Godsrijk* gelijkstellend, komt Rome in onverzoenlijken strijd met het Schriftwoord, dat een Koninkrijk proclameert „nog niet met uitwendig gelaat.

Maar ook afgesneden de weg naar het door en door Roomsche *Modernisme.*

Immers het *Koninkrijk van Christus* in een rijk van *onpersoonlijke idreën* oplossend, heeft het Modernisme voor goed gebroken met de Schrift, die uit de persoonlijkheid van Christus leeft en van zijn persoon het al afhankelijk stelt.

VII.

BELIJDEN.

Het heeft den Heiligen Geesten ons goedgedacht. Hand. XV : 26.

Het Rijk der hemelen, hoewel niet komend met uitwendig gelaat noch van deze wereld zijnde, is niettemin, gelijk we zagen, reeds in deze wereld *openbaar;* openbaar als *Koninkrijk;* als Koninkrijk der *hemelen* waarneembaar. Kome het al met vollen luister eerst bij

's Heeren *tweede* komst, toch moet nu reeds op aarde zulk een verschijning van dit Koninkrijk aanwijsbaar zijn, dat wat eens komt met den jongsten dag, in het bestaande geworteld zal blijken.

Er kan noch mag derhalve sprake zijn van een „op zichzelf staan," een drijven op eigen wieken, een in geestdrijverij zich van allen afzonderen. Men heeft met den Christus niet van doen, tenzij men een *Rijk* wille, een *Rijk* zoeke, en zich bewust zij door oorsprong en bestemming tot een *Rijk* te behooren.

Niet om een afgetrokken begrip van „zaligheid," niet om overspannen idealen van heilige vreugde, niet om een veilig toevluchtsoord aan gindsche kusten, gaat de wedloop, maar om *den ingang in het Koninkrijk*. Niet als bedoelde de Schrift met dat *Koninkrijk* slechts een welgekozen *vorm*, een geschikt *beeld* om ons de zaligheid voor te stellen. Verre van dien. *Het* „Koninkrijk" is nabij gekomen, dan is hiermeê verklaard, dat dit Koninkrijk het eigenlijke, het wezenlijke, het voltooide is van wat 's menschen hart ooit als zalig zich gedroomd kon hebben. Dan ligt hierin uitgesproken, dat er geen andere zaligheid, dan in den vorm van het *Koninkrijk* denkbaar is; dat dat Koninkrijk even vast bij *ons* behoort als *wij* voor dat Koninkrijk geschapen zijn; dat slechts voorsmaak, nog niet het wezen der zaligheid ervaren wordt, zoolang men in dat Koninkrijk niet inging, en dat derhalve in dit schijnbaar toekomstige beeld het alles afdoend karakter geteekend ligt, waarin voor alle heil en heerlijkheid het pit schuilt en het kenmerk.

Dit leidt vanzelf tot de *Gemeente*.

De *Gemeente* is de openbaarwording van het *Rijk* van Christus op aarde. Ze vormt den grondtrek voor geheel het Christendom in zijn levensontplooiing voor deze bedeeling.

Aan de *Gemeente* hangt het al.

De Gemeente is de gemeenschap van mensch en mensch, voor zoover ze in Christus vereenigd zijn. Het tegenovergestelde van het „op zichzelf staan." De niet door menschen gestichte, maar uit Christus gewrochte eenheid zijner belijders.

Op haar wijst de Heer daarom onmiddellijk, zoodra er sprake komt van de Sleutelen des Hemelrijks. „*Op u zal ik mijn Gemeente bouwen*." Ze zal niet uit zichzelve ontstaan, niet vrucht van menschelijk overleg of willekeur des geloofs zijn. — *Hij* zal ze bouwen, tot ze voleind zij. Legging der grondslagen, optrekking der muren, vasthechting van kroonlijst en gevelspits, kortom, al wat tot het *bouwen* behoort, zal de bouw voltooid zijn, van *Hem* gaat het uit, *Hij* doet het.

Een *Gemeente* ontstaat niet doordat hier en ginds één bekeerd wordt tot het geloof en die eenlingen goedvinden zich saâm te voegen. Ze is geen genootschap, noch vennootschap, geen vereeniging noch verbond, in den gangbaren zin dezer woorden. De Gemeente is een *kunstwerk van Christus*.

Nog eer de geloovige zich zijns geloofs bewust wordt, heeft Christus, die zijn ziel bewerkt, reeds de plaats beschikt door hem in de Gemeente in te nemen, en de gaven gereed gemaakt, die door hem der Gemeente zullen toekomen. Naar het bestek behoort zulk een reeds tot de Gemeente, is zij reeds in Hem, is Hij haar lid geworden, nog eer de geroepene tot *belijdenis* van den Christus voortschreed.

Aan dit onuitwischbaar karakter der *Gemeente* houde men streng vast. Verlaagd tot een „vereeniging" van menschelijke vinding, derft ze haar levenskracht, mist ze het eigenaardig Christelijk karakter en bereidt ze voor een modern conventikelwezen den weg.

De Gemeente wordt niet door menschenhand in de geschiedenis geplaatst, maar rust op een eigen pijler en klemt met een eigen anker zich aan het verleden vast.

Ze komt uit de *diepte* en komt *van verre*.

Uit de diepte, want in de wedergeboorte, in het komen van zielen ten leven uit den dood, in den wortel der uitverkiezing Gods, ritselt het levenssap dat haar bloei en vruchten waarborgt.

Ze is eer ze zichtbaar wordt in de diepte der geesten reeds aanwezig, en wierd eer ze te voorschijn trad reeds aanschouwd door Hem, die haar uit de lendenen zijner ontferming voortbrengt.

Men zou dit de *horizontale* lijn der Gemeente kunnen noemen, in tegenstelling met de *verticale*, die de Gemeente aller eeuwen aaneen, en elke nieuw opkomende gemeente aan het verleden verbindt.

Er is maar één *Moeder-gemeente*. Ze ontstond en bloeide te *Jeruzalem*.

Van Jeruzalem stamt in rechte linie elke stads- en dorpsgemeente af, die onder wat meridiaan ook als Gemeente van den Christus optrad.

Gelijk Adam ons aller stamvader is en geen menschelijk vleesch en bloed zich toonen laat, dat niet in de rechte lijn van den eerst door God geschapen mensch is afgestamd, — zoo is ook *Jeruzalems gemeente* ons aller moeder en laat zich zelfs bij het ijsveld aan de Noorderpool geen Hernhutter gemeente, zoo wegkruipend klein, zoo vergeten en nauw meêgeteld denken, die niet door de schakelen van duizend andere gemeenten, met de eerste, door Jezus zelf gestichte gemeente van Jeruzalem in verband staat.

De *historische* Christus werkt nog op de gemeenten, zij het ook door een verleden van achttien eeuwen heen, en de *verheerlijkte* Christus zet onverpoosd den bouw zijner Gemeente voort, ze nog steeds even onmiddellijk door de kracht zijns Geestes aangrijpend, als toen de eerste op den Pinksterdag werd gesticht.

Aan die *dubbele* werking is de Gemeente van den Zone Gods gebonden. *Altijd nieuw* moet ze zijn, door het steeds versch opduiken van de levend gemaakte en verloste zielen, maar ook *altijd de oude* moet haar leus zijn, wijl in de eerste gemeente van Jeruzalem de grondtype van haar wezen door Christus zelven gegeven is.

Haar levenstaak is met een enkelen trek geteekend: *ze heeft te*

belijden. Voeg er, zoo wilt ge, ter voorkoming van misverstand bij, dat haar belijdenis niet in woord en vorm alleen, maar ook in de kracht des duldens en des lijdens, der zelfverloochening en ontferming, der heiliging en der veredeling openbaar moet worden, — dit breidt haar taak niet uit noch krimpt die in, die taak blijft: den Christus *te belijden.*

Een vereeniging der goedwilligen, die dulden en lijden, zich verloochenen en op het outer der ontferming offeren, die, aan zonde zich spenend, wassen in goede werken, — vormt nog geen *gemeente.* Dit wordt ze eerst, zoo dit dulden en liefhebben en dooden der zonde ter wille van den Christus geschiedt, door Hem en in zijn kracht, in één woord, *om Hem te belijden.*

De tegenstelling tusschen belijdenis in het *woord* en belijdenis in de *daad* is hierbij ondergeschikt. Ze komt eerst ter sprake bij ontaarding en verbastering van het wezen der Gemeente. In de diepste kern van haar leven bestaat die onderscheiding zelfs niet. „Wie zegt *gij,* vraagt de Heer, dat Ik ben?" en aan deze in *woorden* geuite belijdenis geeft Hij getuigenis, dat ze, opwelde uit die diepte des verborgenen levens, waar *vleesch* en *bloed* krachteloos is en alleen het werk kracht heeft van den *Vader ait de hemelen.*

We houden ons daarom geen oogenblik bij deze schreiende tegenstelling op. De belijdenis door ons bedoeld moet een *bewuste* belijdenis zijn en kan dus het uitgesproken *woord* niet missen, maar moet juist daarom een *levens*grond onder zich hebben, waaruit de springader van het heilig enthousiasme welt.

Petrus heeft op dit stuk der belijdenis een onverwinlijk primaat. Door hem is het *woord der belijdenis* het eerst gesproken en zijn enthousiaste natuur is reeds aan den voet van den Thabor waarborg, dat ook op den Pinksterdag het eerst van zijn lippen de *groote belijdenis* der Gemeente van Christus vloeien zal.

Zijn beteekenis voor de Gemeente van alle eeuwen is dus geheel eenig en uitnemend. Hem komt een eereplaats toe gelijk aan niet een eenig mensch, een plaats als niet één ander der Apostelen gegund wordt, niet om wat hij deed, maar wijl hij tot deze uitnemende daad van God verkoren was.

Eerst in haar *belijdenis* wordt de Gemeente van Christus waarneembaar, en Petrus was er toe verkoren, er op aangelegd, er voor bestemd, om het eerst met maatgevend gezag, door de werking des Geestes, die *belijdenis* op de lippen te nemen, waaruit alle verdere belijdenis der Gemeente, als de aire uit den halm en de halm uit de kiem en de kiem uit den korrel groeien zou.

Slechts zie men toe, dat men 's Heeren woorden niet misduide.

Hij zal zijn Gemeente bouwen, niet op de belijdenis van Simon Jona's zoon, maar *op den belijdenden Petrus.*

VIII.

PETRUS, DE ZUIL DER GEMEENTE.

> Gij zijt Petrus, en op deze Petra zal Ik mijne Gemeente bouwen.
> Matth. XVI : 17.

Op het stuk der belijdenis kan noch mag het primaat aan Petrus betwist. Hij staat, eerst onder de Discipelen, straks onder de Apostelen, vooraan. Jezus zelf heeft hem dien voorrang toegewezen, en de geschiedenis des Nieuwen Testaments staaft slechts wat zich op grond van Jezus' uitspraak liet wachten.

Het sterkst sprekend te dezen opzichte zijn de beide stellige verklaringen van den Heere: 1°. *Gij zijt Petrus, en op deze Petra zal Ik mijne Gemeente bouwen,* — en 2°. het woord kort voor den uitgang naar Gethsémané gesproken: *En gij, wanneer gij bekeerd zult zijn, zoo versterk uwe broederen* (Luk. XXII : 32). Elke poging om deze uitspraken anders te duiden dunkt ons gezocht en mislukt.

Bekend is de uitlegging van „op deze Petra zal Ik mijn Gemeente bouwen," die vooral sinds de Hervorming in zwang kwam. Niet Petrus' *persoon,* maar de door hem uitgesproken *belijdenis* zou als de *Petra* d. i. *de rots* zijn aangewezen, waarop de bouw der Gemeente rusten moest. Men beriep zich ter handhaving van deze zienswijs liefst op de Apostolische uitspraak: dat niemand *een ander fundament* leggen kan dan hetwelk gelegd is, namelijk Jezus Christus; voorts op de verandering van den naam Petrus in *Petra,* waardoor blijkbaar een *zaak,* niet een *persoon* bedoeld werd; en eindelijk op de driewerf herhaalde verloochening en het gebeurde waarvan Galaten II bericht.

Deze uitlegging moet uit overprikkelde reactie tegen Rome's drijven voor het papisme verklaard. Ze heeft slechts tegenover Rome's onware verklaring kracht. Wordt van Roomsche zijde beweerd, dat Petrus' *ambt,* niet zijn *persoon,* of ook wel zijn *ambtelijke persoon,* maar dan deze ook gescheiden van zijn geestestoestand, zou bedoeld zijn, — dan moet ter bestrijding van deze dwaling noodzakelijk een eenzijdige uitlegging optreden, die ter ontkoming aan het ambt, ook den persoon glippen laat, en uitsluitend let op de belijdenis, als vrucht van wat „de Vader in de hemelen heeft geopenbaard."

Toch berokkende ook deze eenzijdigheid schade, en het veiligst gaat de Gemeente, zoo ze leeft bij den eenvoudigen zin van Gods Woord, de gevolgen overlatend aan Hem, die haar dit Woord heeft toevertrouwd.

Er ligt in het aangevoerde geen kracht van bewijs. Dat reeds de Psalmist en Jesaia, en in aansluiting aan deze Godsmannen des Ouden

Verbonds, ook Simeon, straks Jezus zelf, en eindelijk zijn Apostelen, van een „steen" een „kostelijken steen" een „eenig fundament" spreken, waarop de Gemeente des levenden Gods rusten moet, is ontegenzeggelijk waar, doch bewijst niets.

Immers in het boek der Openbaring staat duidelijk: „En de muur der stad had *twaalf fundamenten* en in dezelve de namen der *twaalf Apostelen* des Lams", (XXII : 14). Bovendien beeld en beeld mag niet verward. Denkt men de Gemeente met Christus als één geheel, dan is God de Vader de Kunstenaar en Opperste Bouwmeester, en bijgevolg de Christus fundament voor den bouw. Neem ik daarentegen Christus zelf in het beeld van den Bouwmeester, en stel ik mij dus de Gemeente voor als door Hem gewroeht, dan behoeft het geen betoog, dat het fundament buiten Christus moet gezoeht worden in dien steen, dien Hij het eerst aangrijpt om hem als hoeksteen voor den grondslag te leggen.

Even doelloos is de verwijzing naar de verloochening. De Heere zegt uitdrukkelijk: „*zal* Ik mijne Gemeente bouwen." — „Ik *zal* u geven de sleutelen des Koninkrijks." Er wordt gedoeld op een feit, dat eerst in de *toekomst* tot werkelijkheid komt. Van den tijd *na de verloochening,* niet van de maanden die nog voorafgingen, is sprake. De bouw der Gemeente begint eerst na Jezus' verrijzenis uit de dooden, want „de Heilige Geest kon nog niet komen, dewijl Christus nog niet verheerlijkt was."

De vorm *Petra* behoeft na het aangevoerde nauwlijks meer besproken te worden. Letterlijk zegt de Heere tot hem: „Simon Jonaszoon, Ik noem van nu af uw naam *Rotsman* en op deze *Rots* zal Ik mijn Gemeente bouwen." Waarop zou nu, naar den eisch der taalkunde, het woordeke *deze* anders terugslaan, dan op het pas voorafgegane *Rotsman?* Hoe kan men voorwenden, dat de Heere alsdan had moeten zeggen: „en op dezen *Rotsman* zal Ik mijn Gemeente bouwen"? Die zoo spreekt, voelt blijkbaar niet, dat de nieuw gegeven naam van *Rotsman* juist in het terstond daaropvolgende wordt verklaard.

Afziende van een eenzijdigheid, die eertijds volkomen verklaarbaar, thans ziehzelve weêrlegt, handhaven we dan ook dien eenvoudigen zin van Jezus' woorden, die van zelf in het oog springt. Bij het leggen van den eersten steen voor het fundament zijner Gemeente *zal die eerste steen Petrus zijn.*

Gelijken voorrang verleent Jezus hem in zijn lijdensnacht. „De Sathan heeft zeer begeerd u te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude, en gij, zoo wanneer gij zult bekeerd zijn, *zoo versterk uwe broederen.*" Een uitspraak, te opmerkelijker om de profetie der verloochening, die onmiddellijk volgt en de aankondiging van felle sathanische bestrijding, die terstond voorafgaat: blijk te over, dat de persoon van Petrus geen oogenblik gedacht wordt als verheven boven den zondig-menschelijken toestand, en dat

derhalve de hem verleende voorrang zich uitsluitend aan datgene hecht, wat in hem van Christus is.

Nog toeft de bouw der Gemeente, de Pinksterdag is nog komende. De Discipel moet nog door de diepte der jammerlijkste verloochening getrokken, eer hij rijp voor het Apostolaat op zal staan. Hij heeft zich nog te bekeeren. Hij gelooft nog niet aan den zoen, die in het bloed des kruises is. Hij meent het wel, maar nu de ure komt, dat het naar dat kruis gaat, protesteert hij met al de energie zijner ongeloovige natuur. Dat lijden kan niet. Aan den band die hem met Jezus verbindt, ontbreekt nog innerlijke heiliging.

Die komt niet en kan niet komen, eer het met Petrus in de diepte gegaan is, door een diepte waarvan hij zelf de helfte niet vermoedt. In een diepte moet hij wegzinken, die juist door zijn natuur, zijn karakter, zijn temperament aangegeven, de onafscheidelijke voorwaarde was voor de hooge roeping, die hij als Apostel niet slechts, maar als eerste der Apostelen te vervullen zou hebben. „Petrus! als gij eens zult bekeerd zijn, versterk uwe broederen!"

Toch is de hier bedoelde voorrang een geheel andere dan de heilige roeping in Mattheus XVI voor hem weggelegd. Dáár is het de eerste steen in het fundament der Gemeente, waarbij hij lijdelijk blijft, waarbij de Heere het aan en met hem doet, en hij de *Petra* blijven zou, ook al stierf hij vóór den Pinksterdag, of al wierd nog vóór de uitstorting des Geestes zijn mond voor altijd gesloten. *Hier* daarentegen is het een taak voor Petrus zelven overgelaten, een daad door hem op zich te nemen. *De broederen sterken*, dat ware ondenkbaar, tenzij hij op den Pinksterdag nog met hen was en in den eersten strijd der Gemeente als leidsman aan hun hoofd kon staan.

De eerste steen beheerscht in zekeren zin den ganschen bouw. De plaats zijner ligging, de richting zelfs waarin hij gelegd wordt, beslist voor elken volgenden steen, die daar naast en voor elke hoogere steenlaag, die er op zal gelegd worden. De eerste steen heerscht in den bouw, maar door zich de onderste plaats te laten welgevallen. Zoo nu was ook Petrus primaat naar den regel, „dat wie aller heer zou willen zijn den schepter dier heerschappij in het dienen der broederen had te vinden." Het sterken der broederen, het hun meêdeelen van zijn kracht, het zich hun toewijden en geven, ziedaar het terrein waarop Jezus wil dat zich zijn voorrang openbaren zal. In het kracht leenen aan anderen moet het blijken, dat hij zelf de geloofskracht uit Christus metterdaad ontving.

Met deze uitspraak van Jezus is het verhaal der Evangeliën in volkomen overeenstemming. Van het leven der meeste Apostelen weet ge niets, hoogstens hun naam; van Petrus ware een levensgeschiedenis te schrijven. De meeste discipelen worden in de Evangeliën slechts in de naamlijst der Apostelen vermeld, zonder dat overigens ook maar een éénig bericht vân hen geboekstaafd is, van Petrus daaren-

tegen leest men schier op elke bladzijde. Niet slechts dat hij tot de drie intiemste van Jezus' Discipelen behoort, maar zelfs onder het tweetal (Petrus en Johannes), dat zoo dikwijls onder de drie afzonderlijke vermeld wordt, staat Petrus steeds vooraan.

Omstandig is het verhaal zijner roeping (Matth. IV : 18); een wonder is door den Heere in zijn familie verricht (VIII : 14); bij de uitzending der discipelen staat zijn naam de eerste (X : 1); hij heeft met Jezus op de zee gewandeld (XIV : 29); zijn naam is veranderd en een bijzondere zaligspreking over hem uitgegaan (XVI : 16—18); hij sprak bij de verheerlijking op Thabor (XVII : 4); hem vroegen de tolheffers om de didrachmen (XVII : 24); hij wordt met name in Gethsémané vermeld (XXVI : 37); hij trekt het zwaard bij de gevangenneming; hij volgt Jezus in het paleis; hij alleen ontvangt in den lijdensnacht een bijzondere waarschuwing van Jezus en zijn verloochening wordt uitvoerig beschreven. Meer nog. Van hem lezen we, dat hij met Johannes werd uitgezonden om het Pascha te bereiden (Lucas XXII : 8); hij komt sprekende voor bij de wondere vischvangst (Luk. V : 5); hij antwoordt in aller naam: „Heer! tot wien zouden we heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens;" en zijn tegenstand vormt bij de voetwassching de treffendste episode. Evenzoo, na 's Heeren opstanding staat Petrus bij het onderzoeken van het graf op den voorgrond. Van alle jongeren heeft hij den Heere het eerst ontmoet. „En hij is van Simon gezien!" is de juichtoon op aller lippen. Aan Gennésareths oever ontvangt hij de driewerf herhaalde opdracht om de kudde des Heeren te weiden. En zelfs als de Verrezene ten hemel is gevaren, is het nog Petrus die in het midden der broederen raadgevend optreedt (Hand. I); Petrus die op den Pinksterdag in aller naam tot de schare spreekt; Petrus die het eerst wonderen der genezing verricht; Petrus die het eerste oordeel voltrekt (in de personen van Ananias en Saffira); Petrus die het eerst voor Synagoog en Stadhouder verschijnt; Petrus die het eerst een doode opwekt; Petrus die het eerst een gezicht ontvangt; Petrus die het eerst den Heidenen het Evangelie predikt; Petrus van wiens strijd met Paulus ons de Galaten-brief meldt, maar die toch ook, om met een ander woord uit dienzelfden brief te spreken, „steeds als een zuil der Gemeente wordt geacht."

Te ontkennen dat Petrus een uitnemende plaats onder de Discipelen zoowel als Apostelen innam, is derhalve tegenspraak tegen de Schrift zelve. Wie zich aan haar met den moed des geloofs houdt, moet toestemmen wat reeds Calvijn uitsprak: „Wel terdege wordt in de Schrift de luistervolle uitnemendheid van Petrus geteekend, gelijk ieder Christen, naar de mate der gave van Christus, in zijn orde, veel of weinig ontvangen heeft."

IX.

PETRUS, MAAR NIET ALLEEN.

> En toen Petrus te Antiochië gekomen was, wederstond ik hem in het aangezicht, omdat hij te bestraffen was. Gal. II : 11.

Het primaat van Petrus wordt niet geloochend, mits beperkt binnen zijn juiste grenzen, door Christus zelf afgebakend.

Hij ontving het primaat onder de belijders van Jezus, om „eerste steen" te zijn in het fundament, waarop zijn Gemeente door Hem stond gebouwd te worden. En evenzoo, voorrang werd hem gegeven, om zijn broederen tot sterking en steun te zijn.

Feil daarentegen gaat men, door tot dit primaat ook de Sleutelmacht te rekenen; vooreerst wijl Jezus in Mattheüs 18 en Johannes 20 deze macht uitdrukkelijk aan de gezamenlijke Apostelen toekent; en ten andere wijl niet één voorbeeld in de Schrift aanwezig is, dat, bij verschil van gevoelen, Petrus' beslissing als onfeilbare beslechting van het geschil ingeroepen en aanvaard is.

Het gebeurde te Jeruzalem en te Antiochië, in zijn onderling verband, is hiervoor afdoende.

Op de Synode te Jeruzalem vervulde Petrus *geen pauselijke rol.*

Hand. 15 : 2 meldt, *niet* dat men besloot de beslissing van Petrus, ook *niet* van Petrus èn een Apostelconvent in te roepen. Van Petrus is eenvoudig geen sprake. „Zoo hebben zij verordend," lezen we, „dat Paulus en Barnabas zouden opgaan tot de Apostelen en Ouderlingen naar Jeruzalem." Waaruit niets meer, maar ook niets minder volgt dan deze twee: 1o. dat men wel degelijk wist dat er een macht was die beslissen kon; en 2o. dat men die macht zocht bij de Apostelen en Ouderlingen van de eerste door Jezus zelf gestichte Gemeente.

Te Jeruzalem gekomen wordt dit gezantschap ontvangen, niet door Petrus, niet allereerst door de Apostelen, niet namens hen door de Ouderlingen. Aldus toch lezen we: „Wierden ze ontvangen 1o. van de *Gemeente*, 2o. van de *Apostelen* en 3o. van de *Ouderlingen*."

Nu had er beraad en overlegging plaats.

Van wie? Van Petrus alleen? Integendeel. Er wordt van hem nog niet gerept. De zaak wordt in besloten vergadering besproken en tot deze vergadering komen saâm, niet alleen „die zuilen geacht werden," niet alleen de Apostelen, maar de *Ouderlingen* van Jeruzalem met hen.

Onderwijl heeft in de samenkomst der Gemeente groote twisting plaats tusschen de drijvers van de ceremoniëele wet en de voorstanders van een vrij Christendom onder de heidenen. Men wacht

beiderzijds op het beslissend advies door de Apostelen en de Ouderlingen uit te brengen.

Dit advies komt ten laatste en wordt bij monde van Petrus en Jacobus aan de verzamelde menigte meêgedeeld.

Petrus spreekt *eerst*. Ziedaar zijn voorrang, zijn primaat. Hij is aller tolk en woordvoerder, de man van het initiatief, wel ter tale en door zijn indrukwekkende figuur eerbied afdwingende.

Toch ontleent hij het recht tot spreken ditmaal niet aan den voorrang, waarvan sprake is, maar aan het wondere visioen hem naar luid van Hand. 10 te beurt gevallen: „Gij weet dat onder ons God van over langen tijd mij verkoren heeft, *dat de heidenen door mijnen mond het Evangelie zouden hooren* en gelooven."

De verzamelde Gemeente zwijgt hierop. Dit sluit in, dat de leden der Gemeente hadden kunnen spreken. Van een gewone godsdienstoefening zal niemand melden: „En al de menigte zweeg stil." Zulk een bijvoeging zou gezonden zin missen, tenzij de mogelijkheid van het tegendeel wordt ondersteld.

Daarop ontvangt niet slechts Paulus, maar ook *Barnabas* het woord, om ter winning van de Gemeente voor Petrus' advies, „te verhalen wat groote dingen God door hen onder de heidenen gedaan had." En nu is het niet Petrus, maar Jacobus, die aan het onbepaalde en zwevende advies van Petrus eerst zijn nauwkeurige en scherp omschreven bepaling geeft, door schier letterlijk de redactie voor te stellen van wat men den broederen melden zou.

Intusschen, ook hij besluit noch beslist. Evenals Petrus *stelt* hij slechts *voor*, en nu is het de gezamenlijke vergadering uit de drie elementen, van 1°. de Apostelen, 2°. de Ouderlingen en 3°. de Gemeente, bestaande, die het ingediende voorstel bij stemming aanneemt en hiermeê kracht van wet verleent.

Uitdrukkelijk komt dienovereenkomstig aan het hoofd van hun mandement te staan: De *Apostelen*, en de *Ouderlingen*, en de *broeders* wenschen den broederen uit de heidenen die in Antiochië en Syrië en Cilicië zijn, zaligheid!"

Hier is alzoo de *Sleutelmacht* uitgeoefend. Er is bepaald wat tot de zaligheid dient, wat eisch is om zalig te worden, en dus, anders genomen, de zaligheid verhinderen zou. Hier is gebonden en ontbonden op aarde, om ook in den hemel gebonden en ontbonden te zijn. Hier is geen zonde te zijn verklaard wat door anderen de schuld en de zonde was aangerekend. Kortom, hier is 1°. de openbaring van een *beslissend gezag* en 2°. ondubbelzinnige aanwijzing van den vorm, waarin zich dit *beslissend gezag* heeft te toonen... Edoch, van een deel ook maar des gezags, van een gezag dat recht tot beslissen zou hebben, bespeurt ge bij Petrus, bij den Rotsman, bij Simon bar Jona *niets*.

Falen we in deze verklaring van Hand. 15, men wijze het ons

aan. Immers voor het verloop van Jezus' Kerk en ook voor onze tegenwoordige toestanden, is er geen gewichtiger hoofdstuk in geheel de Schrift.

Krachtens dit hoofdstuk verwerpen we in naam der Schrift geheel het stelsel der Roomsche hiërarchie, maar ook het stelsel der ongebondenheid waarin het Protestantisme allengs verliep.

Vast staan we in de overtuiging, dat Jezus, de Zone Gods, Hoofd en Koning der Gemeente, een gezag op aarde gevestigd heeft, en dat Hij dit deed, niet ter wille van een vorm, maar wijl Hij, die wist wat in den mensch was, ook wist, dat de mensch buiten dit gezag niet kan, dat het hem behoefte is, zal hij vrede des gewetens hebben en in de kalmte des geloofs zijn weg bewandelen voor zijn God.

De ervaring bevestigt dit.

Uitgezonderd de tijden van afval en onverschilligheid heeft de Christenheid in elke Kerk, van elke eeuw, ontkoming aan eigen twijfel en onrust gezocht in anderer beslissing.

Naast dit getuigenis der geschiedenis plaatst zich dat der ernstige zielen in onze dagen, we voegen er bij, ook het getuigenis van ons eigen hart: Er moet vastheid, er moet beslissing zijn. De heerschappij der individueele willekeur op het stuk der waarheid en des geloofs, is een stelselmatig voeden van de Tantaluskoorts, die de kalmte rooft, de veerkracht verlamt en het gevoel voor het hoogere en heilige onherstelbaar afstompt.

Blijkt dus 1°. dat zulk een gezag onmisbaar is, en 2°. dat Jezus het ingesteld heeft, wat vraag kan dan gewichtiger zijn dan deze: Waar is naar Jezus' bedoeling dit gezag in den loop der eeuwen, waar is het nu? Waar kunnen ook wij het vinden? Of ook, bleek het te loor gegaan, op wat wijs kan het worden hersteld?

Nu zijn Jezus' eigen uitspraken te dien opzichte *algemeen*. Ze *moesten* dat zijn, wijl Hij slechts beginselen uitsprak. Ze *konden* dat zijn, wijl Hij zelf in de eerste Gemeente door zijn Heiligen Geest de practische exegese zijner woorden geven zou.

De practische verklaring nu geeft alleen het gebeurde, waarvan Hand. 15 meldt. Hierin ligt het eenige feit voor ons, waarin uitvoerig en duidelijk de macht om te binden en te ontbinden, naar zijn onderscheidene deelen, werkzaam, onder de directe leiding des Heiligen Geestes en dus ook van den Koning der Kerk optreedt.

Wel weten we dat ook het ontzettend oordeel door Petrus aan Ananias en Saffira voltrokken met de Sleutelmacht saâmhangt, maar 1 Cor. 5 : 1—5, waar Paulus „de gemeente Gods die te Corinthe is, den geheiligden in Christus" (1 Cor. 1 : 1) gebiedt den gruwelijken overtreder den Satan over te geven, toont dat hier geen sprake is van een macht Petrus uitsluitend toekomend, want ook Paulus oefent ze; niet beperkt tot den kring der Apostelen, want Paulus gelast ook de Gemeente ze te oefenen; niet van Petrus op anderen overgegaan,

want Paulus weêrspreekt het, met een hardnekkigheid, in een Apostel te opmerkelijker, dat hém zijn gezag toekwam, niet van mensehen, maar onmiddellijk van Christus.

Voegt men hierbij wat te Antiochië, volgens Galaten 2 tusschen Petrus en Paulus voorviel, dan dunkt ons de gegeven voorstelling, voorzooveel het terrein der Heilige Schrift aangaat, onweêrlegbaar.

Men kent het verhaal. Paulus is in de Gemeente van Antiochië werkzaam. Petrus komt hem in zijn arbeidsveld bezoeken en beiden zijn het eens over de naleving van het besluit der Jeruzalemsche Synode: De ceremoniëele wet mag op Christelijk terrein geen scheiding maken tusschen Christenen uit de heidenen en Christenen uit de Joden. Paulus was daarom gewoon met de Christenen uit de heidenen aan één tafel te eten, en Petrus, te Antiochië gekomen, doet eveneens. Maar wat gebeurt? Terwijl Petrus te Antiochië vertoeft, komen er eenige mannen uit Jeruzalem aan, die zich aan Jacobus hielden, en het eten met heiden-Christenen aan éenzelfde tafel nog niet goed durfden keuren. En zie, nu scheidt Petrus zich, ter wille van dezen af, neemt den schijn aan, alsof ook hij het eten met hen aan één tafel voor ongeoorloofd hield, en weêrspreekt zoodoende het beginsel door hem zelf eerst in zijn gedragslijn beleden. Dat was „veinzen" (vs. 13). Dat was „niet recht wandelen naar waarheid" (vs. 14). Dat was „mensehenvrees" (vs. 12).

Dat deed niet Paulus, maar Petrus, en daarom „weêrstond Paulus hem in het aangezicht, omdat hij te bestraffen was" en bestrafte hem „in aller tegenwoordigheid."

Nu stemmen we volkomen toe, dat, naar den aard der menschelijke natuur, het primaat om voor Christus te getuigen, met het jammerlijk primaat der zonde gepaard moest gaan, en hij gebrek aan kennis van het menschelijk hart verraadt, die zich verwondert, dat de man die van Christus wege tot zijn eersten getuige en de eerste onder zijn getuigen, verkozen is, het scherpst als „Sathan!" moet worden teruggezet, tot met eedzwering en vervloeking zijn Heere en Koning verloochent, en zoo ook hier, te Antiochië, dieper valt, dan, naar we weten, één der discipelen viel. We zien niet in, wat hieruit anders blijkt, dan dat de Schrift ons het leven teekent naar het zich vertoonde, en dat het Christendom zijn orgaan koos uit mensehen van gelijke beweging als wij. Evenmin blijkt ons, hoe de vertrouwbaarheid der Heilige Schrift zou moeten lijden, al was het slechts voor zooveel Petrus' brieven aangaat, onder den druk van feilen, die met het schrijven van Apostolische brieven niets van doen hebben. Maar dit beweren we toch, dat *de geestelijke meerderheid* in Jezus' Koninkrijk, te Antiochië, bij Paulus, *niet bij Petrus was.*

X.

HET APOSTOLAAT.

> En deze dingen verkondigen wij u, *opdat gij met ons gemeenschap zoudt hebben*, en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met zijnen Zoon Jezus Christus.
> 1 Joännes 1 : 3.

Beperking van de Sleutelmacht tot den persoon van Petrus bleek, niet door Jezus bedoeld, niet door de geschiedenis der Apostolische gemeente gewettigd, noch door Bar Jona zichzelven toegekend. Weêrlegging van Rome's aanmatiging wordt hierdoor overbodig. Wat voor Petrus geen uitsluitend bezit was, kon door hem in zijn geheelheid niet aan zijn wettige erven vermaakt worden. Gesteld dus al, Petrus' bisschoppelijke bediening te Rome rustte op onomstootelijke bewijzen, wat ze allerminst doet, dan nog ware hiermeê voor het pauselijk gezag geen voetbreed gewonnen. Geen kroon kan den erfgenaam van rechtswege toekomen, die de erflater zelf niet droeg.

Dit leidt vanzelf tot de vraag of de macht der Sleutelen, zoo al niet aan Petrus alleen, dan toch wellicht aan het *College der Apostelen* in uitsluitend bezit geschonken was.

Ongerijmd is deze vraag allerminst. Aan het bindend gezag van der Apostelen getuigenis onderwierp zich de Christenheid van alle eeuwen en onderwerpt zich nog steeds dat deel der gedoopte wereld, dat de poorten der Kerk van Christus nog niet opzocht, om haar voor altijd te verlaten. Bovendien, kon men bewijzen, dat de macht der Sleutelen uitsluitend aan de Apostelen ware toevertrouwd, dan was dit geestelijk gezag ook met hen ten grave gedaald en verviel hiermeê alle oorzaak om in onze eeuw de herstelling van zulk een macht te zoeken. Onderwerping aan het getuigenis, ons door de Apostelen in de Schrift nagelaten, zou dan de hoogste eisch zijn, door Jezus' uitspraak van de Sleutelmacht aan den Christen gesteld, en, tenzij we met de Irvingianen het Apostolaat als een ook nu nog geldend ambt der Kerk beschouwden, kon veilig alle verder onderzoek gestaakt worden.

Ook aan het Apostolaat hecht de Protestantsche Christenheid onzer dagen te weinig.

Ze leeft niet in het helder bewustzijn, dat de Apostelen èn in de strijdende Kerk op aarde èn in de zegepralende Kerk voor den troon des Lams, een hoogeren rang, een hoogere geestelijke orde bekleeden dan alle overige kinderen Gods.

Ze heeft geen levendig besef meer van het geestelijk vaderschap dat aan de Apostelen tegenover geheel de Kerk toekomt.

Ze eert Paulus, Petrus en Johannes, ten deele ook Jacobus en Mattheüs, niet wijl ze Apostelen waren, niet wijl de Gemeente zich bewust is door de tusschenkomst dezer mannen ontstaan te zijn, maar schier uitsluitend wijl men in den Canon des Nieuwen Testaments geschriften van hun hand bezit, waarin voedsel bleek te schuilen voor hoofd en hart. De Apostolische *Schrijvers*, niet de *Apostelen* heeft men in hen lief.

Aan de overige Apostelen, aan Andreas en Matthias, aan Filippus en Bartholomeüs, aan Jacobus en Lebbeüs, aan Simon en Thomas, denkt men weinig meer dan voor zoover ons de heugenis bijbleef van een reeks vreemdsoortige namen, nu en dan in het Evangelisch verhaal voorkomend, en óns voorts niet aangaande, dan voor zooveel tot een uitgebreider Bijbelkennis nu eenmaal ook de kennis dezer namen behoort. Alleen Thomas zou op dit droef verschijnsel een uitzondering maken, ware het niet, dat de bekendheid, hem ten deel gevallen, meer naar de opspraak van den zonderling dan naar de heilige vermaardheid van den Apostel geleek.

Vandaar dan ook, dat de jubeltoon in een onzer liederen: „Profeten, Martelaars vertellen daar uw eer" schier de eenige betuiging van geestelijke betrekking op de Apostelen is, die in onze bedehuizen ooit vernomen wordt; dat de Gemeente wel ten behoeve van het Schriftbeginsel, maar niet voor de instelling van het Apostolaat opkwam, toen de onfeilbaarheid der Apostelen het eerst door de Groninger school ten onzent werd aangevallen, en dat nu nog een geheele reeks van uitspraken der Nieuw-Testamentische Schriften, die op den samenhang tusschen het geestelijk ambt der Apostelen en de Kerk betrekking hebben, voor verre het meerendeel als niet geschreven en, als buiten het geestelijk leven liggend, eenvoudig terzij worden gelaten.

Hiertegen komen we op.

Allerminst de Hervormers zijn hierin voorgegaan, en wat hiervan in hun getuigenis mocht doorstralen, mag nooit maatgevend voor de toekomst zijn.

De Hervormers stonden tegenover een misbruik. Ze vonden in de Kerk, die hun het levenslicht schonk, niet slechts erkenning van het Apostolisch gezag, maar een geestelijke vereering der Apostelen, die het eenig en algenoegzaam Middelaarschap van den Hoogepriester der Kerk te na kwam.

Dit misbruik bestreden ze, daartoe gedrongen door den heiligen drang, om al wat naar creatuurvereering zweemde, met tak en wortel uit te roeien.

Dat, naar den aard onzer menschelijke eenzijdigheid, hierbij soms de gelijkstelling van de Apostelen met alle geloovigen te ver werd gedreven, moet erkend. Het is aan menschen niet gegeven een zondige dwaling te keeren, zonder een deel der waarheid voor een wijle uit het oog te verliezen, — en menschen waren ook *zij*.

Toch is de eerbied waarmeê de Hervormers aan de heilige Apostelen van Christus dachten, met de koele onverschilligheid van het hedendaagsche Protestantisme nauwlijks voor vergelijking vatbaar. Bijna nergens vindt ge in hun geschriften den Apostolischen naam zonder den uitdrukkelijken eeretitel van „Heilige Apostel." Voor hen stonden de Apostelen hooger dan Jezus voor de Modernen staat. Het straalt in al hun spreken door, dat een Apostel hun niet slechts de schrijver van een brief, maar een levende persoonlijkheid is, een uitverkoren instrument des Heiligen Geestes, een geestelijk rijkbedeelde onder de gezalfden des Heeren, maar met een hart in den boezem, dat tot liefde dringt en genegenheid inboezemt.

De door hen gezuiverde Kerk koelde zonder het zelve te bespeuren dien gloed der liefde af. Ze hechtte zich schier uitsluitend aan de controvers tegenover Rome, en zag niet in, dat ze bedacht moest zijn op voortdurende kweeking van dat warme gemeenschapsgevoel en die innige betrekking der dankbare liefde, waarmeê Apostelen en Martelaren door de Kerke Christi eeuwen dusver in hun nagedachtenis gezegend waren. De geest des afvals, die thans zoo zielverdervend om zich grijpt, teekent van deze afsnijding der geschiedkundige lijn zijn droef, noodlottig en verraderlijk spoor.

Men wende zich aan het onware denkbeeld, alsof de Kerk in ons eigen hart begon, met onbeperkte bevoegdheid voor het weêrgeboren hart, om afgaande op geestelijke bevinding voor zichzelf, individueel, te binden en te ontbinden, wat gezegend of gevloekt zou zijn in den hemel bij onzen God.

Dat men zich aan de Schrift zei te binden was zelfbedrog, zoolang men zich gerechtigd achtte tot de willekeur om zelf te bepalen wat in die Schrift hoofdzaak, wat bijkomstig zijn zou, en wat als zin en beteekenis van dat Schriftwoord zou gelden.

Zoo begon men met verloochening van het wettig door onzen Koning en Hoogepriester zelven voor de stichting zijner Gemeente gegeven en ingesteld orgaan, brak hierdoor de historische lijn af, en moest zoo ten slotte aanlanden, waar alle verbreking van de ordinantiën Christi henenleidt, — bij verwerping van *alle* gezag, dat is bij een Modernisme, dat den levenden God, die zich in zijn Woord geopenbaard heeft, voorbijgaat en zich een God van eigen vinding „versiert," gelijk onze Catechismus zegt, of wil men naar onzen spreektrant, „verzint en uitdenkt."

Ziet men dit in, dan mag op dien noodlottigen weg niet voortgegaan. Volharding zou te dezen onverbiddelijk met geestelijke versterving gestraft worden. Wil men het zoet, wil men de lieflijke heerlijkheid, wil men de hartverkwikkende levenskracht weêr smaken, die in het mystieke lichaam van Christus ruischt door alle aderen, dan moet allereerst het innerlijk bestand van dat Lichaam weêr waarheid voor ons worden, en het artikel ons weêr in de

ziel haken: „Ik geloof een heilige, algemeene, Christelijke Kerk."

De onmisbaarheid van het Apostelschap rust in de uitnemendheid van den Christus, in zijn heilige natuur, in zijn onzondigheid.

Het Woord wordt vleesch. Hij wordt den broederen in alles gelijk, doch zonder zonde. Ook met zijn vleeschwording is dus de ervaring van het heil nog niet in het hart des menschen, gerekend naar den maatstaf van ons zondig menschelijk hart.

Daarom moest uit den mensch Jezus Christus dat heil eerst overvloeien in den zondigen mensch, die zijn kon wat de Christus nooit kon zijn: *een verloste.* Hij was *Verlosser.*

Vandaar het onloochenbaar en toch vreemd verschijnsel, dat de aangegrepen ziel zich veel sterker door de schriften der Apostelen voelt aangetrokken dan door de Bergrede.

De Modernen verstaan dit verschijnsel niet en, door valsche uitlegkunde den zin van Jezus' woorden naar hun geestelijke phantasieën duidend, achten ze hun woord, hoewel door de Apostolische uitspraak weêrsproken, door Jezus' woord gestaafd.

Waarheid en ervaring is, dat men begint met de Bergrede schoon, de Apostolische brieven ongenietelijk te vinden; dat men wakkergeschud in het zondig hart, van de Bergrede zich verre voelt en hunkert naar de troostwoorden der Apostelen; en dat men, kind van God geworden, weêr naar het woord der Bergrede grijpt, maar om het nu driewerf rijker terug te vinden en te erkennen, dat men het ter helfte niet begreep.

XI.

HET APOSTOLISCH TESTAMENT.

> Zij waren uwe, en Gij hebt mij dezelve gegeven. Joän. XVII : 6.

De Apostelen ontvingen een dubbele roeping, die wel te onderscheiden is.

Zij hadden een voorrecht de Gemeente te *stichten* en ten tweede de gestichte Gemeente te *besturen.*

Niet slechts tijdens hun eigen leven, maar ook daarna, óók nu.

Hieruit vloeit de onderscheiding voort van hun werkzaamheid door het *gesproken* en *geschreven* woord, door prediking en schrift.

Door hen is de Gemeente gesticht. Allereerst in hun eigen persoon en kring. De Apostelengroep was de kern der eerste gemeente, waaruit de eerste gemeente voortkwam, en die nog, eer die gemeente optrad, haar reeds in de volheid van het heilig twaalftal voorstelde.

Uit dien engen kring der Apostelen is op den Pinksterdag de moedergemeente aller gemeenten gegroeid door een innerlijke levensbeweging, die in den Apostolischen kring door de uitstorting des Heiligen Geestes gewekt was.

De levenskraehten, waarover deze eerste gemeente beschikte, vloeiden haar toe uit de Apostelen, gelijk zij op hun beurt die ontvangen hadden uit den Christus.

Er was historische samenhang ook op. Nieuw-Testamentischen bodem, gelijk eertijds onder Israël.

De Gemeente ontstond niet door samenvoeging van belijders, die elk langs eigen weg en door eigen aandrift des geestes tot den Christus gekomen waren. Er waren naar tijdsorde niet eerst belijders, daarna de uit hen geworden Gemeente. De Gemeente was eerst. In den Christus besloten tot na zijn opstanding. Door de instelling van het Apostolaat werd ze ontsloten in den Apostelkring. Op den Pinksterdag vloeide ze uit dezen engen kring in den breederen der geloovigen over, maar zonder dat aan het Lichaam van Christus iets werd toegevoegd.

De Gemeente is „*de vervulling Desgenen die alles in allen vervult.*" Zij is dus niet heden rijker, morgen armer aan geestelijke kracht. Haar inhoud blijft steeds zichzelf gelijk. Zij kan niet meer, zij kan niet minder zijn dan „de vervulling, het pleroom," gelijk Paulus zegt, van den Christus.

Alle leven, alle gezag, alle kracht des geestes, komt derhalve in de Gemeente van boven af. Zij welt uit den Vader. Hij gaf ze den Zoon. De Zoon gaf ze den Apostelen. Uit de Apostelen eerst daalde ze in de Gemeente neder.

Niet een nieuwe vorm, een nieuwe belijdenis, een nieuwe eeredienst kenteekende de Gemeente van den Christus, maar *een nieuw leven*, een leven van anderen aard, van hooger soort, van heiliger oorsprong, dan dusver was gekend.

Leven nu bootst men niet na en kan door geen kunst te weeg gebracht. Alleen uit het *leven* komt het *leven* voort. Het was in den Zoon. Alleen uit Hem kon het in de Apostelen komen. Toen zij het ontvangen hadden, kon het alleen uit hen, niet uit hen persoonlijk, maar uit hun levenskring, uit hun onderlinge gemeenschap op anderen overgaan en het deel worden der geloovigen. Maar dan ook, uit hun kring in de moeder-gemeente overgestort, kon noch kan er een waarachtige, een levende gemeente van den Christus buiten haar ontstaan, die niet uit haar leven, zij het ook door duizend kanalen overgeleid, het eigen leven ontving.

Met de stichting der Gemeente wordt derhalve nog iets meer bedoeld, dan het toebrengen van enkele geloovigen en de verbinding dier eenlingen tot één geheel. In dien zin is slechts één enkele Gemeente de stichting der Apostelen en zou elke betrekking tussehen

hen en de thans levende Gemeente, zijn afgesneden. Abraham is de stamvader van Israëls volk, wijl het, geslacht na geslacht, zich zonder vermenging voortplantend, uit hem voortkwam; doch Jacobs twaalf zonen, Israëls patriarehen, zijn in engeren zin de stichters van Israëls volksstaat in zijn geslachten en huisgezinnen, wijl alle man en alle groep in Israël zijn levensbestaan, zijn aanzijn als Israëliet, aan dit twaalftal dankte. Zoo nu ook de Gemeente. Ze is uit den Christus, die haar leven en wiens Lichaam ze is, in wien ze besloten lag en uit wien ze, naar de wet der verrijzeniskraeht, te voorschijn trad. Maar in engeren zin treden tusschen haar en den Christus de twaalf patriarehen der Nieuw Testamentische Gemeente, die uit hun eigen geestesleven, uit hun eigen geestelijk aanzijn, het leven en het wezen der Gemeente geteeld hebben, om door voortplanting en meêdeeling des levens, ze te doen voortbestaan van geslacht tot geslacht, daaraan gekend en daaraan steeds te toetsen, of het leven dat ze voorwendt gelijkheid met dat leven van den verrezen Christus en met het leven zijner Apostelen vertoont.

Deswege voegde zich bij hun mondelinge, hun *schriftelijke* prediking, die in organisch verband met hun werkzaamheid ontstaan, niettemin een schoon geheel op zichzelf vormt, en als blijvende schatbewaarster van hun geest de Gemeente op haar pelgrimsreize verzellen moet.

Vooral Johannes eerste zendbrief doet dit karakter der Apostolische geschriften helder uitkomen.

Er is een Christus. Hij bleek te zijn het *Woord des levens.*

Dat leven was eertijds niet op aarde, maar verborgen bij den Vader. Doch nu is het geopenbaard in den Mensch Christus Jezus.

Dien Christus hebben de Apostelen gezien. Ze hebben Hem gehoord. Ze hebben het Woord des levens in Hem getast met hunne handen.

Dat leven is op hen overgegaan. Uit Hem is het in hen overgevloeid, toen Hij op hen blies en zeide: „Ontvangt den Heiligen Geest." Sedert voelen ze zich in een engere gemeenschap verbonden en ze zijn er zich van bewust, dat „deze gemeensehap is met den Vader en met zijnen Zoon Jezus Christus."

Hun blijdschap is daardoor vervuld. Ze zijn volzalig. Met een zaligheid *in hope*, ze weten het wel, maar toch met zoo alles doordringende verheuging, dat zich niets denken laat, dat aan het heil in Christus zou zijn toe te voegen, om dat heil te volmaken.

Zelf gelukkig, willen ze dit ook anderen zien. Daartoe strekt hun verkondiging van het Woord des levens, d. i. van den Christus.

Door die verkondiging willen ze ook voor anderen de heilige gemeenschap ontsluiten, waarin er velen werden opgenomen, des zich wel bewust, dat niemand tot den Christus kan komen dan door hen.

Ze noodigen daarom niet rechtstreeks tot de gemeenschap met

Christus, maar tot gemeenschap *met henzelven;* „opdat ook gij *met ons* gemeenschap zoudt hebben:" om eerst door dien tusschenschakel hen in levensrapport met den Zone Gods te brengen; „opdat deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en den Zoon."

Toch blijft het bij die verkondiging niet. Ze geven van het verkondigde ook bewijs. Ze documenteeren hun last ook in *geschrifte.* „En deze dingen [verkondigen we u niet slechts, maar] schrijven we u [ook], opdat uwe blijdschap vervuld zij."

Eerst door deze daad erlangt het Apostolaat niet slechts voor het leven, maar ook voor het *bewustzijn* der Gemeente zijn blijvende beteekenis.

De Apostelen zijn slechts voor een tijd. Straks zal niet één hunner meer op aarde zijn. Dan moet toch de stempel, door hun persoonlijkheid op de Gemeente gedrukt, op haar blijven kleven. Immers de Apostelen waren toebereide instrumenten. Niet genomen gelijk ze gevonden werden, maar *tot ditzelve* bereid. Ze waren van den Vader, eer ze van den Christus werden. „*Ze zijn uwe,*" sprak Hij in den lijdensnacht, „en Gij hebt mij dezelve gegeven;" d. w. z. ze waren er op aangelegd, en verordineerd, om saâm een éénheid, één geheel te vormen, en in hun volheid de grondtrekken van het karakter der Gemeente uit te drukken. Zal echter die stempel blijvend zijn, dan moet vergelijking met het oorspronkelijke mogelijk blijven. Daartoe strekt het documenteeren hunner roeping, hun apostolisch optreden in *geschrifte.*

Nieuwe Kerkstichting is hiermeê geenszins uitgesloten, mits het leven van Christus in aansluiting aan de geschiedkundig bestaande Kerk gewonnen zij en de inrichting, die ze ontluiken doet, aan dit werk der Apostelen beantwoorde.

Tijdens de Hervorming was het leven niet te vinden dan in de Roomsche kerk, als de eenig bestaande; maar desniettemin kon het dus gewonnen leven uit die gemeenschap worden uitgenomen, zoodra die gemeenschap voor dat leven te eng of strijdig met zijn aard bleek. En dit was te beoordeelen, wijl het cachet, dat voor het Christelijk leven beslist, nog in de Apostolische schriftuur gereed lag.

XII.

DE VERBREKING EN HERSTELLING VAN HET TWAALFTAL.

Ben ik niet een Apostel?
1 Cor. IX : 1.

De vèr reikende invloed, dien de Apostelen door hun canonieke geschriften uitoefenden, kan niet wel ter sprake gebracht, zonder de vraag te doen rijzen, in welk verband de Apostolische roeping van Paulus tot het Apostolaat der Twaalve stond. Verreweg het grootste deel der Apostolische letterkunde is van zijn hand. Hij schreef minstens dertien der een en twintig canonieke zendbrieven. Zijn uiteenzetting van het Christendom komt tot scherper begripsontleding dan een der overige Apostelen gewaagd heeft. Hij heeft meer dan één hunner een beslissing gegeven voor tal van practische vragen, die het Gemeenteleven beheerschen. Het is langs de door hem getrokken lijnen dat zich reeds achttien eeuwen lang de Christelijke Gemeente bewoog.

Maar hoe nu?

Behoort Paulus dan tot het Twaalftal? Of, indien niet, is de kring van het Apostelschap dan niet aan het Twaalftal gebonden? Is er voortzetting van het Apostolaat ook na de Twaalve? Ligt er misschien waarheid in de Irvingiaansche bewering, dat er ook sinds nog andere, even wettig geroepen en door getuigenis der Profeten bevestigde Apostelen zijn opgestaan?

Paulus behoort niet tot het *Twaalftal*. Het feit moet erkend en trekt terecht de opmerkzaamheid tot zich. Immers het Twaalftal duidt geen toevallig cijfer aan. Zelfs mannen, wier geloof aan de Openbaring geheel wegviel, stemmen volmondig toe, dat het Twaalftal in en buiten de Schrift een eigenaardige, licht verstaanbare beteekenis heeft. Door het cijfer *drie* wordt de goddelijke volkomenheid, door het getal *vier* het leven der wereld aangeduid. Beide met elkander vermengd en vermenigvuldigd geven het getal Twaalf, dat mitsdien naar de woorden van den rationalist Bähr, in zijn *Symbolik des Mosaïschen Cultus*, I, p. 201, „een deel der wereld aanduidt, in welks midden God de Heere leeft, en waaraan Hij zich openbaart, een volk of gemeente, door aandrift van Gods ordening geleid."

Slechts de min nadenkende zij herinnerd aan de vaste en alles beheerschende beteekenis, die het Twaalftal ook voor de natuur en den sterrenhemel heeft door de indeeling van den Dierenriem in twaalf Beelden, tengevolge waarvan het jaar twaalf maanden, dag en nacht elk twaalf uren hebben. Geheel het menschelijke leven is zoo

metterdaad door het Twaalftal ingesloten, voor zoover het op de ordeningen Gods in natuur en Schrift gegrond is. Het Twaalftal is een *heilig* getal, aanduiding van een afgeronden, volledigen levenskring. Daarom had ook Jeruzalem twaalf poorten en wordt ook het nieuwe Jeruzalem in de Openbaring beschreven als hebbende drie poorten op elk zijner vier zijden, terwijl een twaalftal grondzuilen schitteren elk met den naam van een Apostel gemerkt. Bovendien, immers Jezus zelf heeft tot zijn jongeren gezegd: „Dan zult gij met Mij zitten op *twaalf* tronen, oordeelende de *twaalf* stammen Israëls." Er moet dus, tenzij men Christus wage te weêrspreken, aan het *twaalfvoudig* karakter van het Apostolaat streng worden vastgehouden.

De moeilijkheid hieruit, door de erkenning van Paulus' Apostolaat geboren, heeft de Kerk slechts in enkele tijdstippen van haar leven gevoeld en zelden scherp in het oog gevat.

Ook de bewering, dat Matthias' verkiezing een misgreep van de zij der Elve was, mag zonder nadere toelichting, niet als verklaring aangenomen, al ligt ook o. i. in deze opmerking een kiem van waarheid, die slechts nadere ontplooiing behoeft, om tot een bevredigende oplossing te leiden.

Een vluchtige blik op de geschiedenis van het *stammen*-cijfer ga daartoe vooraf.

Jacob had dertien kinderen en hieronder *twaalf* zonen. Van deze twaalf splitst zich één der cijfers reeds bij Jacobs zegen in twee. Voor den éénen Jozef treden de twee stammen van Manasse en Efraïm in plaats, zoodat werkelijk in Kanaän *dertien* en niet *twaalf* Stammen aanwezig zijn. Toch blijft het Stammen-tal voor de verdeeling des lands op *twaalf* beperkt, want Levi wordt van de overige twaalf afgezonderd en boven allen en als in aller plaats met den priesterdienst belast.

Een der twaalf valt echter door een gruwelijke misdaad uit het twaalftal uit: de Stam van *Benjamin*. Niet Rachel, maar Lea was de door God voor Jacob verordende vrouw, uit wie de Messias zou geboren worden. De liefde voor Rachel was uit bekoring doôr het zinnelijk schoon voortgekomen, en onmiskenbaar wijst de Schrift er op, hoe deze liefde eerst met onvruchtbaarheid gestraft, straks in den aard van de haar geboren kinderen gekastijd wordt. Jozef is patriach van twee Stammen, die beide aan het hoofd van den ongoddelijken afval hebben gestaan, zoodat Efraïms naam met dien van ontrouw aan Jehovah gelijkluidend is geworden. En Benjamin, Rachels andere zoon, is waarlijk geworden, wat zijn moeder hem in haar doodstrijd noemde: „een zoon der smarte", Ben-oni, en staat in de Heilige Schrift eer als weerspreking dan als vervulling van Jacobs profetie geteekend, dat hij Ben Jemini, d. i. Zoon der rechterhand, een uitverkorene en machtige zijn zou. In Jacobs zegen (Gen. 49) komt Benjamin het laatste voor, terwijl hem geen ander getuigenis dan dit

gegeven wordt: „Benjamin zal als een wolf verscheuren; des morgens zal hij roof eten en des avonds zal hij buit deelen." Dienovereenkomstig is Benjamins geschiedenis een droef verhaal van tegenspoed en gruwel. Schrikkelijker dan in één der Stammen breekt de schandelijkste ongerechtigheid in Benjamin uit. Zoo ver komt het zelfs, dat al de Stammen zich verzamelen, om over Benjamin de vierschaar te spannen en een verdelgingskrijg tegen Benjamin te ondernemen. Tot op 600 man wordt werkelijk de geheele Stam uitgeroeid en feitelijk kan men zeggen dat de Stam uitstierf, want door gemis aan vrouwen uit den eigen Stam was hij tot kweeking van een nieuw geslacht onbekwaam.

Toch kwamen de *elf* Stammen saâm (Richt. 21 : 1 en vv.) en zeiden: „ô, Heere, God van Israël! waarom is dit geschied in Israël, dat er heden een Stam van Israël gemist wordt?" „Heden is een Stam van Israël afgesneden!" vs. 6. „Er moet geen Stam uitgedelgd worden uit Israël!" (vs. 17.)

Door menschelijke beschikking, in het gebed geheiligd, is toen de breuke geheeld en het *elftal* tot een *twaalftal* teruggebracht. Men weet de vierhonderd maagden uit Jabes in Gilead boden daartoe het redmiddel. Zoo herstelde zich een Stam, die voorts in Israël slechts een kwijnend bestaan leidde, om slechts ééne vermaardheid in Israël te verkrijgen: de geboorte uit haar van Israëls eersten koning, den man *niet* naar Gods harte, den verworpene voor den Heere.

Vergelijk nu hiermeê de lotgevallen van het Apostolaat en oordeel of de overeenkomst niet treffend is.

Eerst vindt ge *twaalf* Apostelen, gelijk *twaalf* zonen van Jacob. Uit het twaalftal der Apostelen zoowel als der zonen van Jacob valt één weg. Ginds Benjamin, hier Judas Iscarioth. Beiden worden uitgestooten om den gruwel der boosheid. Na beider uitstooting komt het overgebleven elftal saam om het twaalftal aan te vullen. Zoowel te Mispa als te Jeruzalem wordt deze handeling ingeleid met plechtig gebed. Benjamin wordt hersteld en Matthias in stede van Judas gekozen.

Toch speelt in Oud zoowel als Nieuw Testament een andere goddelijke beschikking door de lotgevallen van Stammen en Apostelen. Het *Twaalftal* in Israël wordt vastgehouden en toch zijn er feitelijk *dertien* Stammen. En zoo ook, het Twaalftal der *Apostelen* wordt geen oogenblik losgelaten, al blijkt het op elke bladzijde dat er feitelijk *dertien* Apostelen zijn. Let er op, dat de *dertiende Apostel*, de man van Tarsen, juist uit den pericliteerenden Stam, uit Benjamin geboren was. Oordeel zelf, of Saulus onder de Apostelen, niet schier eenzelfde plaats inneemt als Levi onder de Stammen, van de overige afgezonderd, geen deel met hen in de erve hebbend, en als een afzonderlijke bediening naast allen, en toch ook weêr voor allen bekleedend, — en we durven vragen, of er nog langer

sprake kan zijn van Paulus' Apostolaat en den afgesloten kring van het Twaalftal.

Ons althans komt het voor, dat op grond van het aangevoerde mag vastgesteld, dat én bij de Stammen én bij het Apostolaat tusschen een dubbele levenssfeer is te onderscheiden. Bij de Stammen tusschen het wereldlijk landbezit en de geestelijke bediening. Bij de Apostelen tusschen de wereld der Joden en de wereld der Heidenvolkeren. Voor deze twee sferen saâm vinden wij bij beiden een dertiental, in de cijfers van *twaalf-* en *één* gesplitst, en wel in dier voege, dat de gewichtigste levenssfeer aan den *éénling*, de minder gewichtige aan de *twaalf* is toebetrouwd.

In Israël twaalf Stammen voor het landbezit en één voor de bediening des geestes. Onder de Apostelen twaalf voor het Oosten en één voor het Westen der toekomst, en bij hem, bij Paulus, meer dan bij de anderen, de bediening des geestes en der vrijheid.

Toch is deze tegenstelling slechts schijnbaar. Gelijk lichaam en ziel, zoo behoort ook de stoffelijke en geestelijke zij van Israëls leven, en zoo ook de Heiden- en de Jodenwereld, bijeen. Slechts door de zonde is er een tijdelijke breking der eenheid.

Dit blijkt uit het vasthouden aan het Twaalftal door Israël en Jezus, tot zelfs in zijn openbaring op Pathmos. De menschelijke schakel van Benjamins herstelling en Matthias' verkiezing, hoezeer ook door God gewild, is slechts een tijdelijke herstelling, en we zijn er zeker van, dat in het nieuw Jeruzalem niet Matthias' maar Paulus' naam op één der zuilen schitteren zal.

XIII.

KAN HET APOSTOLAAT VERNIEUWD WORDEN?

> Noch een gezant (Apostel) meerder dan die hem gezonden heeft. Joh. 13 : 16.

Sommige Christenen in onze dagen nemen met de beperking van het Apostelschap tot het Twaalftal geen vrede, en beweren, dat ook sinds, vooral in onze dagen, nieuwe Apostelen door den Heere zijn uitgezonden. Naar hun voorgeven is de Apostolische waardigheid niet slechts voor de eerste stichting der Gemeente ingesteld, maar veeleer als blijvend ambt door den Christus bedoeld. Alle overige waardigheid dunkt hun voor de *afzonderlijke* gemeenten bestemd, terwijl de *eenheid*, die alle gemeenten verbinden moet, juist in het Apostolaat haar bindende macht en openbaring zou vinden.

Zonder dit stelsel volledig te bespreken, dienen we toch zooveel ter beoordeeling van deze tegenwerping te zeggen, als het onderwerp, thans door ons behandeld, eischt.

Op Paulus komen we niet terug. Van hem sprak ons vorig artikel, en de bewijsgrond aan Paulus' roeping voor het nog steeds voortgaande Apostolaat ontleend, bleek ons bij nader onderzoek allerminst afdoende.

Doch niet alleen op Paulus, ook op Barnabas, ook op Sosthenes, Epaphroditus, Silvanus, Timotheüs, en op wien niet al beroept men zich, ten bewijze dat het Apostelschap allerminst aan de Twaalve was gebonden.

Of leest men niet in Hand. 14 : 14: „Maar *de Apostelen Barnabas en Paulus* dat hoorende scheurden hun kleederen?" Is niet de eerste Corinther brief, blijkens hoofdst. 1 : 1, door Paulus *en Sosthenes* geschreven: en staat het niet in dien brief geschreven: „Want ik acht, dat God *ons, die de laatste Apostelen zijn*, ten toon gesteld heeft als tot den dood verwezen?" Wordt niet in Rom. 16 : 7 van Andronicus en Junias gesproken, *als die vermaard zijn onder de Apostelen?* Heet niet Epaphroditus in Fil. 1 : 25 „een *Apostel* der Gemeente?" Lijdt het twijfel dat de eerste brief aan de gemeente van Thessalonica uitging van Paulus, Silvanus en Timotheüs, en lezen we toch niet in dit schrijven, hoofdst. 2 : 6: „Hoewel wij u tot last konden zijn als Apostelen van Christus?"

Dit alles is ons bekend, en toch aarzelen we geen oogenblik om de uitlegkunde te wraken, die in deze getuigenissen bewijs meent te vinden voor de meening dat de Apostolische waardigheid zich ook tot deze mannen of enkelen uit hen zou hebben uitgestrekt. We durven zelfs beweren, dat, spraken we nog de taal, waarin de Zendbrieven geschreven zijn, het stelsel van een voortdurend Apostolaat nooit met beroep op deze plaatsen zou verdedigd zijn.

Wat toch is er van het beroep op deze uitspraken aan?

„Apostel" wordt in het Grieksch weergegeven door een woord dat letterlijk uitgesproken *apostolos* luidt en kortweg *gezant* beteekent. Alle denkbeeld van geestelijkheid en waardigheid valt hierbij zelfs zoozeer weg, dat de Atheners hun galeienvloot, die met verzegelde orders uitging, insgelijks *den apostel* noemden. Apostel is in het gewone Grieksch de naam van al wat gezonden wordt, hetzij persoon of zaak, en het Nieuwe Testament bewijst te over, dat het dit gangbaar woord in den gewonen zin kent.

Vergelijking met Mattheüs toont dat de woorden: „Waarom ook de wijsheid Gods zegt: Ik zal profeten en *Apostelen* tot hen zenden en van die zullen zij sommigen dooden," enz., niet op het apostolaat in strikten zin slaat. Als in 2 Cor. 8 : 23 staat: „Hetzij onze broeders, zij zijn afgezanten der gemeenten en eene eere van Christus," dan wordt door Paulus hetzelfde woord *apostolos* gebezigd, waar de samen-

hang bewijst dat eer van Collectanten dan van Apostelen sprake is. Ook de Heere zelf is te dezen opzichte onze getuige èn door wat Hij zelf sprak èn door wat van Hem gebezigd wordt. Zelf zegt Hij, „dat een *gezant* niet meer is dan die hem gezonden heeft," wederom letterlijk het woord *apostolos* voor *gezant* gebruikende; en van Hem wordt in den brief aan de Hebreën gezegd, „dat Hij is onze Apostel en de Hoogepriester onzer belijdenis." (Hebr. 3 : 1).

Voor de verklaring van het laatste woord verwijzen we naar Jezus' uitspraak, Joh. 20 : 21; „Gelijkerwijs Mij de Vader tot Apostel gemaakt of gezonden heeft, zoo maak ook Ik u tot Apostel, of zend Ik ook u."

Het wezen der zonde heeft het goddelijke gescheiden van ons hart. Dat goddelijke leven (hetzij in woord of kracht) kan derhalve niet tot ons raken, of het moet tot ons komen; ten welken einde het door Hem die dit leven heeft, tot ons moet *gezonden* worden.

Zoo zond de Heere zijne profeten, en voor hen Mozes en Aäron voor hun aangezichten henen. Zoo is ook de komst van Christus een zending meer nog de zending Gods en wijl het een zending in een levende persoonlijkheid is, die niet slechts het goede boodschapt, maar die de boodschap des vredes in zijn eigen persoon belichaamt, is Hij *de* Gezant, *de* Apostel bij uitnemendheid. Het verband in Hebreën 3 eischt dit. In de beide eerste hoofdstukken is gesproken over Jezus' middelaarschap, en wel van twee zijden. Er is een middelaarschap van het Woord; God heeft tot ons *gesproken* door zijn Zoon. Dit vormt den hoofdinhoud van het eerste kapittel. Maar er is ook een middelaarschap „van den oversten Leidsman der zaligheid, die door lijden moet geheiligd worden." Hierop wijst het tweede hoofdstuk. En nu in den aanvang van het derde hoofdstuk, samenvattend wat gezegd was, gaat de schrijver voort: „*Hieromi*, heilige broeders, die der hemelsche roeping deelachtig zijt, aanmerkt Hem, die tegelijk Apostel en Hoogepriester onzer belijdenis is."

Wil men derhalve in algemeenen zin den naam Apostel leenen aan allen, die van Gods wege, uit oorzaak van de door de zonde gemaakte scheiding, tot ons hart worden gezonden, dan is hiertegen geen de minste bedenking, mits men in het oog houde, dat dan ook de engelen (ook de naam engel, Mal'eah, beteekent „bode" „gezant,") ook de Profeten, ook Christus, ook de Heilige Geest, ook de Opzieners en Evangelisten onder dezen algemeenen term te begrijpen zijn.

Overigens is het bewijs aan den Corinther brief ontleend reeds daarom te wraken, wijl Paulus vooraf wel terdeeg, in den eersten persoon spreekt, waaruit blijkt dat men alle recht mist, om de woorden „ons, de laatsten der Apostelen" ook op Sosthenes te doen slaan. Voegt men hierbij, dat de man die door de ééne gemeente naar de andere werd afgevaardigd, in zijn hoedanigheid van gezondene, bode en gezant

in het Grieksch een *apostolos* wordt genoemd, dan kunnen we niet inzien, dat voor het voortdurend Apostolaat met verwijzing naar deze Schriftplaatsen het minste is gewonnen.

Afzonderlijke bespreking eischt dan nog slechts het geschrevene in Handelingen 14 : 14, waar Barnabas en Paulus apostelen heeten. Tot recht verstand van deze plaats lette men op het verhaal in Hand. 13:

In de gemeente van Antiochië, zoo lezen we, waren eenige profeten en leeraars, waaronder ook Barnabas en Saulus.

In een tijd nu, dien de gemeente in gebed en vasten doorbracht, drong haar de Heilige Geest deze twee mannen uit te zenden en af te zonderen voor het werk waarvoor de Heere ze geroepen had. Men leî hun de handen op en liet ze gaan. En nu volgt, vs. 4: „Dezen dan *uitgezonden*, tot gezanten gemaakt door den Heiligen Geest, kwamen af tot Seleucië." Hieruit zien we dat ook de Heilige Geest, in zijn werk der toebrenging tot afzonderlijke landen en volken werktuigen uitverkiest, die, na de wijding der Gemeente ontvangen te hebben, niet voor de geheele gemeente van Christus, maar *door een enkele plaatselijke gemeente* worden uitgezonden, om als gezanten, d. i. Apostelen in die landen en onder die volken op te treden. Zoo heeft de Kerk van Christus steeds dit zendingsapostolaat van den Heiligen Geest verstaan. Geheel het wezen onzer Zendingzaak onderstelt deze zienswijs, en zoo dikwijls de Kerk sprak van Bonifacius, den Apostel der Duitschers, van Ansgar, den Apostel der Nooren, of van Cyrillus, den Apostel der Moraviërs, is nooit een gelijkstelling met het Apostolaat van den Zoon bedoeld, maar een daaraan ondergeschikt Apostolaat van den Heiligen Geest.

Uitdrukkelijk heeft de Heere zelfs in zijn Hoogepriesterlijk gebed scherp onderscheiden tusschen de Hem gegeven, voor en door Hem uitverkoren jongeren, en alle overigen, die door hun woord in Hem gelooven zouden.

Zelfs waarschuwt èn Paulus èn Christus zelf tegen hen, die voorgeven dat zij Apostelen zijn en zijn het niet.

Zoo Paulus in 2 Cor. 11 : 13, waar hij schrijft: „Want *zulke valsche Apostelen zijn bedrieglijke arbeiders*, zich veranderende in Apostelen van Christus." Evenzoo de Heere zelf in zijn Zendbrief aan de gemeente van Efese, in Openb. 2 : 2: „Ik weet dat gij beproefd hebt dengenen *die uitgeven dat zij Apostelen zijn en zij zijn het niet*."

Uitdrukkelijk geeft daarom Paulus ook de merkteekenen aan, waaraan de ware Apostel kan herkend worden. Eerst in 1 Cor. 9 : 2: „Indien ik ook anderen geen Apostel ben, nochtans ben ik het ulieden, *want gij zijt het zegel van mijn Apostelschap in den Heere*." En naast dit zegel, bestaande in de stichting van nieuwe gemeenten, plaatst hij in 2 Cor. 12 : 12 vier andere kenmerken: „Want de

merkteekenen van een Apostel zijn onder u betoond. 1o. in lijden, 2o. in teekenen, 3o in wonderen, en 4o. in krachten. Voeg hierbij de *onmiddellijke* roeping door Christus zelven, waarop hij in Galaten wijst, en, in verband met geheel de analogie der Schrift, behoefde geen zekerheid te ontbreken van wat als Apostolaat mag gelden, wat niet!

Het is nu eenmaal niet anders.

De muur der stad heeft twaalf fondamenten en in dezelve de namen *van de twaalf Apostelen van het Lam.*

III.

DE SLEUTELMACHT.

I.

TUCHT UIT LIEFDE.

En indien niet, zoo zegt het der Gemeente.
Matth. 18 : 17a.

Dat ook in den omgang, in het levensverkeer van den man met zijn broeder, de *liefde* meest, de *liefde* bovenal, de *liefde* alleen richtsnoer van gedraging zij, is de alomvattende eisch, die, stemmend met den aard des zedelijken levens, de maat aangeeft bij elke levensuiting in ons Christelijk heiligdom.

Ongetwijfeld is déze liefde nog niet het uitnemendst. Er is een nog teederder, nog reiner, nog verkwikkender liefde: die liefde, die het voorwerp van haar toewijding en volzalige genieting niet in den broeder vindt, maar in God. Hem, den Volmaakte, den oorsprong en de samenvatting van alle waarheid, goedheid en schoonheid, Hem, den Onverderfelijke, den Eeuwige, den Alleenzijnde, te minnen met heel de ziel, te lieven met heel het hart, aan Hem te kleven met heel ons verstand, Hem te zoeken met al onze kracht, kortom, in Hem ons hoogste goed, het deel onzes harten, het een en al voor ons begeeren te bezitten, is aller echte vroomheid innigst waarmerk, de zuivere ademtocht van al wat godsdienst heeten mag, de verborgenheid van alle gebed en smeeking, en daarom ook door Jezus met nadruk „het eerst en groot gebod" genoemd, in het „Onze Vader" met heiligen tact het eerst op de lippen des bidders gelegd, en door heel de Schrift als het uitnemend zalige geteekend, dat tot groote dingen bekwaamt en een schijnsel des hemels werpt in de doodschaduw die ons leven drukt.

Toch mag deze liefde, die sterker dan de dood is, van de liefde voor den broeder niet gescheiden. „*Het eerst en groot gebod,*" zeer gewisselijk, maar op den voet door dat andere gevolgd: „*En het tweede aan dit gelijk!*" Onheilig, zonder eeuwige waarde, een liefde voor menschen bij verzaking van liefde voor den Vader in de hemelen; maar ook, de liefde voor God eer zelfmisleiding dan heilige waarheid, tenzij ze in liefde voor de broederen zich uite. Een Koning, maar ook een Rijk, en de liefde niet vol, de liefde niet van zuiveren oorsprong, verstoken van den echten stempel, zoo ze niet is een ingaan in dat Koninkrijk met onze geheele persoonlijkheid, om te leven van die heilige liefde, die den Koning en dat Rijk der broederen,

beiden met volkomen toewijding en algeheele zelfverloochening omvat.

Hieruit volgt dat alle getwist en oneenigheid, alle stugheid van hart en ontferminglоosheid, dat alle zoeken van zichzelf en andere drukkende hoogmoed des geestes het Christendom tegenhoudt, zijn geest bant, zijn zegen verhindert en lijnrecht overstaat tegen het heilige Gods.

Geen vraag is daarom voor de Christelijke Kerk van uitnemender gewicht dan deze: *Langs wat weg moet de twist der harten in de liefde Gods worden verzoend?* Aan de beantwoording dier vraag hangt haar bloei, haar gedijen, de zegen of de vloek, dien ze brengt.

Immers ze treedt in een zondige wereld op, waar het tegendeel der liefde een macht is. Ze zoekt haar terrein in menschenharten, die van nature tot zelfzucht neigen. Ja, ze moet ook in hen, die van Christus werden, nog uur aan uur den tegenstand bestrijden, die uit 's menschen onheilige persoonlijkheid tegen haar in verzet komt.

Bezit ze tegen dit kwaad geen beproefd, geen afdoend redmiddel, dan staat ze machteloos. Dan is te vreezen, dat de onheilige wateren van nijd, naijver en liefdeloosheid haar erve overstroomen en verwoesten zullen. Dan moge ze op enkele zielen, die meer eenzaam en vergeten leven, voor wie de levensstrijd min heftig en bang is, en de verzoeking zelden hoog gaat, een zegen brengen, die voor eeuwig blijft, maar dan derft ze haar zegen voor het groot geheel des maatschappelijken levens, voor den man die zich in het gewoel der schare mengt, en is ze gedoemd om met de banier der heilige Liefde omhoog geheven, voor allen ter aanfluiting te zijn, als toonbeeld van jammerlijke verdeeldheid en getwist.

Als toonbeeld! Dit zeggen we met nadruk. Of leert niet de droeve ervaring van elken intiemen kring, van het huwelijksleven en van de familie-geschiedenis onzer beste geslachten, dat verdeeldheid een te ernstiger, gehater en onverzoenlijker karakter aanneemt, naarmate men in nauwer betrekking tot elkaâr staat? En is het dan niet natuurlijk, is het dan ontwijkbaar, moest het dan niet vanzelf zoo komen, dat de leden eener zelfde gemeente, de broeders eener zelfde gemeenschap, zij, die door het heiligste aller heilige dingen, op het teedere terrein der hoogste waarheid en des teederen zielelevens met elkander in betrekking kwamen, zonder altijd zelf, naar sympathie des harten, die verbinding gezocht te hebben, te onverzoenlijker tegenover elkander stonden, zoodra de eenheid der liefde week? Men vergete toch niet, dat op zoo teeder levensterrein de aanleiding tot geschil veelvuldiger is; dat voor uitwendige wellevendheid, als dekmantel voor verborgen oneenigheid, geen plaats is in een Kerk, die waarheid boven alles zoekt, en dat, ook afgezien hiervan, elk geschil tusschen broeders zich zoo onwillekeurig aan elks overtuiging omtrent het heilige hecht, dat toegeven vaak met prijsgeven gelijk zou staan van wat het dierbaarste is aan het hart.

Jezus wist dit en heeft daarom met zijn vooruitziende en verlossende liefde op afdoende wijze voor zijn Gemeente gezorgd.

Den vorm zijner Kerk liet Hij vrij. Slechts de grondlijn voor haar bouw wees Hij aan in de prediking des Woords, in de instelling des Ambts en in de ordinantie van Sacrament en het Gebed in zijnen naam. Al het overige liet Hij aan de ontwikkeling der tijden, onder de leiding van den Heiligen Geest.

Slecht op één punt maakte Hij een uitzondering. Op het hoofdpunt, de levensquaestie van het Christendom, op de handhaving der eensgezindheid en de bewaring der onderlinge liefde.

Hij voorzag en wist, dat er geschillen tusschen broeders moesten komen, en wist even zeker, dat de twistende broeders zelven nooit een gezag konden scheppen, waardoor, bij uitgebroken twist, de liefde met zekerheid zou worden hersteld. Dat gezag kon van Hem alleen uitgaan, kon door Hem alleen worden opgelegd, en zou Hij zelf daarom regelen.

In het zeventiende hoofdstuk van Mattheüs vinden we deze heilige Kerkorde, die, om het souverein gezag van Jezus' critiek noch tegenspraak duldt en eenvoudig gehoorzame onderwerping en trouwe opvolging eischt.

Die heilige Kerkorde van Jezus bevat, zoo men wil, een drietal artikelen.

Is daar een geschil uitgebroken, hebt gij iets tegen een uwer broederen, of is er een der broederen die iets tegen u heeft, zoo wil Jezus, dat ge eerst, vóór elken verderen stap, tot hem zelf zult gaan, en met hem voor Gods oog alleen, de bijlegging van het geschil en de verzoening met den verwijderde zult beproeven.

Maar slaagt ge hierin niet, mislukt uw poging, en moet ge van hem gaan zonder dat de liefde haar heerschappij heeft hernomen, dan moogt ge daarom in dien staat van oneenigheid niet voortleven, maar zijt gij plichtshalve gehouden het gezag in te roepen van den engeren kring, waarin de Heere u geplaatst heeft, en met twee of drie getuigen nogmaals bij den onverzoenden broeder herstelling der Christelijke verstandhouding en terugkeer tot liefde en eensgezindheid te beproeven.

Loopt eindelijk ook deze poging op teleurstelling uit, blijkt ook het gezag van dien engeren, meer vertrouwden kring ontoereikend, en blijft de onverzoende toestand voortduren, dan verbiedt Jezus u nochtans in dezen ongeoorloofden staat voort te leven. Hij eischt dan stellig en onvoorwaardelijk, dat een iegelijk, wat geschil hij ook met den broeder hebbe, hoe bedekt het ook dusver gehouden werd, dat ter beslechting openbaar zal maken, en het eenig beslissend gezag, het reehthebbend oordeel zal inroepen *van de Gemeente!*

Nu een vraag op den man af.

Heeft Jezus' woord voor u beslissend gezag? Gelooft ge in Jezus?

Erkent en belijdt ge, dat een iegelijk zondigt die tegen zijn woord doet?

Zoo niet, noem u zelven dan niet langer een Christen. Belijd dan niet langer, dat Hij „de weg, de waarheid en het leven" is. Houd dan op te spreken van zijn Goddelijk gezag, en neem niet langer den schijn aan, alsof ge u aan Gods Woord onderwerpt.

En zoo ja, zie dan om u in de gemeente, de kleinste zoowel als de grootste, en vraag of niet elk verschil onverzoend ligt en de bitterste verwijdering teugelloos heerscht?

En voorts erken, dat dit zonde is, dat Jezus' duidelijk en nadrukkelijk bevel niet is opgevolgd, en dat het niet anders kan, of de zegen moet uitblijven, zoolang men tot de „ordinantie Christi" niet terugkeert.

Hoe dit te doen?

„Zeg het der Gemeente" is de sluitsteen van Jezus' Kerkorde.

Zoo blijft dan de vraag: Waarheen moet ik mij wenden, om de Gemeente te vinden en het der Gemeente aan te zeggen?

II.

DE GEORDENDE MACHT.

> Is er dan alzoo onder u geen die wijs is, ook niet een die zoude kunnen oordeelen tusschen zijn broeders?
>
> 1 Cor. VI : 5.

De Gemeente van Christus op aarde moet een gemeente van geloovigen zijn. Niet in Donatistischen zin een gemeente van louter heiligen, voor wier deel aan het kindschap Gods men instaat. Déze dwaling vindt geen steun in de Schrift en is door onze Gereformeerde kerk altijd bestreden.

Bestreden uit tweeërlei oorzaak.

Vooreerst wijl het oordeel over den innerlijken genadestaat alleen den Kenner der harten, niet den mensch toekomt. Steeds getuigden daarom onze vaderen, dat het schuilen van hypocrieten onder de leden der gemeente niet te keeren is.

Maar ook ten andere, wijl zij die toegebracht zullen worden, maar het nog niet zijn, en evenzoo de reeds wedergeborenen, maar bij wie het nieuwe leven nog niet tot doorbreking kwam, niet buiten het genadeverbond en dus ook niet buiten de gemeente mogen gesloten worden.

Zoo dikwijls daarom van geloovigen sprake is, heeft men aan dezulken te denken, die den Christus Gods als hun Heiland belijden, en deze betuiging noch door belijdenis noch door wandel weêrspreken.

Slechts voor tweeërlei soort van lieden is derhalve plaats in Jezus' gemeente: men moet òf een geloovige zijn, òf dit voorwenden en zijn ware bedoeling bedekken achter het masker der hypocrisie. Van ongeloovigen mag in Jezus' kerk geen sprake zijn, zoo min als van ongerechtigen in hun openbaren wandel. Over den verborgen mensch der zonde oordeelt de Heere.

Toch dient ook hierbij tusschen twee levenskringen in de gemeente onderscheiden te worden. Reeds de oude Christelijke kerk splitste de gemeenteleden in ingewijden en niet-ingewijden, en ook onze Gereformeerde kerk heeft die onderscheiding bewaard.

Deze onderscheiding regelt zich naar het Sacrament des Heiligen Avondmaals.

Die daaraan deelnemen behooren tot den engeren kring der geloovigen. Die daaraan geen deel nemen staan nog onder voogdij.

Die voogdijschap kan van tweeërlei aard zijn.

Bij de jongeren in de gemeente, die nog niet tot jaren van zelfbewuste keuze gekomen zijn, draagt deze voogdij het karakter van Toezicht en Opvoeding.

Bij de ouderen, die aan dit toezicht ontwassen zijn, treedt deze voogdij als censuur op.

Grenslijn daarbij was meestal het twintigste jaar.

Omstreeks dien leeftijd moest men zich verklaren, of men alsnu den Christus als zijn Heiland aannam.

Weifelde men hierover, dan kwam men toch onder censuur. Zoo was b. v. in de Hollandsche gemeente te Londen een afzonderlijke commissie van den kerkeraad belast met de curateele over personen tot de gemeente behoorende, die na den twintigjarigen leeftijd bereikt te hebben, nog toefden met hun belijdenis.

Die eenmaal den Heere beleden had, *moest* aan het Avondmaal komen.

Bleef hij weg, dan zag men hierin het bewijs, dat er òf aan zijn belijdenis òf aan zijn levenswandel iets schortte, en stelde den zoodanige onder censuur.

Deze censuur bedoelde allerminst een brandmerk, maar was een daad van teedere, heilige, meêlijdende liefde.

Men drukte er door uit, dat deze leden der gemeente niet recht stonden, derhalve niet aan zichzelf mochten overgelaten, en dus voorwerp van bijzondere zorge voor de opzieners der gemeente moesten zijn.

Het zorgeloos voortleven in onbekeerden, ongeheiligden toestand was alzoo onmogelijk.

Men had te kiezen.

Men moest òf de volle verantwoordelijkheid van een geloovige dragen

en de oordeelende, wijl troostende en reddende, kracht van het Heilige Avondmaal aanvaarden, òf door 't zij dan gewillige, 't zij gedwongene onthouding van het Avondmaal de opleidende en steunende zorg der Kerk zich ten goede laten komen.

Alleen zij die gestadig in den engeren Avondmaalskring leefden, golden als geloovigen en hadden deel aan de rechten der Kerk. Alleen zij konden zelf de doopgeloften over hun kinderen afleggen of voor anderen als doopgetuigen optreden. Alleen zij waren verkiesbaar voor ambten der gemeente. Alleen hun werd het recht toegekend om aan de gemeentelijke verkiezingen deel te nemen. Zoozeer zelfs gold deze onderscheiding, dat het nog in de meeste Gereformeerde kerken, vooral in Schotland en Amerika, gewoonte is, de getalsterkte der gemeente niet naar het zielencijfer, maar naar het aantal der communicanten, d. i. der getrouwe Avondmaalgangers op te geven.

Dat hiermeê geenszins een ontwijding van het Avondmaal door lichtzinnige toetreding bedoeld was, behoeft nauwlijks herinnerd. Verre van dien waakt de Kerk veeleer door heiligen ijver, dat een iegelijk, die door gesprek of wandel zijn belijdenis weêrsprak, tot boete gebracht, of geweerd werd.

Zoo droeg het gemeenteleven een heilig en zedelijk karakter. Men oordeelde nooit wat men niet oordeelen kan: den inwendigen mensch, maar liet ook nooit ongeoordeeld, wat men wel kan oordeelen: den uitwendigen mensch, gelijk hij zich in woord en daad op voor allen waarneembare wijze uitspreekt.

Hoog hield men daarbij bovenal de banier der heilige liefde. Twist, naijver, onverzoenlijkheid gold als stellig bewijs, dat het beginsel des vleesches, niet het beginsel van Christus in het hart heerschappij voerde.

Twist en tweedracht, bittere zin en onverzoenlijkheid was daarom onvoorwaardelijk voorwerp van censuur.

Met een dubbel doel.

Allereerst om den naam des Heeren; opdat zijn Sacrament niet ontheiligd wierd met gedoogen der gemeente.

Maar ook, opdat door werkdadige tusschenbeidetreding der gemeente het kwaad zou worden weggenomen.

Twist en liefdeloosheid mocht er niet zijn, en waar de wortel der bitterheid toch uitsproot, moest hij met heiligen ernst worden aangetast en weggenomen.

Ons ontging dit geestelijk voorrecht.

Onze gemeenten zijn een droeve samenbinding van onheilig getwist en liefdeloos krakeel. Tusschen buur en buur, tusschen broeder en broeder, niet zelden tusschen vrouw en kinderen, ja zelfs tusschen man en vrouw bestaan in elke gemeente soms pijnlijke verhoudingen, vaak onverzoenlijke veeten, die in boozen hartstocht, in onedelen laster en ergerlijk getwist dag aan dag lucht zoeken.

En dat laat men zoo.

Daar doet de gemeente als gemeente niets aan.

Zelfs beseft men niet meer, dat afsnijding van deze kwade ranken onafwijsbare plicht is jegens den Heere en jegens den broeder.

Dat dit in onze massale volkskerken niet anders kan, mag niet als verontschuldiging gelden. Het bewijst slechts dat deze Kerkstaat nooit door den Heere gewild kan zijn.

We hebben zijn gezaghebbend Woord. In elks Bijbel staat zijn stellig en onvoorwaardelijk gebod. Men *mag*, tenzij men stoutweg zulk gezag verwerpe, in zulk een toestand niet blijven. Hij zelf heeft den weg ter voorkoming en wegneming van het euvel aangegeven. Eerst den broeder alleen. Dan met twee of drie getuigen. Baat ook dit niet, dan de Gemeente.

Maar die Gemeente, waar is ze? Waar schuilt ze? Hoe haar te vinden?

Ge kreegt een twist met een uwer broederen. Er is een uwer broederen die iets tegen u heeft. Buigend voor Jezus' gezag was het u onmogelijk in dien onverzoenden staat voort te leven. Ge gingt tot hem. De verzoening werd beproefd, maar mislukte. Aan wien lag het? Aan u of aan hem? Gij noch hij mocht dit beslissen. Nogmaals gingt ge daarom tot hem, nu door een drietal broederen verzeld. Toch gingt ge onverzoend uiteen. Er was nog geen beslissing, want al spraken de broederen in uw voordeel, uw tegenpartijder behoefde hun gezag niet te erkennen. Wat nu te doen? Er kan geen twijfel over bestaan. Jezus zelf schrijft u de te volgen gedragslijn voor. Gij moet naar de Gemeente. „Zeg het der Gemeente" is zijn stellig bevel.

Waar moet ge nu heen? Waar zult ge u vervoegen? Waar heen u wenden?

Ach! laat ons het bekennen. Die gemeente is in onzen ellendigen toestand niet te vinden. Men is gedoemd in den onverzoenden toestand te blijven voortleven, zoo de wederpartij tot verzoening ongeneigd is. Men *kan* niet naar Jezus' woord doen. Men is in de treurige onmogelijkheid, om door het doen van Jezus' woorden te ervaren dat zijn woord uit God is.

Het pijnlijkst van dezen onhoudbaren toestand is nog, dat men er stomp voor is geworden. Men leeft zorgeloos voort, zonder te beseffen, dat een toestand die ons belet naar Jezus' woord te leven, geen oogenblik mag geduld. Men acht nog dat het bespreken van dit kerkelijk vraagstuk een netelige quaestie te berde brengt, die niet sticht, niet opbouwt en met ons allerheiligst geloof in geen verband staat. Men keurt het nog als ongeestelijk redetwisten af, zoo men deze dingen voor de consciëntiën brengt.

Die verstomping van het Christelijk levensbesef is het verontrustendst teeken van de kwijning en ontbinding der gemeente.

Toch gaan we voort, de Gemeente het „Ontwaak, ontwaak!" toe te roepen.

Althans de kinderen Gods zullen eindigen met onze stem gehoor te geven.

Waar is de Gemeente? De Gemeente die gezag ontving? De Gemeente die den wortel der bitterheid kan en moet uitsnijden?

Waar?

Van drie zijden geeft men op die vraag een verschillend antwoord:

Bij het gezag, dat, van het hoogste Kerkbestuur uitvloeiend, te vinden is bij de geestelijkheid, antwoordt de Roomsche, de Grieksche en de Lutherse kerk, zij het ook op verschillende wijs.

Bij de verzameling van al de gemeenteleden antwoorden de Independenten.

Bij den raad der opzieners, die uit de gemeente zelve haar macht ontvangen, luidt het antwoord der Gereformeerden.

III.

NOCH PAUS, NOCH INDEPENDENTISME.

> Gij hebt de zalving van den Heilige en gij weet alle dingen. 1 Joh. 2 : 20.

Om recht voor God te staan bij de velerhande verwikkelingen van hoofd en hart, moet men het oordeel der *Gemeente* kunnen inroepen. Niet de enkele geloovige kan beslissen. Zijn broeder met wien hij in geschil is heeft even geldig gezag als hij. Van overheersching des eenen over den andere kan noch mag sprake zijn. Alleen de Gemeente als het geheel der geloovigen staat boven den enkele, is door Jezus zelf met beslissend gezag bekleed, en moest als openbaring van het Lichaam van Christus in haar geestelijke hoogheid en majesteit worden erkend.

Soms bedroeft men zich over de uiteenloopende zienswijze en opvatting, die ten opzichte van leer en practijk bij de kinderen Gods zich voordoet, en vraagt of dan de ééne Heilige Geest niet een zelfde woord in aller ziel spreekt, waaruit dan vanzelf de gevolgtrekking voortvloeit, dat òf de een òf de ander ten onrechte zich op het getuigenis van den Heiligen Geest beroept.

Deze beschouwing berust op een dwaling.

Ongetwijfeld zegt het Apostolisch woord: „En indien gij iets anderszins gevoelt, ook dat zal God u openbaren," en wordt in de stellige verzekering: "Gijlieden hebt de zalving van den Heilige en weet alle dingen," de vervulling bezegeld van de profetie: „Zij zullen Mij allen kennen, van hun oudste tot hun jongste."

Slechts hierin tast men mis, dat men deze Apostolische uitspraken opvat, als golden ze voor den enkelen geloovige, in zijn afzondering van het volk Gods en buiten verband met de Gemeente gedacht.

De Heilige Apostelen schreven *niet* aan de enkele geloovigen, maar aan de *Gemeenten*. Het opschrift hunner brieven bewijst dit. Derhalve heeft niemand het recht, een heilig privilege, dat aan allen saâm en aan den enkele slechts in zijn verband met het geheel gegeven is, op te eischen voor zijn eigen individuëel inzicht.

Verscheidenheid van inzicht en meening moet, zoo in leer als praktijk bestaan, wijl er een *voorverordineering* is.

Verordineering beteekent, in onderscheiding van uitverkiezing, dat men uitverkoren is met een bepaald doel, voor een eigen bestemming, de roeping hebbende, om naar de eigenaardigheid van karakter en persoonlijkheid den straal van het goddelijk licht op eene van anderen onderscheiden wijze in het spiegelvlak zijner ziel te breken.

Zoolang nu de volmaaktheid nog toeft, waartoe we eerst na dit leven geraken zullen, kunnen deze verscheidenheden de hoogere harmonie nog niet vinden, waarin ze zich dan vanzelf en ongedwongen, naar het bestek der voorverordineering, zullen oplossen.

Hieruit volgt dat een ontwikkeling, die, hoezeer ook naar harmonie en hoogere eenheid tastend, beide voorshands nog mist, tot het wezen der geloovigen op aarde behoort. Men kan noch mag deze oneffenheden wegschaven. Op aarde reeds de ongedwongen eenheid te begeeren, is de hand naar het onbereikbare uitstrekken en gaat van miskenning onzer van God gewilde toestanden uit.

Toch ontbreekt daarom de eenheid niet, mits men ze niet bij de enkele geloovigen, maar bij de *Gemeente* zoeke.

Slechts versta men de uitdrukking: *gezag der Gemeente*, niet verkeerd. Hiermeê is allerminst bedoeld een gezag als van den enkelen geloovige, met het cijfer der zielen vermenigvuldigd. Veelmin een beslissing door stemmental bij een doode, sprakelooze, ongeestelijke stembus uitgebracht. Het cijfer beslist voor het recht der waarheid nooit.

Neen, de Gemeente, is een op zich zelf staande openbaring van Jezus' gezag. Niet de enkelen vormen, door saâm te komen, de *Gemeente*, maar de *Gemeente* is aanwezig, eer zij in haar werden opgenomen.

Gelijk het lichaam niet gevormd wordt uit vooraf gereed gemaakte leden, maar de leden uit zijn innerlijke levenskiem doet voortkomen, zoo ook in de Gemeente.

Dat men dit bij de Gemeente vaak anders waant, komt daarvandaan, dat men de personen, die toetreden, verwart met hun lidmaatschap van Jezus' Gemeente. Als individuën, als personen, als menschelijke wezens kunnen ze zeer zeker eer dan de Gemeente bestaan. Maar rekent men, gelijk hier eisch is, met deze personen slechts in zoover, als ze in het mystiek lichaam van Christus zijn ingelijfd, dan

kunnen ze niet gedacht worden eer de Gemeente er is, en verkrijgen ze eerst in hun samenhang met het lichaam der Gemeente hun geestelijken wasdom.

Een andere is dus de openbaring van Christus in de enkele geloovigen, en een andere die in de Gemeente. De openbaring in het hart der enkelen is naar aller verschillend karakter steeds wisselend en uiteenloopend, blijft naar hun onvolkomenheid steeds onvolkomen en kan haar heilige eenheid niet openbaren eer het proces van aller ziel voleind zal zijn in de toekomst des Heeren. Daarentegen de openbaring in de Gemeente als geheel, hoezeer ook met de samenwerking der enkelen rekenend, gaat toch niet in deze op, is nog iets anders dan deze, en buiten deze, iets op zichzelf, dat een meer onmiddellijk karakter en, mits de eischen van Gods Woord gevolgd worden, een heiligen en volkomen stempel draagt.

Op zichzelf weerspreken we dus de mogelijkheid niet, dat een enkel persoon, gelijk Rome beweert, orgaan van dit Gemeentegezag zijn zou. Slechts beweren we, dat men, afziende van menschelijke vinding, zich ten deze streng te houden heeft aan Hem, die alle gezag in hemel en op aarde had, en dus alleen recht had, om de wijze te bepalen, waarop Hij zijn gezag in de Gemeente wilde doen werken.

Nu ontbreekt ten eerste, gelijk we in een vorige serie aantoonden, alle aanwijzing in de Heilige Schrift, dat de Heere aan een enkel persoon dit gezag in dien zin zou hebben toevertrouwd, dat Hij het aan alle anderen onthouden had, en is er evenmin van een voortdurend apostolaat een spoor in de Schriften des Nieuwen Verbonds te ontdekken.

Maar zelfs hierbij behoeven we niet te blijven staan. Met de Schrift in de hand moeten we ten andere ten stelligste ontkennen, dat het zoeken van éene, alle gemeenten in hoogere eenheid verbindende Kerk, naar den eisch van Gods Woord zou zijn.

Eén is het Lichaam van Christus, en daarom één aller Heere, één aller Doop, één aller Geloof. Maar komt het aan op de zichtbare openbaring van het Lichaam, dan kent de Heilige Schrift niet anders dan afzonderlijke, op zichzelf staande gemeenten, en een vrij, geestelijk verband, dat zich ongedwongen tusschen enkele gemeenten gevormd heeft.

Er zijn gemeenten te Jeruzalem, te Antiochië, te Rome, te Corinthe, te Efeze, enz., en onder deze gemeenten bestaat er, naar luid van het Apostolisch woord, een ongedwongen, natuurlijk verband tusschen de gemeenten van Klein-Aziëns westkust, tusschen de gemeenten in Palestina en Syrië, en evenzoo tusschen de gemeenten van Pontus tot Bithynië. Maar van een Kerkverband, dat al deze gemeenten tot een vast geheel, onder één zichtbaar hoofd, onder één bestuur en voor alle gelijk beheer vereenigen zou, is spoor noch schaduw aanwezig.

We ontkennen daarom het bekoorlijke en wegsleepende niet, dat deze machtige, alle kinderen Gods omvattende eenheid, voor de aspiratiën des geloofs heeft; we ontkennen niet, dat alle gemeenten een geestelijke eenheid in den Christus hebben; we ontkennen niet, dat alle in heur wortel, door heur oorsprong, een trek van heilige gelijkheid dragen, en zich voortbewegen langs paden, die op één zelfde eindpaal moeten uitloopen: maar verder gaan durven we om het Apostolisch gezag niet. Zelfs wagen we het vermoeden, dat de geloofseenheid der Gemeente door niets zoozeer als door de uitwendige eenheid is tegengehouden.

Het pogen, om die uitwendige eenheid tot stand te brengen, is toch mislukt. Rome zag haar toeleg, eerst door de Oostersche kerken, later door de schismatieke Grieken, toen door de Hervorming, en nu weer door de Oud-Katholieke beweging verijdelen. Het streven naar eenheid in de Anglicaansche kerk is haar op het verlies van de beste kringen der Engelsche en Schotsche volken te staan gekomen. En ook ten onzent heeft het rusteloos streven naar de eenheid onzer Hervormde kerk slechts de rustelooze woeling van malcontenten, Groningers en Modernen ten gevolge gehad.

Is nu èn blijkens het getuigenis van Gods Woord, èn blijkens de les der historie, niet de ééne zichtbare Kerk, maar slechts het vrij verband tusschen de enkele gemeenten door den Christus bedoeld, dan is hiermeê tevens het eenhoofdig zichtbaar gezag van den paus geoordeeld, voor wiens zetel geen plaats is, waar geen zichtbare eenheid van rechtswege bestaat.

Evenmin kunnen we ons vinden in de voorstelling der Independenten, dat de leden der Gemeente zelven bij hoofdelijke stemming over recht en waarheid in leer of praktijk beslissen zullen.

Ook hierbij houden we ons aan de Heilige Schrift.

Gemeenteleden zonder een geordend bestuur vormen slechts een aggretaat van personen zonder gemeentelijke eenheid. Er blijft dan geen plaats voor het ambt. En even zeker als er in de Apostolische geschriften *geen* sprake is van de ééne zichtbare Kerk, even stellig wordt het ambt ons voorgesteld als van het Gemeentewezen onafscheidelijk.

Waar de Apostelen ook gemeenten stichten, steeds ordenen ze opzieners en diakenen, om de gemeente als geheel te vertegenwoordigen en te besturen. En dat hun doel niet was, om deze ambten slechts voor de gemeente in heur eerste opkomst in te stellen, blijkt voldingend uit den uitdrukkelijken last aan hun volgelingen, om ook op hun beurt gezalfde, met Gods Geest bezielde mannen aan het hoofd der gemeente te plaatsen.

Hierbij komt, dat slechts in zeer kleine gemeenten van zulk een gemeente-plebisciet over alle voorkomende zaken sprake kan zijn. Tot het vellen van een rechtvaardig oordeel behoort ook kennis van de

stukken, de omvattende blik van den vroede en in rechtspraak ervarene, bovenal de geestelijke vrijheid om, rechtsprekend, alleen op het recht te zien. Is het nu ondenkbaar, dat een gemeente, die de afmetingen van een huiskerk te veel overschrijdt, in al haar leden aan dezen eisch voldoen zou, dan is reeds hierdoor het denkbeeld der Independenten als onbereikbaar ideaal afgewezen. Hun uiterst belangwekkende geschiedenis bewijst dan ook te over, hoe zulk een streven eenerzijds op volslagen Gemeenteontbinding en anderzijds in een Kwakerdom uitliep, dat meer een humanitair genootschap dan een Gemeente van den Christus bleek te zijn.

IV.

DE VERKIEZING GRONDSLAG VAN HET KERKRECHT.

Wij zullen komen en woning bij hem maken.
Joh. 14 : 23.

De regeling van het Gemeentegezag hangt geheel aan het stuk der uitverkiezing.

Niet bij vergissing noemden onze vaderen dit artikel der belijdenis het *cor eccleesiae* d. i. het hart der Kerk. Metterdaad is de kerkelijke quaestie niet zonder vasten grond in dit fundamenteele leerstuk op te lossen.

Om het *gezag* der Gemeente is het te doen. Niet om een door haarzelve aangematigd gezag. Ook niet om eenig gezag haar door menschen toegekend. Maar uitsluitend om het gezag dat haar door Christus verleend is. Hij is en blijft onze éénige Koning. Elk gezag dat met zijn souvereiniteit niet strookt en niet uit zijn koninklijke volmacht is afgeleid, mag niet geëerbiedigd worden, maar eischt rustelooze bestrijding.

Het gezag nu dat van Jezus uitgaat moet geestelijk van aard en kan niet werktuigelijk zijn. Het vloeit voort uit het *leven* zelf, dat van Hem uitgaat en is van dit leven onafscheidelijk.

Staat het nu vast, dat het leven Gods, dat uit den Christus tot zijn Gemeente komt, zijn laatsten oorsprong vindt in Gods wezen, raad en wil, en niet in 's menschen keus of wilsdaad, dan moet men òf geheel de openbaring Gods weêrspreken, òf ook bij de bepaling van het Gemeentegezag teruggaan tot de eeuwige verkiezing.

Alleen een gezag, welks oorsprong in die eeuwige diepte schuilt, is werkelijk goddelijk, of korter gezegd, is *gezag*. Elke poging moet derhalve mislukken, die 't zij de openbaring Gods tegen het

ongeloof, 't zij het gezag der Kerk tegen individueele willekeur verdedigen wil, zonder met de uitverkiezing te rekenen. Verzwijging van dit leerstuk baat niet en wreekt zich zelf. Wie het slechts van terzij bespreekt wondt zich aan de scherpte van dezen rotssteen, zonder verberging in zijn lendenen te vinden. Hoe ook gemeden, komt het toch zich zelf weêr aandienen. Het is machtiger dan alle tegenzin van het menschelijk hart, en dwingt ten leste toch tot luisteren. In dagen van oppervlakkigen zin moge het zijn heilig gelaat schuchterlijk terugtrekken, zóo worden de diepten des levens niet door den krachtigen arm des Heeren weêr omgewoeld, of ook dit leerstuk toont zich weêr, eischt toestemming en heerscht.

Slechts wachte men zich ook bij dit leerstuk voor misverstand.

Er is een *dubbele* uitverkiezing.

Er is een uitverkiezing van de *Gemeente*, en er is een uitverkiezing van de *enkele gelooviyen* in de Gemeente. Beide behooren onderscheiden te worden *naar de Schrift*.

Van de eerste uitverkiezing is vooral sprake in de dagen des Ouden Verbonds. Een volk wordt uitverkoren onder de volkeren, Israël is onder de natiën door God geroepen, door Hem ten leven verwekt, uit den Rotssteen des heils gegenereerd. In dat volk zijn ook de enkele heiligen, is een Samuël, een David, een Jeremia met name geroepen; maar ook afgezien van de bijmenging der velen die van God verworpen zijn, blijft de uitverkiezing van het volk als volk onveranderlijk. Israël moge in zijn massaliteit vervallen tot afgoderij en werelddienst en dientengevolge als zelfstandige natie ondergaan in de Babylonische gevangenschap, toch blijft de verkiezing van het volk hierdoor onaangetast. Een nieuw uitspruitsel komt aan den ouden stam, de volkskern keert uit Babel weder en Israël als volk blijft met Jehovahs gunst bestraald, tot het zich zelf voor een tijd afsnijdt in Golgotha's kruis. Toch wordt zelfs in dat kruis het *volk* Israël niet vernietigd. De roepingen Gods zijn onberouwelijk, en de Heilige Apostel getuigt nadrukkelijk, dat als de volheid der Heidenen zal zijn ingegaan, ook gansch Israël zalig zal worden.

Deze volksverkiezing nu, die in het Oude Verbond zoo duidelijk van de uitverkiezing der enkele heiligen onderscheiden is, gaat met de komst van het Nieuwe Verbond allerminst te loor. Houdt men in het oog, dat de Apostolische brieven niet aan enkele geloovigen, maar aan de gemeenten gericht zijn, dan volgt reeds hieruit dat de stellige verklaringen in de brieven aan de Efeziërs en Romeinen over de uitverkiezing op de Gemeente als geheel slaan. Maar zelfs hierbij behoeven we niet te blijven staan. Immers een der Apostelen verklaart met even dezelfde woorden dat ook de Gemeente des Nieuwen Verbonds een „uitverkoren volk is, een koninklijk priesterdom." Waarbij men nog voegen kan, dat ook de symbolische cijfers, waaronder in Johannes' Openbaring de Gemeente voor den troon wordt voorgesteld

op een afgesloten eenheid wijzen, die bij afwijzing van de uitverkiezing der Gemeente als geheel, volstrekt onverstaanbaar worden.

Voorop sta derhalve dat er een uitverkiezing is van het volk Gods onder het Oude en van de Gemeente in het Nieuwe Verbond; een uitverkiezing die niet op de enkele individu's, maar op de Gemeente als geheel betrekking heeft; een uitverkiezing die ten opzichte van enkele leden, die tot deze Gemeente behooren noch voor noch tegen hun persoonlijke verordineering pleit, en alle eeuwen door onveranderlijk en onberouwelijk blijft, hoe die Gemeente ook wegzinke, onder wat kastijding en oordeel ze ook komc, hoezeer ook de individuën die tot haar behooren zich bezondigen door afval van 's Heeren naam.

Toch wane niemand dat deze verkiezing het al is, en geheel het leerstuk der uitverkiezing met de roeping der Gemeente uitgeput zou zijn.

Er is nog een tweede uitverkiezing, die even stellig en ontwijfelbaar in Jezus' Kerk moet beleden worden: *de uitverkiezing der enkele personen.*

Ze was reeds geopenbaard onder het Oude Verbond en wordt ten opzichte van Jacob en Jeremia zoo nadrukkelijk en krachtig uitgesproken, dat elke uitlegkunde zichzelve weêrlegt, die de persoonlijke uitverkiezing dezer mannen zoekt te loochenen.

En wat Jeremia omtrent zichzelf in naam des Heeren uitspreekt: „Eer Ik u in uw moeders schoot formeerde heb Ik u gekend: Ik heb u liefgehad met eene eeuwige liefde," en wat Maleachi van Jacob getuigt, dat hij reeds in zijn levensoorsprong voorwerp van Gods onderscheidene liefde was, stelt het feit der persoonlijke uitverkiezing ook voor het Oude Verbond buiten twijfel.

Van het Nieuwe Verbond geldt geheel hetzelfde. De Apostelen zijn niet collectief maar persoonlijk uitverkoren, en hij die den Zoon des menschen verraadt, moet in zijn ontzettende daad het woord der Schrift vervullen: „Die met Mij het brood eet, heeft tegen Mij de verzenen opgeheven." Uitdrukkelijk verklaart Jezus: „Ik zeg dit niet van u allen: Ik weet welke Ik uitverkoren heb." Scherpelijk onderscheidt Hij, zeggende, „dat velen geroepen zijn, maar weinigen uitverkoren." Hij profeteert van de ure, dat zelfs de uitverkorenen bijna zouden verleid worden. Paulus wordt in de openbaring aan Ananias in persoonlijken zin, „een uitverkoren vat" genoemd, en zelf getuigt hij, niet van de Gemeente in haar geheel, maar van de enkele personen, dat „die Hij te voren gekend heeft, ook geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt zijn."

Niemand heeft dus het recht het ééne mysterie aan het andere op te offeren. Men mag de uitverkiezing der Gemeente niet loochenen, om uitsluitend de verkiezing van enkele personen op den voorgrond te plaatsen, noch ook de verkiezing der met name geroepenen wegcijferen, om de uitverkiezing der Gemeente eenzijdig te doen uit-

komen. Elk der geroepenen zal, zoo hij overwint, een nieuwen keursteen ontvangen met een nieuwen naam dien niemand kent dan hij zelf, en toch zal de Gemeente als één geheel in den samenhang harer geledingen lofzingen voor Hem die op den troon zit en het Lam.

Wat doet nu de Roomsche kerk?

Ze handhaaft de uitverkiezing der Gemeente, maar geeft de verkiezing der enkele individuën, zoo al niet voor den vorm, dan toch metterdaad prijs.

Wat deden de Remonstranten?

Ze wilden noch van de eene noch van de andere uitverkiezing hun geloofsoorsprong afhankelijk maken.

Wat deden en doen nog de hyper-Gereformeerden?

Ze handhaven eenzijdig de uitverkiezing der enkele personen en verliezen de uitverkiezing der Gemeente geheel uit het oog.

Wat eindelijk doet onze Catechismus?

Hij belijdt de uitverkiezing der Gemeente, ook al is het, dat ze doode leden en hypocrieten in haar midden heeft, en belijdt evenzeer de uitverkiezing van de enkele personen, als ze de heerlijke betuiging aan haar 54ste antwoord toevoegt: „en dat ik van dezelve een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven."

Alleen het laatste standpunt is het juiste, op de Schrift gegrond en door de analogie des geloofs gewettigd.

Bepleit alleen de uitverkiezing van enkele geloovigen en alle Gemeentelijke veerkracht is verlamd, de voorbereidende genade van haar kracht beroofd, het sacrament op non-activiteit gesteld en alle kerkelijk leven opgegaan in lijdelijke zelfbewondering der gekeurden en geijkten, noodwendig met liefdeloos verketteren van alle nog niet toegebrachten gepaard. Dan is er geen Gemeente, dan moet de Kerk uiteenspatten, en is een kwijnend conventikelwezen de hoogste uiting waartoe het geestelijk gemeenschapsleven komt.

Maar ook, misken de uitverkiezing der enkelen, om uitsluitend de uitverkiezing der gansche Gemeente voor te staan, en noodwendig moet het kerkelijk leven alle persoonlijke vroomheid verstikken, een brug slaan over de diepe klove die Christus van Belial scheidt, en ter eener zijde, gelijk bij Rome, in drukkenden vormendienst ontaarden om anderzijds, gelijk in de kerken der 18de eeuw, het geloof te doen opgaan in beoefening van burgerlijke deugd en zedelijkheid.

Van de loochening van beide behoeft nauwelijks gewag gemaakt. Zonder verkiezing is er noch een Gemeente noch persoonlijk genadeleven, en zóó de Socinianen in de dagen der Hervorming, als de Remonstranten in de 17de eeuw, en de Latitudinaristische richting onzer dagen zijn tot degelijke ontwikkeling van een veerkrachttg Gemeenteleven ten eenemale onbekwaam. Feitelijk is in hun verwerping der verkiezing de Openbaring geloochend. Ze hebben wind gezaaid en maaien den storm. Rationalisten in hun oorsprong moeten

ze, bij wat verschil van vormen en levensuiting ziet, aan het koude kille rationalisme, huns ondanks, sterven den smadelijksten, den minst eervollen dood.

Hiermeê nu is de vraag naar het *Gemeentegezag* vanzelf beantwoord.

Is er noch uitverkiezing der Gemeente noch der enkelen dan is er *geen* Gemeentegezag,

Is er wel uitverkiezing van de Gemeente maar niet van de enkelen, dan is er gezag van het *ambt*, niet van de Gemeente.

Is er wel uitverkiezing van de enkelen, maar niet van de Gemeente als geheel, dan ontbreekt aan het Gemeentegezag elk orgaan ter uiting en lost het zich in de willekeur van zichzelf ijkende persoonlijkheden op.

Is er daarentegen uitverkiezing èn van de Gemeente als geheel èn van de enkele personen, dan is beide gegeven, zoowel het gezag der Gemeente, als het orgaan waardoor dit gezag werken moet.

V.

AMBT EN GAVE.

> Er is verscheidenheid der gaven, maar het is dezelfde Geest.
> En er is verscheidenheid der bedieningen, en het is dezelfde Heere.
> En er is verscheidenheid der werkingen, doch het is dezelfde God, die alles in allen werkt. 1 Cor. 12 : 4, 5, 6.

Er is een verkiezing van de Gemeente *als Gemeente*, en er is een persoonlijke verkiezing *van den enkelen geloovige*. Deze belijdenis ligt aan alle van God gewilde Kerkinrichting ten grondslag.

Niet als maatgevend voor den vorm, maar als aanwijzing van den weg, waarlangs de krachten van Christus tot de Kerk komen.

De verkiezing Gods is niet een notariëele opteekening van feiten, die na verloop van eeuwen waarheid zullen blijken, maar de kracht zelve, waardoor deze feiten tot stand komen.

De verkiezing is niet een catalogus van uitverkoren bloemgewassen op het terrein des geestelijken koninkrijks, maar de kiem zelf, waaruit stengel en knop te voorschijn zullen komen.

Daarom kan men aan geen verkiezing gelooven, tenzij men de wezenseenheid belijde van *Vader*, *Zoon* en *Heiligen Geest*.

Uitdrukkelijk zegt de Apostel dat de *gaven* van den Heiligen

Geest komen, de *ambten* van den Christus en de *werkingen* van den Vader.

Spreekt het nu vanzelf, dat evenzeer de ambten als de werkingen met de gaven in onafscheidelijk verband staan, dan moet men van tweeën één doen: òf belijden, dat de Heilige Geest de gaven schikt naar de ambten die Hij door den Zoon ziet verleenen, en evenzoo de Zoon de ambten toebedeelt naar werkingen, die door den Vader in het schepsel gelegd zijn, òf, druischt zulk een ongoddelijk meten en plooien tegen uw vroomheidsgevoel in, dan rest ook niet anders, dan te erkennen dat gaven, ambten en werkingen weêrkeerig op elkaâr zijn aangelegd, van meetaf voor elkaêr berekend en, slechts ten gevolge der zonde, die disharmonie vertoonen kunnen, die ons zoo vaak een klacht op de lippen brengt. Er moet voor elke geestelijke kracht een eeuwige oorsprong zijn aan te wijzen in het bewuste leven Gods, dat is in zijn eeuwige verkiezing; en wijl die verkiezing geen willekeur, maar uiting van het *wezen* Gods is, kan men haar nooit van harte belijden, tenzij men in het eeuwig Wezen de wezenseenheid van Vader, Zoon en Geest erkend heeft. Dan mogen hun eigenschappen en werkingen onderscheiden zijn, naar elks persoons, toch blijft dan in het Wezen Gods de eeuwige eenheid gegeven, die de eindelijke harmonie, ook van de gaven, ambten en werkingen in de Gemeente, waarborgt.

Langs twee wegen komt der Kerke Christi dus uit eenzelfde bron de kracht en het leven toe.

Vooreerst door de Gemeente in haar geheel, als van God verordend middel om ook den enkele weder te baren.

En ten tweede door de wedergeboorte van den enkele, die nooit de daad der Gemeente is, maar het eigen werk blijft van den Heiligen Geest.

De Gemeente is de bodem, waarin het kind Gods zal ontluiken.

De enkele geloovige is de bloem, die op dien bodem door den Heiligen Geest gekweekt wordt.

Evenals het nu in het rijk der planten is, zóó ook is het in het Koninkrijk Gods.

Vooral bij fijnere plantgewassen is èn de bodem èn het bloemzaad uitverkoren. De fijnere gewassen bloeien niet in elke aarde, schieten niet op uit zwaren kleigrond of rullen zandbodem, maar eischen een eigenaardig, bijzonder toebereid terrein. Doch al bezit ge zulk een terrein, dan ontkiemen de planten nog niet van zelf uit den keurigen bodem. Door een tweede daad moet in dien bodem de door u gekozen plant nog worden gezaaid.

Niet anders nu is het op geestelijk gebied.

Het kindschap Gods wordt niet gekweekt op elk terrein, niet in den onheiligen, ongewijden bodem der wereld, maar uitsluitend op dat hooge, uitnemende terrein, dat door den Heere bereid is in zijn

Gemeente. Maar al bestaat die Gemeente, toch kan ook haar bodem uit zichzelf geen kinderen Gods kweeken. Daartoe is een nieuwe daad, een daad des Heiligen Geestes noodig, en moet in het hart der enkelen die kiem des levens worden gebracht, die straks in den bodem der Gemeente de wortelen uit zal slaan, om uit haar vetten bodem de levenssappen te trekken, die welhaast bloesem en vrucht aan den opgeschoten stengel doen schitteren.

Het doel moet derhalve zijn de geschonken *gaven* door de ingestelde *ambten* te [illegible] van God beoogde *werkingen* te laten komen.

Geen *gave* ga verloren. Dan mist men de *werking*. Maar ook geen gave werke buiten de Gemeente; dán miskent men het *ambt*.

Omgekeerd volgt hieruit, dat er zoo veelzijdige ambtsbetrekking behoort te bestaan, dat elke gave haar eigen orgaan vindt, om tot de van God bedoelde werking te komen. Als ook dat het ambt dusdanig behoort ingericht, dat het eenerzijds de gaven in zich opnemen, en anderzijds die gaven tot de vereischte werkingen brengen kan.

Ten onrechte heeft men uit de beginselen der Hervorming de meening afgeleid, alsof het Opzienersambt en het Diaconaat geheel het gemeentelijk organisme zou uitmaken.

Wijl de Hervorming bij haren herbouw van de verwoeste Gemeente met herstelling van deze twee hoofdorganen begon, heeft niemand het recht, verdere ontwikkeling, mits naar eisch van het Apostolisch woord, af te snijden.

Tot de bedieningen, d. i, tot de ambten der Gemeente behoort volgens den Heiligen Apostel: de bediening van het *Woord*, gesplitst in de bediening van het Woord der *wijsheid* en van het Woord der *kennis*, wat volstrekt niet hetzelfde is; voorts de bediening van het (noch tot wijsheid noch tot kennis zich verheffend) *geloof;* de bediening der *gezondmakingen;* de bediening der *krachten;* de bediening der *profetie;* de bediening *die de geesten onderscheidt;* de bediening der *talen*; de bediening van de *uitlegging der talen*. En niet slechts in dit twaalfde hoofdstuk uit den eersten Corintherbrief, maar telkens wordt in de Apostolische geschriften het Gemeenteorganisme ons in een rijke, veelzijdige, zich steeds heerlijker ontplooiende veelvormigheid voorgesteld, waarbij onze povere, ijle, stijve Kerkorganisatie beschamend afsteekt.

Miskenning van deze Apostolische aanwijzing heeft vooral in onze dagen haar wrange vrucht gedragen.

De Heilige Geest heeft *gaven* gegeven, die de Kerk, d. i. het *ambt* miskend heeft, en die juist hierdoor haar volle krachtige werking gemist hebben.

De zending is buiten het *ambt* gebleven, mist daardoor vastheid van gedragslijn en eenheid van plan, en verspilt, ook bij de uitnemende resultaten, die ze opleverde, minst genomen de helft van haar geldelijke en persoonlijke krachten, schier uitsluitend, wijl ze

door de schuld der Kerk in de onmogelijkheid verkeert om te vloeien door de haar van God toebeschikte bedding.

Wat van de zending geldt, geldt schier van elke openbaring des Geestes in de gemeente.

Mannen voor pastoralen arbeid bij uitnemendheid geschikt, worden gedwongen een kostelijk deel van tijd en krachten aan dit hun aangewezen terrein te onttrekken, om in strijd met hun natuur en aanleg als redenaars op te treden of deel te hebben aan het Kerkbewind.

Mannen van populaire welsprekendheid, wien God een woord voor de eenvoudige schare in 't hart en op de lippen gaf, worden van elke bediening geweerd, wijl ze zich niet schikken kunnen in het keurslijf van een wetenschappelijke studie, waarvoor God hun de gave onthield.

Mannen, door God begaafd met uitnemende talenten van dichtkunst en wetenschap, worden door de valsche inrichting der Kerk gedwongen, een deel van hun talent in de aarde te begraven en hun tijd ten beste te geven aan een reeks van beslommeringen, die hun natuur tegen zijn.

Mannen en vrouwen, die een talent der deelnemende, reddende, opbeurende liefde ontvingen, moeten, bij gemis van steun der Kerk, vrijbuiten onder eigen vlag, en wat nog erger is, elke stichting der liefde telkens van nieuws beginnen, zonder eenigen waarborg, dat op het gelegde fundament zal worden voortgebouwd.

Wie zich geroepen voelt om tijd en kracht aan het onderwijzen van de jeugd der Gemeente te wijden, vindt geen spoor gebaand, is aan eigen inzicht overgelaten, wordt door het Gemeente-organisme vaak meer gedwarsboomd dan voortgeholpen, en is gedwongen zijn school een eigen zelfstandig kringetje te doen vormen, dat buiten elk verband met de Gemeente staat.

Dit moet anders worden, zal er van *Gemeentegezag* sprake kunnen zijn.

Gezag is van zedelijken aard en wordt geboren uit de juiste samenwerking van *alle* organen, die de Koning der Gemeente uitkoos ter mededeeling van de gaven zijns Geestes.

Zoolang in de Gemeente geen ander orgaan aanwezig is, dan thans door het Opzienersambt en het Diaconaat geboden wordt, kan het niet uitblijven, dat mannen en vrouwen, die de hunzelf geschonken gaven miskend en vertreden zien, ook zonder dat eerzucht in het spel komt, de wettigheid van een gezag betwisten, dat niet in het veelzijdig leven der Gemeente wortelt en daarom elke afspiegeling van het rijke, koninklijke gezag van Christus mist.

En dat niet alleen, maar zelfs de bestaande ambten lijden door dezen misstand en derven hun werking.

Een Opzienersambt, dat in leer- en regeerambt gesplitst, niet zich aansluit aan de van God gegeven gaven in de Gemeente, maar deze

tegenstaat, in hun plaats treedt en ze onderdrukt, snijdt zichzelf den toevoer van het echte levensbloed af en kwijnt weg door atrophie. Vandaar dat het geestelijk gezag der predikanten geheel ondermijnd is en onze ouderlingen een weinig benijdenswaarde rol in het Kerkelijk organisme vervullen. Ieder voelt, dat het ouderlingschap, gelijk dit thans bestaat, elk kenmerk van een krachtig geestelijk ambt mist. Er is in het presbyteraat, gelijk dit wierd, iets te groot naar den vorm en te klein naar het wezen.

Van het Diaconaat geldt hetzelfde. Onze armverzorging is, zoo men de gestichten van ouder oorsprong buiten rekening laat, vooral in onze groote steden, een bureau van weinig gecontrôleerde, volstrekt ontoereikende en uiterst ongeestelijke bedeeling. Eigenlijk ambt van alzijdige philanthropie is de Diaconie nergens.

Zoo lijdt het ambt, zoo kwijnen de gaven, zoo derft men de werkingen, zoo mist men elk gezag.

VI.

DE INWONING VAN DEN HEILIGEN GEEST.

> Ik zal uitstorten van mijnen Geest op alle vleesch. Hand. 2 : 17.
>
> Dat de gave des Heiligen Geestes ook op de heidenen uitgestort werd. Hand. 10 : 45.

Bij wegcijfering van het Gemeentegezag komt het *Pinksterwonder* niet tot zijn recht.

Wat is *Pinksteren?*

Eenvoudig de bekeering der Apostelen en der Drieduizend?

Men heeft het zelf gewaand en anderen diets gemaakt.

Met het Pinksterwonder ging het als met het wonder voor Damaskus. Men sprak van „Paulus' bekeering op den weg naar Damaskus," zonder voor het vermoeden zelfs plaats te laten, dat een veel machtiger daad Gods in het roepen van den Benjaminiet uit Tarsen schuilt.

Evenmin wordt het Pinksterwonder verstaan, zoo men slechts een betrekkelijk verschil zoekt tusschen de openbaring des Heiligen Geestes op den vijftigsten dag en zijn ingeving in de dagen des Ouden Verbonds.

Eene verklaring van dezen aard miskent eenvoudig het wonder, kan er geen rekenschap van geven, waarom de Christelijke Kerk Pinksteren tot een hooggetijde, tot een harer luisterrijkste feesten

stempelde, en baant voor loochening van het Pinksterfeest den weg.

Wat op Pinksteren te Jeruzalem in de opperzaal geschied is, was niet een openbaring, niet een werking, niet een ingeving, maar een *uitstorting* van den Heiligen Geest. Scherper gezegd zelfs, niet *een* uitstorting, maar *de* uitstorting des Geestes. Die uitstorting die slechts eenmaal komen kan, slechts één denkbaar is, en in haar aard en beteekenis beide van alle voorafgaande en daarna komende bedeelingen des Heiligen Geestes onderscheiden is.

Slechts eenmaal is er, na den Pinksterdag, van een uitstorting des Heiligen Geestes in de Schrift sprake. Lukas geeft er ons bericht van in het tiende hoofdstuk der Handelingen. In Cornelius' huisgezin was het eerst aan een die geen Jood en geen Jodengenoot was, het Evangelie van Jezus Christus verkondigd. En nu lezen we, dat de Heilige Geest viel op allen die het woord hoorden, en dat de geloovigen uit de Joden zich ontzett'en, „*dat de gave des Heiligen Geestes ook op de Heidenen uitgestort werd.*"

Tweeërlei verschil dus met den Pinksterdag.

Te Jeruzalem *de uitstorting des Heiligen Geestes*. Te Caesarea *een* uitstorting van *de gave* des Heiligen Geestes.

En evenzoo.

Te Jeruzalem uitstorting van den Heiligen Geest op Joden en Jodengenooten. Te Caesarea uitstorting van de gave des Heiligen Geestes op Heidenen.

Het ééne Pinksterwonder doorloopt twee stadiën. Het vindt zijn Hoofdopenbaring te Jeruzalem. Het wordt vervuld en volkomen gemaakt door het gebeurde te Caesarea.

Beide feiten saâmgenomen vormen het ééne groote wonder: *De nederdaling van den Heiligen Geest in de Gemeente van Christus, gelijk deze uit Joden en Heidenen is saâmgesteld*, maar met het eerstgeboorterecht van den Jood. „De zaligheid is uit de Joden." „Beginnende van Jeruzalem."

De onderscheiding tusschen Joden en Heidenen heeft daarbij, ook afgezien van het nationaal verschil, een blijvende beteekenis. De scherpe grenslijn, die men ook nu trekken kan tusschen „kinderen der geloovigen" en de „toegebrachten uit de ongeloovige wereld," valt naar Paulus' maatstaf in geestelijken zin, schier geheel met deze onderscheiding saâm.

We derven de vrucht, die de Apostolische schriften ons brengen moesten, zoo men bij deze al hun arbeid beheerschende onderscheiding uitsluitend aan een geschiedkundige bijzonderheid der eerste eeuwen denkt. „Al wat geschreven is, is ook om onzentwil geschreven." Te recht oordeelden daarom onze vaderen dat men, zoo dikwijls van „Heidenen" in de Schrift sprake was, dit op zichzelf in zijn onbekeerden staat had toe te passen. Men was *zelf* die Heiden geweest, en was in zichzelf, buiten Christus, die Heiden nog.

Maar zoo dan ook met de tegenstelling tusschen het volk dat onder en dat buiten het Verbond leefde.

Nog steeds bestaat de schare der waarachtig ten leven bekeerden uit twee bestanddeelen, naar hun verschillend verleden, verschillende opvoeding en verschillenden bekeeringsgang onderscheiden.

Ge vindt verlosten des Heeren, die van der jeugd aan onder de schaduw van Gods Verbond in een vroom gezin, in een vrome maagschap, in godvruchtige omgeving geleefd hebben.

Maar ge vindt er ook anderen, die midden uit de wereld gegrepen, buiten alle kennisse des verbonds opgroeiden, en eerst op later leeftijd met vrome kringen in aanraking kwamen.

Beiden hebben op het terrein der Gemeente even deugdelijk reeht. De middelmuur der afscheiding is weggenomen. Maar de onderscheiding blijft en openbaart zich voor het geestelijk oog blijvend in verschil van levensrichting en genegenheden, in verschil van inzicht en uiting des geloofs.

Met opzet voegen we daarom het wonder van Caesarea bij het wonder te Jeruzalem. Eerst in hun samenvoeging ligt de volle ontplooiing van de ééne groote machtdaad Gods.

Deze hooge opvatting van het Pinksterwonder wordt door de Schrift gewettigd en geëischt.

Openbaringen des Geestes waren reeds aan de Discipelen geschonken. „Geen vleesch en bloed heeft u dit geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is."

Krachten des Heiligen Geestes hadden reeds in hen gewerkt. Ze hadden kranken genezen, duivelen uitgeworpen, het Woord gepredikt.

Gaven des Heiligen Geestes waren reeds hun deel geworden. „En Hij blies op hen, en zeide: „Ontvangt den Heiligen Geest."

Maar dit alles wordt door de Schrift zelf van de uitstorting des Heiligen Geestes scherp en voortdurend onderscheiden.

„De Heilige Geest kon nog niet komen," zegt Johannes, „omdat Jezus nog niet verheerlijkt was."

Uitdrukkelijk getuigt de Heere, dat het den jongeren nut is dat Hij heengaat; want zoo Hij niet eerst opvaart ten hemel en in zijne heerlijkheid ingaat, „kan de Heilige Geest niet komen."

Als van een geheel nieuwe genade-openbaring herhaalt Hij nog en nog eens zijn belofte, dat Hij den Heiligen Geest hun zenden zal van den Vader.

Zelfs in de laatste oogenblikken die aan zijn hemelvaart voorafgaan, vat Hij nogmaals aller beloften inhoud in die ééne allesomvattende belofte saâm, dat zij te Jeruzalem de uitstorting des Heiligen Geestes moeten verbeiden.

Er is dus geen sprake van een werking des Heiligen Geestes als onder het Oude Verbond. Geen sprake van een openbaring des Heiligen Geestes als aan Johannes te beurt viel. Geen sprake van

een bedeeling des Heiligen Geestes, als reeds aan de jongeren geschonken was. Ook niet van een aangrijping des Heiligen Geestes, als waardoor later de geroepenen ten leven werden verwekt. Er is sprake van iets dat nooit vooraf noch ooit daarna, maar hier uitsluitend, hier alleen plaatsgreep; van iets nieuws, iets eigenaardigs, iets dat zich nooit herhaald heeft, en dat door de Schrift daarom met den eigenaardigen term wordt uitgedrukt: *de uitstorting van den Heiligen Geest.*

Dit wonder staat met het wonder in der Patriarchen tijd en met het wonder van de Schelfzee op één lijn. *Stichting der Gemeente* is de eenheid, die deze drie wonderen saâmbindt.

In de dagen der Patriarchen stichting der Gemeente in *vleeschelijke* afstamming. In Mozes' dagen stichting der Gemeente als *Volksstaat.* Op den Pinksterdag stichting der Gemeente als *geestelijk organisme,* en dus losgemaakt zoowel van de afstamming uit Abraham als van het nationale volksverband in Israël.

Daartoe moet de Heilige Geest niet maar boven de wateren zweven, niet maar zijn krachten openbaren, niet maar zijn bezieling ingeven, niet maar de geroepenen vervullen met zijn gaven, maar op aarde zelf nederdalen, uitgestort worden en woning maken in de Gemeente.

Daarom eischt erkenning der Schrift de belijdenis, dat de Heilige Geest „met den Vader en den Zoon waarachtig en eeuwig God zij." De belijdenis, dat het menschenhart dat Christus werd ingeplant, een woonstede, een tempel van den Heiligen Geest kan zijn. De belijdenis, dat de diepste verzuchting van alle vroomheid en godsvrucht eerst dan vervuld is, als God zelf persoonlijk zijn tegenwoordigheid en majesteit openbaart in zijn schepsel.

Eerst op aarde gekomen, verlaat de Heilige Geest deze aarde niet meer. „Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u den Trooster zenden, *opdat Hij bij u blijve in eeuwigheid.*"

De openbaring des eeuwigen Gods in den Heiligen Geest *is* derhalve op aarde, en niemand mag meer zeggen: „Wie zal in den hemel opklimmen?" Want dat zou, naar Paulus' snijdende uitspraak, hetzelfde zijn als „Christus van boven afbrengen," d. i. loochenen dat Hij opvoer ten hemel, zijn gelofte gestand deed en den Heiligen Geest ons zond.

De Heilige Geest, niet zijn kracht of gave slechts, maar Hij zelf, door Jezus opzettelijk met den persoonlijken naam van „Trooster" bestempeld, *is* op aarde en openbaart zijn tegenwoordigheid in de Gemeente, zoo door de genademiddelen, als in de kweeking van het nieuwe leven.

In de Gemeente van Christus is het licht. Licht van alle zijden. Licht tot in de verborgenste schuilhoeken. Licht met heerlijken glans. Want Pinksteren ligt achter ons. De Heilige Geest woont in de Gemeente en straalt Christus' glorie uit.

Toch kan men, in die Gemeente levend, in bange duisternis omtasten, zoo het geestesoog nog toebleef, zich half look of weêr.toeging.

De donkerheid waarin de blinde rondtast of de sluimerende zich terugtrekt, neemt het feit niet weg, dat de zon haar glansen uitstraalt.

Zoo in het rijk der natuur, maar zoo ook in het rijk des geestes.

Dit is het „bedroeven van den Heiligen Geest," het zich hermetisch voor den Trooster afsluiten, terwijl Hij om ons henen waart, op ons aandringt en zijn heerlijke gaven tot voor de poort van ons hart legt.

Twee feiten onderscheide men dus wèl.

Er is eenmaal een uitstorting van den Heiligen Geest geweest.

Er grijpt telkens wedergeboorte door den Heiligen Geest plaats.

Beide is een wonder, maar het eerste wonder is de stichting der *Gemeente* als geestelijk organisme, het tweede de stichting van het nieuwe leven in het hart van *den enkele*.

Het eerste moest er zijn, opdat het tweede mogelijk werd.

Het tweede is aan het eerste in oorsprong en ontwikkeling gebonden.

Daarom moet er heerschappij van den Christus zijn door den Heiligen Geest, zich openbarend als *Gemeentegezag*.

Miskenning van dit gezag is het *Pinksterfeest* buiten rekening laten.

VII.

HET AMBT EN DE GEMEENTELEDEN.

Het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht. Hand. 15 : 28.

Alle macht is uit God. Nader bepaald vloeit alle macht uit den Vader, en is ze door den Vader den Zoon verleend. „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde!"

Uit dien hoofde belijdt de Gemeente dat alle macht, dus ook de macht die in haar midden gelden zal, uitsluitend berust bij haar heerlijk Hoofd. Christus is onze Koning. De souvereine macht in de Gemeente is Hem niet door de Gemeente opgedragen, maar is voor en door de Gemeente niet anders te vinden dan bij Hem.

In die heerschappij van den Christus moet intusschen onderscheiden worden.

De Gemeente heeft een Koning, die haar *uitwendig* beschut en *inwendig* regeert.

De Gemeente staat niet *buiten*, maar *in* de wereld. Ze is van die wereld niet hermetisch afgesloten, maar alle deuren en poorten van haar heiligdom staan in alle richtingen naar het centrum der wereld open. Erger nog, ze verkeert niet als een kolonie op het erf der wereld, maar is door haar eigen leden op het innigst met het leven der wereld vervlochten.

Ze staat, voor zooveel haar leden betreft, met die wereld in gemeenschap, door haar gedoopten maar nog niet geroepenen, door haar geroepenen maar nog niet ontwaakten, door haar wedergeborenen maar nog niet bekeerden.

Ja zelfs hierbij mogen we niet staan blijven: ook in de wedergeborenen is het lichaam des doods en der zonde, is de natuur buiten Christus nog een macht der wereld in haar eigen leven.

Voeg daarbij dat ook de uitwendige lotgevallen der Gemeente door den loop der wereldgebeurtenissen beheerscht worden, alsook dat het leven harer leden geheel onder den invloed staat van hun uitwendig levenslot, — en het vereischt geen betoog meer, dat ook over de wereld een macht moet heerschen, die de Gemeente ten doel kiest.

Geheel onderscheiden daarvan is het wekken en regeeren van het nieuwe *inwendige* leven, dat der Gemeente eigen natuur is. Het geestelijk werk in het hart der leden, de zegening der genademiddelen, de toebrenging der geroepenen, de vastmaking der verkiezing, de verzegeling der uitverkorenen, het geven van den wasdom, het sterken tegen aanvechting en het toereiken van den beker der innerlijke, volzalige vreugde in den verzoenden en wedergevonden God, zijn altemaal werkingen, die een eigen levenssfeer vormen, van der Gemeente uitwendig lot geheel verschillend.

Beide deze levenssferen nu staan onder Christus' koninklijke heerschappij.

Christus regeert de Gemeente zoowel wat haar uitwendig levenslot als wat haar inwendigen wasdom aangaat. Edoch beide op zeer onderscheiden manier.

De *uitwendige* beschikking over de Gemeente gaat *onmiddellijk*, haar *inwendige* levensbeweging niet dan *middellijk* van den Christus uit.

Uitwendig leidt de Heere zijn Gemeente zelf, door eigen machtsbeschikking. *Inwendig* bewerkt Hij zijn Gemeente nooit dan door *den Heiligen Geest*.

De Heilige Geest *dient* den Zoon in de inwendige geestelijke bearbeiding der Gemeente. Hij, de Heilige Geest, is het die ons toeëigent wat we in Christus hebben, die ons verwekt, ons wederbaart en verlicht; die door het Woord de vruchten in ons uitdrijft, ons bezielt en verzegelt. Hij blijft, wat de Gemeente door alle eeuwen beleed — de *Spiritus Creator, Ecclesiae Doctor et Consolator!* „Herschepper, Leeraar en Trooster zijner Kerk! Altijd zoo echter, dat de Heilige Geest niets doet dan den Zoon verheerlijken, wat Hij schenkt uit den

Zoon neemt, en, naar het schoone woord van den Catechismus, „ons Christi en al zijner weldaden deelachtig maakt."

De Sleutelmacht behoort uiteraard geheel tot het *inwendige* levensgebied der Gemeente, waaruit volgt, dat het geestelijk gezag, dat op voorgang der Heilige Schrift met dezen naam bestempeld wordt, volstrekt gebonden is aan de werking van den Heiligen Geest.

Is nu de werking van den Heiligen Geest een tweeledige: ééne die het geheel der Gemeente omvat in de Genademiddelen, en een andere die de enkele leden bedoelt, dan hebben we het daarvoor te houden, dat het geestelijk gezag in dé Gemeente vrucht moet zijn van de samenwerking dezer beide elementen: de *genademiddelen* en het in de *uitverkorenen* gewekte leven.

Er moet dus zijn een *ambtelijke orde* in de Kerk, die in naam van Christus voor de Gemeente met de bediening der genademiddelen verwaardigd is. En er moet zijn een invloed op deze ambtelijke orde uitgaande van de *Gemeenteleden*.

Hierop nu rust het beginsel onzer Hervormde Kerkinrichting.

Ambtelijke voorgangers, maar uit de Gemeente door de Gemeenteleden gekozen.

Niet een regeering der uitverkorenen, noch ook heerschappij van het ambt, maar beide saâm.

Daartoe is tucht vereischt. Tucht om Christus' wil. Tucht om het *heilige* heilig te houden. Tucht niet uit zucht tot oordeelen, maar uit den hartstocht der opzoekende, terechtbrengende, erbarmende liefde.

Een ambtelijke verkiezing als thans in de Hervormde kerk bestaat, ondermijnt het Gemeentegezag. Zijn stemreeht moet men niet daaraan ontleenen, dat men in het register eener gemeente is ingeschreven, maar daaraan dat men in en door die gemeente als een *geloovige* erkend is. „Geloovige" altijd naar den regel genomen, dat slechts beoordeeld wordt wat voor beoordeeling vatbaar is: belijdenis en wandel. Wel te verstaan: wandel niet in den zin van maatschappelijke onergerlijkheid, maar van Christelijken wandel in den geest, genomen.

Die tucht behoort voor de voorgangers dubbel streng te zijn. Die voorganger heet, moet *voorgaan*. Niet slechts een gave voor zichzelven bezitten, maar ook hebben wat hij anderen toe zal bedeelen. De tucht moet derhalve bij den voorganger, zoo wat leer als leven betreft, niet slechts negatief, maar ook positief zijn. D. w. z. niet slechts de *aanwezigheid* van het ergerende, maar ook de *afwezigheid* van het opbouwende, maakt voor het ambt onbekwaam.

Zoo geordend en gehandhaafd in zijn geestelijk karakter, moet het Kerkelijk ambt het gezag, de Sleutelmacht oefenen; allereerst door de bediening der genademiddelen zelve. Het Woord te prediken, het Sacrament te bedienen, is uitoefening van geestelijk gezag. Voorts door in de Gemeente waarheid en dwaling te scheiden, naar gelang van haar inzicht, de rijpheid van ontwikkeling en de bestrijding die

ze ontmoet. Waarheid en dwaling niet enkel in de afgetrokken formulier, maar ook en vooral in de practische toepassing der waarheid op het uit en inwendig leven. Eindelijk, door niet naar willekeur, maar krachtens dien maatstaf het leven der Gemeente te beoordeelen.

Daarbij mag nooit steun worden gezocht in wereldlijke macht. De Kerk moet rechtssteun in eigen boezem hebben.

Het gezag van het ambt moet daartoe geheel gedragen worden door de geestelijke en zedelijke achting die het in de Gemeente vindt.

Hieruit vloeit voort, dat de kring der Gemeente die bijeen wordt gevoegd, klein van afmeting moet zijn. Onbekend maakt onbemind. Waar geen liefde is, ontbreekt de achting, en een Kerkelijk ambt kan dus geen geestelijk gezag uitoefenen, tenzij het zich een arbeidsveld zie toebetrouwd, dat licht te overzien is, waarvan de leden met elkâar in gedurige aanraking komen, en waarover het den herdersstaf voert naar den wensch en de bede van schier de geheelheid der geloovigen, waaraan men ambtelijk verbonden is.

Het gebed is voor de uitoefening van dit ambt de onmisbare wijding, die telkens vernieuwing vraagt. Niet het bedeloos, werktuiglijk gebed ter opening eener vergadering, maar een gebed dat als hoofddoel der ambtelijke werkzaamheid het fundament legt voor allen verderen arbeid.

Richtsnoer zij en blijve hierbij steeds *Gods Woord*, en daarom elk oordeel onder beding van beroep op de Gemeente zelve uitgesproken, met gebondenheid voor een iegelijk in de consciëntie, om niet slechts geen oordeel te aanvaarden, dat met Gods Woord strijdt, maar ook een Kerk als ontaard en afgevallen te beschouwen, die tegen Gods Woord kiest.

Een gezag derhalve, dat nooit in onheilig heerschappij-voeren ontaarden kan, wijl het uitsluitend in de consciëntie steun vindt.

Valt het geloof in het ambt weg; is het ook maar aan twijfel onderhevig, of de uitspraak van het ambt wellicht tegen God zou zijn; wijkt het onbepaald en vrijwillig geschonken vertrouwen: dan blijkt reeds hieruit, dat de band tusschen het ambt en de Gemeente verbroken werd; dat het ambt door ongeestelijken zin zich uit de gemeenschap des Heiligen Geestes verwijdert, en dies op aarde niet meer binden kan.

Bestaat daarentegen dit vertrouwen ongeschokt en onvolledig; spruit het ambt met steeds wellenden stroom uit het geestelijk leven der Gemeente voort, en wordt het ambtelijk gezag niet door de ambtelijke personen, maar door de Gemeente zelve als voor haar leven onmisbaar begeerd, gezocht; afgebeden niet alleen, maar ook bij zijn arbeid door de innerlijke bewegingen des gebeds en der smeeking gedragen; ontstaat i. e. w. een werkelijk geestelijk orgaan van een geestelijk levende Gemeente van Jezus Christus, — dan is de Sleutelmacht ook nu nog wat ze naar Jezus' eigen woord moest zijn: een

binden op aarde van wat in den hemel gebonden zal wezen, niet wijl de Gemeente dit vermag, maar wijl Christus getrouw is en naar zijne stellige belofte aan zúlk een Gemeente zijn inleiding in de waarheid geeft.

Ook daarbij echter mag niet de sprong van de Gemeenteleden op de Gemeente zonder overgang of tusschenschakel gemaakt worden.

Er is ook een engere kring van het *huisgezin*. Ook een engere kring van het *conventikel*. Beide moeten met het Gemeentegezag in overeenstemming zijn zijn.

En evenzoo, gelijk deze kleinere kringen het leven der ééne Gemeente dragen, moet de kring der enkele Gemeenten naar een nog hoogere eenheid: die *der Christelijke Kerk*, streven.

Hierover nog een slotwoord in een volgend opstel.

VIII.

KERK, CONVENTIKEL, GEZIN.

(*Slot.*)

> Groet ook *de Gemeente in hun huis*. Groet hen, die van het *huisgezin* van Aristobulus zijn. De *Gemeenten* van Christus groeten u!
> Rom. XVI : 5, 10, 16.

De Kerk, de Gemeente, het Conventikel en het Huisgezin zijn in afloopende reeks de vier kringen, waarin het leven des Koninkrijks zich op aarde openbaart. Zóó echter, dat de *Gemeente* het hoofdelement in het viertal vormt. Van de *Gemeente* gaan twee lijnen uit. De ééne benedenwaarts, naar de kleinere kringen van het Conventikel (Oefening) en het Huisgezin. Maar ook de andere opwaarts, strevende naar de saâmvoeging van alle Gemeenten in de eenheid der ééne algemeene, Apostolische, Christelijke Kerk.

Een Christen huisgezin moet een afbeelding van de Gemeente in miniatuur zijn. Het huisgezin ontstaat door het heilig huwelijk, en het huwelijk draagt in zich de afschaduwing van de heilige betrekking, die tusschen Christus en zijn Gemeente bestaat. Vandaar dat der Gemeente aan den bloei van het Christelijk huisgezin alles gelegen is. Zelve van geestelijke orde, moet de Gemeente zich niettemin aan de natuurlijke orde, die zich in de bloedverwantschap uitspreekt, aansluiten, mits ze hierdoor haar hooger en heiliger karakter van geestelijke maagschap niet verlieze. De Gemeente moet het natuurlijk leven tot zich optrekken, maar ze moet dit doen naar de wet van

Christus, door eerst zelve tot de natuurlijke orde zich neder te buigen en er een gestalte in te verkrijgen. Aanrakingspunt nu dezer beide sferen is het gedoopte huisgezin. Het stamt uit de natuurlijke orde der bloedverwantschap, maar het draagt in zich het mysterie van den band tusschen Christus en de Gemeente, en is door den Doop aan den Christus gewijd en onder beademing van hooger leven gebracht.

In dit steunen op het Christelijk huisgezin ligt de uitnemendheid van het Gereformeerde gemeentewezen. In de landen, waar Calvijns beginsel doordrong, in Zwitserland, Schotland, Engeland en Nederland, staat het huiselijk leven op hooger trap dan in de overige landen van Europa. Dit voordeel heeft de Gereformeerde Kerk daaraan te danken, dat ze uit den boezem der Gemeenteleden haar leden laat opkomen, en niet, gelijk de Roomsche en Luthersche Kerk, eerst door het ambt tot de Gemeenteleden komt.

Ook in die Gemeente van het huisgezin, of wilt ge ook in die huiskerk, die elk gezin moet vormen, bestaat derhalve een Christelijke Sleutelmacht. Er behoort tucht te zijn. Tucht niet uit zucht naar gestrengheid, niet ter handhaving van de orde, maar uit eerbied voor Gods Woord en zijn heilige ordinantiën, met de vaste hand der geheiligde liefde veerkrachtig in stand gehouden. Een vader mag niet toelaten, dat zijn gedoopte huisgenooten zich aan het Christelijk leven des huisgezins onttrekken. Hij mag niet gedoogen, dat zijn kinderen hun schooluren doorbrengen in een school, waar de Christus geweerd is. Hij mag het niet dulden, dat zijn kinderen of dienstboden ter kerke gaan, waar de Christus naar de Schriften verkort wordt in zijn heilige majesteit. Het huisgezin behoort den regel der Gemeente te volgen, moet opvoeding voor het Gemeenteleven zijn, en behoort dus een levensgang te hebben, die met den levensgang der Gemeente in haar geestelijke kern gelijken tred houdt.

Toch mag van het huisgezin niet terstond op de Gemeente worden overgesprongen. *Ecclesiolae in Ecclesia!* Kerkjes in de kerk! Ziedaar de vaak misbruikte spreuk, waarin het geheim schuilt van den tusschenschakel. Gelijk op maatschappelijk gebied tusschen stadgenooten en huisgenooten nog de tusschenschakel ligt van den vriendenkring, die het huislijk leven overleidt in het groot maatschappelijk leven, zoo moet ook op het terrein der Christelijke Gemeente zich een overgang vormen tusschen de huiskerk en de grootere Gemeente. Deze overgang mag niet gekunsteld zijn, maar moet natuurlijk en als vanzelf ontstaan. Gelijk de vriendenkring op maatschappelijk gebied zijn overgang vindt in sympathie en gelijkheid van levensomstandigheden, zoo behoort ook de tusschenschakel in de Gemeente te ontstaan uit geestverwantschap en gelijksoortigheid der genadeleiding. Het verschil van karakter en persoonlijkheid wordt door het Gemeenteleven niet weggenomen. Vandaar dat in de ééne Gemeente zich altijd verschillende stroomen zullen openbaren, die, hoewel in geloof één, toch daarin verschillen,

dat ze beurtelings op een ander stuk der waarheid meer den nadruk zullen leggen, zich meer tot het mystieke of tot het werkdadige leven zullen getrokken achten, en naar het verschil der ordineering Gods een andere roeping zullen gevoelen tegenover de nooden der tijden en de worsteling van het eigen hart. Ook daarbij behoort het gelijksoortige te worden saâmgevoegd en in die gelijksoortige levensopvatting en gelijksoortige genadeleiding het aanzijn te geven aan engere kringen van Christenbroeders en Christenzusters, die in elkanders bijzijn en omgang meer wasdom in Christus zoeken. Ook op dit punt is onze Gereformeerde Kerk het veelzijdigst in haar ontwikkeling geweest. Het Conventikelwezen, of, gelijk ons volk het noemt, „de Oefeningen" zijn in alle Hervormde landen inheemsch en werden in de „Collegia pietatis" van Spener eerst als uitheemsche plant op Lutherschen bodem overgeplant. Toch mag niet verheeld worden, dat dit Oefeningswezen maar al te spoedig in Labadistischen zin ontaard is, door niet een schakel in het Gemeenteleven te willen zijn, maar zich voor dat Gemeenteleven in de plaats te stellen. Beide, Gemeente en Conventikel, hebben ten dezen opzichte schuld. De Gemeente heeft gemeend het Conventikel te kunnen missen, d. i.: men heeft den boom en de vrucht willen behouden, maar de takken weggesneden. En omgekeerd, het Conventikel heeft de Gemeente willen remplaceeren, en tak willen blijven, ook na uitroeiing van den stam. Beider kwijning was hiervan het gevolg. De Gemeente, van de voedende levensbeweging der Conventikels verstoken, ging lijden aan geestelijke armbloedigheid. En het Conventikel, aan zijn goddelijke roeping ontvallen, is veelszins kweekplaats van ziekelijke mystiek geworden in steê van krachtigen hefboom ter verheffing van het geestelijk leven. Slechts een oogenblik heeft men in Engeland getracht het Conventikel te hervormen. Men kent de pogingen van Wesley daartoe, met zijn broederschappen van wederzijdsche tucht. Toch mislukte dit pogen, daar de alles reglementeerende geest van het Methodisme te „*quite English*" was om in echten zin Christelijk te wezen.

Herstel der Conventikels, der Oefeningen, der Christelijke vriendenkringen vragen we dus onvoorwaardelijk, *mits* in het groot verband der Gemeente opgenomen en niet haar verdringend, *mits* natuurlijk geworden en niet kunstmatig saâmgevoegd, mits bovenal wederzijdsche tucht over elkanders wandel en belijden, over elkanders karakter en genadeleven daarbij hoofddoel zij.

Eerst zoo deze Christelijke tucht in het huisgezin en in het Conventikel bloeit, kan er van afdoende tucht en uitoefening der Sleutelmacht in de Gemeente, zonder verkorting der Christelijke vrijheid, sprake zijn.

De andere lijn, die van de enkele Gemeente naar de *eenheid* der Kerke Christi moet leiden, kan hier slechts met één enkel woord worden aangeduid.

Ze moet steeds op aarde worden gezocht, maar kan nooit op aarde worden gevonden.

De zichtbare eenheid van de Christelijke Kerk op aarde is het hooge Christelijk ideaal, waarvoor elks borst gloeit, dat elke Christenziel met heilig heimwee vervult en met nooit zwijgend gebed wordt afgesmeekt, — maar die nooit kan komen vóór 's Heeren wederkomst.

Een zichtbare eenheid van de Christelijke Kerk op aarde, zonder de persoonlijke, zichtbare tegenwoordigheid des Heeren op aarde, zou onvermijdelijk en onverbiddelijk de Kerk afsluiten van haar Hoofd en de Gemeente van den Christus scheiden. Ze zou ons van den staat der vervulling naar den staat der schaduwen terugleiden, uit het betere in het „wereldsche heiligdom" doen teruggaan en daardoor nopen ook de afbeeldingen en schaduwen terug te brengen, die aan den dienst van het „wereldsch Heiligdom" verbonden waren. Zie het aan Rome, zie het ten deele ook aan de „Apostolische Gemeente," hoe ze door het alles beheerschende idée dezer zichtbare eenheid weer haars ondanks naar de plechtigheden en ceremoniën van het Sionietisch heiligdom is teruggeleid.

Toch moet het groeien naar die eenheid de gestadige levensbeweging der Gemeenten zijn. Doch die groei zij evenals in de natuur gevolg van vrije ontwikkeling, naar de wet van vrije toeneiging en afstooting zich regelend.

Door niets wordt het *komen der eenheid* meer vertraagd, dan door de zucht om die eenheid langs een anderen weg dan *dien der vrijheid* te zoeken.

Er is Sleutelmacht in het Huisgezin.

Er is Sleutelmacht in het Conventikel.

Er moet Sleutelmacht in de Gemeente zijn.

Maar de Sleutelmacht der ééne, alles omvattende Kerk kan in geen menschenhanden rusten, maar verblijft aan den Koning zijner Kerk.

IV.

DE UITVERKIEZING.

I.

HET CARDINALE STUK DER GEREFORMEERDE KERK.

> Opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende.
>
> Rom. IX : 11.

De Gereformeerde kerk is niet de Luthersche, niet de Methodistische, niet de Doopsgezinde, maar heeft een eigen leven, *aan vaste karaktertrekken* herkenbaar. Ook zonder in den plicht der Christelijke liefde jegens andere kerken te kort te schieten, handhaaft ze die karaktertrekken, niet slechts de eerbiedwaardige overlevering der vaderen, niet maar als door gewoonte haar eigen geworden, niet enkel als kenteeken ter onderscheiding, maar in de eerste plaats als gevende de h. i. *zuiverste uitdrukking der waarheid*, die het nauwst met de van God gegeven openbaring *overeenstemt*, het teederst zijn heiligen Naam *verheerlijkt* en het geschiktst is, om 's menschen persoon, zijn hart, zijn huis, de maatschappij waarin en het volk waaronder hij leeft, door onderwerping aan Gods ordinantiën tot *zedelijken en stoffelijken welstand* te leiden.

De naam van *Gereformeerde* kerk dien ze draagt, drukt dezen zedelijken ernst van haar optreden onomwonden uit. Ze noemt zich niet naar een zetel van bestuur, gelijk Rome; niet naar heur stichter, gelijk de Luthersche; niet naar een vorm van eeredienst, gelijk de Doopsgezinde; niet naar een volk, gelijk de Engelsche kerk; maar koos een naam die, het geheel van haar leven omvattend, op God zelf als den bewerker van haar zuivering wees en prijsstelling op steeds toenemende zuiverheid boven het portaal van haar heiligdom grifte.

Door dien naam spreekt ze uit:

1°. dat ze niet een nieuw gestichte kerk is, maar de bewustheid heeft, voortzetting te zijn der Christelijke kerk van alle eeuwen, die na door dwaling en misbruik misvormd te zijn, door God en van zijnentwege *gereformeerd* is;

2°. dat de dwaling en het misbruik, waarvan ze gereformeerd werd, door *weêr in te sluipen* haar gereformeerd karakter in gevaar zou brengen; en

3°. dat elke hetzij van ouds overgebleven of nieuw ingeslopen dwaling in de kracht Gods tegen te staan en uit te bannen, de on-

afwijsbare verplichting is, uit den aard en de natuur van haar kerk voortvloeiend. De winste van vroegere reformeering zuiver te bewaren (*reformata*), en rusteloos het werk der reformeering op nog overgebleven of nieuw ontstane misvorming toe te passen (*reformanda*), is de dubbele levenstaak die ze krachtens haar oorsprong ondernam.

Wijl ze zich een voortzetting weet van de Christelijke kerk aller eeuwen, verwerpt ze het *Congregationalisme*, dat met geen geschiedenis rekenend, aan elke groep van individuën het recht tot kerkstichting toekent. Als kerk met een historisch verleden verzet ze zich eenerzijds tegen de dusgenaamd *algemeen Christelijke* richting, die, de historische ontwikkeling miskennend, het manlijk gezicht met zijn vaste karaktertrekken weêr voor het nog ongevormde van het kindergelaat wil uitruilen. Eindelijk, als door vroegere reformeering tot altijd doorgaande reformeering gehouden, protesteert ze eenerzijds tegen de *repristineerende* lieden, die het werk der vaderen als voltooid beschouwen, en anderzijds tegen de *irenischen* die het dulden op haar erve van nieuw ingeslopen dwaling, zij het ook slechts tijdelijk, geoorloofd achten.

Tot die *Gereformeerde kerk* kan men behooren òf door doop, òf door belijdenis. Het laatste echter in verschillenden zin. Er kan bloote vorm van belijdenis hebben plaats gegrepen, aan den inhoud dier belijdenis geheel vreemd. Er kan ook belijdenis zijn geweest van den inhoud, zonder dat men zich van dien inhoud bewust was. Er is ook aansluiting aan die belijdenis denkbaar, als eenvoudig gevolg van opvoeding en levensomgeving. Maar in degelijken zin is er dan eerst een behooren tot de Gereformeerde kerk door belijdenis ontstaan, zoo men de overtuiging won, dat in deze kerk de waarheid zuiverder dan elders gekend, Gods naam beter verheerlijkt, de genade inniger genoten, en het waarachtig levensgeluk op meer afdoende wijs bevorderd wordt. Wie niet inziet en erkent, dat de Gereformeerde kerk onder alle bekende kerken de hoogste en zuiverste verschijningsvorm van het Christendom is, mag nog geen drager geacht worden van haar geest, ook al draagt hij haar uniform.

Het bewijs voor haar meerdere voortreffelijkheid moet ter eerste instantie gevoerd worden uit de *Heilige Schrift*, wordt in geestelijken zin slechts gegeven door de ervaring van het genadeleven in den haar eigen vorm, maar kan ten deele ook geleverd worden door vergelijking van de vruchten, die zij en die de overige kerk voor het leven afwierp.

Die vergelijking staat ze met eere door.

Het Protestantisme heeft slechts twee vertakkingen: de Luthersche en de Gereformeerde kerk. De Wederdooperij, op anderen wortel bloeiend, plaatste zich nevens deze beide.

Over de laatste kan een enkel woord volstaan. Ze heeft in den tijd van haar optreden het huiselijk en maatschappelijk leven verwoest, den staat omgekeerd en de zedelijkheid in de waagschaal gesteld. Het

betere element, dat ze in zich droeg, is allerwegen opgenomen in de Gereformeerde kerken, of heeft zich onder den naam van Mennonieten omgezet in een stille, minder beduidende vereeniging van op zichzelf staande gemeenten, van wier invloed op den gang der wereldgeschiedenis men weinig bespeurt.

Ter vergelijking biedt zich dus slechts de *Luthersche kerk* aan. En nu zou voorzeker niets meer in strijd met den geest onzer vaderen zijn, dan geringschatting van de uitnemende gaven, die in den persoon van Luther aan de Christelijke kerk geschonken zijn. Ook de Gereformeerden eeren Luther als den held der Reformatie, in wien ze belichaamd was, door wien ze tot stand kwam, uit wiens geest ze haar kracht putte. Nooit anderer roem benijdend, reikt ook de Gereformeerde kerk aan Luther den eerepalm, in den strijd des geestes die was uitgebroken, en weet ze de eigenaardige charismata te eeren, die ook nu nog aan de Luthersche kerken zijn toebetrouwd. Maar met dat al blijft aan de Gereformeerde kerk de voorkeur, zoo we rekening houden met den invloed op maatschappij en volksleven uitgeoefend.

Wat Luthers kerk, althans dusver, niet deed, dat deed de kerk van Calvijn: geheel het volksleven, in al zijn uitingen, dermate met zijn geest doordringen, dat een nieuwe, eigenaardige nationaliteit geboren werd.

De Gereformeerde kerk heeft twee natiën gesticht: de republiek der Vereenigde Nederlanden en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. En zelfs Brandenburg, waar zich blijkens de geschiedenis, onder al de Luthersche staten de meeste vormende kracht heeft geopenbaard, was ten deele Gereformeerd.

Dit deed de Luthersche kerk niet. De Staten, in de zeventiende en in deze eeuw in Luthersche landen ontstaan, missen in hun wording elk godsdienstig element.

Voorts, de Gereformeerde kerk heeft, ook waar ze in een bestaande nationaliteit inging, die omgezet in haar geest — denk aan Engeland, Schotland en Zwitserland, — terwijl in Luthersche landen de winste der Reformatie schier uitsluitend tot het kerkelijk terrein bepaald bleef.

Dat het huiselijk leven vooral in Engeland, Holland en Amerika bloeit, is reeds daaraan herkenbaar, dat in deze landen het samenwonen in eenzelfde huis slechts uit nooddwang geschiedt, als uitzondering op den regel, dat elk gezin zijn eigen woning hebbe, terwijl elders het samenwonen onder eenzelfde dak in de volksgewoonten is opgenomen.

Vraagt men waar de Staatsrechterlijke vrijheid van den burger het krachtigst ontwikkeld is, dan moet men zijns ondanks op Holland, Engeland en Amerika wijzen, en heeft hiermeê wederom den gunstigen invloed der Gereformeerde kerk zijn hulde gebracht

Vraagt men welke kerkinrichting naar betere grondlijnen was aangelegd, dan geeft men in Luthersche landen zelven voor de hoogere

uitnemendheid der Gereformeerde kerk het treffendst bewijs, door thans tot nabootsing over te gaan van wat onze kerk van meet af had.

Gaat men eindelijk na, welke kerk onder de massa der bevolking de diepste wortelen van geloof en belijdenis wist te slaan, dan is de uitkomst dezer vergelijking evenmin twijfelachtig. In de worsteling met het ongeloof ziet men in Luthersche landen het verschijnsel, dat de geestelijkheid, veel meer dan ten onzent, aan het geloof geheecht blijft. Maar let men op de houding der bevolking, dan bespeurt men juist omgekeerd, dat ze in Luthersche landen schier geheel aan haar geloof ontvalt, haar kerken ledig laat en de kracht mist om tot een ernstige beweging ten behoeve van haar belijdenis te komen: terwijl in Gereformeerde landen de bevolking juist voor het oud geloof opkomt, haar kerken gevuld houdt, en een verzet organiseert, dat ten leste elken tegenstand breekt. De bevolkingen van Amerika, Engeland en Schotland, en ten deele ook van Nederland, vertoonen metterdaad vlak het tegenovergestelde schouwspel van wat in Luthersche landen de mannen des Christelijken geloofs met bezorgdheid en vreeze vervult.

Zonder daarom de leemten te willen toedekken, die de Gereformeerde kerk ontsieren, of het oog te willen sluiten voor de meerdere voortreffelijkheid die op menig ander punt in andere kerken onmiskenbaar is, achten we ons gerechtigd tot de verklaring, dat, getoetst aan een invloed op het volksleven in degelijken zin, de meerderheid der Gereformeerde kerken niet wel te betwisten valt.

Deze overtuiging moet nopen tot prijsstelling op het behoud van haar eigenaardig karakter, aan de liefde die we haar toedragen alle kunstmatigheid en overspanning ontnemen, en den strijd voor haar levensbestendiging adelen tot een gewijden en dus ook ridderlijken strijd voor een zedelijk pand, dat èn aan ons huisgezin èn aan ons volksleven ten goede komt.

Daartoe dient allereerst dat eigenaardig karakter *gekend* te worden.

Die kennisse is verkrijgbaar.

Niet door aan enkele der thans levenden te vragen, wat zij Gereformeerd keuren, maar door onderzoek.

De Gereformeerde kerk heeft haar geboorteacte, ze heeft haar geschiedenis, ze heeft haar officiëele documenten, ze bezit in een onafgebroken reeks van schrijvers de tolken van haar geest.

Dat onderzoek moet zich allereerst richten op de leidende, alles doordringende en bezielende gedachte, die haar levensuiting, in kerk en staat, in huisgezin en maatschappij bepaald heeft.

Zulk een krachtsontwikkeling als we bij de Gereformeerde kerken aanschouwen, is ondenkbaar zonder eenheid van streven. Eenheid van streven bestaat niet, waar niet alle levensuitingen terugleiden naar eenzelfden wortel. Er moet in den wijden kring van gedachten, die ze doorleefde, één denkbeeld zijn, dat aller middelpunt vormt: dat

als moeder-gedachte de overige baren en haar richting bepalen kon; er moet in haar geestelijk leven een punt aanwijsbaar zijn, waar de polsslag van dat leven weêr telkens vernieuwd en verfrischt werd; kortom die kerk die zulke machtige dingen tot stand bracht, moet een *hart*, een *cor ecclesias* rijk zijn geweest, en hiervan zelve de bewustheid hebben bezeten.

Dat had ze. Zelve sprak ze uit, dat de *Cor Ecclesiae*, dit hart der Kerk, in het feit der eeuwige verkiezing lag.

Wat ze hiervoor hield moet dus in helderen vorm voor ons liggen, eer verder onderzoek gelukken kan.

II.

WAT DE OUDE CHRISTELIJKE KERK VAN DE UITVERKIEZING HIELD?

> Noch steekt men een kaars aan en zet die onder een koornmaat. Matth. 5 : 15*a*.

De Christelijke kerk is niet met de Hervorming begonnen, maar in haar voortgezet. Ook onze Gereformeerde kerk heeft de mysteriën der waarheid niet, als ware er nimmer van gerept, het eerst uit de Heilige Schrift zich toegeëigend, maar slechts het haar door de Christelijke kerk overgeleverde aan de Openbaring getoetst, krachtens den eisch der Schrift gezuiverd en onder de leiding des Geestes verder ontwikkeld. Zullen we derhalve den geestes*arbeid* waardeeren kunnen, die door de Gereformeerde kerk aan de belijdenis der uitverkiezing is ten koste gelegd, en evenzoo het geestes*leven* begrijpen, dat door de innerlijke kracht van deze belijdenis in haar gewekt is, dan dienen we op den weg, dien zij afliep, terug te gaan en vooraf aan de geschiedenis te vragen: *in welk een gesteldheid onze vaderen de belijdenis der uitverkiezing bij hun optreden vonden?*

De belijdenis der uitverkiezing, die èn door de ervaring van het genadeleven èn op grond van de Openbaring der Heilige Schrift, steeds een vast bestanddeel van de leer der Christelijke kerk gevormd had, vond toch eerst in den kerkvader Augustinus den man van bijna Herculeïsche geesteskracht, innig als schier nooit aan de teederste diepte van moed gepaard, en dies machtig en van God verwekt om dit ontzaglijk mysterie met vaste en toch gewijde hand te ontsluieren. Hij was levend theoloog, geen koud ontleedkundige. Geheel de wereld van gewaarwordingen, die in het ééne woord van uitverkiezing besloten ligt, had hij in de worsteling van zijn eigen

zielsleven doorwandeld. Niet uit dorre begrippen saâmgeregen, maar uit eigen zielservaring gegroeid, was de belijdenis die hij ter nederschreef. Hij gaf in zijn geschriften tegen Pelagius niet de vrucht van zijn denken, maar een stuk zijner ziel.

Reeds hieruit is het te begrijpen, dat de kerk nog niet rijp was, om met hem in die diepten der goddelijke mysteriën af te dalen. Men eerde zijn grootsche figuur, men sprak zijn orakelen een tijdlang na, maar Augustinus werd niet begrepen. De kracht ontbrak, om zoo ver en diep in de genade door te dringen, als deze koninklijke worstelaar.

Men zocht een middelweg, poogde tusschen Augustinus en Pelagius door te zeilen en luisterde gretig naar Joannes Cassianus en zijn volgelingen, die den zondaar niet als „dood in de zonde en misdaden" beschouwde, maar het boven allen twijfel verheven achtte, „dat nog zekere kiemen van deugd en gerechtigheid onder de zondige oppervlakte zijner ziel verborgen liggen, die slechts op den dauw der goddelijke genade wachten, om tot wasdom te gedijen." Augustinus' belijdenis, „dat de zaligheid niet aan allen ter erfenis beschikt was," achtte hij dientengevolge, en dit sprak hij onverholen uit, een „*ingens sacrilegium*" d. i. een „gevloekte godslastering."

Het baatte niet of de Synoden te Oranje en te Valence in 529 dit semi-pelagiaansche stelsel al zochten te stuiten; de godgeleerdheid, destijds bijna uitsluitend in handen van kloosterlingen, moest zich steeds verder van een belijdenis vervreemd gevoelen, die, door opheffing van alle verdienstelijkheid der goede werken, ook van het kloosterleven den heiligen geur afnam. Niet dat men Augustinus verketterde of weêrsprak, maar men zweeg, men liet het groote vraagstuk van den oorsprong des nieuwen levens sluimeren en ging voort in de kerkelijke practijk een richting te bevorderen, die elke diepere opvatting van het genadeleven afsneed.

In Gottschalks martelaarschap werd men zich van dezen ommekeer in de kerkelijke belijdenis eerst bewust.

Gottschalk, Sakser van geboorte, stamde uit het grafelijk huis van Benno, en was door zijn ouders reeds als kind in het destijds beroemde klooster van Fulda geplaatst. Rabanus Maurus, wiens naam Europeesche vermaardheid bekwam, was sinds 822 als abt in deze geestelijke stichting opgetreden. Onder hem studeerde ook Gottschalk, maar om zich ondanks diens meerderheid te ontwikkelen in een hem vijandigen geest. Het kloosterleven zelf, waarin Rabanus het ideaal zijns levens vond, wekte almeer Gottschalks weêrzin, en toen hij, door lezing van Augustinus, allengs de eerste kiemen van afkeer tegen Rabanus' half-pelagiaansch stelsel voelde opkomen, werd het verblijf te Fulda hem een levenspijniging.

Aan het verbreken der kloostergelofte viel intusschen niet te denken. Wel bestond op de Synode te Mainz, in 829 gehouden, bij

bisschop Otgar en zijne ambtgenooten een neiging om Gottschalk ter wille te zijn, maar Rabanus, die, het kostte wat het wilde, tegenover den eenvoudigen monnik niet in het ongelijk wilde staan, verzette zich dermate tegen elk denkbeeld van dispensatie, dat Gottschalk zich reeds gelukkig prees, toen hem vergund werd Rabanus' klooster te verlaten en een toevluchtsoord te zoeken in het Fransche klooster Orbais, bij Soissons. Op dit vrije erf zich in Augustinus' geschriften geheel verdiepend, werd Gottschalk ten leste met volkomen beslistheid voor de belijdenis van den grooten kerkvader gewonnen. De eeuwige verkiezing werd hem het feit der feiten, zoo in de stichting der kerk als in de toebrenging zijner eigen ziel ten leven. Zijn oog ging er voor open, dat de kerk, in haar semi-pelagianisme verzonken, het licht op den kandelaar onder den korenmaat had gezet. Zoo moest ze, rondtastend in het half duister, haars ondanks, op doolwegen geraken. De blijde, zielverkwikkende ervaring der volle genade kon haar deel niet meer zijn. Ze was krank, met een krankheid, die ten doode kon voeren, en geen heiliger plicht kon dus den trouwen zoon der kerk van Godswege op het harte zijn gebonden, dan de oogen der Christenheid voór zoo bedenkelijke dwaling te openen. Na Augustinus was er geen grooter kerkvader dan de zoon van Monica opgestaan. Naar Augustinus derhalve moest de kerk terug.

Gottschalks levenstaak was hiermeê aangewezen. Hij voelde zich van Godswege geroepen, om de arme afgedoolde kerk het half gesloten oog weêr te doen opengaan.

Nauwelijks echter bespeurde Rabanus Maurus, dat zijn vroegere kloosterling dit van zijn zienswijs afwijkend gevoelen ook naar buiten verbreiden liet, of hij besloot zich met al de kracht zijner persoonlijkheid en al den invloed van zijn wijd gevierden naam, tegen den monnik van Orbais te verzetten.

Voor de Mainzer S. node van 848 gedagvaard, verscheen Gottschalk, om met de Schrift en Augustinus' werken de deugdelijkheid van zijn streven te bepleiten. Maar niets baatte. Hij werd veroordeeld.

Naar eisch van het Canoniek recht leverde men den veroordeelde aan Hincmar van Rheims over. Deze liet hem op een Synode, door den landvorst saâmgeroepen, te Chiersy in 853 nogmaals veroordeelen, en toen hij weigerde te herroepen, kwam het geeselkoord op zijn ontblooten rug neder tot het bloed er afdroop, en sloot Hincmar den dus mishandelden monnik levenslang in het klooster van Hautvillers op. Meer dan twintig jaar heeft hij in dien kerker gezucht en geleden, zonder een oogenblik aan zijn overtuiging ontrouw te worden. Meest uit de belijdenis, die men bestreed, putte Gottschalk de kracht, om de felheid te tarten, waarmeê die belijdenis in zijn persoon vervolgd werd. Even onwrikbaar bleef hij in zijn stervensure en sloeg elke verlokking tot wijken met mannenmoed en Christelijke veerkracht standvastig af. Tegen hem vermochten zijn vervolgers niets, slechts

tegen zijn stoffelijk overschot konden ze hun fanatieken toorn verspillen. Geen gebed werd aan zijn graf gedaan en dat graf dolf men buiten de gewijde rustplaats der dooden.

Toch wane men niet, dat de gehechtheid aan de belijdenis „van den troost der eeuwige verkiezing" reeds zoo geheel uit de Christelijke kerk geweken was, dat Gottschalks woord volstrekt geen weêrklank zou hebben gevonden. Veeleer traden mannen als Ratramnus, Prudens van Troyen en vooral Remigius van Lyon zeer beslist, zij het ook onder eenig voorbehoud, op Gottschalks zijde. Er waren nog *twee* stroomingen in de kerk, en mocht al de half-pelagiaansche verre de sterkste zijn, toch was, vooral in Frankrijk, de liefde voor Augustinus nog machtig genoeg om zelfs op twee Synoden (te Valence in 855 en te Langres in 859) de oude leer der verkiezing in officieële kerkacten te handhaven.

De besluiten der Synode te Chiersy en van die te Valence, beide schier gelijktijdig saâmgeroepen (in 853 en 855), geven dan ook van de tweeërlei belijdenis, die in de Christelijke kerk destijds nog worstelde, het zuiverst en volledigst beeld.

Op de half-pelagiaansche Synode te Chiersy bepaalde men: „1o. God heeft, krachtens zijn *voorwetenschap* van de dingen die komen zullen, hen uitverkoren, die Hij ten leven gepraedestineerd heeft en heeft dezen het eenwige leven voorbeschikt. De overigen, van wie Hij *vooruit wist*, dat ze verloren zouden gaan, heeft Hij in het verderf gelaten, maar hen niet gepraedestineerd om verloren te gaan. 2o. Den vrijen wil, die door de zonde te loor was gegaan, heeft de mensch door Christus terugontvangen, zoodat we nu een vrijen wil ten goede hebben, die door de genade opgezocht en geholpen wordt, en een vrijen wil ten kwade, die van genade verstoken is. Dezen vrijen wil bezitten we, als uit genade vrijgemaakt en door genade van het bederf genezen. 3o. De Almachtige wil dat alle menschen zonder uitzondering ten leven komen, zij het ook dat niet allen dit vinden. Die gered worden, worden gered door genade. Die verloren gaan, komen om door eigen schuld. 4o. Gelijk er niemand is, was of zijn zal, wiens natuur Christus niet heeft aangenomen, zoo is ook geen mensch denkbaar, voor wien Hij niet gestorven zou zijn, al worden niet allen door zijn bloed en offerande gered. Dat nu allen niet door Hem ten leven komen, doet niets af aan de onmetelijkheid zijner verdienste. De beker der genade is gevuld om allen te laven. Doch wie uit dien beker niet drinkt, kan door dien beker niet genezen worden.

Deze belijdenis, door Hincmar in de pen gegeven, werd eeuwen lang de juiste uitdrukking geacht van het halve Pelagianisme.

Daartegenover nu verklaarde de Synode van Valence: „1o. Wij belijden eene voorbeschikking der uitverkorenen ten leven en een voorbeschikking van hen, die verloren zullen gaan ten doode, zoo

echter dat in de verkiezing der verlosten Gods genade aan hun verdienste voorafgaat, terwijl in de voorbeschikking ten doode het rechtvaardig oordeel Gods op het aanwezig kwaad volgt. Door de praedestinatie heeft God slechts bepaald, wat Hij, 't zij krachtens zijn barmhartigheid, 't zij krachtens zijn rechtvaardig oordeel doen zou, zoodat Hij in deze verlorenen *vooruitgezien* heeft het kwade, dat in hen zijn oorsprong heeft, en dit *niet* heeft voorbeschikt, wijl het zijn oorsprong niet kan hebben in het goddelijk wezen. De straf is voorbeschikt, maar zoo iemand zegt dat de verlorenen ten kwade gepraedestineerd zijn, zoodat zij niet anders dan boos konden zijn, verwerpen we deze dwaling met Augustinus, als niet uit God. 2o. Christus heeft zijn offerande, niet voor allen, maar slechts voor de geloovigen gebracht. 3o. De vier artikelen van de Synode te Chiersy verwerpen wij als deels onjuist, deels onwaar, en bevelen dat een iegelijk zich wachten zal, zulke dwalingen ingang te doen vinden."

Op dezen tweesprong bleef men staan. Pogingen tot verzoening mislukten. Men zweeg er liever van. De geest der Roomsche kerk had reeds een te vaste richting in de praktijk gekregen, dan dat ze door theologisch onderzoek ware te wijzigen geweest. Ze kon Augustinus niet verketteren, maar hem volgen evenmin.

Noch pelagiaansch, noch stemmend met Augustinus, kon ze noch de zedelijkheid, noch het geloof tot hun eigenaardig recht doen komen, maar moest aanlanden bij miskenning van beider wezenlijk karakter, door het geloof onder een levenswet te brengen, die van Godswege wel aan het zedelijk leven, maar niet aan het leven des geloofs is gesteld.

Juist hierin nu schuilt de natuur van elk half-pelagianisme.

III.

DE UITVERKIEZING SCHUILEND IN DE TENTE DER VROMEN.

> Ook heb Ik in Israël doen overblijven zeven duizend, alle knieën die niet gebogen hebben voor Baäl en alle mond die hem niet heeft gekust. I Kon. 19 : 18.

Na Gottschalks martelaarschap is de half-pelagiaansche denkwijs in de Christelijke kerk heerschende gebleven tot op de Hervorming. Hieruit leide echter niemand de gevolgtrekking af, alsof het geloof aan de uitverkiezing een drietal eeuwen buiten werking ware gesteld. Dit kon niet.

In niet één eeuw van het bestaan der Christelijke kerk is er ooit één enkele verloste geweest, die anders dan uit de verkiezing Gods heeft geleefd, en anders dan in het geloof aan die uitverkiezing den verborgen omgang met zijn God heeft gevonden.

Een kind Gods, dat niet aan de uitverkiezing gelooft, is ondenkbaar.

De vromen, de godvreezenden, de mannen en vrouwen die voor God en zijn Woord beefden, staan heel de geschiedenis door op denzelfden verschen weg des levens. Hun zielservaring, hoe ook naar den vorm verschillend, was in den grond eeuw in eeuw uit één.

Dit gaat ook in onze dagen door. Ge kunt noch zult ooit, noch in de stad uwer inwoning noch buiten haar muren in uw vaderland, noch in de landen van verre, ook maar één enkele onder de bekeerden vinden, wiens geestelijk bestaan, mits ge uw peillood maar uitwerpt, niet in de verkiezinge Gods blijkt gegrond te zijn.

Hieruit volgt echter volstrekt niet, dat dit feit der feiten, deze alles beheerschende daad der goddelijke vrijmacht, ook bij allen tot klare, welbewuste *belijdenis* is geworden.

Niet één geloovige vormt zijn belijdenis zelf.

Dit kan niet, reeds wijl de band waarin Christus ons met zijn Gemeente geplaatst heeft, zich tegen zulk een op zichzelve staande geloofsontwikkeling verzet. Maar ook voor zoover de vrije persoonlijkheid haar recht tegenover het gemeenteleven behoudt, vindt ge in Gods kinderen slechts bij uitzondering die mate van denkkracht en zuiverheid van uitdrukking, die tot het vormen van een eigen belijdenis onmisbaar is.

De regel is dan ook, dat we onze belijdenis òf van de kerk overnemen, òf, waar zij in haar belijdenis bleek gedwaald te hebben, ons de tegen-belijdenis eigen maken, die door een man van geestelijke diepte en scherpe zeggingskracht werd te boek gesteld.

Onder zulk een belijdenis leeft men dus, zonder dat het persoonlijk geloofsleven altijd met die belijdenis overeenstemt. Is de belijdenis goed, dan spreken velen haar na, die persoonlijk nog tot geen belijdenis van zonde of genade gekomen zijn. Of ook, is de belijdenis onzuiver, dan blijven velen nog door de macht van haar woord gebonden, ook nadat de Heilige Geest hen persoonlijk in het zuivere levensspoor heeft geleid.

Niets is dus gewoner, dan ook op het stuk dat ons thans bezig houdt, de uitverkiezing, de scherpste leerbepalingen te hooren bepleiten door mannen die den Pelagius in het eigen hart nog troetelen. En ook omgekeerd, leeraars en gemeenteleden, de ademtocht van wier ziel u een reuke des levens doet tegenkomen, nog in een gedachtenweefsel verstrikt te vinden, dat met de uitverkiezing strijdt.

Het gebed is ook hier beslissend kenmerk.

Kan iemand bidden. Niet den hoorder boeiende samensprekingen met den Koning der koningen houden. Maar *bidden*. D. i. zóó in

de bodemlooze diepte der afhankelijkheid wegzinken, dat hij weet dat hij niets is, dat zijn gebed niets is, en al zijn vermogen minder is dan ijdelheid, en daarom roept naar zijn God, die het doen moet zal het er komen en wiens mogendheid het alleen tot stand brengt. Bidt hij zóó tot dien God, dat hij Hem de eere geeft ook voor de eerste kleine roerselen, die een zwakke neiging ten leven verrieden, en van Hem smeekt, om neiging, wil en kracht en werking ten goede. Ja, is het zulk een bidden, dat dit danken en smeeken niet bij wijze van eerbetoon, maar uit innerlijken nood naar de lippen dringt, en doortrild is van dien toon der zichzelf wegwerpende ootmoedigheid; die bekent uit zichzelf vlak het tegenovergestelde te zullen voortbrengen en midden in den dood te liggen, terwijl God alleen het leven en het leven uit en door God is, — dan zeg ik u, dat zulk een ziel in de diepte der uitverkiezing wortelt, al ontbreekt de verlichting nog, die de dwaling der gedachten, vrucht van opvoeding en levensomgeving, moest uitzuiveren.

Bij de wereld staan ze dus nog als pelagianen te boek, en gaat ge op den klank af, dan zijn ze het ook nog. Maar één ding zullen ze toch nooit. Al zijn ze uit de strikken van Baäl met hun denken nog niet los, ze zullen de knie voor Baäl niet buigen en zijn beeld niet kussen met hun mond. Er zal niet dat ijveren voor de leugen in hen zijn, dat den ketter kenmerkt. Ze zullen niet die innerlijke vijandschap openbaren, die bij den mensch, wiens hart den Pelagius nog niet in zich zelf ontdekte, terstond vuur vat, als ze met de kracht der uitverkiezing in aanraking komt. Ze mogen nog met pelagiaansche stellingen spreken, en in de taal der genade zich nog niet kunnen uitdrukken, maar toch hun Heere bewaart hen, dat ze in de pelagiaansche woorden niet meer den vurigen levensgloed leggen van het pelagiaansche hart.

Dit geldt thans. Dit gold ook in de middeleeuwen. Ook toen had de Heere zijn zeven duizend die, zij het ook in de onbewuste levensdiepte van het hart, recht stonden voor de vrijmacht Gods naar zijn eeuwig voornemen in Christus.

Dat dit innerlijke geloofsbestaan niet van lieverleê tot eene betere belijdenis kwam, was niet hun schuld.

Ze waren met alle gedoopten opgevoed in de Roomsche kerkleer. Ze waren door de praktijk der Roomsche kerk aan een vorm van eeredienst en versterving gewend, die aan de vormen van hun bewustzijn, aan hun algemeene denkbeelden en geloofsbegrippen, een tegenovergestelde uitdrukking leende. Bovendien, van een zelfstandig optreden der leeken, gelijk onze kerk dat kent, was in de Christelijke kerk destijds geen spoor.

Toch zou de ervaring der ziel wel allengs tot zuiverder belijden genoopt hebben, zoo men niet stelselmatig elk opkomen van zulk een belijdenis onderdrukt had. Tegen den denker trok men aanstonds te

velde. Op het formuleeren van een andere belijdenis stond de straffe des doods. Het schrijven van boeken die iets anders beleden was verboden. De verspreiding van zulke boeken, destijds zonder hulp der pers toch reeds zoo moeilijk, gold voor misdaad. Het lezen van niet kerkelijk goedgekeurde boeken was strafwaardig.

Hoe wilde nu een eenvoudige vrome, die werkelijk uit het leven der uitverkiezing leefde, tot ontwarring van het pelagiaansche stelsel komen? Zelf was men hiertoe te zwak. Geschriften te hulp nemen kon men niet. Bij zijn priester vond men eer tegenwerking. Voor aaneensluiting met anderen sloot de Inquisitie den weg af.

Het was dan ook volkomen natuurlijk, dat tot een antipelagiaansche *belijdenis* slechts zij konden komen, die door hun monnikspij of priestergewaad toegang tot de geschriften van de groote corypheeën der kerk hadden.

Ons moge dit vreemd in de ooren klinken, en toch is het een feit, dat in de middeleeuwen menig echt kind Gods als monnik in een klooster geleefd of het priesterambt bediend heeft. Las nu zulkeen de werken der mannen van naam, van die groote geesten die door God in de kerkvaders als toonbeelden van godvruchtigheid en geheiligde geestkracht beî, aan zijn gemeente geschonken waren; vond hij daar fel bestreden, wat zijn kerk leeraarde; en bleek hem, dat het leven zijner zlel in die *andere* belijdenis veel zuiverder uitdrukking ontmoette, — dan was hèm gegund, wat den eenvoudige onder de vromen onthouden bleef, om namelijk van de *zielservaring* der eeuwige uitverkiezing ook tot haar min of meer heldere *belijdenis* te komen.

Hieruit verklaart zich een dubbel verschijnsel. Vooreerst, dat alle voorloopers der Hervorming, de één sterker, de ander zwakker, tegen het half-pelagiaansche stelsel van Rome opkomen. En ten tweede, dat schier al deze mannen monnik of priester zijn geweest.

Voorloopers der Hervorming waren de mannen, die niet alleen, gelijk duizenden om hen heen, de ware vroomheid uit God bezaten, maar tegelijk geest- en denkkracht ontvangen hadden.

Nu staat het vast, dat zoolang de Christelijke kerk bestaan heeft, de minder vrome en minder groote mannen onveranderlijk halve of heele pelagianen zijn geweest; terwijl omgekeerd de vroomsten en die de uitstekendsten in denkkracht tevens waren, schier zonder uitzondering, meer de zijde van Augustinus kozen.

Zelfs van de groote godgeleerden der middeleeuwen geldt dit. Naar het eenstemmig getuigenis van alle deskundigen moet aan Anselmus, Petrus Lombardus en Thomas Aquina de prijs der vroomheid en der diepte van geest zeer verre boven Dun Scotus, Occarm en Biel gereikt worden, en juist de eersten zijn het, die veel sterker dan de laatsten, voor zooveel hun tijd dit dragen kon, voor Augustinus partij kozen.

Of deze neiging des geestes tot verklaarden tegenstand zou leiden,

hing af deels van het karakter der personen, deels van de burgerlijke vrijheid die men in de verschillende landen genoot.

Zoo kon in het vrijere Engeland de eenzijdige Thomas van Bradwardina, later Aartsbisschop van Canterbury, reeds in het midden der veertiende eeuw zelfs met een min of meer onbijbelsch strakke leer over de uitverkiezing optreden.

In hetzelfde rijk stierf tegen het einde der zelfde eeuw de groote Johan Wycliffe, die in zijn beroemde Trialogus geheel de leer der uitverkiezing ten grondslag legt aan zijn beschouwing van den mensch, en onverholen de alles omvattende genade Gods, dus ook de uitverkiezing der enkele personen, met heldere bewustheid voordraagt.

In de eerste jaren der vijftiende eeuw is Hus reeds aan het woord, en zoo door hem als door Hiëronimus van Praag wordt met kracht en ernst het practisch en theoretisch pelagianisme der kerk bestreden. Zelfs koos hij Augustinus' leer van de voorbeschikking minder juist ook als uitgangspunt voor de leer der zichtbare kerk en verloor noch in de practijk noch in zijn godgeleerde schriften, ooit den eisch der vrijmachtige genade uit het oog.

In de eerste helft der vijftiende eeuw was de schadelijke invloed van het pelagianisme voor het geoefend geestesoog reeds dermate zichtbaar, dat elke krachtige persoonlijkheid die door den Christus in zijn kerk ten leven verwekt werd, op den tast af naar de diepere beschouwing over den mensch greep, die nu eenmaal aan Augustinus' naam verbonden was.

Johan van Goch, uit Kleef, kwam in zijn geschrift „over de Christelijke vrijheid" (c. 1470) onverholen voor de waarheid der uitverkiezing op. Johan Reuchraad van Wezel moest zijn openlijk toetreden tot Augustinus' genadeleer met verbranding zijner geschriften en levenslange gevangenis boeten; en al staat Johan Wessel nader aan de Luthersche zienswijze, toch was ook in zijn ziel de dwaling van het pelagianisme overwonnen.

De drang om weêr den troost der eeuwige verkiezing te bezitten, sproot dus allerminst uit stelselzucht of voorliefde voor zuivere begripsbepaling.

Stelselzucht en begripsbepaling zijn doode machten, die door den stroom des levens in de gemeente niet gedragen worden en die nooit de eere waardig zijn gekeurd, om als herauten voor de eere van Gods vrijmachtige genade na een tijdperk van geestelijke verslapping op te treden.

Er is maar één macht die de gemeente tot de belijdenis van de uitverkiezing Gods terugbrengt: de macht van Gods heiligheid.

De heiligheid Gods dwingt het pelagianisme zijn zondigen wortel in practijk en leven te openbaren. Dan weet de kerk ten laatste tegen haar pelagianisme geen uitkomst meer, en zelve verschrikt over de monsterachtige vrucht van de macht die ze gekweekt en gekoesterd

had, keert ze uit geestelijken nood terug tot de vastigheid der eeuwige verkiezing, die alleen kracht ter bezwering van den dood bezit.

Intusschen, daartoe komt het niet opeens.

Langen tijd beproeft men nog, om door gebod op gebod en regel op regel de uitkomsten van het pelagianisme een zekeren glimp te geven.

Mislukt dit, dan zal men in allerlei gnostiek, mystiek en theosophie den tweesprong, waarvoor men geplaatst staat, zoeken te ontwijken.

En eerst als ook deze hulpmiddelen tot het laatste toe doelloos zijn gebleken; als het alles de kwaal nog blijkt te verergeren; als de verwarring ten top stijgt en de nood, de doodelijke nood om er aan te ontkomen, niet slechts aan den man, maar aan de ziel komt: dan breekt Gods Woord door en ontvangt de wereld het met blijdschap.

Zoo was het vóór de Hervorming.

Eerst wilde men van geen uitverkiezing weten.

Toen de eerste sporen van gevaar zichtbaar werden, sloeg men over tot werkheiligheid.

Toen juist daardoor het gevaar klom, zocht men heul in mystiek en theosophie.

En eerst toen niets meer baatte, en geheel de kerk onderst boven lag en de ziel het niet meer kon uithouden, toen werd de fontein der vrije genade geopend en niemand zei: „Wat is die uitverkiezing diepzinnig!" maar elke vrome van gemoed dankte den hoogen God, dat hij weêr van uitverkiezing hoorde.

Zou het zóó ver ook thans moeten komen?

IV.

SCHOLASTIEK EN LEVENSERNST.

> Mijn raad zal bestaan en Ik zal al mijn welbehagen doen. Jes. 46 : 10.

Dat het krachtiger deel der Christelijke wereld tegen den uitgang der 15de eeuw weêr naar uitverkiezing vroeg, en dat door de krachtige geesten onder onze Hervormers aan die behoefte voldoening werd geschonken, is een daad Gods, die uit het rijk zijner krachten in de gemeente gewerkt is.

Met stelselzucht en scholastieke liefhebberij heeft het diepe geestesleven der Hervorming de schaduw zelfs niet gemeen. De Hervormers waren, we verhelen dit allerminst, zoomin heiligen als de zonen onzer eeuw. Wie de oorkonden hunner levensgeschiedenis opslaat, vindt zich

teleurgesteld, zoo hij iets anders hoopte te vinden, dan levensberichten van begenadigde zondaren. Ze waren bovendien, gelijk ieder mensch uit een vrouw geboren, kinderen hunner eeuw, iets van de ruwheid dier eeuw aan zich hebbend, iets van het beperkte dier eeuw in hun levensbeschouwing mengend. Dat ze kind en knaap en jongeling waren geweest in een maatschappij, gelijk Rome die gesticht had, was tot op hun dood, zoo in de plooi van hun karakter, als in hun liefde en haat merkbaar.

Maar wat men hun ook ten laste legge, ze waren geen verachtelijk geslacht. Het menschenslag, dat in de oorkonden der Hervorming ten tooncele treedt, boezemt u geen afkeer in. Er is geen spoor of zweem in hun verschijning te ontdekken van dat onware, leugenachtige, valsche en gehuichelde, dat aan alle stelselzucht en dorre scholastiek ten grondslag ligt.

Uitverkiezing uit stelselzucht te bepleiten is de gemakkelijkste zaak ter wereld. Daarvoor is geen geloof, is geen genade, is geen levenservaring noodig. Dat kost strijd noch kruis, maar waarborgt ook geen kroon. Daarvoor is niets noodig dan de denkkracht om sluitrede uit sluitrede af te leiden. Dát kan de Mahomedaan even onverbeterlijk doen als de aanbidder van Confucius. Zoo daarin de adel der uitverkiezing lag, zou oefening in de logische denkwetten het beste middel ter opkweeking in geloof en godsvrucht zijn. Wiskunst ware dan vrijwat krachtiger element ter vorming van geloovige Christenen dan Gods woord en het gebed. Hoe minder hart, hoe meer hoofd, zou dan ter keuring van Gods kinderen de veiligste stelregel zijn.

Zulk een zienswijs is verfoeilijk. Al wat er op Christelijk terrein toe neigt, is geknakt en neigt ten doode. Wie door zulk een geest gedreven wordt, trekke zijn voet van het heilig erf des Christelijken geloofs terug. Dan liever nog den heelen Pelagius met zijn eigen *ik*, dat koninkje speelt, dan liever nog den halven Pelagius met zijn constitutioneelen monarch op den troon van het zondig hart! Dat leven moge vlak verkeerd gericht, dat streven onzuiver en onheilig zijn, maar zelfs in die zondige ketterijen blijft het menschenhart zijn rol nog spelen, en in doode stelselzucht is niets dan de dood en zijn reuke en het gif van het lijkvocht, dat anderer leven doodt.

Waarom?

Omdat alle stelselzucht, die met sluitredenen en niet met de redenen des Heeren tot de ziel wordt gevoed, innerlijk niets dan *leugen* en *onwaarheid* is.

We kunnen in goddelijke zaken niet spreken, tenzij we belijden, d. i. den indruk uiten, dien we van goddelijke werkelijkheden, van 's Heeren machten en krachten in het teedere van ons zieleleven ontvingen. In die werkelijkheden Gods is een stelsel, d. w. z. is ordening, samenhang, eenheid, wijl ze alle komen uit de ééne zelfde

diepte van het ééne hoogheerlijk wezen Gods, en het spreekt dus vanzelf, dat naarmate we meer van dien God zien en meer van zijn krachten ervaren, er meer stelsel ook in ons belijden komen zal.

Maar dien weg betreedt het stelselziek streven der scholastiek niet. Ze cijfert op het papier in steê van becijferd te worden door de verhoudingen der krachten Gods en de geestelijke wetten, die deze krachten beheerschen. Zoo komt men er toe, van God, van zijn raad, van zijn zoen te spreken, zonder dat die God, die genade, dat recht, die raad en die verzoening als leven en wezenlijkheid voor ons staan. Dáárdoor sluipt de onwaarheid in. Woord en leven dekken elkander niet meer. Wijl Gods recht ons niet een naam voor de *levende gerechtigheid* in God zelf is, gelijk die is en bestaat, maar een afgetrokken hoegrootheid, kan het niet anders, of we kennen aan dat recht toe, wat er vreemd aan is, en zien er niet in, wat er onafscheidelijk bij hoort. Met Gods recht zal iemand het wel laten om te knutselen naar eigen lust en zin. Dat recht zou hem vermalen en zijn gewijde hand verdooven doen. Maar laat men dat recht Gods voor wat het is, en neemt men slechts den naam, slechts het afgetrokken begrip, o, natuurlijk dan heeft willekeur vrij spel. Wat zou dit begrip u doen? Het is dood en krachteloos. Er zit niets in. Het is uw eigen product. Uw brein heeft het aldus geschapen. U, als zijn schepper, dient het en bij alle denkoperatie, die u in den zin komt, schikt het zich naar uw bevelen. Zoo kunt gij met het *recht*, zoo kunt ge ook met de *genade*, met den *raad* des Eeuwigen, ja ten slotte met den naam *God* zelf doen. Het worden alle stukken kaartenblad voor u, waarop ge namen schreeft en waaruit ge naar hartelust uw kaartenhuis kunt optrekken.

Doch dan hebt ge ook *de leugen*. Want, dit weet ieder, men vat uw zeggen *in ernst* op. Men kan niet anders, men moet het zoo opvatten. De taal is een gemeen goed, niet uw particulier eigendom. Gebruikt ge dus bij het kunstig spel van uw gedachtenbeelden woorden en begrippen, waarvan de zaak in het leven, in de werkelijkheid bestaat, dan is een ieder in zijn recht, die u daaraan houdt en *moet* de eenvoudige wel den indruk ontvangen dat gij niet van het bestek, maar van het *huis*, niet van het onjuiste konterfeitsel, maar van den *persoon*, niet van fantaisie, maar van het *leven* spreekt. Ja, hiermeê is de leugen nog niet ten einde. De leugen bestaat niet slechts tusschen u en uw naaste, maar evenzeer tusschen u *en uzelf*. Gijzelf meent het ten laatste zoo, verstaat het zoo, vat het zoo op, en, misleid door uw eigen arglistigheid, laat ge in uw eigen hart die doode machten van begrippen en sluitredenen allengs de plaats innemen van den levenden God.

Daarom is elke richting die hiertoe leidt, zoo uiterst gevaarlijk voor de gezondheid van het gemeenteleven en voor de frischheid der ziel.

Vormen, begrippen, woorden en eindelijk letters worden een macht, die tusschen ons en de waarheid gaat staan. Het woord, die ontzettende macht die voertuig van leven en geestkracht moet zijn, wordt een dood wapen, dat slechts wonden kan. De leugen van zulk een ledige denkwereld ondermijnt geheel ons zielsbestaan, en wijl men tot erkentenis van die leugen niet komen kan, blijft men met zijn dooden afgod tobben en worstelen, tot eindelijk het masker van den Farizeër voor goed het aangezicht onzer ziel onkenbaar maakt.

We verzoeken daarom een iegelijk die ons opkomen voor de uitverkiezing Gods met leede oogen aanziet, onze artikelen, die we aan deze alles in heerlijkheid te boven gaande daad der Vrijmacht wijden, scherpelijk te onderzoeken, of ze uit dezen hoek des doods en der innerlijke onwaarheid komen.

Maar we verzoeken ook een iegelijk, die zich bij voorkeur de Hervormers buiten deze heerlijke belijdenis denkt en nog steeds voortging op onze Dordtsche vaderen met zekere geestelijke zelfgenoegzaamheid te smalen, in de oorkonden der geschiedenis een antwoord op de vraag te zoeken, of zulk een spelen met doode begrippen en aaneenschakelen van levenlooze sluitredenen de bron van hun kracht is geweest.

Het heeft er niets van.

Niet *uit* scholastieke liefhebberij, maar in kracht en ernstig verzet *tegen* dit onwaar geknutsel zijn de helden der Hervorming tegen het halve en heele Pelagianisme opgetreden.

Ze waren geboren met een hart zooals wij, met een hart, dat in de hoovaardij van het gedachtenspel en in de evenwichts-proeven van Pelagius van nature een ongemeen behagen had.

Hun opvoeding had deze neiging van hun hart niet bestreden, maar gesterkt. Ook Luther, ook Calvijn, hebben als kind de paternoster in de handen gehad en voor de heilige beeldekens op de knieën gelegen. Al wat ze van hun kerk leerden stijfde hen beî in hun scholastieke en werkheilige natuur.

Maar buiten die kerk bestond nog een andere macht, een macht die uit den Hooge, in de feiten des levens en in de worsteling des geestes ook op hen aandrong. Die macht bleef hun eerst een geheimzinnige onbekende. Ze stieten haar af. Toch liet ze zich niet afstooten. Hoe dikwijls ook afgewezen, die macht vertoonde zich altijd weêr. Die macht greep hen aan, drong in hen, en werd hun meesteresse.

Die macht was Leven en Werkelijkheid. Die macht straalde met verwarmenden gloed in de schuilhoeken van hun *hart*. Ze gevoelden het, ze hadden met een macht te doen, die overweldigend werd, en nu eens het recht, dan de genade, nu eens den raad, dan het leven Gods, nu eens zijn heiligheid, dan de verzoening als *wezenlijke krachten* tot hen bracht, er hen meê aanstiet, er hen aan onderwierp.

Zóó en zóó alleen kwam de breuke met het doode om hen heen.

De Levende maakte hun de armen los, die een lijk omkneld hielden. Daaruit ontsprong hun bezieling, hun levensgloed, hun geestkracht.

Dat konden ze niet voor zich houden. Het kon niet verzwegen. Immers het *was* zoo. Wat bekreunden ze zich om een kunstig rechtsbegrip. Zie, daar was het *recht zelf*, onder hen, in hen, om hen heen. Die vastigheid voelden ze. Op die vastigheid trokken ze anderen. Nu *stond* men weder, nu dronk men weêr uit die bron van werkelijke levenskracht die hart, en huis, die vorst en volk, die staat en maatschappij herstellen kon.

Ze spraken het uit. Ziedaar hun belijdenis. Hiertegen grijnsde de doode macht op. Vandaar de vervolging. Het leven verwon, en daarom moest de Hervorming triomfeeren.

Maar mochten ze aldus optreden? Ware het niet beter aan anderen overgelaten? Waren *zij* beter wijl ze het deden? *Was* het hun keus? *Stond* het aan hun keus?

Daarop sprak de stemme veler wateren in hun binnenste het: „*Neen*, en nogmaals *neen*."

Ze *moesten* optreden. Zij, die aldus optraden, riepen met dieper zielskreet om *genade* dan de anderen, die zwegen. Hun keus ware het tegendeel geweest. *Een ander had gekozen voor hen.*

Zoo ontsloot zich de bloemknop der Genade. Daarmeê was de *uitverkiezing* beleden.

Want uitverkiezing, dat is *Plicht*. Te *moeten*, wijl het *niet* aan onze keuze staat, maar de keus eens anderen ons geen ontkomen laat.

Uitverkiezing, dat is *Macht*. Te *kunnen*, wijl beginsel en voortgang niet uit ons ledig, maar uit de volheid Gods is.

Uitverkiezing, dat is *Vastheid*. Te *zullen*, wijl we de wezenheid getast hebben, en de baan geëffend ligt.

Daarom wortelde de Hervorming in de uitverkiezing. Daarom is er zonder een worstelen in de uitverkiezing geen kracht, geen leven, geen geestelijke grootheid.

„Te *moeten*, te *kunnen*, te *zullen*," is het geheim van alle krachtsontwikkeling.

„*Plicht Macht, Vastheid*," is het drievoudig snoer, dat de doode machten der wereld bezweert.

En daarom de uitverkiezing wordt *beleden* in de dagen als God in zijn gemeente vaart. Ze wordt *bestreden* als de gemeente van God afgaat. Ze wordt *verzwegen*, als men nog tusschen God en den Dood zweeft. *Nagepraat* kan ze door alle eeuwen worden, zoolang de kanker der innerlijke onwaarheid geboren blijft met ons menschelijk hart.

V.

WAARTOE UITVERKOREN?

> Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld, *opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde.* Ef. 1 : 4.

De aanraking van het feit der uitverkiezing met dit leven ligt in de vraag: *Waartoe* zijt gij uitverkoren? Men is uitverkoren tot *iets*. „Ik heb u uitverkoren en heb u gesteld," zegt Jezus tot zijne discipelen, „dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen en dat uwe vrucht blijve, opdat zoo wat gij van den Vader begeeren zult in mijnen naam, Hij u dat geve." Ziedaar van Jezus' eigen lippen het „moeten, kunnen en zullen," of wil men „den Plicht, de Macht en de Vastheid," als uitvloeisel der verkiezing komend. *Gij* moet, want *Ik* heb er *u* toe gesteld. *Gij* kunt, want „zoo wat gij van den Vader begeeren zult, zal *Hij* u geven." En ook *gij* zult, want „uw vrucht zal *blijven*."

Van déze zijde moet de uitverkiezing ter hand genomen, zal ze Schriftuurlijk besproken, in den geest der Hervormers bepleit en als een onmisbare kracht voor het praktisch leven gehandhaafd worden.

De uitverkiezing spreekt ons uit heel de Schrift toe. Maar hoe? Begint de Bijbel met ons een stelsel over dit feit te geven? Ontvangen we in een reeks openbaringen een afgerond geheel van begrippen? Staat *de leer* der verkiezing op den voorgrond? Immers neen. Ge ontdekt haar eerst in de bijzondere toebereiding des Heeren van de heilige persoonlijkheden, die Hij als instrumenten voor zijn openbaring verkiest. Ze spreekt u toe uit de verzekerdheid der roepinge Gods, die voor de mannen des Ouden Verbonds het uitgangspunt hunner kracht is. Ge ziet haar lijn doortrekken in de toeschikking van middelen en gelegenheden, die ze voor de voltooiing van hun levenstaak behoeven. Ze klimt tot zekerheid in de zekerheid zelve, waarmeê Gods doel met zijn geroepenen, ondanks hun uitglijding en tegenwerking bereikt wordt. Ze wordt u toegelicht in de naaktheid waarmeê de zonde en het ongeloof dezer mannen u als schaduw geteekend wordt, tegenover den lichtstraal die uit den Hooge, door hen niet gezocht en door hen niet ontlokt, als beslissend keerpunt in hun leven valt. En eerst nadat aldus in de feiten, in de personen en in geheel den gang der openbaring de macht der uitverkiezing u als de hoofdfactor van alle geloofsleven getoond is, komt het licht des geestes ook het denken beschijnen en duikt èn in het profetisch èn in het apostolisch woord de *leer* der uitverkiezing in steeds klaarder volheid ook van begrippen op.

Doch er is meer, waarom we deze opvatting der uitverkiezing door de Heilige Schrift geëischt noemen.

Een mysterie der Christelijke waarheid heeft twee zijden, ingedeeld naar de tweeheid der Wetstafelen, en zich splitsende al naar gelang ge de vraag: „Wie zal zalig worden?" of de vraag: „Hoe God tot zijn eere komt?" vooropstelt.

Vraagt ge aan Jezus, welke vraag de eerste plaats in ons streven moet innemen, dan luidt zijn antwoord: „God en uw naasten lief te hebben is de inhoud der geboden — maar *het eerste en het groote gebod* is de liefde voor uw Heere."

Elk stuk der Christelijke waarheid met name ook de uitverkiezing, moet dus allereerst uit het oogpunt van Gods eer besproken worden. Dat men onzen vaderen verweten heeft, niet genoeg anthropologisch, d. i. van den mensch uit, het stuk der verkiezing te hebben opgebouwd, is een onjuist verwijt. De anthropologie, het menschelijk uitgangspunt, moet op den achtergrond treden. Eene omgekeerde poging leidde en moet leiden tot een niet-zien en dus miskennen, ten laatste zelfs tot een bestrijden en loochenen van deze alle daden Gods beheerschende daad zijner vrijmacht.

Om God is de uitverkiezing. Om *Zijns zelfs wille* eerst. Daarna vloeien de gevolgen voor den mensch er naar innerlijken levensdrang uit voort.

Plaatst men daarentegen de *zaligheid des menschen* als eerste doel op den voorgrond, dan gaat de kracht en waarheid en de profijtelijkheid dezer geloofsprediking te loor. Men staat dan voor het ontzachlijk feit, dat niet allen zalig worden, als voor een muur. Men waant dan dat de verzekering der uitverkiezing niet, streng genomen, aanwezig behoeft te zijn, dan op het oogenblik, als men uit dit leven scheidt. Men beschouwt dan de zaligheid als een ons mechanisch in de eeuwigheid toe te bedeelen goed. Men kan aan de uitverkiezing dan geen kracht en beteekenis voor het gemeenteleven ontleenen. Men hanteert dan een uitverkiezing, die ons lijdelijk vindt en lijdelijk laat.

Dit nu mag niet. Lijdelijkheid, als belijdenis van ons volstrekt onvermogen, om de keuze Gods te bepalen, is de diepste gedachte der Schrift, maar een uitverkiezing, die niet tot de hoogste activiteit brengt en het vermogen voor het onvermogen, d. i. het leven voor den dood in stee brengt, is voor de Schrift even ondenkbaar als een levende boom, waarin geen sappen door den wortel naar de takken worden gedreven, om blad en bloesem en vruchten aan de eerst naakte stengels te doen uitkomen.

Daarom moet de uitverkiezing allereerst als *om Gods wil* geschied worden verstaan. Heeft de Heilige om Zichzelfs wil uitverkoren, dan moet Hij door die uitverkiezing ook iets scheppen, iets tot stand brengen, iets voleinden voor het Rijk, waaruit Hij de eere Zijns naams roept, nu reeds op aarde en eens in heerlijkheid voor den Troon.

Van meet af staan we dus voor de vraag: „Tot wat doel, waartoe,

om wat te verwezenlijken heeft God ons uitverkoren?" Toch niet opdat we maar zalig zouden zijn, maar opdat we in aller eeuwen eeuwigheid dát zouden zijn en doen wat Hij voor de eere zijns naams alzoo beschikt heeft. Door dit te zijn en te doen zullen wij *tevens* zalig zijn; ja, in te zijn en te doen, wat Gods eere met ons wil, zal het feit zelf onzer zaligheid schuilen; maar als gevolg, niet als doel dat vooropstaat. En dit nu geldt voor het leven op aarde evenzeer. Het Koninkrijk is reeds op aarde. De eerste aanvangen van het rijk der heerlijkheid liggen nu reeds in de Gemeente, die nog de pelgrimswacht op aarde waarneemt. Ook voor dit leven moet dus gevraagd: Wat de Heere voor zichzelf, voor Zijn naam en eer, nu reeds op aarde met onze uitverkiezing wil. Hij brengt er ten leven eerst in de stervensure. Van die wilde Hij dus op aarde niets. Maar anderen roept en trekt Hij tien, twintig jaren vóór hun dood, sommigen reeds in hun vroegste jeugd. Waarom dit? Immers niet wijl ze zonder nadere voorbereiding niet zalig konden worden. Dit zou de kreet der wanhoop voor de later bekeerden zijn. Maar wijl Hij dezen heeft uitverkoren, om reeds vóór hun sterven, nog in deze bedeeling, in de Gemeente op aarde, iets ter eere van zijn naam door hen te werken. Nu kan men met den Catechismus dit saâmvatten onder den term „vruchten der dankbaarheid," mits men slechts erkenne, dat die vruchten bij ieder naar zijn soort worden uitgedreven, en dat de verbijzondering der uitverkiezing ook dáárin doorgaat, dat elk geroepene en verwekte ten leven *zijn* taak, *zijn* roeping heeft, iets dat de Heere voor zijns naams eere door hèm en niet door een ander wil gedaan hebben, een steenke dat Hij voor den bouw zijner Gemeente als vrucht van *onze* persoonlijke uitverkiezing profeteert en met goddelijke gewisheid, of wil men gelijk Paulus zegt, dat er wel leden der eere en der oneere in het ééne Lichaam zijn, maar nooit met de dooreenwarring van taak of bestemming Het oor, het oog, de voet, de hand, moeten al te zaâm de vrucht hunner werking toonen, maar steeds met dien verstande, dat het oor is uitverkoren om te hooren, gelijk het oog om te zien en dat de voet tot wandelen, gelijk de hand tot handelen geroepen is.

Grijpt men deze waarheid, dan is belijdenis der uitverkiezing slechts een andere term voor de hoogste levensactiviteit. Dan wordt het verklaarbaar, hoe de Gereformeerde kerk, die in deze belijdenis wortelt, de hoogst denkbare activiteit op het gebied van kerk en school, van staat en maatschappij, van huislijk en persoonlijk leven geoefend heeft. Dan is het geen raadsel meer, hoe juist de Gereformeerde natiën de zustervolken met zulke reuzenschreden zijn vooruitgekomen. Dan is er geen strijd meer, maar volkomen harmonie tusschen een belijden der prædestinatie en zeer scherpelijk tuchtigen van het onheilige in de praktijk des levens. „Waartoe uitverkoren?" is dan de vraag, die door geheel het leven ons nadreunt en juist daardoor

karakters vormt, helden verwekt en uit de macht der persoonlijkheid het cement der gemeente mengt.

Slechts dit houde men onveranderlijk vast, dat er van uitverkiezing geen sprake is, tenzij het een uitverkiezing voor de eere van Gods naam in aller eeuwen eeuwigheid zij.

Immers zonder die bijvoeging zou de deur openstaan voor de grofste dwaling.

Ook Napoleon de groote had een besef dat hij als een bijzondere onder de menschenkinderen door God verwekt was, om de natiën van Europa voor den Franschen adelaar te doen bukken. En wie Jesaia's Godspraak beide over Nebucadnezar en Cyrus kent, zal geen oogenblik aarzelen ook in Napoleons zending een onmiddellijk uitvloeisel van de leiding des Heeren met Europa's volkeren en de Gemeente van Christus op hun erve te zien.

Toch heeft zulk een zending, dit behoeft nauwelijks aangestipt, slechts een derde van vergelijking met de zending der kinderen Gods, krachtens de uitverkiezing, gemeen.

Wat een Cyrus, een Nebucadnezar, een Napoleon als instrumenten Gods te volbrengen hebben, gaat *buiten hun persoon* om en is *in een spanne tijds* voleind. Ze dienen het Koninkrijk maar *staan zelf er buiten*. Hun optreden is gegrond in de beschikking der Voorzienigheid, niet in de uitverkiezing van het persoonlijk liefdeleven des Drieëenigen Gods. Of wil men, niet zij zijn uitverkoren, slechts de vrucht van hun werk.

Geheel anders daarentegen bij hen, die de Vader aan den Zoon geeft. Bij hen gaat de lijn der uitverkiezing onmiddellijk naar de diepste kern hunner *persoonlijkheid*. Zij zijn tot de wacht des Heeren, *eeuwig* in zijn tempel geroepen. Hun arbeid *voor* het Koninkrijk is slechts uitvloeisel van hun gezet zijn *in* het Koninkrijk. Ook de vrucht van hun werk is uitverkoren, maar als vrucht, uitgebot aan hun persoon.

Afgesneden is hiermeê derhalve elk pogen, om het stuk der uitverkiezing in een wortelloos plichtsbesef, in een door eigen wil gespannen veerkracht, of in een op zelfvertrouwen rustende vastheid over te leiden. Immers de uitverkiezing strekt juist, om onder dit menschelijke, dat in zichzelf onnut en dood is, de fundamenten van het eeuwige te brengen. Voor eigen gekozen plicht, de naar Gods eeuwig bestel onafwijsbare en onontwijkbare roeping. Voor eigen veerkracht de macht der het al omvattende Goddelijke Voorzienigheid, of wil men, de zekerheid van gebedsverhooring. En evenzoo voor het zondig zelfvertrouwen, de zekerheid, die rugwaarts in onze roeping en voor ons uit in de vaste sporen van de voetstappen des Almachtigen ligt. Wij verdwijnen, God Dreëenig staat voor ons en achter ons, zijn doen wordt de Alpha en de Omega in de sprake der gansche schepping en van ons eigen leven, en daarin juist ligt onze kracht,

daaruit spruit onze moed en geestdrift en zaligheid, dat wij nooit een lijn behoeven te trekken, die niet met de vuurstift des Almachtigen, onzichtbaar voor de wereld, ons is voorgetrokken door den Heere.

Hiermeê echter heeft de belijdenis der uitverkiezing nog haar laatste woord niet gesproken.

Al is ze in de eerste plaats levensimpuls, wijl ze de bestemming van leven voor het hart is, toch kan ze hierbij niet blijven staan.

Ze heeft zich van dit machtige feit Gods ook rekenschap te geven en de dwalingen af te snijden, die het helder inleven in deze daad Gods kunnen bemoeilijken.

Sta ik eenmaal in deze wereld, met die roeping, die macht, die zekerheid, ervaar ik dat hierin al de kracht schuilt, die mij beweegt, stuurt en er komen doet dan heb ik mij ook af te vragen, wat hieruit volgt. Volgt voor den blik op mijn verleden, voor de beschouwing van mijn persoon, voor de beoordeeling mijner vermogens, voor mijn verband tot de Gemeente en de wereld.

Ja zelfs daarbij mag ik dan niet staan blijven. Al is het der kerk gelukt, ten leste de beschouwing van den mensch en de Gemeente en de wereld te vinden, die met dit alles beheerschende feit in overeenstemming is, dan nog moet de volheerlijkheid van dat feit zelf, zoo al niet begrepen, dan toch in woorden beschreven worden. Ook in mijn bewustzijn moet zich afspiegelen, wat het alles bezielend element mijns levens werd.

Althans, zoo dit mogelijk blijkt, d w. z. indien en slechts voor zoover, als de Uitverkiezer zelf in zijn openbaring een lichtstraal deed vallen.

De Schrift moet ook over dit mysterie ondervraagd, ondervraagd met den dorst des wetens, maar ook met den eerbied der aanbidding. Geen stip, waarop een lichtstraal viel, mag onbewonderd blijven, maar ook geen stip waarvan de Eeuwige zijn licht voor ons terughield, mag door ons kunstlicht worden ontwijd.

VI.

UITVERKIEZING OP NATUURLIJK TERREIN.

> Noch deze heeft gezondigd noch zijne ouders, maar dit is geschied opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden.
> Johannes 9 : 3.

De uitverkiezing *in Christus* vindt haar sterksprekenden achtergrond in de verkiezing, die *het natuurlijke leven* toont.

„Gelijkheid" bestaat slechts in de verbeelding van met hun eigen stelsel dwepende wijsgeeren, die te hoog boven het practicale leven met hun fantasieën zweven om de onomstootelijke hindernissen waar te nemen, die zich tegen de invoering van „gelijkheid" verzetten. Toch bezweken ze voor de proef. Sinds welhaast een volle eeuw hebben ze de volkeren het tooverbeeld der gelijkheid voorgespiegeld, en de uitkomst van hun pogen is, dat de „ongelijkheid" schier nog stuitender werd dan weleer.

Er is geen „gelijkheid." *On*gelijkheid is de regel des levens in elke orde der schepping.

Er zijn in het rijk der delfstoffen ruwe en edele steenen, grove en edele metalen. Er zijn in het plantenrijk distels en doornen, maar ook fijne keurgewassen. Het dierenrijk toont ons wanstaltige, zoo kruipende als zwemmende, zoo gaande als vliegende dieren, die afschuw inboezemen en onwillekeurig de hand doen terugtrekken, maar ook dieren van edele bewerktuiging, die ons boeien door hun zang of eerbied afvragen door de kracht en majesteit van hun gestalte. Als aan het firmament, zoo vindt ge het in alle sferen der schepping op aarde: er zijn zonnen die heerschen, doch ook manen tot den nederigen wachterdienst geroepen. De heerlijkheid der eene ster verschilt van die der andere ster. De Orion verblindt u door zijn glansen, Ceres brengt haar tanend schijnsel nauwelijks tot het gewapend oog.

Wordt nu de levenswet der schepping afgebroken waar ge van het gebied der onbewuste, op dat der bewuste schepping overtreedt? Verliest deze alles beheerschende wet haar gezag en werking, zoo ge let op den mensch?

Scherp dient hierbij natuurlijk, zal men ook den tegenstander overtuigen, tusschen tweeërlei verschijnsel onderscheiden.

Er is ongelijkheid ook in het menschelijk leven, maar ongelijkheid van tweeërlei aard. Een ander deel der bestaande ongelijkheid is gevolg van 's menschen onschuld. Een ander deel ligt in oorzaken van 's menschen toedoen onafhankelijk. Ge vindt in onze armenwijken arm geborenen en verarmden. Wie beiden onzer éénzelfde gezichtspunt zoekt saâm te vatten, tuurt vergeefs.

Maar uit wat oorzaak ook verklaard, is het of die ongelijkheid, verre van bij de schepping van den mensch te eindigen, in het leven van den mensch eerst recht begint. Immers er zijn niet alleen armen en rijken, in den zin gemeenlijk aan deze woorden gehecht, maar armoê en rijkdom is de schreiendste tegenstelling, die ge nog veel grievender dan op het stuk van stoffelijk bezit, op elk punt des levens terugvindt. Er is ook rijkdom en armoede van geestelijke vermogens: de één een denkkracht en diepte van blik toonend die u duizelen doet, terwijl de ander door de beperktheid van zijn horizon en stompheid van denken u medelijden inboezemt. Er zijn vluggen en tragen

van geheugen. Er zijn om de uitdrukking der volkstaal niet te mijden, domme en knappe menschen. Tusschen het scheppend genie van een Da Costa en den zwijnenhoeder, die zijn Abc reeds weêr verleerde, wat eindeloos sportental van intellectueele toestanden!

Het waarnemingsvermogen verschilt niet minder. Laat twee menschen in eenzelfde stad eenzelfde tal van jaren geleefd hebben, en de eene heeft met zijn vorschend oog, met zijn gevoelig en prikkelbaar geestesorganisme, met zijn wakkere voelhorens en alomvattenden aanleg, geheel het leven dat zich om hem bewoog, op het netvlies zijner ziel afgespiegeld, terwijl de ander, van dat oog, die voelhorens, die intuïtie verstoken, arm bleef aan menschenkennis, arm aan wereldkennis en onnoozele die hij is, gedurig het slachtoffer wordt van anderer geestelijke meerderheid. Bezoek onze beurs en zie wat menschen en wat menschen zijn. Naast den loomen, doffen, aan zijn sleur gebonden en gansch weerloozen koopman in naam, staat daar de vlugge, op alles gevatte, dóórleepe en met één blik alles doorziende handelaar, die duizend strikken voor één uitwerpt en er den onnoozele in vangt.

Acht dat verschil in talent en geestvermogens niet gering. Het beslist voor u of úw wereld tienmaal kleiner of grooter dan die des anderen zal zijn. Het beslist op elk gebied des levens, of ge als koopman of landbouwer, als geleerde of staatsman, als kunstenaar of indistruëel, in onbeduidendheid zult wegkwijnen of rijk zult worden in macht, invloed, eer.

Bij die ongelijkheid voegt zich die van het lichaam. Waarom zijt gij krachtig van gestel, schoon van gestalte, innemend van voorkomen, gemakkelijk in uw bewegingen, vlug ter tale? En waarom draagt gij, andere, een veeg en krank gestel van de wieg naar het graf, is uw gestalte gebogen of misvormd, uw uiterlijk weinig aantrekkelijk, uw beweging onder de kinderen der menschen onbeholpen, uw spraak belemmerd, zoo niet gebroken?

Wat verschil in karakter! De een beslist, de ander altijd aarzelend. Moed en doortastendheid uw karaktertrek, opzien en somber terugtreden de aard van uw broeder. Wat verschil van temperament! Enthousiast en vol geestdrift de een, zwaartillend en in zichzelf teruggetrokken de ander. Wat verschil in kunne! Waarom werdt gij een man en niet een vrouw, gij een vrouw en niet een man geboren? Toch immers een geheel het leven beheerschende, vaak het levenslot bepalende onderscheiding. Wat verschil van natiën! Of is het niet een geheel ander bestaan naarmate ge in Europa of Afrika, en in Europa naarmate ge in Turkije of Engeland, in Parijs of Normandië, een Zeeuw of Fries geboren werdt? Wat verschil van opvoeding en omgeving! Of zijn het niet geheel verschillende werelden, die van het polderkind in de keet, van den schippersknaap op de tjalk en van den zoon des edelmans op zijn slot.

Metterdaad, is het wel overdrijving, is het niet waarheid in letter-

lijken zin, dat ge geen plek van het terrein des menschelijken levens, in of aan of om den mensch bezien kunt waar u geen ongelijkheid, schril contrast, soms huiveringwekkende tegenstelling in de wet des levens telkens geopenbaard wordt? De *schijn* van gelijkheid moge in vormen en kleederdracht gekunsteld worden, werkelijke gelijkheid vindt ge niet.

Passen we op dit onloochenbaar feit nu de straks gemaakte onderscheiding toe, dan moet erkend, dat er ziekte, dat er lichaamszwakheid, dat er domheid, dat er ongemanierdheid, dat er gebrek aan karakter, dat er een ellende en jammer is, waarvan de oorzaak niet met ons geboren, maar na onze geboorte in traagheid, luiheid, zonde en dierlijken zin is te zoeken. Of om juister te spreken, dat er in ellende der minder bedeelden op geestelijk, lichamelijk en stoffelijk gebied een drievoudig deel is, waarvan het eerste zijn oorzaak vindt reeds in onze geboorte, het tweede na onze geboorte in zonde van anderen, en het derde evenzeer na onze geboorte, maar in eigen schuld.

Nu denken we ons die beide laatste deelen der menschelijke ellende eens voor een oogenblik weg, om er later op terug te komen, en vestigen thans uitsluitend den blik op dat deel der ellende, waarvan de oorzaak reeds in de geboorte gegeven was.

Men stemt toe dat dit deel van ellende bestaat. Er zijn menschen, die ook met de zorgvuldigste opvoeding en met de inspanning van al hun krachten, nooit sterk naar lichaam of geest, nooit machtig aan invloed of door kracht van karakter zouden geworden zijn. Hoeveel ge ook geneigd zoudt zijn op rekening van verwaarloozing door slechte opvoeding of van zondige verspilling der aangeboren kracht van lichaam en geest te zetten, ge kunt niet ontkennen, dat er ongelukkigen zijn, wier beperktheid van kracht en vermogens zoo in het oog springt, dat aan opvoeding nauwlijks te denken viel en van wilskracht ter ontwikkeling van hun persoonlijkheid nauwlijks sprake kan zijn. Denk u den blindgeborene. Geen moederlijke teederheid of medische kunst of ook eigen inspanning is instaat hem het gezicht te hergeven. Dat hij blind geboren werd, was immers niet *zijn* schuld?

Dit verschijnsel spreekt dan ook zóó luide en werkt zóó machtig op ons gevoel van deernis, dat men zijns ondanks wel gedrongen werd een beantwoording voor de vraag te zoeken: „Vanwaar is het te verklaren, dat de mensch niet alleen ongelijk opgroeit, maar ook *ongelijk geboren wordt*?"

Ook thans tobt men zich weêr af om een bevredigend antwoord op die vraag te vinden, en, al zou men het haast niet gelooven, toch is het zoo, dat het stelsel der oude Pythagoreërs ook thans, in de 19e eeuw, onder mannen van talent en invloed weêr pleitbezorgers vindt.

Er zijn in alle landen van Europa en in de beschaafde gewesten van Amerika, die zich *Spiritisten* noemen, en beweren, dat hun

meêdeelingen, 't zij hun zelf, 't zij door anderer tusschenkomst, geworden zijn van menschen, die vroeger op deze aarde leefden en zich thans als geesten aan de daarvoor geschikte personen openbaren. Het feit ontkennen we niet, zoomin als we, met de Schrift in de hand, de geheime kracht der Egyptische toovenaars of het opkomen van Samuels geest te Endor of de wonderen der antichristelijke macht ontkennen, die door Jezus ons èn in het Evangelie èn in de Openbaringen van Pathmos zijn voorzegd geworden. Alleen protesteeren we tegen den *heiligen* oorsprong, dien men voor deze verschijnselen zoekt, en mistrouwen dientengevolge de waarheid van wat men beweert als inhoud dier geestesopenbaring te vernemen, stellig achten we dat stipte onthouding van alle deelgenootschap aan deze verborgen geesteswerkingen, naar luid van Gods Woord, den Christen geboden is.

Maar ons oordeel over dit feit (dat hier natuurlijk slechts kon aangestipt) terzij latende, wijzen we toch op het verschijnsel zelf. Een verschijnsel, dat ook in ons *Vaderland* reeds talentvolle woordvoerders vond en zelfs reeds een Tijdschrift in het leven riep, dat onder de leiding van een gewezen „Bedienaar des Woords" een oplossing poogt te geven van de raadselen des levens.

Welnu, in dit Tijdschrift wordt in vollen ernst verzekerd, dat volgens de meêdeeling van afgestorven geesten, alle ongelijkheid in de geboorte daaruit moet verklaard worden, dat er tot op zekere hoogte zielsverhuizing is, zoodat dezelfde persoon beurtelings op verschillende werelden en ook deze zelfde wereld in verscheidene eeuwen kan geboren worden. De strekking van dit stelsel is geen ander, dan de ongelijkheid van levenslot, voor zooveel ze van de geboorte afhangt, te verklaren. Men beweert namelijk, dat een ziel, die in haar eerste bestaan gezondigd heeft, deswege veroordeeld wordt, om opnieuw op deze of een andere wereld op te treden, maar nu in een ongelukkig, beperkt, misdeeld leven. We zouden dus, naar luid dezer moderne zieners, in onze armen, in onze idioten, in onze menschen met gebrekkige lichamen en geestvermogens slechts oude zondaren hebben te zien, die in een vroeger leven 't zij hier op aarde, 't zij elders, zich tegen het heilige verhard hadden, en deswege door God veroordeeld zijn, om dit beklaaglijk en deerniswaard bestaan ter boetedoening te doorleven.

Hoe diep door deze voorstelling elke openbaring der Schrift over 's menschen persoonlijkheid en toekomst aan gene zij van het graf miskend wordt, behoeft hier niet aangetoond. Voor wie zich in Gods Woord gevangen gaf, heeft zulk een stelsel geen verleiding, en de man, die voor Gods Woord zijn ingebeelde wijsheid nog niet geheellijk kon afleggen, is voor deze dwaling niet meer noch minder ontvankelijk dan voor elk andere, waarom het ons ook volstrekt niet bevreemden zou, indien het gerucht zich bevestigde, dat zelfs predikanten van Moderne en Groninger richting zich uit behoefte aan

zekerheid en in de verwachting te zullen vinden, naar dit verschijnsel toekeerden. Ons was het slechts te doen om ook in dit verschijnsel het bewijs te leveren, dat de vraag die we te berde brachten, een vraag is, die ook thans de geesten bezig houdt: Hoe moet de *ongelijkheid zelfs in de geboorte* worden verstaan?

Immers, ook met de verwijzing naar het slotwoord van het tweede gebod, is de oplossing van deze vraag nog niet gegeven. Ongetwijfeld wordt de zonde der vaderen bezocht aan de kinderen en kindskinderen tot in het derde en vierde geslacht dergenen, die zich tegen den Heere gesteld hebben. Zeer zeker moet toegestemd, en we bespreken dit een volgend maal breeder, dat èn lichamelijke èn geestelijke zwakheid vaak het gevolg zijn van zonden door ouders of grootouders bedreven. Maar wie meenen mocht, dat hiermeê de volle verklaring van het raadsel te vinden was, ziet zich terecht gezet door een stellige uitspraak van Hem, wiens woord beslissend is.

Daar is een ongelukkige. Hij is blind. Niet blind geworden, maar blind *geboren*.

Heere? waarom is hij blind geboren? Om zijn eigen zonde kan het wel niet. Is het dan om de zonde zijner ouders?

En Jezus antwoordt: Het is noch omdat deze noch omdat zijn ouders gezondigd hebben.

Er moet dus nog een diepere oorzaak aanwijsbaar zijn!

Welke die is?

Jezus wijst ze u aan: *Die man is blind geboren, opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden.*

VII.

DE VRIJMACHT DES HEEREN.

Armen en rijken ontmoeten elkander. *De Heere heeft ze beiden gemaakt.*
Spreuken 22 : 2.

Er is op aarde een deel ellende dat gevolg is van eigen schuld, een deel geluk dat vrucht is van eigen inspanning. Dit feit mag niet geloochend. De belijdenis der voorbeschikking mag nooit in nabazelen van een Mahomedaansch fatalisme ontaarden. Ook tegenover zijn levenslot staat de Christen niet als willoos werktuig, maar als mensch. Slechts bega men nooit de fout, om het deel dat wel en het deel dat niet van ons afhing zich los naast elkaâr te denken. Tusschen beide

deelen bestaat het innigst verband, en zelfs wat schier uitsluitend uit eigen wilsbepaling scheen voort te vloeien, blijkt bij dieper onderzoek toch weer te rusten in den heiligen wil van onzen God.

Ingewikkelder reeds is een ander deel van ellende en geluk, dat zijn oorzaak vindt niet in ons, maar in *andere* menschen. Deels hebben we daarbij te denken aan hen die *met* ons leven, en van wier woord en daad, van wier persoonlijkheid en geestesuiting een invloed op ons en ons levenslot uitgaat. Maar hiermeê is nog slechts een enkele tip opgelicht van het breede kleed, welks draden in het doen en laten van andere menschen voor ons geweven zijn. De hoofdinvloed, dien anderen op ons uitoefenen, komt niet van hen die *met ons*, maar van hen die *vóór ons* leefden, van onze vaderen, van ons voorgeslacht.

„De vaderen," zegt de Spreukdichter, „zijn het sieraad der kinderen!" Voeg er bij de even stellige waarheid: „De vaderen zijn de smaadheid der kinderen!" en ge zult het groote denkbeeld in beî zijn lijnen voor u hebben. Velen die thans leven zijn rijk, wijl hun vaderen gezwoegd, gesloofd en gespaard hebben. Velen zijn thans krachtig van gestel, wijl hun vaderen zichzelf ontzien, hun lichaam verzorgd en hun gestel versterkt hebben. Velen zijn thans krachtig van geest, wijl hun vaderen den blik gescherpt, wilskracht geoefend en lijdzaamheid betoond hebben. Maar ook het omgekeerde is waar. Ook veler lot is thans armoedig, wijl hun vaderen in traagheid hun goed hebben verkwist. Ook veler lichaamsgestel is thans zwak en krank, wijl hun vaderen in brooddronkenheid hebben uitgespat. Ook veler geest is thans dof en krachteloos, wijl hun vaderen zich den blik hebben verstompt, willoos zijn meêgedreven en voor hun talenten een graf dolven, in steê van te woekeren met wat God hun schonk. Dit gaat door in de familiën en gezinnen, ook bij zondige huwelijken in verboden graad van bloedverwantschap. Dit gaat door, niet slechts in het eerste en tweede, maar ook in het derde en vierde geslacht. Er is een bezoeking van de zonde der vaderen aan de kinderen, die u evengoed in den kring uwer kennissen, als in het woord der Schrift wordt geleerd. Dit gaat door zelfs voor een geheel land, voor eene geheele Kerk en voor eene geheele gemeente. Er zijn volken, die thans nog nabloeien van den heldenmoed en den nijveren geest hunner vaderen, maar ook natiën die thans nog wegkwijnen onder den vloek van het voorgeslacht. Zoo zijn er ook kerken, die thans nog rijk zijn in geloof en geestelijke zegening, die als een erfenis der vaderen tot haar kwam, maar ook kerken, die verarmen en verdorren, wijl de vaderen den levenswortel des geloofs knakten. Ja zelfs in den bloêi of de versterving van onze afzonderlijke gemeenten werkt nu nog het leven na, dat onze vaderen in elk dier gemeenten *voor* of *tegen* 's Heeren Woord doorleefden.

Toch mag ook hierbij niet enkel op den wil der vaderen gelet

worden. Immers, die wil stond niet los en op zichzelf, maar hing weêr af van duizend oorzaken, waaraan uw vaderen destijds gebonden waren, gelijk gij thans aan hen. Voorts kan een samenwerking van zoo veelvuldige oorzaken geen oogenblik ook maar gedacht worden, zonder het geloof aan de Voorzienigheid, die zelfs het getal onzer hoofdharen en den worp van het lot regelt. En eindelijk, blijft ook hier de vraag over, waarom gij dan juist uit die en niet uit andere vaderen, in dat en niet in een ander gezin, onder die en niet onder andere invloeden als mensch op aarde geboren zijt.

Die dit ontkent is nóg ongelooviger dan de heidensche volkeren, verstaat de dingen die des geestes zijn nog minder dan de guichelaar die wichelt met der starren loop. Wat toch anders zocht de starrenwichelaar, dan de oorzaak, die, *buiten dit leven liggend*, 's menschen levenslot bepaalt? En kon hij den blik al niet hooger dan het firmament verheffen, toch getuigde reeds dit naspeuren van den stand der sterren van een dieper levensopvatting, dan door velen die Gods Woord belijden in onze dagen gehuldigd wordt.

Reeds bij de tweeërlei oorzaak waarop we wezen: bij *eigen* en *anderer* inwerking op ons leven, is dus het zoeken naar een *hoogere* oorzaak niet af te snijden. Maar nog minder is dit denkbaar bij het deel onzes aanzijns dat nog onverklaard bleef: *onze persoonlijkheid*. We spreken van een inborst, een aanleg, een karakter: we gewagen telkens van iemands *eigenaardigheid*. Dit laatste woord is het scherpst gedacht en drukt het meest juist onze bedoeling uit. Er is in ieder, zwakker of sterker sprekend, iets dat hém *eigenaardig* is, dat zijn *eigen aard* kenmerkt en waardoor hij zich van alles voor en om en na hem onderscheidt. Het zeggen, dat geen twee bladen aan een boom gelijk zijn, is op den stamboom van ons menschelijk geslacht van volmaakte toepassing. Alleen doordat ons een eigen aard is toebedeeld, zijn we niet maar exemplaren van ons geslacht, maar *menschen*. Dit geldt ook van onze talenten. Op de harp des éénen zullen slechts twee, op die des anderen tien snaren zijn. Tien, vijf en één talent is de onderscheiding ook in het beeld dat ons de Christus ontwierp. Er worden geesten geboren, wier invloed op een geheel werelddeel en nog in zeven geslachten na hen zal werken; maar ook anderen, van wier bestaan men ter nauwernood in het eigen huisgezin en hoogstens voor één menschenleven de flauwe, zwakke werking bespeurt. Evenals de ééne star in heerlijkheid verschilt van de andere star, verschilt ook de glans waarmeê 's menschen geest op aarde straalt onder de kinderen der menschen. Er zijn keurgeesten en leidende geesten en minder bedeelde geesten, wier beteekenis voor het groot heelal voor onzen beperkten blik volstrekt onwaarneembaar is. Die hiërarchie der geesten te loochenen is ziende blind zijn. Wie uit hoogmoed en oppervlakkigheid de onderscheiding der geesten en der gaven buiten zijn levensbeschouwing laat, heeft het zichzelf te wijten, zoo

hij bij gemis van den draad, die hem leiden kan, zich in den doolhof des levens verwart.

Hiermeê ontstaat derhalve de vraag: Waarom is b. v. Calvijn als een keurgeest, Voetius als een leidende geest en zoo menig ander dienaar des Woords als een minder bedeelde geboren? Of ook, waarom zijn aan Paulus tien, aan Jacobus vijf, waarom is aan Thaddeüs slechts één enkel talent onder de Apostelen des Heeren toebedeeld? Of wilt ge, vraag dan wie in uw eigen tijd en in uw eigen land de geesten zijn, wier glans allen in het oog straalt; wie ze zijn, wier licht velen ten goede komt; en wie de anderen zijn wier schijnsel even buiten hun engeren levenskring nauwelijks meer wordt bespeurd; en stel u ook dan de vraag, waarom A niet met den aanleg van B, B niet met de eigenaardigheid van C, C niet met het talent van A geboren werd?

De verklaring hiervan kan niet in hun persoon liggen, want juist hun persoonlijkheid moet verklaard worden. Evenmin kan ze liggen in andere personen, want er is juist sprake van datgene wat hen met andere personen niet gemeen is, maar ze van hen scheidt. Ze kan ook niet in het stof der aarde liggen, of aan de starren des hemels gevraagd worden, want we zoeken juist de persoonlijkheid des menschen te verklaren, die hem boven al het zichtbare en stoffelijke verheft. Er blijft dus niet anders over, dan zonder tusschenschakel op éénmaal van het schepsel tot den Schepper over te gaan. Alleen in God kan de verklaring van dit raadsel liggen, wijl Hij alleen als Schepper de persoonlijkheid schiep, de gaven uitdeelde. Dat is wat de Schrift ons leert: Armen en rijken ontmoeten elkander. Waarom? *De Heere heeft ze beiden gemaakt!*

Waarom heeft God ze aldus gemaakt? vraagt onze altijd dieper doordringende geest al verder.

Toch niet om onze werken, want aan alle werk ging onze ontvangenis vooraf.

Toch niet om onze zonde, want eerst door ontvangenis in een zondig geslacht zijn wij aan het verband van schuld en zonde onderworpen.

Toch niet uit het voorzien, dat we ons tot die persoonlijkheid ontwikkelen zouden, want niets kan zich ontwikkelen, wat niet in de kern van ons wezen reeds bij onze ontvangenis gegeven is.

Niet uit de werken, maar uit den vrijmachtig uitdeelenden Schepper, opdat niemand roeme! — is dus ook hier het éénig antwoord dat zich vinden laat. We zijn geesten van de eerste, tweede of derde orde, wijl God de Heere er ons toe uitverkoos. We ontvingen tien òf vijf òf één talent naar het Hem goeddacht in zijn welbehagen. Welbehagen, vrijmacht, uitverkiezing is dus ook voor het natuurlijk leven de laatste grond waarop we staan.

Dat hiermeê geen willekeur bedoeld kan zijn, spreekt vanzelf. Reeds onder menschen wordt willekeur als zondig en onzedelijk ver-

oordeeld. Wie waagt het dan dit zondige over te brengen op den heiligen God? Ze wordt dan ook door wat we zien en waarnemen volstrekt uitgesloten. Immers, in het onderling verband dat we tusschen de geesten van verschillende orde en tusschen de geesten met uiteenloopend talentental zien geboren worden, ontdekken we geen chaötische vervorming, maar kunstige orde en regeling. De geschiedenis lezende begrijpen we uitnemend waarom Paulus niet in de dagen van Noach, David niet in de dagen van Serubbabel geboren werd, en evenzoo, waarom niet Petrus te Tarsus, Hosea niet in Babylon, Daniël niet in Jeruzalem arbeidde. Evenals de loop en stand der grootere en kleinere starren, toont ook de loop en stand van elk der geesten die God de Heere verwekt heeft, een zoo verbazing wekkende grootheid van plan, dat we, ondanks onszelven, ook bij het lezen der geschiedenis den uitroep niet onderdrukken kunnen: „o, Diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisse Gods! hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen en onnaspeurlijk zijne wegen!"

Welbehagen, vrijmacht, uitverkiezing beteekent slechts, dat de oorzaak der onderscheiding niet *buiten God*, maar *in God* ligt. Het beduidt, dat de Heere van leven en dood bij deze bepaling aan niets buiten zich maar aan zichzelf gebonden is. Het spreekt uit, dat geen duizendste deel, ja volstrekt niets van dit ver reikend verschil uit ons eigen hart of de levensuiting van anderen kan verklaard worden, maar eenig en alleenlijk afhing van het Wezen Gods.

Dit zegt natuurlijk niets, zoo men het Wezen Gods in een klank of naam laat opgaan, of van den hoogen God alleen spreekt, als van een wezen*looze* laatste eindoordzaak der dingen. Maar wie een God aanbidt als Vader, Zoon en Heiligen Geest; wie belijdt dat het hoogheilig Wezen deugden en eigenschappen heeft, wier uitnemendheid al ons denken te boven gaat, neen, die zal niet zeggen: „Hiermeê is niets verklaard!" maar slechts in stillen ootmoed belijden, dat hiermeê een verklaring is aangewezen, die onze naspeuring ontvlucht.

Kenden wij het Goddelijk Wezen in zijn innerlijk verborgen bestaan even nauwkeurig als we de stoffen der natuur kennen, de verklaring van dit welbehagen zou voor ons naakt en geopend liggen. Maar nu het schepsel niet anders kennen kan dan ten deele, nu het hoogheilig Wezen zelfs voor de kinderen des Koninkrijks een mysterie der aanbidding blijft, nu we den Heere der heeren slechts uit zijn openbaring en zijn werken kennen, en nooit, achter deze, tot in de diepten van zijn goddelijk ZIJN, d. i. in zijn Jehova-naam kunnen doordringen, nu is Welbehagen natuurlijk de laatste mijlpaal, waartoe onze kennis voort kan reizen, niet wijl geen weg daarachter ligt, maar wijl die weg ons niet is ontsloten.

Vrijmacht Gods, ziedaar dus het laatste woord, waarin niet alleen de verklaring van het *geestelijk*, maar evenzeer die van het *natuurlijk* leven haar rustpunt vindt. Met dit feit dient gerekend. Niet om met

deze vrijmachtige bepaling van het natuurlijk leven de uitverkiezing des Koninkrijks te verwarren, maar ten bewijze dat zichzelf weêrspreekt wie in het Koninkrijk ontkent, wat hij in het rijk der natuur wel moet erkennen, althans zoo hem beide levensterreinen, openbaringen zijn van *eenzelfden* God.

VIII.

VERGELDING HIERNAMAALS.

> Kind, gedenk dat gij uw goed ontvangen hebt in uw leven en Lazarus desgelijks het kwade, en nu wordt hij vertroost en gij lijdt smarten. Lukas 16 : 25.

Bij het zien op een heerlijker lot dat anderen beschoren werd, is tevredenheid in eigen minder lot alleen bij geloof aan Gods verkiezende vrijmacht denkbaar. Neem dat geloof weg en de minder gelukkig bedeelde *moet* in opstand komen tegen zijn lot. Eerst in zijn hart, en reeds hiermeê is hem zijn geluk geroofd, want dan kruidt geen tevredenheid zijn spijze meer. Dan in zijn gedachtenwereld, om hem te verwarren en de krachten van geest aan huis en arbeid te onttrekken. Allengs op de lippen, als het morrend woord van mond tot oor gaat. En kwam het eens zoover, wie zal den rookenden gloed dan nog dempen? Van den vloekenden mond naar de dreigende hand en van die hand naar het scherp, is de overgang licht overzienbaar. De barricades van den Montmartre heeft niet Rochefort maar Pelagius gebouwd.

Het rustpunt voor den slinger der ziel is ondeelbaar klein. De zachtste trilling, het blazen van den adem, het dreunen van den bodem, de golving der lucht, meer is niet noodig om den slinger zijn rustpunt te doen verlaten, en eens door het punt van evenwicht gezwikt, verstoort hij zelf door terugslaan zijn rust voor lange tijden. Pelagius blaast die trillende ademtocht in elk hart, dat niet vast ligt in Gods albestuur, en uit 's menschen hart zich aan Staten en volkeren mededeelende, stoot die trilling in haar voortplanting ten leste tronen en altaren omver. Let er op, hoe juist de Roomsche landen het felst door de revoltuiekoorts worden geplaagd.

Toch is er één bedenking waarop dient gelet: Steunt deze berusting in een min gelukkig lot niet veel meer op de hope der vergelding? En zoo ja, wat is er dan voor de eeuwige verkiezing gewonnen? Achter de eeuwigheid ligt toch geen tweede eeuwigheid, waarin het erfstuk des levens den eerst verworpenen ten deel kon vallen!

Het feit waarop men wijst is onloochenbaar. Er is een vergelding, waardoor het hier verbroken evenwicht aan gene zijde des grafs wordt hersteld. Een die hier rijk was, kan arm daar ginds zijn. Menig arme op aard gevoelt zich nu reeds rijk, door de erfenis die hem in den hemel wacht.

De Schrift leert het zóó; leert het zóó sterk en aangrijpend duidelijk, dat menigeen déze leer der Schrift wel wat vergedreven en bedenkelijk acht.

Luister maar.

„Wee u, gij rijken, want gij hebt uwen troost weg!"

„Wee u, die verzadigd zijt, want gij zult hongeren!"

„Wee u, die nu lacht, want gij zult treuren en weenen!"

„Het is lichter dat een kemel ga door het oog eener naald, dan dat een rijke inga in het Koninkrijk der hemelen!"

„Heeft God niet uitverkoren de armen dezer wereld, om rijk te zijn in het geloof?"

„Welaan nu gij rijken! weent en huilt over uwe ellendigheden, die over u komen!"

„Rijken heeft Hij ledig weggezonden!"

„Alzoo zal ook de rijke in zijn wegen verwelken!"

„Zooveel als zij zichzelve verheerlijkt en weelde gehad heeft, zoo groote rouw en pijniging doet haar aan."

„En de rijken der aarde zullen zich verbergen in de spelonken, zeggende tot de bergen en de steenrotsen: „Valt op ons!"

„Die rijk willen worden vallen in verzoeking."

„De rijken komen niet ter bruiloft, daarom ga heen en roep de armen, dat mijn huis vol worde!"

Vooral let op de gelijkenis van Lazarus.

„Gij hebt het goede gehad in uw leven en Lazarus desgelijks het kwade, en daarom wordt hij vertroost en gij lijdt smart!"

Vond een der rijken onder onze lezers deze taal opruiend, die sla Gods Woord op, waarin dit getuigenis staat en bekeere zich van de opruiing, waarin zijn eigen hart voor zijn God leeft.

En mocht de arme denken, dat dit Schriftwoord zijn nijd jegens den rijke vergoelijkt, die leze ook wat Pred. 10 : 10 staat: „Vloek den rijke niet in het binnenste van uw slaapkamer!" en doe boete voor den Heilige zoo hij het ooit, al was het slechts in de gedachten, deed.

„De rijke man en dé arme Lazarus" toonen dus dat er vergelding is. Maar volgt hieruit ook, dat deze vergelding een verklaring van het verschil in levenslot geeft, die ons de moeite spaart om in de diepte der verkiezing af te dalen?

Immers neen! Dan toch zou aan de rijken de beurt komen om te morren en te klagen over ongerechtigheid in God.

Of hoe? Ge hebt tien kinderen. Ge deelt ze vijf aan vijf, en over-

stelpt nu een jaar lang de eerste vijf met weelde en overvloed, terwijl ge de andere vijf datzelfde jaar nauwelijks het brood geeft om den honger te stillen. Het jaar is eindelijk om en nu roept ge uw kinderen saâm en zegt tot de eerste vijf: „Wijl gij dit jaar het goede gehad hebt, zult ge voorts alle jaren uws levens als beroofden en onterfden in ellende omzwerven!" en tot de andere vijf: „Wijl gij dit jaar het kwaad gedragen hebt, zult ge voorts alle jaren uws levens u baden in vollen overvloed!" Wat dunkt u, zou deswege op uw vaderlijke liefde te roemen vallen? Zou men dit hoorende uw streng begrip van rechtvaardigheid loven? Zoudt ge zelf meenen dat om zulk een eindbeschikking uw vreemde handelwijze van het eerste jaar te billijken ware? En wat is dan nog dit kort jarental bij de eeuwigheid! Wat het smaken van aardsche vreugd bij het genieten des eeuwigen levens eeuwiglijk."

We cijferen dus allerminst de waarheid der vergelding weg; we ontkennen in het minst niet, dat de wetenschap van deze vergelding den rijke tot staan kan brengen in zijn overmoed en den arme troosten kan in zijn ellende; maar dat de rechtvaardigheid Gods en de liefde des Vaders met deze vergelding verklaard zou zijn, is de ondoordachte, onware en ongeestelijke stelling van het valsche Eudemonisme.

Ook met deze vergelding blijft de lotsverdeeling een ondoorgrondelijk raadsel, d. w. z. een raadsel waarvan de grond ligt in wat geen menschenoog doorvorschen kan, in het eigen Wezen van den Drieëenigen God. Wordt dit erkend en heb ik vrede in mijn lot, wijl ik als schepsel om den Schepper besta, niet Hij zich naar mij, maar ik mij naar Hem heb te regelen, en de eisch van zijn Wezen mij het eind van alle tegenspraak is, dan mengt ongetwijfeld het geloof aan vergelding een verzachtenden droppel in den bitteren edik. Maar ontbreekt dit geloof, zoek ik een andere vastheid, dan die in Gods wezen ligt; o, al predikt ge dan op het roerendst en hartaangrijpendst de zoete taal der komende vergelding, dan stilt ge mijn onwil toch niet, dan blijf ik morren. Want vergeet het niet: Waar dit geloof in de vastheid van Gods Wezen ontbreekt, daar gelooft men ook niet in het eeuwige leven en heeft het vooruitzicht van dat leven te erlangen geen vat op het hart. Zie het aan de noodlottige bewegingen onder onze armere standen. Ze zijn van Gods Woord afgebracht! Wat baat hun nu uw roepen van vergelding? Ze gelooven ook haar niet, en vragen herstelling van het evenwicht *niet* in een verre toekomst, maar *mú*.

We handhaven dus in haar volle kracht de stelling, dat verzet tegen de leer der uitverkiezing gebrek aan doordenken verraadt op het gebied des natuurlijken levens; dat wij in het natuurlijke leven op dezelfde raadsels stuiten, die in de verkiezing ter zaligheid ons het spoor bijster maken; en dat aanvaarding van dit raadsel in het natuurlijk leven bij hardnekkige bestrijding van de verkiezing ter

zaligheid, niet van ernst getuigt, maar van innerlijke vijandschap in het hart.

Toch versta men ons niet verkeerd.

Door den nadruk te leggen op het verschil van levenslot in deze aardsche bedeeling, wilden we het allerminst doen voorkomen, als viel de eeuwige uitverkiezing ter zaligheid hiermeê geheel saâm.

Dit mag nooit beweerd. Daartoe is het verschil tusschen beiden te groot.

Verkiezing tot een bepaald levenslot voor zeventig of tachtig jaren is iets geheel anders dan verkiezing voor aller eeuwen eeuwigheid.

Verkiezing van aanleg, talenten en lotsbedeeling mag niet gelijk gesteld met de verkiezing van de persoonlijkheid ten leven.

Verkiezing tot genieting van het goede dat deze aarde in hoogeren en lageren zin biedt, is voor geen vergelijking zelfs vatbaar met het smaken der hoogheilige heerlijkheid.

Men zij dus overtuigd dat dit sterk sprekend verschil door ons allerminst uit het oog wordt verloren. We zijn integendeel overtuigd dat voor de eeuwige uitverkiezing nog niets zou zijn opgeklaard, al gelukte het de diepere oorzaak te doorgronden die aan het onderscheiden levenslot op aarde ten grond ligt.

Slechts in zoover wezen we op de ongelijkheid der lotsbedeeling hier beneden, als de Schrift zelve, zoo van de lippen der Profeten als van Jezus en zijne Apostelen, zoo telkens op den samenhang tusschen natuurlijk en geestelijk leven wijst. Ze zijn niet één, maar staan toch tot elkaâr in betrekking. De verschijnselen van het natuurlijk leven moeten dienst doen om ons de geheimen des geestelijken levens wel niet te verklaren, maar toch nader te brengen. En zoo ooit dan is het op het stuk der eeuwige verkiezing, dat deze blik op het gewone leven de moeite loont.

Naar een oorzaak zoeken we bij alles. Dit te doen is plicht, want de Schepper zelf schiep er ons den drang toe in.

Ook bij de uitverkiezing, zoo voor dit als voor het eeuwig leven, hebben we dus te erkennen dat er een oorzaak bestaat, een oorzaak die haar geheel verklaart en de oplossing geeft voor elk harer ongelijkheden.

Een andere vraag echter is, of die oorzaak zelve door ons kan worden blootgelegd, ontleed en in haar deelen doorzien.

We weten dat elk leven, het leven van plant en dier, een oorzaak heeft; niemand twijfelt er aan; toch is op de vraag: Kent gij die oorzaak? ontkennend te antwoorden.

Dit nu geldt ook van de uitverkiezing. Te ontkennen dat ze een voldingende, algenoegzame oorzaak heeft, die maakt dat elk harer verschijnselen zijn moet wat het is en niet anders dan het is kan zijn, vernietigt rede en godsdienst beiden. Maar te beweren dat die oorzaak onder het bereik onzer waarneming zou vallen, ware een

zoeken van die oorzaak in het geschapene en dus buiten God.

Dit kan niet. De bepaling van mijn zijn en levenslot kan, zoolang ik nog aan een God geloove, niet anders liggen dan in Hem. Alleen de wetenschap dat ze in Hem ligt, geeft rust, biedt troost, wekt kracht.

Hieruit echter volgt dan ook, dat ik bij de aanwijzing der oorzaak heb te blijven staan, en mij van haar ontleding met eerbiedige vreeze verre heb te houden. „Ik ben een God die Mij verborgen houdt," spreekt de Heere bij Jeremia. Dit geldt niet van zijn deugden en eigenschappen. Die openbaart Hij. Maar wel geldt het van de hoogheerlijke gesteldheid van zijn volzalig Wezen. Dat openbaart Hij niet.

Dat uit dien hoofde alle stem uit de diepte en alle stem uit het onherboren hart tegen de Verkiezing inroept, is natuurlijk, en slechts twee dingen hebben kracht om ze nochtans onloochenbaar voor ons te maken: De feiten van het *Leven*, en de uitspraken van het *Woord*.

Bij het sterven blijkt dat het *leven* tweeërlei vrucht kan dragen en feitelijk draagt. Er sterven er, van wie de botste zelfs tast, dat ze wegsluipen in donkerheid en nacht. Maar er sterven er ook, wie het licht uit hooger zalen reeds speelt om het matte oog. Dat feit neemt ge niet weg.

En evenzoo. Mits ge de Schrift neemt gelijk ze daar ligt, in haar geheelheid, in haar samenhang, onvervalscht en onbedorven, dan spreekt ze, zeer zeker, van veel dat voor ons bewustzijn de Verkiezing weerspreekt, maar toch van de *Uitverkiezing* óók. Dit is evenzeer een feit, dat met geen loochenen weggaat.

De vraag is slechts: hoe dat dubbele feit zich in het Leven en het Woord voor ons teekent.

IX.

BEGENADIGDEN EN ONBEGENADIGDEN.

> Vrees niet gij klein kuddeke, want het is des Vaders welbehagen ulieden het Koninkrijk te geven. Luk. 12 : 32.

Thans tot de uitverkiezing niet in het *natuurlijk* maar in het *geestelijk* leven overgaande, dient ook te dezen opzichte allereerst uit de feiten aangetoond, dat er verschijnselen zijn, buiten uitverkiezing volstrekt onverklaarbaar.

Dat er een scherpgeteekend onderscheid tusschen geloovigen en ongeloovigen bestaat, behoeft niet uit de Schrift geleerd, maar toont het leven. Hiermeê is volstrekt niet beweerd, dat men met volle

zekerheid van elk lid zijner omgeving beslissen kan, wie al dan niet ten leven geboren werd. Dit kan niet om den aard der zonde. De zonde is in haar diepsten wortel leugen, valschheid, onware schijn. Sathan werd door Jezus zelf gekarakteriseerd als de *Vader der leugen*. Gelijk nu dampen en gassen niet tot rust komen, zoo lang ze niet elke bereikbare en toegankelijke ruimte vervuld hebben, zoo dringt ook de zonde in alle levensbetrekkingen door en rust niet eer ze ook de hoogste betrekking, die van het kindschap Gods, in leugenachtigen schijn heeft nagebootst. Dientengevolge zijn er niet slechts werkelijke kinderen Gods en werkelijke geloovigen, maar ook onbekeerden, die door onwaren schijn zich als kinderen Gods voordoen en zich als geloovigen toonen. Kortom er zijn, wáár ook de Gemeente optreedt, tevens huichelaars en hypocrieten.

Toch werpt dit de stelling niet omver, dat het verschil tusschen geloovigen en ongeloovigen scherpgeteekend is. Immers niet de wezenlijke toestand des harten is daarmeê bedoeld, maar alleen wat onder onze waarneming valt, en dat is niet het innerlijk leven, maar de uitwendige gestalte. We ontkennen daarom niet, dat innerlijke geestessympathie ook het zielsoog verscherpt en dat er soms geesteskracht in Gods kinderen werkt, ter ontmaskering van den geveinsde; maar te vast ga men hierin niet. Er kunnen zich geloovigen aan ons voordoen, die ons afstooten insteê van aantrekken, wier geloofsleven op ons een zeer verdachten indruk maakt en wier naam nooit over onze lippen komt, zonder dat de gedachte door de ziel vaart: „toch houd ik hem voor een huichelaar!" ook al zou een dieper blik ons onmiddellijk overtuigen, hoe schromelijk we ons hadden vergist. En evenzoo omgekeerd, kunnen wij jaren lang in hartelijke geestesgemeenschap met iemand geleefd hebben, wiens woord ons troostte, wiens gebed onze ziel meêsleepte, wiens vriendelijke geest ons weldadig aandeed, wiens vrucht zelfs schoon in ons oog blonk, en van wien het ons toch in een vreeselijk oogenblik openbaar werd, dat hij een doodelijke zielskranke naar de beschrijving van Hebreën zes was, geen geborene uit den Geest.

Dit dwingt ons, met opschorting van het beslissend oordeel, wel ter dege te onderscheiden tusschen den persoon en de gestalte van den geloovige. Wie ons die gestalte toont, moet door ons als geloovige erkend worden, behoudens recht en plicht natuurlijk om steeds geestelijk te onderscheiden. Daarentegen, wie die gestalte mist en een ander karakter vertoont, als naar de teekening van Gods Woord den geloovige eigen is, mag, behoudens het recht en den plicht tot de teederste barmhartigheid, door ons niet met den naam van geloovige betiteld worden.

Op dien grond nu beweren we, dat de geloovigen en ongeloovigen twee afzonderlijke werelden vormen, die, hoe ook gedurig dooreengemengd, toch nooit haar kleuren ineen laten vloeien. Het spreekt

vanzelf dat hiermeê niet een Farizeesch: „*Ga van mij uit, ik ben heiliger dan gij!*" bedoeld is, als zou men de millioenen, die op aarde leven zóó kunnen indeelen, dat eenerzijds zij werden saâmgevoegd, die de wereld der ongeloovigen uitmaken, en aan den anderen kant zij die de wereld der geloovigen vormen. De tegenstander van Gods Woord meent wel dat we alzoo oordeelen, maar het is *niet* zoo. Zoo dikwijls die Montanistische, Donatistische of Labadistische dwaling zich vertoont, wordt ze onveranderlijk door de Christelijke kerk bestreden, nooit gekweekt. Ons oordeel is veeleer omgekeerd, dat tot de wereld der ongeloovigen alle menschen zonder onderscheid behoorden, de bekeerden ingesloten. „Heere, ik geloof, kom mijne *on*geloovigheid te hulp!" is de zielskreet, waarin zich de ervaring uitspreekt, dat ook de geloovige de wereld des ongeloofs nog in zich draagt, en zich dus nooit boven de anderen verheffen mag, maar zich met hen te werpen heeft onder één gemeenschappelijke schuld. Wilde men dus indeelen, dan zou men ter eener zijde de ongeloovigen moeten nemen, en ter anderer zijde hen in wie ongeloof en geloof saâm woont. Alle geestelijke strijd ontstaat juist uit die samenwoning en niet in dit leven, maar eerst door den dood worden die twee elementen volkomenlijk gescheiden. En mits men dat in het oog houde, vragen we met volkomen gerustheid aan elken kenner van het leven, of niet in elk land en gewest, in elke stad en dorp, in elken familiekring en in elk gezin zelfs zich het verschil tusschen geloovigen en ongeloovigen, én in gedraging, én in wijs van zich uit te drukken, én in smaak, én in de genietingen, die men najaagt, én in levensbeschouwing zoo scherp afteekent, dat metterdaad de uitdrukking van twee afzonderlijke werelden niet te sterk is.

Hierbij voegt zich een tweede verschijnsel, t. w. dat de kring der geloovigen vergelijkenderwijs zoo klein is. Schat de bevolking dezer wereld op duizend millioen, en neem aan dat zich deze bevolking in het verloop eener eeuw driemalen vernieuwt, dan komt men tot het resultaat, dat er in deze eeuw drie duizend maal duizend duizenden op deze aarde zullen leven. Van deze heeft men nu al aanstonds twee derden af te zonderen, die als afgodendienaars of Mahomedanen buiten den Christus staan. Van het overblijvend één derde in Europa en Amerika mag men zonder overdrijving zeggen dat wederom een derde geboren wordt, leeft en sterft, zonder ooit anders dan oppervlakkig met den Naam van Christus in aanraking te zijn gekomen. Onder degenen, die dan nog overblijven, vindt ge er duizenden bij duizenden, die hun kennis van Jezus' Naam slechts gebruiken om Hem te bestrijden. Die dit niet doen, vallen nogmaals uitéén, in hen, die op allerlei dwaalwegen verdoolden en dezulken, die zich onveranderlijk houden aan Gods heilig Woord. En splitst men nu de laatsten nog wederom in hen, bij wie dat Woord leven wordt en dezulken, bij wie het uitwendig bleef, in trouwe, dan durven we haast de cijfers

niet te gissen, die het getal der niet-bekeerden en der wel-bekeerden aanwijzen. De gedachte aan dit feit is ontzettend en schier niet te dragen voor ons menschelijk hart. Althans we zouden ons den menschenhater nauwlijks kunnen voorstellen, die nooit bij het indenken van dit feit gesidderd had. Er is geen geloovige, wien dit vreeslijke der vreeslijkheden niet tot worsteling in het gebed voor den Almachtige bracht; geen dien het nooit in de vastheid van eigen geloof kwam schokken. Slechts het feit, waartegen geen loochenen baat, dat in Jezus een hart klopte vol ontferming en deernis, als in onze ziel nooit trilde, en dat toch van diens lippen het woord uitging: „Zoo iemand niet gelooft in den Zoon des menschen, de toorn Gods blijft op hem; velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren," doet ons de erbarming over die millioenen Gode laten, om voor eigen hart en leven niet van de enge poorte te wijken, waarvan de Christus sprak „en weinigen zijn er die dezelve zoeken."

Dat ontzettend verschil nu tusschen geloovigen en ongeloovigen, gevoegd bij de droevige uitkomsten voor de meesten van ons geslacht, wordt nog raadselachtiger en geheimzinniger, zoo men op het derde verschijnsel let, dat ze beiden uit eenzelfde wereld komen, vaak met de ongunstigste kansen voor hem die zich bekeert.

Of is ook dit verschijnsel niet in het oog springend? Zijn er niet telkens „twee in één molen" of „twee op één akker," gelijk de Heere zegt, en dat toch de ééne verlaten wordt en de andere aangenomen? Twee door eenzelfde moeder gedragen, aan eenzelfde borst gezoogd, in eenzelfde gezin opgevoed, in eenzelfde wereld verkeerend, en toch in den één vijandschap tegen datzelfde geloof, dat voor den ander al zijn lust en zijn liefde is. Doch zelfs daar blijft het niet bij. Van die twee is vaak hij die onbekeerd sterft, iemand van teeder gemoed, nauwgezette plichtsbetrachting, zorgzame trouw en onbesproken levensgedrag; terwijl juist de ander maar al te dikwijls een wilde loot bleek te zijn, vallend en uitspattend en zich keerend tegen het edele. Maar immers zoo u te raden was gegeven, wie van deze beiden door zou breken tot geloof, ge zoudt duizend tegen één voor den eerste gekozen hebben; en toch, als ge op hun einde let en tot Gods heiligdom ingaat, blijkt het juist omgekeerd. De jongeling die zegt alle geboden onderhouden te hebben, gaat troosteloos heen, terwijl de Maria van Magdala zalig wordt gesproken. De man, die al zijn goed aan de armen gaf, bleek ten leste niets dan een luidende schel en een klinkend metaal te zijn, terwijl de opgewonden jongeling van Tarsen, die vele wederpartijdige dingen tegen den Christus had gesproken, de eerekroon van het Apostelschap ontvangt. De onbesproken Farizeër sterft in zijn zonde, terwijl de moordenaar van het kruis naar het Paradijs gaat. Zoo was het in Jezus dagen. Zoo zien we het nog. Tusschen de verhoudingen vóór en de verhoudingen na de bekeering is eer tegenspraak dan harmonie.

En werpe nu niemand tegen, dat deze raadselen alleen voor den belijder van den Christus naar de Schriften bestaan. Dit toch ware zelfbedrog. Dies welke zienswijze ge wilt, verzwak zelfs uw Christelijk karakter tot het uiterste, ja, meen ter goeder trouw in het Modernisme die perel van kostelijke waarde gevonden te hebben, wier bezit alleen het hart verrijkt, en immers verre van het raadsel te zien zwichten, treedt het zelfs in nog banger verhoudingen op. Op het standpunt der Schriftbelijdenis kan men het kleiner aantal van geestverwanten in eigen leeftijd dan ten minste nog verbreeden, door eeuwen ver achteruit te denken en den blik te laten rusten op de wolke van getuigen,die rondom ons is liggende. Maar op Modern standpunt! Och arm, hoe krimpt dan de kring der geestverwanten niet in. Wat weet men van die pas gevonden kostelijke perel in de Heidenwereld, wat onder Mohammeds volgelingen, wat in de Grieksche, wat in de Roomsche kerk? Hoe weinigen zijn er niet in Amerika en betrekkelijk hoe weinigen ook niet in de landen van Europa, die zich aan de zijde van het Modernisme scharen, en onder die weinigen hoe veel kleiner nog het aantal der overtuigden en gewonnenen, die metterdaad in consequenten zin, ook in hun bidden, ook bij het sterfbed, ook op het graf hunner dierbaren modern zijn. En dan die geslachten bij geslachten, die in vorige eeuwen zijn gekomen en gegaan, wat hoorden, wat wisten ze, zij antieken, van wat eerst in onze eeuw gevoeld, gevonden en geliefd zou zijn! Neen, het baat niet, of men ter afwering van deze bedenking de kostelijkheid van zijn perel ook al verkleint, door toe te geven, dat men ook rijk en zalig kan zijn zonder haar bezit. De klacht blijft. De klacht door alle oprechte geesten, van wat school of secte, van wat beginsel of richting ook, zoo luide geklaagd: Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. En nooit nog is op die klacht een andere troost dan het woord van Jezus gevonden: *Vrees niet gij klein kuddeke, want het is* DES VADERS WELBEHAGEN *u het koninkrijk te geven.*

X.

VIJANDSLIEFDE.

Vijanden zijnde, met God verzoend.
Rom. 5 : 10.

Het komt er op aan, niet een leer over de uitverkiezing van onze vaderen te copiëeren, maar zelf in die diepte des levens te wortelen, waarin zij met hun eikenstammen stonden, en voor den kring onzer

eigen gedachten, voor de veelheid onzer eigen indrukken en ervaringen, bij de strooming die onze tijd in de geestelijke wateren blies, een hecht fundament en vasten hoeksteen te vinden in een daad Gods, die, van Hem zelf alleen afhangend, ons fel gejaagd hart werkelijk rusten doet in Hem, voor wien het geschapen is, in Hem die zijn zal die Hij is, de Bron van het hoogste goed, de Eenige, wiens majesteit ons uit den stroom der voorbijgaande verschijnselen in het eeuwig blijvende, onwrikbare en waarlijk zijnde kan opheffen. Van de uitverkiezing handelen we, niet om Gomarus tegen Arminius, niet om Bogerman tegen Episcopius te verdedigen, maar om voor de zonen van het thans levend geslacht een poging te wagen, of hun geestelijke machteloosheid nog tot kracht, tot onverwinnelijke en onterugdringbare kracht kon worden, door al de strengen van hun zielsleven weêr tot een machtigen bundel saâm te binden, door eenheid van doel en richting aan het verstrooide leven te herschenken, en dien alles voortstuwenden stoot door hun wil te doen trillen, die onze vaderen als onweêrstaanbare helden deed opspringen, zoodra hun de meêsleepende gedachte van uitverkiezing door de ziel voer.

Daarom, letten we op de verschijnselen van het leven, waaronder er drie vooral onze aandacht trokken: het sterksprekend verschil in zin en neiging tusschen geloovigen en ongeloovigen; het kleine cijfer der eersten; en de gelijke oorsprong bij zoo radicaal verschillende uitkomst. En die feiten, zoo beweerden wij konden niet verklaard worden dan door de verkiezing. Thans voegen we er bij: tenzij men òf de grenslijn tusschen dood en leven uitwissche, òf ook bekeering mogelijk achte aan gene zijde des grafs.

Denkt men bij het hooren der Apostolische verklaring: „Wij zijn overgegaan uit den *dood* in het *leven*," aan fanatisme, aan geloofsoverspanning en onjuiste keuze van beeldspraak; ontkent men dat de mensch, gelijk hij thans krachtens zijn geboorte bestaat, van nature het eeuwig leven missend, dood is in veel dieper en waarder zin dan het lijk in de groeve; verwatert men de heerlijke gedachte van „wedergeboorte," „bekeering," „nieuwe schepping" en „kindschap Gods" tot de gelijkvloersche verhoudingen van ontwikkeling en veranderingen; cijfert men dus in één woord de volstrekte onderscheiding weg, die door de Christelijke Kerk aller eeuwen tusschen het zijn en niet-zijn in Christus beleden is: natuurlijk dan reppen we ook niet meer van uitverkiezing en doet Darwins leer ter verklaring van het leven nog wel zoo treffelijken dienst.

En zoo ook, indien men ophoudt de beslissing voor onze eeuwige toekomst aan deze zijde van het graf te zoeken. Bestrijdt men de gedachte die, door de Gereformeerde volkstaal aan Prediker 11 : 3 ontleend, „den boom liggen laat waar hij valt;" acht men zich gerechtigd om voor den zondaar die in zijn onbekeerlijkheid en verharding stierf, nog een bekeering in de eeuwigheid te hopen; trekt

men de eeuwigheid in dit tijdelijke der voorbereiding, om aan de overzij des grafs niet het leven, maar nog eens de worsteling om het leven te zoeken; verandert men het spraakgebruik en ziet men in het sterven niet meer den eindpaal van den weg der geestelijke vermoeienis, maar slechts een keerpunt, waarna de zelfde weg nog eens begint; denkt men zich na den dood niet terstond een ingaan in het Vaderhuis, maar tusschen den dood en dat huis nog een schier eindeloozen en onafzienbaren weg, die naar zijn poorte leiden zal: — neen, waarlijk dan behoeft het geen betoog meer, dat het geloof aan Gods uitverkiezing u nooit zijn troost en zijn verkwikking zal bieden, gij, die God om zijn schepsel laat bestaan, en niet het schepsel om zijn God!

En toch, die „zaliging aller zielen" is het geloofstuk onzer eeuw en in onze eeuw zelfs van menig uitnemenden getuige des Heeren geworden. Met de Schrift in de hand, zich een dienstknecht van Jezus Christus noemende, predikende dat zijn naam de eenig denkbare is, waardoor men kan zalig worden, heeft men ja niet zoo stellig als de Modernen verklaard, maar dan toch gefluisterd en zachtkens, al hopend en gissend, geleeraard, dat de staat waarin men stierf *niet* beslissend is en er wegen en gangen der bekeering zijn *ook na den dood*.

De grond van deze huidendaagsche profetie, die tegen de Wet en het Getuigenis inroept, ligt in de matheid en machteloosheid, waaraan onze eeuw de geesten onderwierp. De dampkring is te zwoel en te lauw. Men ademt niet met diepe longen. De pols mist vastheid en veerkracht. Loom is de beweging, onmanlijk de houding, waggelend de stand, óók van het geloofsleven in den strijd dien het met afval, ontkenning en ongeloof te bestaan heeft. Men oordeele dus een rechtvaardig oordeel. Niet ieder die als profeet van deze tegenschriftuurlijke orakelen optrad, staat zelf buiten den Christus, maar zijn leer staat buiten de waarheid die in Jezus is, althans op dit punt. Laat de tijd slechts veranderen. Kome de frissche wind slechts van de bergen om den dampkring af te koelen; brenge de ontwikkeling der tijden ons den ernst maar terug, die naar God uitdrijft en in zijn tente leven doet; ja verandere het spelend tornooi maar in den strijd zonder kwartier voor recht en waarheid, wijl men dat recht en die waarheid niet langer vertrapt kan zien; — en ge zult het beleven, hoe diezelfde dobberende profeten mannen van kloeken moede zullen worden, aan het heldere water uit de beek boven het levensvocht van eigen mengsel de voorkeur zullen geven, en de snijdende beslissing reeds nu, in eigen hart en leven, speurend, zelf kracht ontleenen zullen aan die hartaangrijpende en mergdoordringende waarheid, dat God wel waarlijk een eindpaal, een eindpaal waarachter geen weg meer ligt, voor het menschenkind gesteld heeft in den dood.

Dit althans moet uitgesproken. Te zeggen dat men eigen inzicht en vermoeden gevangen geeft in de openbaring der Schrift, en nochtans een zaliging aller zielen te hopen, gaat niet saâm.

Wie het ééne kiest, heeft in die keuze zelve reeds het andere voorwerp verworpen. De geliefkoosde zegswijs, dat zelfs de Schrift reeds enkele uitingen bevat, die tot zoo schoone hoop recht schijnen te geven, is zelfbedrog. Enkele zwakke aanduidingen kunnen nooit de kracht hebben ter omverwerping van wat in zeer stellige bewoordingen, in kraeht en kernachtige taal steeds en onveranderlijk wordt uitgesproken, ja, uitgangspunt en onderstelling van alle openbaring is. Een feit zoo geheel de levensbeschouwing omkeerend, zoo in ganseh andere orde van dingen ons verplaatsend, zoo alle gangbare denkbeeld over geloof en zedelijkheid voor onware inbeelding verklarend, als de zaliging aller zielen zou zijn, mag niet op zwakke aanduiding rusten, maar eiseht driedubbel vaste aanwijzing en alle ondubbelzinnigheid volstrekt uitsluitend betoog. Wie het anders opvat moge duizendwerf de Schrift Gods openbaring noemen, toch is een standpunt het zijne, waarop men in de Schrift slechts een aanvang dier hoogere openbaring ziet, die, als vrueht der wijsbegeerte, eerst in onze dagen haar hoogere schoonheid ontplooit.

Van achter af te rekenen is het veiligst. Geve slechts ieder gemeentelid, elk dienaar der Kerk en elk dienaar der wetenschap zichzelven een beslist en stellig antwoord op de vraag: *Is naar luid der Schrift de staat waarin men sterft, beslissend of niet?* En al naar gelang het woord is, zal ook de geloofskracht en de invloed op de Gemeente zijn. Wie *neen* zegt, heeft daardoor met de Schrift als Schrift gebroken, voor vastheid zwakheid gekozen en de veer ontspannen die de veerkracht van zijn ernst in gestadige werking moest houden. Maar kan men zijns ondanks zich aan het toestemmend antwoord op die alles beslissende vraag niet onttrekken; heeft men in die bij uitnemendheid practische belijdenis voor eigen hart en huis, voor zijn lieven en dierbaren, voor ouden en jongen in de Gemeente, althans één vast, een onwrikbaar punt gevonden, dat door God gezet is en zieh om onze bedenkingen even weinig bekreunt als de rots om het spatten der schuimende baren, zie dan slechts achteruit, van dat vaste punt terug, en ge aarzelt niet meer en dobbert niet meer, maar komt en moet komen tot de belijdenis der eeuwige verkiezing.

Overgang tot die belijdenis vormt het karakter der liefde, dat door de Heilige Schrift onder toestemming van elk menschenhart als haar hoogste uiting geteekend wordt: *de vijandsliefde*. De liefde is velerlei. Er is een liefhebben van wie u eerst minde, een weêrminnen van wie u liefde bewees. Er is ook een liefhebben van wien, al mint zijn hart u niet, de hand toch u ten goede was. Er is nog sterker liefde, die uitgaat naar den man, die u niet aantrekt, met wien ge niets van doen, van wien ge niets te hopen hebt. De liefde klimt nog in kracht, zoo ze u offers afvergt en door den onverschillige met koelheid en ondank bejegend wordt. Maar toch, volmaakt wordt die liefde eerst, dàn eerst klimt ze tot haar hoogsten trap, tot een trap

dien zelfs het menschenhart zich niet denken kon, als ze liefde wordt voor den vijand, voor den man die u haat, u haat om zich tegen u te keeren, zich tegen u te keeren met de klimmende felheid van een in doodelijken hartstocht verstrikten en gebonden geest. Zulk een vijand, niet maar te sparen, niet maar te dulden voor uw oog, niet maar voor den vorm welwillend te bejegenen, maar in liefde, die liefde is, naar hem uit te gaan, hem te zoeken, uw eigen ziel in dat eerst u hatend hart over te storten en op 't innigst en teederst gemeenschap te begeeren met wie u afstiet en verdroot, dat is een liefde waarvan Gods engelen zelfs niet gissen konden, die slechts vloeien kon uit de Bron der eeuwige liefde, en voor onze ooren niet kon worden uitgesproken dan door der engelen en der menschen Heere, den Zoon van God.

Alleen door de openbaring dier uitnemende liefde scheidt zich het Evangelie van al wat voor en buiten Jezus gekend was en biedt het den grondslag voor eigen zedekunde en een eigen geloof.

Voor het *geloof* door als hoogste uiting van den wil en het werken Gods het feit te openbaren, *dat Hij ons verzoend heeft als wij nog vijanden waren.*

En evenzoo voor de *zedekunde* door den eisch: Maar Ik zeg u: *hebt uw vijanden lief*, zegent ze die u vervloeken, doet wel dengenen die u haten en bidt voor degenen die u geweld aandoen en u vervolgen, *opdat gij kinderen moogt zijn van uwen Vader die in de hemelen is.* Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is.

Keert men nu gelijk de Modernen (en in den grond alle geest die het diepe verderf onzer natuur door de zonde loochent) deze stelling om, bewerend dat in den mensch van nature geen vijandschap tegen, maar liefde voor God woont, dan is natuurlijk èn met dit geloof èn met deze zedekunde gebroken. Dan toch zou onze liefde de liefde Gods overtreffen. Hij zou door ons te minnen slechts liefhebben wie Hem liefde wijdde in 't hart. Wij daarentegen onder de kinderen der menschen een liefde oefenen, die tot den hoogsten trap, dien der vijandsliefde opklom. Het zou dan niet meer zijn: Opdat gij volmaakt zijt gelijk uw Vader in de hemelen, — maar: Opdat gij in kracht van liefdesuiting voor het minst de liefde Gods zoudt te boven gaan.

Slechts schijnbaar zou hiermeê de Christelijke zedekunde nog gered zijn. Immers het geheim van de kracht der Christelijke zedekunde schuilt juist in haar wondere verbinding van de hoogste volkomenheid met den diepsten ootmoed. Door de kracht tot minnen van den vijand te doen vloeien uit het geloof dat men zelf als vijand eerst gemind is, noopt ze den mensch ook bij die uitnemende liefdesuiting geheel van zichzelf af te zien en in nederigen stillen zin alle eer en roem en schittering uitsluitend aan den eenig Volmaakte in liefde te laten en zich zelf te wijden aan onzen God.

Breekt men daarentegen, gelijk alle godsdienst van eigen maaksel doet, dien gouden draad stuk, waardoor geloof en zedelijkheid in het Evangelie verbonden ligt, dan is de zedelijke kracht der liefde slechts tot den onzedelijken prijs van zelfverheffing en hoogmoedigen zin veil. Zelf zijn vijand minnend kan men met het volle hart geen God meer aanbidden, die tot die hoogste uiting der liefde nooit kwam. In zichzelf een ideaal van liefde vindend, dat in God nooit verwerkelijkt is, heeft men ongemerkt het voorwerp zijner aanbidding van den troon der majesteit in de hemelen naar den troon der liefde in het eigen hart verplaatst. Want dát is nu eenmaal naar den aard van allen godsdienst volstrekt onmogelijk. Men kan niet als zijn God een wezen aanbidden, waarin niet het hoogste en uitnemendste in onovertrefbare mate voor ons eigen bewustzijn ligt saâmgevat.

Om te kunnen zeggen, d. i. met bewustheid en waarheid in het hart te kunnen belijden: *God is liefde*, moet vooraf beleden, dat wij van nature *vijanden Gods* waren.

En wederom de verbinding dier twee: *„God heeft mij lief"* en *„Ik was Gode een vijand"*, welke andere oplossing duldt ze dan die de Schrift u aangeeft in de *Verkiezing* van een genade die vrijmachtig is.

XI.

VERKIEZING VAN DEN KONING.

> Maar gij zijt gekomen tot de algemeene vergadering en de gemeente der eerstgeboren, die in de hemelen opgeschreven zijn.
> Hebr. 12 : 22, 23.

De uitverkiezing, die, in het natuurlijk leven *afgeschaduwd* en door de verschijnselen des geestelijken *geëischt*, steeds door de kerk van Christus in haar groote karakters *beleden* is, rust voor zooveel haar beschrijving betreft, op *de openbaring der Heilige Schrift.*

De gegevens dier openbaring dient men derhalve te kennen.

Hiertoe nu is noodig, dat men de uitverkiezing niet allereerst opvatte als een raad ter zaligheid voor enkele personen, uit wier saâmvoeging dan voorts de Gemeente zou ontstaan; maar integendeel als de uitverkiezing van den *Christus*, in Hem van de *Gemeente*, en eerst in die Gemeente van de *eenlingen* die haar levende leden zijn.

Zoo wil het Calvijn als hij zegt: „Men is niet gereed, zoolang men nog aan een bijeenvoeging der geloovigen, en dies zich de uitverkorenen als een lossen hoop denkt, maar dan eerst als men de eenheid der Kerk vooropstelt, in welker bodem het zaad is gestrooid, waaruit

de uitverkorenen te voorschijn komen. Immers tenzij we ons met de overige leden eens lichaams, onder Christus die het Hoofd is vereenigd weten, ontgaat ons de zekere hoop onzer eeuwige erfenisse." En elders: „Uit de verkiezing komt de Kerk voort, die anders, gelijk Bernard van Clairvaux terecht leert, aan alle waarneming zou ontsnappen, wijl ze op wonderbare wijze eenerzijds in de diepte der uitverkiezing en anderzijds in een onder het oordeel wegzinkende wereld verscholen is."

Op den voorgrond sta daarom de uitverkiezing van den *Christus*. „Ziet," heet het daarvan bij Jesaia, „ziet, mijn Knecht, dien Ik ondersteun, *mijnen Uitverkorene*, in denwelken mijn ziel een welbehagen heeft." „Toen hebt Gij in een gezicht gesproken, zingt de psalmist, van uwen Heilige, en gezegd: Ik heb hulp besteld bij een held; Ik heb eenen *Uitverkorene* uit het volk verhoogd!" „Gij zijt mijn getuige, zegt het Woord des Heeren tot den zoon van Amoz, en mijn knecht, *dien Ik uitverkoren heb*, opdat gij het weet en gelooft en verstaat dat Ik dezelve ben!" En de Joodsche spotters, die „den lijdenden Knecht Gods" aan het vloekhout sarden met hun terging, moesten, huns ondanks, aan deze uitverkiezing getuigenis geven, toen zij, naar luid van Lucas' verhaal, riepen: „Anderen heeft Hij verlost, dat Hij zichzelven verlosse, zoo Hij is *de Christus, de Uitverkorene Gods!*" Welnu, de Apostelen getuigen, dat Hij dit waarlijk was en belijden bij monde van Petrus: „Dat in Hem de Schrift vervuld is geworden: Ziet Ik leg in Zion een uitersten hoeksteen, die *uitverkoren* en dierbaar is;" en evenzoo bij monde van den Apostel Mattheüs, dat in Jezus van Nazareth de Jesaiaansche profetie is vervuld: „Ziet mijn Knecht, *dien Ik verkoren heb*, mijn beminde!"

Deze belijdenis is voorts door de Apostelen in het kader des Nieuwen Testaments overgebracht en op de stelligste wijs uitgesproken. „Christus;" getuigt Petrus „is het onbestraffelijk en onbevlekt Lam, *dewelke voorgekend is geweest vóór de grondlegging der wereld.*" Uitvoeriger nog bespreekt Paulus dit uitgangspunt als hij zegt: „Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook verordineerd, om den beelde zijns Zoons gelijkvormig te worden, opdat deze zijn zou *de Eerstgeborene onder vele broederen;*" wat natuurlijk niet van het eeuwige zoonschap Gods, maar van het Kindschap naar de verkiezing geldt, gelijk blijkt uit het voorafgaande: „En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen van God en *medeërfgenamen van Christus*." De namen der uitverkorenen vangen daarom in het boek des levens aan met den Naam van het Lam: „Welker namen geschreven zijn *in het boek des levens des Lams*, dat geslacht is van de grondlegging der wereld." Buiten Christus is geen uitverkiezing denkbaar, weshalve Paulus in zijn schrijven aan de Gemeente van Efeze het feit der uitverkiezing als uitgangspunt voor zijn leer over de Kerk kiest en met klem en nadruk de verkiezing *in Christus*

handhaaft, als hij beleidt: „Gezegend zij de God en *Vader van onzen Heer Jezus Christus*, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in den hemel *in Christus;* gelijk Hij ons uitverkoren heeft *in Hem*, voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde; die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen *door Jezus Christus*, naar het welbehagen van zijnen wil, tot prijs der heerlijkheid zijner genade, waarmede Hij ons begenadigd heeft *in den Geliefde.*"

Hiermeê is dus de voorstelling afgesneden, alsof de uitverkorenen eerst als eenlingen vergaderd en saâmgebracht worden, om eerst daarna Christus tot een Hoofd te ontvangen. Hij is dat reeds van de grondlegging der wereld, en zoo Hij, na gestorven en opgewekt te zijn, „een naam boven allen naam" ontvangt, en „der Gemeente gegeven is tot een Hoofd boven alle dingen," komt in deze verheerlijking van den bemiddelaar slechts te voorschijn hetgeen in den bloesemknop der eeuwige verkiezing reeds van voor de grondlegging der wereld school.

Dit vast te houden, is noodzakelijk. Eerst zóó toch gevoelt men, hoe er voor den Drieëenigen God een rustpunt was voor zijn blik in den raad der verkiezing. Door eerst den Middelaar te verkiezen, heeft de Heere een uitgangspunt, dat zijn heilig Wezen niet afstoot, den Zoon van zijn welbehagen, die ook al zinkt Hij straks in den dood weg, niettemin de „Heilige Gods" blijft.

Dit mag niet losgelaten, wijl zóó eerst bij den wortel de dwaling wordt afgesneden, alsof de liefde van Christus die des Vaders te boven ging en den Vader tot liefde heeft bewogen. Immers is de Middelaar de Uitverkorene, dan werd Hij wat Hij wierd naar Gods raad, en kan de bewegende oorzaak niet in den Middelaar, maar moet ze in den God der verkiezing worden gezocht.

We mogen dit stuk der waarheid niet uit het oog verliezen, wijl de Gemeente, hiervan afgaande, de eigenlijke vleeschwording des Zoons, zijn volle menschelijke natuur en daarmeê zijn karakter als Middelaar allengs voorbij moet zien, om slechts de aanbidding van den Zone Gods over te houden. Dat ook de Christus door lijden is geheiligd en door geloof gestaan heeft, schijnt ongerijmd, zoo men den naam van Christus niet evenzeer als van elk geloovige in het boek des Levens zoekt. Men geeft, door de uitverkiezing van den Middelaar te vergeten, de vertroosting prijs, die juist in het broederschap van den Heilige Gods ligt, en ruilt de echte liefde voor Christus, die uit zijn deelgenootschap aan onzen jammer en onzen nood ontstaat, voor de liefde van een beweeglijk gevoel uit, dat de wonden van ons hart niet heelen kan, wijl het de diepte dier wonden niet peilt.

Maar bovenal dient op die uitverkiezing de nadruk gelegd, opdat de leer der uitverkiezing de Gemeente niet verderve in steê van haar te bouwen.

Augustinus noch Calvijn noch één onzer groote kerkvaders heeft er

aan gedacht, de leer van een losse verkiezing der enkelen onder de schare te brengen. Daartoe voorzagen ze te goed hoe deze onware voorstelling alle geloofsleven dooden, de komst des koninkrijks verhinderen en de samenvoeging der Gemeente verstoren zou. Daartoe kenden ze de Openbaring te wel en het menschenhart te diep, om niet te voorzien, hoe deze valsche voorstelling het werk der voorbereidende genade verbreken, verachting der genademiddelen kweeken en terzijschuiving van de ordeningen Gods in zijn Gemeente na zich zou sleepen. Ja, zoo men wil, juist die Apostolische predikers der uitverkiezing zijn het geweest, die met den ijver Gods, die in hun beenderen als een vuur werd, de onheilige neiging bestreden hebben, om door die onbijbelsche en onware voorstelling der uitverkiezing den sectegeest te verkondigen, die ieder in een eigen hoek joeg, elk in zijn eigen kring zich af deed sluiten en meenen deed, dat de troost der uitverkiezing te genieten was, zoo men haar fundamentstuk: „de Gemeente," deed splijten, of achten, als bestond het niet.

De uitverkiezing is in haar geheelen omvang één werk, één daad, en wie die eenheid uit haar verband rukt, derft haar zegen. Niemand is uitverkoren buiten verband met de overigen, en allen saâm zijn als uitverkorenen ondenkbaar buiten verband met den Christus. In die uitverkiezing zelve zijn dus alle gegevens mede gezet, die reeds vóór de geboorte en op den moederschoot en al de jaren, die aan de bekeering voorafgaan, te zaâm de voorbereidende genade vormen. Hierdoor bestaat er levensverband tusschen de leden des lichaams nog eer dat verband zich in de zichtbare Kerk belichaamd heeft. Juist dit verband is de grond waarop de zichtbare Kerk staan moet, en geen vormen hoe schoon, geen reglementen hoe onberispelijk, geen kerkbestuur hoe rechtvaardig ook, zijn machtig een levend Kerkgeheel te vormen, zoo dat levensverband, dat krachtens de uitverkiezing in de voorbereidende, roepende en heiligende genade besloten ligt, niet het cement is van den bouw.

Ziet men dit voorbij, dan zijn er slechts twee Kerken mogelijk: een Kerk gelijk de *Modernen* die willen, of een Kerk van *louter bekeerden*. Is de Kerk slechts een verzameling van individuën, onder wie het Evangelie te prediken is, neem dan ook de Modernen, dan zoo ze het zich gevallen laten, ook de Joden, Mahomedanen en Heidenen in uw kerk op, want elke afperking van het arbeidsveld, elke begrenzing van den akker, waarop ge zaaien zult, is dan ongerijmd. Of ook, is er geen voorbereidende genade, is de uitverkiezing niet aan de Gemeente gebonden, zijn de uitverkorenen, gelijk men Calvijn tegenvoerde en wat hij zoo kernachtig bestreed, slechts een „*turba electorum*", d. i. een los saâmgeworpen hoop, snijdt dan uit uw Kerk af elk van wiens bekeering gij niet ten volle overtuigd zijt, breek dan met de usantie van den kinderdoop en verketter de Novatianen en Donatisten en Labadisten niet langer, maar loof deze

secten, die dan, in tegenstelling met alle andere, alleen het wit der waarheid hebben getroffen.

Maar wilt ge dat niet, staat het bij u vast dat een Kerk gelijk de Modernen die willen, slechts een andere naam voor de wereld, de maatschappij zelve zou zijn; en evenzoo dat een Kerk van louter bekeerden door de geschiedenis geoordeeld is en tegen de diepste gedachten zóó der Schrift, als van onze Hervormde Kerk, lijnrecht indruischt, kom dan ook met uw Kerk niet *na* de uitverkiezing, maar erken en belijd, dat in de uitverkiezing eerst de Christus, daarna de Gemeente, en in haar eerst de uitverkiezing der enkelen is.

Dat hierbij met de Gemeente niet alleen de Kerk op aarde, maar ook de Kerk die reeds zegepraalt, bedoeld wordt, spreekt vanzelf. Immers de nu zegepralende Kerk is instrument van voorbereidende genade geweest voor de Kerk die thans den strijd des Heeren strijdt; gelijk door haar de voorbereidende genade te bedienen is aan de Kerk, die tot op 's Heeren wederkomst den naam van Christus op aarde zal belijden.

Nu is het zeker denkbaar, dat de openbaring dier kerk in het zichtbare zeer verre afwijkt van de ordinantiën Gods; eindelijk zelfs kan er een oogenblik komen, dat de samenhang tusschen beide geheel verbroken wordt. In het laatste geval is uitgaan uit de tot een Babel geworden Kerk plicht, niet om een nieuwe Kerk *te stichten* (want de Kerk is slechts *eenmaal* gesticht) maar om de ware Kerk uit de gestorvene uit te dragen en tot nieuwe levensopenbaring te brengen. [1] Dat deden onze vaderen in de dagen der Hervorming en kon ook voor ons weer plicht worden, zoodra het ons klaarlijk getoond wordt, dat elk verband tusschen de Kerk naar de uitverkiezing en ónze zichtbare Kerk volstrekt heeft opgehouden. Dat wie meent, dat het daartoe reeds kwam, uittrad, is natuurlijk. Dat de meesten nog aarzelen dit oordeel uit te spreken, kán in gebrek aan geloofsmoed, kán in onverschilligheid tegenover elke Kerk, maar kan ook in den geestesblik op de bestaande Kerk zijn oorsprong hebben. Deze toestanden, hoe uiteenloopend ook, zijn verklaarbaar. Maar wat niet geduld mag worden is tweeërlei: *Vooreerst*, dat men, uit de zichtbare Kerk tredende, er de Kerk zelve niet uitdraagt en tot nieuwe levensopenbaring brengt, d. w. z. zonder Kerk blijft voortleven. En *ten tweede*, dat men in de zichtbare kerk blijvende, voortleeft als bestond ze niet, zich in een conventikel terugtrekt en, op zich zelven zich houdende, dan nog beweren durft „de leer der vaderen zuiverder dan anderen te belijden", Calvinist in echten zin te zijn.

Calvijn zou in die zich noemende Calvinisten de sectarissen van zijn eigen tijd herkend en tegen hen gestreden hebben met zijn reus-

---

[1]) Hieruit blijkt, hoe weinig theologisch men oordeelt, door ons gelijk onlangs in de Stemmen geschiedde, een Congregationalistisch kerkbegrip toe te dichten.

achtige, met zijn verpletterende leer van „de Kerk naar den Woorde Gods," die niet mocht ontbreken, zou zijn leer van de uitverkiezing leven en waarheid zijn.

XII.

VERKIEZING VAN HET VOLK.

> Welgelukzalig is het volk wiens God de Heere is; het volk dat Hij zich ten erve verkoren heeft. Psalm 33 : 12.

Een *Gemeente*, in enkele *geloovigen* gedeeld een *Lichaam*, waarin de *leden* onderscheiden zijn, heeft de Heere zich uitverkoren; niet omgekeerd enkele personen, door wier samenvoeging eerst de Gemeente, het Lichaam, zou ontstaan. Dit blijkt ten duidelijkste, zoo men let op de verkiezing der *engelen* en de verkiezing van *Israël*.

Van een verkiezing der engelen spreekt Paulus in 1 Timotheüs 5 : 21, als hij zegt: „Ik betuig voor God en den Heere Jezus Christus en de *uitverkoren engelen*." Dat hiermeê niet een verschil in graad van heiligheid of rangorde bedoeld is, toont de saâmvoeging. Immers de betuiging voor *God* en *Christus* en zijn *engelen* verwijst naar het oordeel, dat in tegenwoordigheid der engelen zal plaats hebben. Leert nu Jezus, dat Hij ten oordeel verschijnen zal, niet met enkele soorten van engelen, maar „met zijne heilige engelen" zonder beperking of onderscheid; en zien we evenzoo uit Openbaringen 12 : 7—9, dat de tegenstelling tusschen de engelen van Michaël, d. i. de *goede*, en de engelen van den Draak, d. i. de *kwade*, alle engelen saâm omvat, dan lijdt het geen tegenspraak, dat Paulus in de aangehaalde plaats niet *enkele soorten* maar *alle* goede en heilige engelen saâm als *uitverkoren engelen* bestempelt, en derhalve hun heiligen staat, het feit dat ze staande bleven en niet afvielen, afleidt uit de *verkiezing Gods*, die evenzeer in het rijk der engelen als in het rijk der menschen te belijden is. Zoo leerden dan ook onze vaderen, met name Zanchius, Gomarus en Trigland.

Toch behooren deze engelen *niet* tot het Lichaam van Christus, ze staan niet op gelijken voet, maar in rang beneden de uitverkorenen uit de menschen, bedienen hun de zaligheid, zullen door hen geoordeeld worden en zijn uitgesloten van die innige levensverbintenis met den Middelaar, die het Lichaam, de Gemeente, met Hem, haar Hoofd vereenigt.

Deze onderscheiding nu tusschen de uitverkoren engelen en uitver-

koren menschen is volkomen verklaarbaar, zoo men met de Schrift *eerst* de verkiezing der *Gemeente* en in haar van de *enkele geloovigen* stelt. Immers Christus, onze Middelaar, heeft *niet* de natuur der engelen aangenomen, maar het zaad Abrahams. De gemeente is niet door Schepping maar door Herschepping uit dood en zonde ontstaan. Niet de God, „die de dingen, die niet zijn roept alsof ze waren," maar de Herschepper, „die de dooden levend maakt," is in de glorie der Gemeente te verheerlijken. Leert nu de Schrift, dat de uitverkiezing der engelen niet is een herstelling der *gevallen* engelen tot een hooger staat van heerlijkheid, dan ze vroeger innamen, maar een staande houden van de *niet* gevallenen in hun oorspronkelijken toestand, zoodat ze hun beginsel bewaard hebben: dan kan er natuurlijk van een toebehooren dezer engelen tot de gemeente geen sprake zijn; dan kunnen ze niet medetellen onder de uitverkorenen *in Christus*, dien ze wel als hun *Heere* aanbidden, maar met wiens *verzoening in zijn bloed* ze geen gemeenschap hebben; dan is er in het *Lichaam* van Christus voor de heilige engelen rangorde noch plaats.

Ging men daarentegen uit van de voorstelling, dat de uitverkiezing der enkelen vóór de grondlegging der wereld *niet* in hun eenheid als gemeente, *niet* in hun bijeenhooren als *Lichaam* had plaats gegrepen, maar zóó, dat eerst in den loop der tijden, na hun roeping en wedergeboorte, door het bijeentreden dezer enkelen een gemeente ontstaan, allengs een Lichaam gevormd en een band met den Christus aangelegd was: dan zou er oorzaak noch reden zijn waarom ook de uitverkoren engelen niet in de zegepralende Kerk werden opgenomen en, zij het ook langs anderen weg dan wij, allengs tot gelijke betrekking, als waarin wij tot het Lam geraakten. Niet als *Middelaar* in algemeenen zin tusschen God en het *schepsel*, maar uitsluitend als Middelaar Gods en *der menschen* is de Christus te eeren. Wie anders oordeelt, werpt geheel de innerlijke oeconomie der Schrift omver.

In de tweede plaats verwezen we naar de *uitverkiezing van Israël als volk*, waarover men niet te spoedig heenglijde. Immers niets is gewoner dan hen, die in de Schriftleer van de uitverkiezing óók door enkele personen zich nog niet kunnen gevangen geven, zich juist op die verkiezing van Israël *als volk* te hooren beroepen. Ze meenen toch aan deze volksverkiezing, die het verloren gaan der enkele Israëlieten volstrekt niet uitsloot, een bewijs voor hun geliefkoosde stelling te kunnen ontleenen, dat wel de schare der belijders, de verzameling der Christenen, de vergadering der Gemeente, is verkoren, maar zonder dat hiermeê ook voor de zaligheid der *enkele* personen en Gemeenteleden iets is bepaald.

Deze voorstelling nu is tegenover de gangbare en hoogst verkeerde denkbeelden over de uitverkiezing die het Lichaam van Christus eerst allengs door de bijeenverzameling der wedergeborenen doen ontstaan,

ten deele ongetwijfeld in haar recht. Wie de waarheid van het stuk der uitverkiezing wil kennen, gaat tot de Schrift. Vindt men nu in de boeken zoowel des Ouden als des Nieuwen Verbonds van verkiezing en uitverkiezing op verreweg de meeste plaatsen over de uitverkiezing *van een volk*, en betrekkelijk zeldzaam van een verkiezing der *enkele personen* gesproken, dan is het volkomen natuurlijk, dat men juist door eerbied voor Gods heilig Woord bewogen wordt tusschen die *beide* verkiezingen *verband* te zoeken en zich dies niet vinden kan in een voorstelling, die het grooter deel der Openbaringen over dit diep geheimnis ongebruikt laat en ter zijde schuift. Dat innerlijke tegenstand tegen het volstrekt vrijmachtige van Gods genade er dan licht toe verleidt, om ter wille van de *volks*verkiezing de uitverkiezing der *enkele personen* in de schaduw te stellen, zoo niet te loochenen, spreekt vanzelf.

Toch is met een beroep op Gods vrijmachtige genade deze tegenstand niet te breken. Eerst moet men tot volkomen onderworpenheid aan het Woord Gods zijn gekomen en dus elk deel der Schriftopenbaring tot zijn recht doen komen, zal men de geboorteweeën der zuivere Godskennis bij anderen verlichten en verhaasten kunnen.

Dit nu geschiedt ten opzichte der verkiezing eerst dan, als men in Israëls volksverkiezing de afschaduwing van de verkiezing der gemeente leert zien en de verkiezing der enkele personen, zonder voorafgaande verkiezing van het Lichaam van Christus ondenkbaar keurt. Gelijk Adam er eerst is en in hem het menschelijk geslacht, en uit dit geslacht de enkele personen voortkomen; gelijk Abraham er eerst is, en in zijn lendenen Israël als volk besloten ligt, en uit dit volk de enkele zonen Israëls voortkomen; zoo ook is in de uitverkiezing eerst de Christus, en in Hem de Gemeente, en zijn eerst in die Gemeente de enkele geloovigen.

Er wordt in het Oude Verbond èn van een verkiezing *Israëls* uit de volken, èn van een verkiezing *in* Israël gesproken.

Israël zelf als volk is uitverkoren. Daarvan heet het: „Gij kinderen Jakobs, zijne uitverkorenen!" „Om Jakob, mijns knechts wil, en Israël, mijn uitverkorene, ja, Ik riep u bij uwen naam, Ik noemde u toe, hoewel gij Mij niet kendet!" „Want de Heere heeft zich Jacob verkoren, Israël tot zijn eigendom." „Vrees niet, o Jacob mijn knecht en gij Jeschurun, dien Ik uitverkoren heb." „De God dezes volks heeft onze vaderen en het volk verhoogd." „Koningen zullen het zien en opstaan, ook vorsten en zij zullen zich voor u buigen, om des Heeren wil, die getrouw is, om den Heilige Israëls, *die u verkoren heeft*." „Want gij zijt een heilig volk; u heeft de Heere uw God verkoren, dat gij Hem tot een volk des eigendoms zoudt zijn, uit alle volken die op den aardbodem zijn."

Maar behalve deze verkiezing *van* het volk is er een verkiezing *in* het volk. „Doch Hij verwierp de tent van Jozef en den stam van

Efraïm verkoos Hij *niet*, maar *Hij verkoos* den stam van Juda, den Berg Zion, dien Hij liefhad en *Hij verkoor* zijnen knecht David en riep hem van achter de schaapskooien." De Heere, uw God, heeft hem (Levi) *uit al uwe stammen verkoren*, dat hij sta om te dienen in den naam des Heeren." „Voor het aangezicht des Heeren *die mij verkoren heeft* voor uwen vader en voor uw gansche huis, mij aanstellende tot een voorganger over het volk des Heeren." Er is dus niet slechts een verkiezing van het volk, om voorts door elke eigen daad te laten beslissen, wie uit den dienst des Heeren zal komen, maar ook dit te voorschijn treden der enkele stammen en personen wordt uitdrukkelijk als een uitvloeisel beschouwd van een uitverkiezing, die schiftend, en onderscheidend op de enkelen *in* Israël werkte.

Uitverkiezing is de grondslag en het uitgangspunt van al Gods heerlijk werk in het Oude Verbond. Abraham wordt uitverkoren, niet wijl hij gelooft, maar opdat hij krachtens zijn verkiezing tot geloof zou komen. Er wordt niet één volk uit de overige volken afgezonderd, maar krachtens de uitverkiezing een eigen, afgezonderd volk uit Abraham verwekt. Ismaël wordt verworpen, Isaäk verkozen. Van Ezau en Jacob wordt aan Rebekka, reeds eer ze geboren zijn, de verwerping des eersten en de uitverkiezing des anderen geprofeteerd. Onder Jacobs zonen valt Juda in zonde met Thamar, en toch is hij patriarch van den uitverkoren Koningsstam. Levi heeft zich in niets onder Jacobs twaalftal onderscheiden, en toch treedt Levi krachtens de verkiezing Gods aan het altaar. Jesses huis is een der kleinste in Juda's stam, David de minst geachte onder Isaï's zonen, en toch wordt David, krachtens de verkiezing des Heeren, stichter van Israëls Koningstam, en stamvader van den Messias. Zion wordt door Israël vergeten en in handen van den Kanaäniet gelaten, en toch is Moriahs bergtop de plaats der heiligheid, die den tempel dragen zal, wijl God zelf dezen bergkruin verkoor. Serubbabel stamt af uit de zijlinie, en toch is hij de held die aan Israëls hoofd treedt. Maria was een vergetene onder Juda's maagdenrij, en toch „haar nederheid" wordt aangezien, wijl ze in de verkiezing des Heeren „begenadigd" was.

Toch is deze verkiezing *van* en *in* Israël op zich zelve geen eeuwige uitverkiezing ter zaligheid, maar verkiezing tot dienst in het Openbaringsleven, ambtelijke verkiezing zoo men wil in het Koninkrijk Gods, die zeer zeker de verkiezing tot zaligheid in zich kan sluiten, maar die allerminst noodzakelijk onderstelt. Ook Cores was uitverkoren, niet tot zaligheid, maar tot dienst.

Hierop wijzen de profeten, met name Jesaia, zoo dikwijls ze het „heilig zaad" van de volksmassa onderscheiden, „de Israëlieten in hun voorstelling afzonderen, en in Jakob „dien de Heere verkozen heeft en Israël dien Hij riep," niet zoozeer de geheele menigte des volks toespreken, maar uitsluitend „de geestelijke zonen" Abrahams, en ook hen nog slechts als afschaduwing van den waren „Knecht

Gods," den „Heilige Israëls," dien ze van verre begroeten in den Messias.

Voeg men hierbij, dat Paulus, zich aan deze profetische voorstelling aansluitend, scherp de lijn der onderscheiding doortrekt tusschen „het Israël naar den geest" en „het Israël naar het vleesch", dan is het onweêrsprekelijk, dat èn Israël als volk èn de stammen van Juda en Levi èn David en Serubbabel dienst hebben gedaan als voorafschaduwing en voorberciding van die veel dieper gaande verkiezing ter zaligheid, die in Christus in de Gemeente en in de enkele geloovigen, reeds vóór Israëls optreden werkte, door Israëls volksstaat heengaat, en, eerst na zijn voltooiing en uiteenspatting, in de stichting van de Gemeente des Nieuwen verbonds aan het licht is getreden.

Dit leidt tot de dubbele slotsom:

Dat niemand recht heeft, om de *volks*verkiezing der *Gemeente* ten koste van de verkiezing der *enkele personen* te leeraren.

Maar ook, dat niemand een vorming van de Gemeente en het Lichaam van Christus zich mag voorstellen, die eerst door de toebrenging der *enkele* uitverkorenen zou ontstaan.

Het eerste kan niet geduld, wijl de verkiezing tot dienst in het Openbaringswerk niet op één lijn mag worden gesteld met de verkiezing tot zaligheid.

Maar evenmin het andere, wijl de Heere zijn Openbaring in de schaduw des Ouden Verbonds niet gaf, opdat we in de dagen des Nieuwen Verbonds, met terzijstelling dier Openbaring, op eigen inzicht en voorstelling zouden afgaan, maar juist opdat we, eigen inzicht en oordeel wantrouwend, in die schaduw de lijnen zouden opmerken, die Hij zelf voor zijn Koninkrijk trok.

Toont derhalve het bestek der verkiezing dat in de schaduw des Ouden Verbonds voor ons ligt, dat er verkiezing is in drie geledingen: van het *Hoofd*, in het Hoofd van het *Lichaam*, en eerst in het Lichaam van de enkele *Leden*, dan hebben we niet meer te raden, dan behoeven we niet meer te gissen, maar *weten* dat het alzoo met de uitverkiezing tot zaligheid staat.

XIII:

VERKIEZING VAN DE ENKELE GELOOVIGEN.

Die geschreven zijn in het boek des levens.
Openb. 21 : 27.

Vooral met het oog op de verkiezing *der enkele personen* dient met nadruk het waarschuwend woord herinnerd: „De erkenning dezer

waarheid *ga nooit voorop*, maar *volge* steeds de bekeering des harten." Het „*hart*" der belijdenis hebben de vaderen ze genoemd. Dit blijve ze, en worde door niemand misvormd tot de *hand*, waarbij men de belijdenis aanvat. Zóó als ze in Gods woord ligt uitgesproken, zoo blijve die verkiezing ook voor ons leven, of ons zou de schuld treffen, als ze door *onware vooropstelling* aan smaad werd bloot gegeven en tot een aanleiding werd voor den spot" Nooit gelde de onbekende factor der uitverkiezing als richtsnoer voor de prediking, waartegen Augustinus reeds waarschuwde: „Wijl het ons onbekend is, wie tot het getal der uitverkorenen behoort, wie niet, moet in ons woord die toon heerschen, dat wij *allen* tot de zaligheid wenschen te brengen. Dit zal maken, dat wij een iegelijk, dien de Heere op onzen weg plaatst, in een kind des vredes trachten om te zetten, en dat feitelijk onze vrede alleen op hen blijft, die erfgenamen der belofte zijn." Waaraan nog dit ernstig woord des vermaans van den grooten Calvijn zij toegevoegd: „Zoo iemand de schare aldus toesprak: Dat ge niet gelooft, komt daar vandaan, dat God u voor het verderf bestemd heeft, — zou niet slechts traagheid gevoed, maar boosheid gekweekt worden. En zoo iemand deze stelling ook op de toekomst uitbreidde: Gij zult niet gelooven, wijl ge verworpen zijt, — zou er een vervloeking, geen Evangelieprediking gehoord worden."

Toch bezondigt zich, wie ter vermijding van dit gevaar, de heerlijke openbaring Gods over de uitverkiezing verzwijgt. Daarin juist stak de zonde der Remonstranten, die op hun Synode in 1612 te Utrecht gehouden, voorschreven, dat men wel de uitverkiezing, als gevolg van Gods voorwetenschap te gelooven had, maar er op den predikstoel van had te zwijgen. Een beweren, door Augustinus reeds met klem weêrlegd, toen hij schreef: „Zoo de heilige schrijvers van de Schrift en de kerkdienaars die na de Apostelen zijn opgestaan, blijkbaar beiden deden: èn de uitverkiezing prediken èn hun gemeenten onder de tucht des vromen levens houden, — hoe zullen we dan vrede hebben met hen, die willen dat het stuk der uitverkiezing voor het volk verzwegen worde? Neen, het moet gepredikt worden, opdat hij die ooren heeft om te hooren het vatte. Evenals de vrucht der vroomheid te prediken is, opdat de Heere naar eisch van zijn Woord geëerd worde, zoo is ook de praedestinatie te prediken, opdat wie het geestelijk gehoor ontving, over het werk van Gods genade, in God, niet in zichzelve roeme."

Aan dien stelregel houden we ons, óók tegenover hen, die wel een verkiezing der *Gemeente* leeren, maar geen verkiezing *der enkele personen* aanvaarden durven.

Eerst blijke wat de Heilige Schrift dienaangaande leert.

Jezus zegt, Luk. 10 : 20: „Verblijdt u daarin, niet dat de geesten u onderworpen zijn, maar verblijdt u veelmeer daarin, dat *uwe namen geschreven zijn* in de hemelen."

De Apostel bezigt dezelfde uitdrukking in Fil. 4 : 3: „Die met mij gestreden hebben in het Evangelie en de andere mijn medearbeiders, *welker namen geschreven zijn in het boek des levens.*"

Bij den profeet Daniël lezen we in gelijken zin, hoofdstuk 12 : 1: „En te dier tijd zal Michaël opstaan, die groote vorst, die voor de kinderen uws volks staat en al uw volk verlost worden, *al wie gevonden wordt geschreven te zijn in het boek*, en velen van hen, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten *eeuwigen leven* en genen tot versmaadheden en afgrijzen."

Zoo ook Jesaia in het vierde hoofdstuk zijner Godsspraken het derde vers: „De overgelatene in Jeruzalem zal heilig geheeten worden, *een iegelijk die geschreven is ten leven*, te Jeruzalem."

Dienovereenkomstig geeft Jezus aan den discipel van Patmos last om de Gemeente van Sardis aan te zeggen: „Die overwint, die zal bekleed worden met witte kleederen, en Ik zal zijn naam geenszins uitdoen *uit het boek des levens*, en Ik zal zijnen naam belijden voor mijnen Vader en voor zijne engelen;" lezen we in Openb. 13 : 8: Het beest zal aangebeden worden door allen „wier namen niet geschreven zijn *in het boek des levens* van de grondlegging der wereld;" worden in Openb. 20 : 12 de boeken der gedachtenisse van 's menschen daden scherpelijk onderscheiden van „een ander boek dat *het boek des levens is;*" en komen in het nieuwe Jeruzalem, naar luid van hoofdstuk 21 : 27 alleen zij, „die geschreven zijn in het boek des Levens des Lams."

Dat de uitdrukking van „een boek voor Gods troon liggend," een figuurlijke benaming is, een woord aan de menschelijke huishouding ontleend, om een diepe verborgenheid uit het heilige leven des Koninkrijks duidelijk te maken, behoeft geene herinnering. Er is daarom van *vier* boeken sprake. Van een *boek der* „*Voorzienigheid*," waarin 's menschen levenslot bepaald is, b. v. Psalm 139 : 16: „Al deze dingen waren in uw boek geschreven, de dagen als zij geformeerd worden zouden, *toen nog geen van die was.*" Van een *boek der Consciëntie*, b. v. Openb. 20 : 12: „En de dooden werden geoordeeld uit hetgeen in de boeken geschreven was, naar hunne werken." Van een *boek des Verbonds*, waartoe ook de bloot uitwendige bondgenooten behooren, b. v. Ps. 17 : 6: „De Heere zal hen rekenen in het opschrijven der volken, zeggende: Deze is aldaar geboren." En eindelijk van een *boek des Levens*, b. v. in Mozes' smeeking voor Israël, Ex. 32 : 32; „Doch zoo niet, zoo delg mij nu uit *uw boek*, hetwelk Gij geschreven hebt;" een overspannen en uiteraard onmogelijke bede, naar de lippen gedrongen door dezelfde zielssmart, die Paulus betuigen deed, Rom, 3 : 3: „Want ik zou zelf wel wenschen verbannen te zijn van Christus, voor mijne broederen, die mijne maagschap zijn naar het vleesch." Men zou hieraan nog kunnen toevoegen het *boek der Eindgerichten*, meest bekend als het „boek

met de zeven zegelen," waarvan geschreven staat, dat „alleen het Lam waardig geacht is het boek te openen en zijn zegelen te ontsluiten."

Van een „boek" wordt in deze verschillende beteekenissen gesproken, om daarmeê de vastheid en onwankelbaarheid van de kennisse en voorkennisse Gods uit te drukken. Wat wij niet willen vergeten, schrijven we op. Wat we alleen uit ons geheugen weten, kan falen; wat zwart op wit staat blijft. Het deel onzer kennis dat op mondelinge overlevering steunt, ondergaat telkens verandering; wat in steen gegrift of op het blad geschreven werd, blijft wat het was. Door van een „boek voor Gods troon" te spreken, bedoelt de Schrift derhalve, dat de kennisse Gods niet een onzekere, wisselbare en zwevende, maar vast, onveranderlijk en onfeilbaar is.

Openbaart ons nu de Schrift, *niet* dat er in dat boek een voorwaarde staat opgeteekend, maar *wel* dat er *namen* in dat boek des Levens geschreven staan, dan is hiermeê alle twijfel weggenomen over de verkiezing der *enkele* personen. Reeds „eer die dingen er waren," „van voor de grondlegging der wereld," waren dus in de eeuwige gedachtenisse Gods die hoogheilige namen, waarvan de Heere tot Johannes zegt: „Hem die overwint, Ik zal hem geven een witten keursteen, en op dien keursteen een nieuwen naam, dien niemand kent dan de Heere en die hem ontvangt."

Daarmeê in overeenstemming wordt ons gewezen op het vaste fundament Gods dat staat, hebbende dezen zegel: *De Heere kent de zijnen*, en, een iegelijk die den naam des Heeren aanroept, sta af van ongerechtigheid." (2 Tim. 2 : 19). Even stellig zegt Paulus: „*Die*, d. i. de personen, die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren verordineerd, en die Hij verordineerd heeft, deze heeft Hij geroepen, en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt," waar de apostel blijkbaar de eeuwige voorkennis op dezelfde personen doet slaan, die van achteren blijken zullen voorwerpen der rechtvaardigmaking en verheerlijking te zijn geweest. In geheel denzelfden zin getuigt Jezus zijn discipelen, Joh. 13 : 18: „Ik zeg dit niet van u allen, Ik weet welke Ik uitverkoren heb." Of wil men het sterkste, maar dan ook alles afdoende bewijs, men denke dan aan Ezau en Jacob, van wier praedestinatie de Apostel letterlijk schrijft: „Want als de kinderen *nog niet geboren waren* noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, *opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve*, niet uit de werken, maar uit den roepende, zoo werd tot Rebekka gezegd: „De meerdere zal den mindere dienen," Rom. 9 : 11, 12. Voegt men hierbij het woord des Heeren tot den profeet: „Eer Ik u in uws moeders buik formeerde heb Ik u gekend!" en dat andere: „Ik heb u liefgehad met eene eeuwige liefde," dan zal wel niemand tegenspreken, dat, moet en

kan alleen de Schrift over deze verborgenheid beslissen, de verkiezing der *enkele* personen, niet minder vast staat dan van den Christus en de Gemeente in haar geheel.

Slechts ten overvloede zij nog aan het opmerkelijk feit herinnerd, dat in den ontwikkelingsgang der Openbaring de eerste aanwijzingen der uitverkiezing met Abraham beginnen, dus met een *enkel* persoon, en dat eerst, nadat hij krachtens de verkiezing stamvader van Israël en vader der geloovigen geworden is, de lichtstralen zich vermeerderen, die het Gode behaagd heeft, op dit goddelijk geheimnis te doen vallen.

Met dit stellig getuigenis der Schrift stemt de eisch van het wezen Gods overeen. *Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend,*" zegt Jacobus op de Jeruzalemsche Synode (Hand. 15 : 18), en drukt daarmeê een eigenschap des Heeren uit, die voor elk vroom gemoed, onmiddellijk met den naam des Heeren zelven gegeven is. Een God, die in onzekerheid over zijne schepping verkeerde, zou voor ons diepst bewustzijn ophouden God te zijn. De heilige rust, die bij de aanbidding des Allerhoogsten in de ziel daalt,zou voor immer wijken, zoo ons geloof aan dat vaste, zekere en onwankelbare in de kennisse en voorkennisse Gods ontviel.

Doch ook bepaaldelijk het denkbeeld van „uitverkiezing" zou met het prijsgeven van dit persoonlijke verkiezen der *enkelen* tot een onhoudbaar woordenspel worden verlaagd. „Kiezen" onderstelt *schiften*. Zoo men, gesteld dat er twaalf peerlen voor ons liggen, geheel het twaalftal neemt, is er van keuze geen sprake, heeft er geen keuze plaats. Een keuze onderstelt juist, dat *niet* alle genomen worden, maar dat het ééne wel, het andere niet gekozen worde. Gaat het nu niet aan, die eenvoudige grondbeteekenis van het woord *kiezen* weg te denken, zoo dikwijls in de Schrift van verkiezing of „uitverkiezing" gesproken wordt, dan wordt men reeds hierdoor tot onderscheiding, óók tusschen de personen gedrongen.

Even weinig baat de uitvlucht van enkele nieuwere onder de Duitsche godgeleerden, die onder uitverkiezing de verkiezing tot een bijzonderen, hoogeren trap van zaligheid verstaan, waarbij de gewone zaligheid dan *aller* deel zou blijven. Hiermeê immers wordt geheel de Openbaring der Schrift weêrsproken, die ondubbelzinnig en in woorden voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar, steeds en onveranderlijk, juist van *uitverkiezing tot zaligheid* in een zin spreekt, waardoor elk denkbeeld van een zaligheid, die niet in de uitverkiezing steunen zou, is buitengesloten.

Uitverkiezing onderstelt dat God kiest, niet de mensch. Er is in onze kerken verkiezing van den prediker, dien men hooren wil, maar wie zal dat ooit in den zin verstaan alsof de prediker zijn hoorders en niet de hoorders den prediker kozen. Toch waant men dat deze in het oog springende begripsverwarring tegenover den Heere onzen

God kan worden gewaagd. Dat er uitverkiezing is stemt men toe; dat niet allen zalig worden, ontkent men niet; maar als men nu verder aandringt en vraagt, aan wien de beslissing staat, durft men niet te zeggen, dat God beslist, maar laat de beslissing aan den vrijen wil des menschen. Alsof dan niet de mensch in stede van God zou kiezen; alsof dan niet de „verkiezing" van God op den mensch zou worden overgedragen, en al wat in de Schrift van de eeuwige uitverkiezing geschreven staat, op dat standpunt, in dier voege te wijzigen ware, dat de mensch in plaats van God Almachtig onderwerp der verkiezende handeling werd. „Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren!" keere men dan in zijn tegendeel om.

Dat eindelijk ook de uitvlucht, om Gods voorkennisse in een *voorwetenschap*, een vooruitzien van de dingen die gebeuren zullen, om te zetten, zichzelf weêrlegt, is voor elk man van ernstigen zin duidelijk. Immers een voorwetenschap Gods, die slechts in het onbepaalde rust, dat in iedere stad, op zeker tijdstip een zeker aantal personen een keuze doen konden, is in God ondenkbaar. De kennisse die we in God onderstellen, moet een volmaakte, stellige, onfeilbare zijn. Maar was het nu Gode van eeuwigheid bekend, wie in de plaats onzer woning Hem op dit tijdstip onzes levens als hun God en Vader verkiezen zouden, dan volgt hieruit ook, dat het alzoo *moest* geschieden, en dan nu ja niet de voorverordineering, maar dan toch de voorwetenschap des Heeren de toebrenging tot zijn Koninkrijk beheerscht.

Men wint dus met deze uitvlucht niets. De gebondenheid aan Gods Wezen wordt er allerminst meê ontkomen. Slechts lijdt men de schade, dat men in steê van een God, wiens wil en wet en werk één krachtig en bezield geheel vormt, een God aanbidt, die vooruitgluurt in de toekomst, om de bepaling van den gang der schepping aan zijne schepselen te vragen.

XIV.

DE VOORBEREIDENDE GENADE.

> De Heere was aan deze plaats en ik heb het niet geweten. Gen. 28 : 16.

De *Voarzienigheid* en de *Raad Gods* zijn wel twee, maar hangen toch op het innigst saâm. Beider plan en bestek is eeuwig, onveranderlijk, rustende in Gods eigen wezen, en door den eisch van zijn hoogheerlijk, onbegrijpelijk en onnaspeurlijk Wezen bepaald. Zóó echter dat de Raad Gods de *geestelijke* kern des Koninkrijks bedoelt, terwijl de *Voorzienigheid* het uitwendige, het tastelijke regelt, waarin

dat geestelijke zich beweegt. Op onszelven toegepast, doorziet elk, dat de zorg voor ons lichaam, wat we eten en waarmeê we ons kleeden zullen, betrekking heeft op de Voorzienigheid, en daarentegen onze roeping, onze rechtvaardigmaking en aanneming tot het kindschap uitvloeisel is van Gods Raad.

Toch betreedt men den verkeerden weg, zoo men deze onderscheiding ten einde toe vol zoekt te houden. Gelijk lichaam en ziel, zoo staan ook Voorzienigheid en Raad Gods met elkaâr in het innigst verband. Het zichtbare heeft invloed op het onzichtbare, en omgekeerd wordt het geestelijke in ons tot een macht over het vleesch. De Gereformeerde Kerk heeft diensvolgens de Voorzienigheid Gods in onafscheidelijk verband met de zaligheid gebracht, door slechts één voorwerp van Gods *bijzonderste* Voorzienigheid te onderscheiden: de *algemeene*, die heel het samenstel der geschapen dingen in stand houdt, en een *bijzondere*, die de veêren van dit ontzagwekkend raderwerk ter wille van zijn uitverkorenen in een richting drijft, die hún ten goede en tot hun zaligheid meêwerkt.

Dit is van beslissenden invloed op het middel, waardoor een ziel uit den dood overgezet wordt in het leven. Niet alsof de daad zelve der wedergeboorte als een langzaam proces ware op te vatten, waardoor van lieverleê het leven allengs ontstond, waar eerst de dood heerschte. Immers de tegenstelling tusschen Leven en Dood is volstrekt. Ook de eerste kiem van leven *is* leven. Een tusschenbegrip tusschen dood en leven is er niet. Ook al ontvonkte de levensgloed in ons nog slechts een eerste sprank, dan dragen we toch in ons dat eeuwig licht dat geen macht van hel of sathan meer kan uitblusschen. En evenzoo, ontbreekt ons die eerste ontvonking nog, wat schijnbaar uitnemends er dan ook in ons gevonden worde, dan heerscht in ons nog de dood. Een overgang van dood naar leven is er zoomin als van het nog niet geschapene naar de schepping. Ook de herschepping is in haar diepste kern ééne eeuwige en toch in een enkel moment volbrachte daad Gods, die niet uit wat in den mensch was, noch uit zijn omgeving, noch uit de voorbereidende genade verklaard mag noch kan worden, maar haar eenige verklaring vindt in de bovennatuurlijke werking van de almacht der Genade op ons hart. Die hier iets op afdingt komt de eere van zijn Schepper te na. Dit denkbeeld, zij het dan ook in strakke eenzijdigheid, met kracht in het Christelijk bewustzijn levendig te houden, is, in onzen gedeelden en beklaaglijken toestand, de eere en de kracht van het Methodisme.

Toch laat de Schrift het bij deze afgebrokene, zielkundig onvolledige verklaring van de wedergeboorte niet. Ze geeft meer. Ze openbaart ons, dat „het geloof uit het *gehoor* is en het gehoor uit de prediking van het *Woord Gods*" of, in anderen vorm, „dat we wedergeboren zijn uit levend en onvergankelijk zaad *door het levende en eeuwig blijvende Woord Gods*", hetwelk de Heidelbergsche Catechismus kern-

achtig saâmvat in de betuiging, dat het geloof ook is „een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest *door het Evangelie* in mijn hart werkt."

Geloof, dat door den Heiligen Geest buiten het Woord om zou gewerkt zijn, is derhalve voor de openbaring der Schrift ondenkbaar. Slechts houde men hierbij in het oog, dat dit *Woord Gods* langs zeer verschillende wegen tot ons kan komen. Het kan ons bereiken door de prediking des Woords in of buiten de kerk. Het kan ons bereiken door eigen lezing van de Schrift. Maar het kan ons ook bereiken, al betrad onze voet nooit den drempel der bedehuizen en al sloeg ons oog in die Schrift nooit een enkelen blik. Duizenden bij duizenden zijn eertijds in de Germaansche landen toegebracht, die nooit een Bijbel gezien of den bouw eener kerk beleefd hadden. In de middeleeuwen zijn er wedergeboren, die nimmer zoolang ze leefden een exemplaar der Heilige Schrift in handen kregen, noch ooit in hun kerspel een verkondiging van het Evangelie, dien naam waard, hadden aangehoord. Op het Evangelie, op het Woord des ontfermenden Gods tot den zondaar, op den Raad tot behoudenisse komt het aan. Die nu is uit de Schrift onder duizenderlei vorm in andere Schriftuur overgegaan, en zelfs ook met terzijzetting van allen Schriftelijken arbeid, opgenomen in de denkbeelden, in het geheugen, in de wetenschap der gemeente. Dat de zuiverheid hierbij verliezen moet, spreekt van zelf; dat alleen de Heilige Schrift ons dat Evangelie in zijn ware licht en rechten samenhang biedt, wordt hiermeê niet betwist; slechts erkenne men dat de Herschepper onzer harten zich ook van die gebrekkige hulpmiddelen bedienen kan, om de kennis van het Evangelie en de wetenschap van den Raad Gods, te midden van grooten afval en geestelijke verwildering, tot de ziel te brengen, die Hij roepende is. Dit is zóó waar, dat zelfs de bestrijders van het Evangelie vaak als instrument gebruikt zijn, om deze kennis voort te planten; ja, dat zelfs een Schriftwoord in gemeenen spot, een heilige naam die gelasterd, of een verwensching, die als vloek werd uitgestooten, aan een toebereide van hart den schok gaven, die onder de besturing des Geestes hem ten zegen werd.

Het gaat dus niet aan, het Woord Gods buiten den samenhang van ons leven te nemen. Gelijk in de Heilige Schrift zelve het Evangelie niet als algemeene aankondiging door een engel uit den hooge tot ons komt, maar in het leven der menschheid, der Patriarchen, van Israël en der Godsmannen in zijn stammen, en evenzoo door het leven en de daden van Christus en zijn Apostelen is heengeweven, en juist in deze geschiedenissen veel machtiger en aangrijpender dan in de klaarste profetieën tot ons spreekt, zóó ook is het in de Gemeente des Nieuwen Verbonds, zóó ook is het met de toebrenging der enkelen. Dezelfde God, wiens het woord der Schrift is, bestiert ook ons leven, bepaalde den tijd, de plaats, het geslacht, de persoon-

lijkheid waarmeê we tot aanzijn zouden komen; waakte over onze kindsheid; verwikkelde en strengelde de draden van ons leven in hun dooreenwoeling met de levensdraden van anderen; beschikte ons voorspoed en ongeval, gehengde over ons smart en lieflijkheid; regelde de indrukken die we al opgroeiend in en buiten ons huis ontvangen zouden; knoopte de vriendschapsbanden waarin ons hart zich verkwikte, maar bestelde ook den smader en lasteraar, die ons door prikkeling ziften moest in de wanne; bedeelde ons dagen van kommer en armoê, of ook van weelde en overvloed, naar het in zijn bestek geschreven stond; deed ons het bloed van frissche levenskracht in de aderen zwellen, of ook onze huid verdorren en onze spieren vermageren, naar den loop onzes levens zijn moest; kortom beschikte ons die onafgebroken reeks van ontmoetingen en wederwaardigheden, indrukken en aandoeningen, ervaringen en verwikkelingen, die elks leven voor hemzelf intéressant maken, en mits in haar samenhang bezien, zelfs in het leven van den meest vergetene een schouwspel van Gods veelvuldige wijsheid bieden.

Nu vergete men niet, dat achter deze uitwendige wereld de inwendige wereld schuilt, die de Schrift zinrijk als „hart en nieren" omschrijft. Dit inwendig leven heeft zijn eigen gangen en paden, het is niet kleiner maar veel ruimer in terrein dan de wereld om ons, want in ons hart breiden de wegen der ziel zich in het onmetelijke uit. En op dat onafzienbare terrein van ons hart, ja, ge moet er bijvoegen, in de onpeilbare diepten, die zich onder dat terrein van ons hart openen, werken die machtige hefboomen van ons innerlijk leven, die onnaspeurbaar fijne en toch zoo onbegrijpelijk veerkrachtige raderen van onzen wil, ons gevoel, ons denken, onze verbeelding, onze consciëntie, en met en door deze alle, de alles omvattende geheimzinnige macht, die, meest als *gemoeds*leven bestempeld, de zetel is van onze hartstochten en neigingen, van onze geestdrift, van onzen ijver, of wil men van die electrische stroomen, die nu eens vonken afspattend, dan in gloed uitstralend, veel meer nog dan ons verstand of onze wil, ons doen en laten beheerschen.

Beide de werelden nu, die van ons hart en van onze omgeving, zijn openbaringen van Gods voorzienig bestel. Van beide is Hij de Schepper, Hij de albestierende Leider, en beide brengt Hij juist met elkaâr in verband.

Juist op dat verband komt het aan. Er zullen er toch zijn, wier uitwendig levenslot als twee droppelen waters, als twee bladen aan eenzelfde twijg op elkaâr gelijkt, en toch zal de uitwerking geheel verschillend, de indruk geheel uiteenloopend, het resultaat bij den één juist het tegendeel van de uitkomst bij den andere zijn. Dit moet daaruit verklaard, dat of beider inwendige wereld een andere was, of dat het verband tusschen beider in- en uitwendig leven anders werd geregeld. Dit buiten Gods bestel te sluiten is dus feitelijk de Voor-

zienigheid Gods vernietigen. Wie belijdt dat wèl zijn hoofdhaar, maar niet zijn hartstochten, wel het bloed in zijn aderen maar niet de levensstorm is zijn gemoed, wel de draad zijns levens, maar niet zijn willen en denken in de hand des Heeren is, onthoudt aan God wat juist het edelst en meest Godewaardig is; verlaagt den gang der geschiedenis tot een spel des toevals, en plaatst zich in lijnrechte weêrspraak met het woord van koningslippen in het Spreukenboek gevloeid: „dat het *hart* der koningen in de hand des Heeren is als een *waterbeek*."

Houdt men zich daarentegen aan de openbaring van Gods heilig Woord, dan volgt hier ook uit, dat elke aanraking waarin ons hart met het Woord Gods, met het Evangelie der behoudenis, met den Raad ter verlossing, 't zij dan middellijk of onmiddellijk, komt, aan de zorge en beschikking Gods gebonden is. En evenzoo, dat de overgang van den stoot, die deze aanraking gaf, naar de wereld van ons inwendig leven, door Hem wordt geleid. Ja ook, dat de werking die door den overgang van dezen schok in onze inwendige wereld zal geoefend worden, geen oogenblik buiten het bestek zijner almachtige liefde en wijsheid gaat.

Nu leert de ervaring, dat deze vier factoren: 1. ons levenslot, 2. de aanraking met het Evangelie, 3. de overgang van de daardoor geoefende werking naar ons inwendig leven, en 4. het effect, dat daardoor in onze inwendige wereld, in ons hart en onze nieren geoefend wordt, — in Gods hand de instrumenten zijn, die Hij zóó schikt en samenvoegt, dat de waarheden van Gods Woord in ons worden doorleefd, op soortgelijke wijs, als ze doorleefd werden door de patriarchen en profeten. Voor zooveel dit op het tijdperk vóór onze bekeering betrekking heeft, vormt dit het uitgestrekt en rijk terrein der *voorbereidende genade*, wier doel is, den akker van ons hart te bereiden tot die goede aarde, waarin het zaad des Woords onder de bezwangering des Heiligen Geestes straks dertig-, zestig- en honderdvoudige vrucht zal voortbrengen. Alle neiging en zin, gevoel en wil, verstand en verbeelding worden door die voorbereidende genade, als door een arbeid van onnaspeurlijke kunst en goddelijke wijsheid alzoo geschikt en geleid, niet dat ze *goed* zijn, — want ze zijn en blijven nog roerselen des doods, — maar dat ze de geschiktheid bezitten om de levensvonk in zich te ontvangen. De aarde is goed om vrucht te dragen, maar die aarde op zichzelf, die aarde aan zichzelf overgelaten, en zoo er niet in gezaaid wordt, zal eerst niets, straks slechts onkruid voortbrengen. Neen, ze heet daarom slechts „goed" in de gelijkenis, wijl ze geschikt is om het zaad in zich te ontvangen, en door de levenskiem die met dat zaad in haar komt en uit oorzaak van het verband, dat tusschen dat zaad en de bestanddeelen van dien grond bestaat, de kiem te doen opschieten en de aren te doen persen.

Uitverkiezing en *Voorzienigheid* zijn dus twee wegen, die, zij het ook uit verschillende richting loopend, in het feit der wedergeboorte elkaâr kruisen. Of liever nog Gods voorziening bestel over ons leven, en zijn voorbereidende genade, zijn twee verschillende uitingen van dien éénen wil Gods tot onze zaligheid, die in zijn eeuwigen Raad vaststaat. Met de uitverkiezing is tevens elk middel, elke tusschenschakel, elk instrument, elke dienende kracht verordineerd en toebeschikt, die ter toebereiding van den akker strekken moet.

Er is een trekken van den Vader tot den Zoon, dat niet eerst in de *inwendige* roeping, maar vaak reeds in onze natuurlijke geboorte, reeds in 's moeders schoot begint.

XV.

VAN VOOR DE GRONDLEGGING DER WERELD.

> Hij heeft ons uitverkoren in Hem, vóór de grondlegging der wereld. Efez. 1 : 4.

Terecht is er van verschillende zij op gewezen, dat bij het bespreken der uitverkiezing elke tijdsbepaling iets willekeurigs heeft. Het gaat niet aan, het doen van Gods heilige majesteit eeuwig te noemen, en toch in onze nadere bepaling van zijn eeuwig karakter te berooven. Voor ons menschen is het verloop onzer dagen en jaren in brokstukken ingedeeld; is een gelijktijdig doordringen van den tijd, die voor en achter ons ligt, ondenkbaar, en is het nog ongelijk moeielijker om tot een standpunt op te *klimmen*, dat boven den tijd ligt, waarbij van geen tijd meer sprake zou zijn en dat niettemin, verre van zich in een chaötische dooreenwarreling op te lossen, veel heiliger harmonie en majestueuser orde zou uitstralen, dan ons naar en door den tijd geregeld leven dit zelfs in zijn gelukkigste uitingen kan.

En toch, zoo is de eeuwigheid. Het eeuwige is niet het verleden met een onafzienbare reeks van nooit begonnen oogenblikken er voor, *plus* de toekomst met een oneindige reeks nooit begonnen oogenblikken er achter; neen, de eeuwigheid is iets geheel anders dan de tijd, kan met den tijd niet gemeten worden. Of ge uit dien tijd duizend jaren of een enkelen dag, de afmeting op de grootste of de kleinste schaal neemt, doet er niet toe; de eeuwigheid laat er zich niet in meten, ze gaat er niet in op. Ze is niet de tijd en nog iets, maar iets geheel anders dan de tijd: zoo men wil de grondslag, het, terrein, waarop de tijd zich beweegt, maar even vol en rijk en diep

als de tijd leêg en arm en oppervlakkig is. De eeuwigheid vervult u, de tijd verteert u. De eeuwigheid is rust en peillooze vrede, de tijd rusteloos voortsnellen en zich uitputten. Verre van één te zijn, staan ze veeleer scherp tegenover elkander. Zoo lang ge in den tijd leeft, derft ge juist daardoor het rijke, diepe en volle, dat er in de rust en den vrede van het eeuwige schuilt. En omgekeerd, zoo ge met de diepste kern van uw wezen in het eeuwige gezet zijt, smaakt ge daar nu reeds dien volheerlijken vrede en wordt door de schommelingen van den tijd nooit de bodem van uw zielsleven blootgewoeld.

Hieruit volgt dat *eeuwige* verkiezing nog iets anders en hooger is dan verkiezing vóór een zeker aantal jaren, ook al stond men toe, dat dit aantal tot een onafzienbare reeks van eeuwen wierd uitgedijd. Zal de uitverkiezing Gods *eeuwig* zijn, dan belijden we hiermeê, dat ze een daad des Heeren is, die niet volbracht is in deze bedeeling van den tijd, tot dezen gezichtskring niet behoort en derhalve met den graadmeter, voor deze bedeeling voegend, niet meetbaar is. Ze behoort dus tot een andere orde van zaken, tot dat andersoortig, in zijn eigen majesteit besloten leven Gods, „dat Hem zelf bekend is en niemand anders;" en mag diensvolgens nooit door eenig oogenblik in den tijd als afgesloten worden beschouwd. Elke beperking, die aan de categorie van den tijd ten opzichte van de uitverkiezing zou kunnen ontleend worden, moet kortweg worden afgesneden.

Dát is het wat de Heilige Schrift bedoelt, als ze verklaart en openbaart, dat de uitverkiezing een daad Gods is *vóór de grondlegging der wereld*. Zoo zegt Paulus in Efez. 1 : 4: „Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem *vóór de grondlegging der wereld*." Zoo heet het Matth. 25 : 34: „Beërft dat Koninkrijk dat u bereid is van *voor de grondlegging der wereld*;" Openb. 13 : 8: „dat de namen geschreven zijn in het boek des levens des Lams *van voor de grondlegging der wererd*;" 2 Tim. 1 : 9; „geroepen met een heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus *voor de tijden der eeuwen*;" Tit. 1 : 2: „In de hoop des eeuwigen levens, welke God, die niet liegen kan, beloofd heeft *voor de tijden der eeuwen;* en 2 Thess. 2 : 13: „Dat u God *van den beginne* verkoren heeft tot zaligheid," waarmeê niet de roeping door de Apostolische prediking, maar de uitverkiezing in eigenlijken zin bedoeld is, gelijk blijkt uit wat terstond volgt: „Waartoe Hij u *geroepen* heeft door ons Evangelie." Leer der Schrift is derhalve, dat ook van de uitverkiezing Jacobus' uitspraak geldt: „Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend" Hand. 15 : 18.

Het denkbeeld eener uitverkiezing na den zondeval is hiermeê vervallen. Aan te nemen, dat God Almachtig, nadat de verdorvenheid onzer natuur door Adams zonde ontstaan was, tot de daad der uitverkiezing zou zijn overgegaan, strijdt met de stellige openbaring van

Gods Woord. Daartegen juist komt de Schrift op. Ge waandet dat de verkiezing tusschen de Schepping en de verdrijving uit het Paradijs zou liggen; niet alzoo, verklaart de Apostel u, ze ligt niet *na*, maar *vóór* de Schepping, niet slechts vóór de schepping van den mensch, maar vóór de schepping van dezen aeon, van dit zichtbare en tastbare. „Gij, die uitverkoren zijt, zijt het vóór de grondlegging der wereld;" na uw toebrenging is het u in de ziel gefluisterd: „Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; eer Ik u in uws moeders schoot formeerde, heb Ik u gekend." De uitverkiezing gaat dus niet slechts over het menschelijk geslacht, dat uit Adam en Eva is voortgekomen, maar evenzeer over deze stamouders zelven.

Daarbij echter blijve men staan. Een ander denkbeeld uit dit „vóór de grondlegging der wereld" af te leiden, is ongeoorloofd. Men zou te kort doen aan het eeuwig karakter dezer daad, aan de goddelijke vrijmacht van Hem, die „is die Hij zijn zal," zoo men de verkiezing Gods met ons menschelijke plannen maken vergelijkend, ze als een bestek opvatte, dat aan het begin der Schepping voorafging, zonder met de wording en ontwikkeling van die Schepping in onmiddellijk levensverband te staan. De daad der uitverkiezing valt in het eeuwige, d. w. z. ze mag door geen insnijding van oogenblikken bepaald en dus van haar eeuwigheid beroofd worden. Niemand mag zeggen: ze is eerst na den zondeval begonnen, maar ook niemand mag zeggen: na de grondlegging der wereld hield ze als daad op, was ze als daad afgeloopen en was ze in den zin van ons menschelijk handelen een voldongen feit.

Beweert men dat het *voor onze voorstelling* noodwendig is om drie stadiën te denken: 1o. toen God er was zonder zijn verkiezingsraad; 1o. toen die God zijn verkiezingsraad vaststelde, en 3o. sinds Hij begon dien vastgestelden verkiezingsraad ten uitvoer te leggen, — dan geven we dit zoo stellig toe, dat we met volkomen zekerheid beweren dat een menschelijke rede ondenkbaar is te achten, die zonder de voorstelling dezer drie stadiën ook maar een oogenblik de gedachte der uitverkiezing greep. Onze beperktheid dwingt nu eenmaal tot die afspiegeling van het eeuwige in onze menschelijke denkvormen, en het verraadt vroomheid noch vroedheid van zin, indien men tegen het gebruik dezer voorstelling ijvert.

Slechts vergete men geen oogenblik dat het niet meer dan een gebrekkige voorstelling is, en dat reeds de poging om zich God een oogenblik te denken, eer Hij zijn raad nog gegrepen heeft, even onzinnig is als de poging om het bestek en de uitvoering door tijdsorde van elkaâr te scheiden. Voor onze voorstelling zijn beide begrippen even onmisbaar als ze voor het karakter van het eeuwige volstrekt onhoudbaar zijn.

Tot recht verstand van de Schrift is deze opmerking onmisbaar. De schrijvers der Schrift aarzelen nooit een oogenblik om in hun

schrijven over de verborgenheden van het goddelijk Wezen de uitdrukkingen, voorstellingen en zegswijzen te bezigen, die aan den regel van ons leven ontleend, o. a. ook door den tijd bepaald zijn, en in een verleden, heden en toekomend uiteenvallen. Van vreesachtigheid voor een bedenkelijke uitdrukking vindt ge noch bij de Profeten noch bij de Apostelen een spoor. Ze spreken tot den mensch in menschelijke vormen, gelijk de menschelijke aard dit eischt. En hierin juist bestaat hun uitnemendheid, dat ze in dat gebrekkige en betrekkelijke van ons denken en peinzen dat eeuwige, goddelijke, heerlijke en levende inbrengen, dat zijn oneindige verhevenheid boven dien vorm door den hoogeren polsslag van zijn tintelend leven gevoelen doet, en verre van in dien vorm te verzinken, veeleer dien vorm doordringt en tot zich opheft.

Zoo dan ook de verkiezing. Schier in plastische voorstelling wordt u gezegd, dat ze plaats greep „van eeuwig," „van den beginne," „vóór de grondlegging der wereld," „eer ge geformeerd werdt in uws moeders buik, dat ze een opschrijven „van uw naam in het boek des Lams" was, enz.: de voorstelling dus van een Bestek, dat er eerst niet is, dan gemaakt wordt, en nu als leiddraad bij den Bouw dient. Die voorstelling is noodig. Een afgetrokken begrip zou het feit, de waarheid, het volle leven der verkiezing niet zoo midden in de wereld van uw gedachten en overleggingen een plaats veroveren. Maar als ge daarom meendet, dat in de denkvormen, die ge aan den tijd ontleent, dat aanbiddelijk woord der verkiezing zich besluiten liet, dan dreunt uit diezelfde Schrift de Jehovah-naam, en in dien naam Jehovah-zelf op uw ziel aan, om uw nietigen geest en het speeltuig van uw denkvorm stuk te slaan met dat bergen-dragend woord, waarvan elke letter als een steenrots is: „*Ik zal zijn die Ik zal zijn*," en al uw schoolsche redeneering en waanwijs termenweefsel weg te blazen voor den adem zijns roepens: „Eer de bergen geboren waren, ja, *van eeuwigheid tot eeuwigheid ben Ik God!*" en niet in, veelmin onder den tijd, maar ver boven elke aan den tijd verbonden gedachte u dat rijke, volle, heerlijke werk der uitverkiezing te doen aanschouwen, dat u den vinger op de lippen legt en uitdrijft tot aanbidding.

XVI.

UITVERKIEZING EN VERANTWOORDELIJKHEID.

> Zoo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods. Rom. 9 : 16.

De bedenking of 's menschen zedelijke verantwoordelijkheid bij de belijdenis der uitverkiezing niet te loor gaat, is niet te mijden, maar doet ter zake niets. Plaatst men zich buiten Gods Woord, is het ons niet om Gods openbaring te doen, bedoelt ons onderzoek niet een kennis der groote levensfeiten, maar de afleiding van een stelsel uit een grondgedachte, natuurlijk dan staat voor een tweezijdige dwaling de weg open. Men begint dan, òf met een absoluut Godsbegrip en vernietigt den mensch, òf met den reëelen mensch en eindigt in ongodisterij. Determinisme en Positivisme zijn de beide vormen, waarin deze constructiën der gedachten zich thans vertoonen.

Het Determinisme, dat voor eenige jaren aan de Leidsche hoogeschool in eere was en in den hoogleeraar Scholten zijn pleitbezorger vond, gelijkt sterk op de leer der uitverkiezing, al is het in grond en wezen volstrekt van de Openbaring der Schrift gescheiden. De poging ook door den hoogleeraar Scholten aangewend, om het Determinisme uit de Schrift en de kerkleer te verdedigen, was dan ook op zijn zachtst genomen zelfmisleiding. Immers men beriep zich op de Schrift niet als bron van kennis, maar als welkom getuige voor de vinding der eigen gedachte, en evenzoo op de kerkleer, niet als historisch document van het werk des Heiligen Geestes in de verloste zielen, maar als bijkomstig bewijs voor het goed recht, waarmeê men als Docent der Ned. Hervormde kerk zijn eigen stelsel voordroeg. Dit Determinisme heeft zijn Achilleshiel daarin, dat het met een Godsbegrip, niet met den levenden God begint en oordeelt na het eind van zijn weg zich zelf door de machtigste factoren van het zedelijk leven: het gebed, het berouw, het zelfverwijt, de zelfbeschuldiging enz. voor vrucht van dolende inbeelding te verklaren.

Het Positivisme, thans meer in zwang komend, slaat in het andere uiterste over, gaat niet van een begrip over God, maar over een begrip van het zedelijk leven uit, en eindigt met allen godsdienst te doen ondergaan in zelfaanbidding van den menschelijken geest, niet gelijk zich die in een enkel individu, maar in de ontwikkeling van ons geslacht openbaart. De fout van dit stelsel is, dat het niet rekent met het doen Gods gelijk Hij zelf dit in zijn Woord geopenbaard heeft, of wil men, dat 's menschen innerlijk leven bespiedend, geen oog heeft voor dat eigenaardige leven der ziel dat zich in de wedergeboorte openbaart.

Noch met het ééne noch met het andere stelsel heeft de belijdenis

van de uitverkiezing dan ook schijn of schaduw gemeen. Onze Hervormde kerk kunstelt geen systeem, maar zit als Maria aan de voeten des Heeren, om zijn woord te beluisteren. Openbaarde dat Woord haar, dat er geen uitverkiezing is, ze zou er niet aan denken die te belijden. Maar nu omgekeerd dat Woord haar openbaart, dat de uitverkiezing wel ter deeg de alles beheerschende eeuwige daad Gods is, denkt ze er evenmin aan, wegcijfering van dit majestueuse feit te gedoogen. Ze beweert niet den samenhang van dit onloochenbaar feit met andere even onloochenbare feiten tot in de diepte des levens te doorzien, of ook in den spiegel der gedachte tot in de uiterste gevolgtrekkingen te kunnen toonen, maar belijdt slechts datgeen wat haar over dien samenhang duidelijk geopenbaard is; voorts alle ijdele vraag der weetgierigheid afwijzend met het Paulinische: „Wie zijt gij o mensch! die tegen God antwoordt!" en alle zucht naar logische deducties tegenstaande met de betuiging, dat „Gods wegen *onnaspeurlijk* en zijn oordeelen *ondoorzoekelijk* zijn," d. w. z. geen afleiding van al doorgaande gevolgtrekking toelaten. Ze belijdt de Openbaring van Gods Woord, meer niet, maar ook niets minder. Toch niet zoo, alsof ze slechts losse onzamenhangende gegevens uit de Schrift in haar belijdenis overschreef. Integendeel, ze weet, dat zijn deze openbaringen der Schrift waarheid, ze zich nu nog in het leven van den verloste en in de ervaringen van den wedergeboorne moeten vestigen. Die verschijnselen van het geestelijk leven bieden haar dus den samenhang, niet der afgetrokken gedachten, maar der feiten, waarin deze verschillende uitingen van 's Heeren heerlijk werk zich vertoonen. De kerk heeft al de eeuwen van haar bestaan, bij het licht des geestes, deze feiten bezien, gepoogd ze door te denken en te ordenen. Van daar dat haar belijdenis allengs een schrede verder is gekomen, om het pogen, om de innerlijke wet op te sporen, die den ontwikkelingsgang van dit nieuwe leven beheerscht.

Het spreekt vanzelf dat op dit standpunt van loochening der overige feiten, ook op het gebied des zedelijken levens geen sprake kan zijn. De oude geologen die in den Pietersberg van Maastricht versteende visschen vonden, erkenden dat dit versteende visschen waren, al begrepen ze ter wereld niets van den samenhang die tusschen deze catacomben van Maastricht en dit zeeproduct bestond. Zoo nu ook hier. Vindt de Hervormde Kerk in de ééne Schrift eenerzijds de stellige openbaring van Gods uitverkiezingen, doch andererzijds de even stellige openbaring van 's menschen schuld en verantwoordelijkheid; naast het: „Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader hem trekke," het even stellig gebod: „Bekeert u," — dan erkent ze *beide* feiten, *beide* verklaringen, ook al begrijpt ze nog ter wereld niets van den samenhang, die beide feiten vereenigt. Het is onze Kerk niet om een welgeordend systeem, niet om een prachtige constructie der gedachten te doen, maar om werkelijkheid, om kennisse van het leven

Gods gelijk het is. Ze heeft met de Remonstranten niet een wedstrijd gestreden, wie het fijnst de kiem eener gedachte uitpluizen en ontleden kon, maar er zich tegen verzet, dat men een daad Gods zou wegcijferen, die er was, en daardoor den blik op het eeuwige zou vervalschen. Wil men, dan moet erkend, dat de Dordtsche Vaders zoo inconsequent mogelijk waren. Ze leerden dat de verkiezing van eeuwigheid was, en toch 's menschen val is zijn zonde, zijn eigen wel bewezen schuld. Ze leerden dat het geloof, ook in zijn eerste roerselen een gave Gods is, en toch dat de ongeloovige schuldig staat, dat hij niet gelooft. Het was er hun niet om te doen, om de eerepalm der zuiverheid van denken weg te dragen, of als volleerde meesters in het knutselen van systemen bij het nageslacht te boek te staan, maar om aan de Gemeente die na hen kwam, trouwelijk en naar waarheid de Openbaring der Schrift over te leveren en onverkort den heiligen vrede te gunnen, die in de belijdenis dezer waarheid te genieten is.

Ook bij de belijdenis der uitverkiezing blijft zonde dus zonde, onverkort en onverminderd, in al haar diepte en doemwaardigheid. Ook bij deze belijdenis handhaven we 's menschen verantwoordelijkheid, en rekenen we in vollen omvang met de schuddingen die het menschenhart in de ure des berouws en der boete, der zelfbeschuldiging en verbrijzeling ondergaat. In niets verkort deze belijdenis onze verplichting om Gods Woord aan alle creaturen te prediken en zelfs op dit Woord acht te geven. Een stil en lijdelijk neerzitten, wachtend of eenige werking der uitverkiezing zich aan ons openbaren mocht, is een mechanische opvatting, die onze Kerk verdedigd heeft, maar die met haar practijk in onverzoenlijken strijd, steeds en zoo scherp mogelijk door haar veroordeeld is. En ook na de bekeering sluit deze belijdenis „het werken van uws zelfs zaligheid met vreezen en beven" en „het u zelven reinigen," zoo weinig uit, dat veeleer zonder dezen onafgebroken strijd des zedelijken levens geen belijdenis der uitverkiezing op haar terrein denkbaar is. Niet bekrompen, mild en ruim veeleer waren de vaderen van 1618, die leerden: „Godzalige ouders moeten aangaande de verkiezing en zaligheid hunner kinderen die God in hunne kindsheid uit dit leven wegneemt, niet twijfelen;" of ook: „Dat de dood des Zoons Gods van oneindige kracht en waardij is, overvloedig genoegzaam om de zonde der geheele wereld te verzoenen;" alsmede: „Dat vele door het Evangelie geroepenen zich niet bekeeren, noch in Christus gelooven, maar in het ongeloof verloren gaan, geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid der offerande van Christus, maar door hunne eigene schuld;" en eindelijk: „Dat velen, niet door de bediening des Evangelies geroepen zijn, niet komen noch zich bekeeren, daarvan is de schuld niet in het Evangelie, noch in Christus, door het Evangelie aangeboden, noch in God die door het Evangelie roept, en ook zelfs verscheiden gaven aan hen toebrengt, maar in de geroepenen zelven."

Gereed in den zin, alsof ze de geestelijke studie dezer belijdenis voor afgedaan zou mogen beschouwen, is onze Kerk ook met het stuk der uitverkiezing nooit. Taak ook der komende eeuwen zal het zijn, om de feiten beî van uitverkiezing en schuld steeds juister uit Gods Woord te constateeren, vollediger uit de ervaring der geloovigen toe te lichten, steeds in juister samenhang met de overige heilsfeiten te plaatsen, en vooral door voortgezette studie der zielkunde meer als waar en onomstootelijk in de levensverschijnselen zelve aan te toonen. Dat de Kerk sinds 1618 meer dan twee eeuwen voorbij liet gaan, zonder een deel van dezen geestesarbeid te voltooien, strekt haar tot oneere, toont de machteloosheid, waarin ze van lieverleê verzonken was en moet ons te scherper spoorslag zijn, om den langgestaakten arbeid weêr op te vatten.

Wel weten we, dat thans geen kerkelijke indeeling of schifting der geesten naar de belijdenis der uitverkiezing zou te rechtvaardigen zijn. De verdediger der Kerk moet staan op het bolwerk waar de aanval geschiedt, en die aanval richt zich thans op een gansch ander deel onzer verdedigingslinie. De Remonstranten der 16e eeuw voerden het pleit nog op den grond van Gods Woord, terwijl dat Woord zelf thans verworpen wordt. Ze beleden, zij het ook op verkeerde wijze, de kracht van Jezus' zoenbloed, terwijl de offerande zelve des onbevlekkelijken Lams thans met spottend hoongelach bestreden en ontkend wordt. Zij ijverden nog met ons voor bekeering en geloofden met onze vaderen aan een mogelijk verloren gaan, terwijl die bekeering zelve thans als overspanning der inbeelding weggecijferd en geheel de quaestie van behoudenis of verderf geloochend wordt. Voor dat verschil der tijden geen oog te hebben, ware al te kortzichtig en onnoozel! Wie nog wanen kan, dat de veste van ons Christelijk geloof veilig is, mits men de Canones van Dordt maar tegen den vijand keere, toont slechts zijn onbevoegdheid om over de worsteling der geesten meê te spreken en is tot optrekken in dien strijd onbekwaam.

Slechts zij men even ernstig tegen een overslaan in het andere uiterste op zijn hoede. Gewoonte wierd het allengs dat de mannen van naam die de banier van Christus op het slagveld des geestes droegen, òf hun meening over het feit der uitverkiezing zich voorbehielden, òf waanden juist door het te ontkennen sterker tegenover den vijand te zullen zijn. Dit nu kan noch mag. De opstanding van Christus is een *feit*. Ongetwijfeld, en wie het loochent neemt den grondslag der Christelijke kerk weg. Maar is dan de uitverkiezing soms minder een feit? En zoo een feit, dan soms minder gewichtig? Soms minder dan Jezus' opstanding het fundament waarop de kerk van Christus rust? En is het dan geen willekeur, den vijand om het loochenen van het ééne feit in zijn laatsten schuilhoek te vervolgen, terwijl men zelf in loochening van het andere feit niets bedenkelijks ziet? Gaat ge veilig, zoo ge optrekkend tegen den vijand,

de daad Gods waarin de vastheid uwer roeping ligt, voor bijkomstig en ter zake niet doende verklaart? Moet het zich niet in een bukken voor den vijand wreken, zoo ge strijdend voor Gods Woord, het met den eerbied voor dat Woord zoo licht neemt, dat ge de oorspronkelijke daad Gods, die heel den gang van het Christendom beheerscht en die in dat woord ter uwer kennisse komt, buiten den inhoud van uw geloof en uwe prediking plaatst? Dat men een anderen blik op deze daad des Eeuwigen Gods hebbe, 't zij zoo, daarvoor gespen we het zwaard niet aan, maar wat niet mag geduld, is, dat men òf dit feit onder de onverschillige kleinigheden rangschikke, òf het driestweg ontkenne, ten spijt van de Schrift.

De uitverkiezing is een feit of is het niet. Maar is ze een feit dan is ze tevens een hoofdzaak, een der ondergeschikte geloofsornamenten nooit. Ze vertegenwoordigt een geheel op zich zelf bestaande beschouwing van 's menschen inwendig leven, doorgaande tot den wortel, tot de diepte der dingen, dringende tot in den verborgen kern waaruit elk roersel der ziel zijn aanstoot ontvangt. Tegenover een wereld die ons haar levensbeschouwing opdringt, dienen we als Christenen dus te weten, op wat grond en bodem we voor ons zelven staan. — Het hart der menschenkinderen moet gewonnen. Maar welk instrument gebruikt ge daartoe? Er zijn twee reeksen vraagstukken. Vraagstukken omtrent feiten die voorwerpelijk zijn, die buiten ons liggen, zooals daar zijn de opstanding des Heeren, zijn bovennatuurlijke geboorte enz. Maar ook vraagstukken omtrent feiten die onderwerpelijk zijn en u zelven raken, zooals het wezen der zonde, de bekeering, onze vrede bij God. Nu stemt, dunkt ons, ieder *dit* toe, dat alleen de laatste vraagstukken vat op het hart hebben, de geesten kunnen aangrijpen en een overtuiging doen geboren worden. De eersten niet, althans niet dan in veel zwakkere mate. Hebben nu beide reeksen een middenpunt waarom alle overige vraagstukken zich rangschikken, en is dit voor de objectieve feiten even ongetwijfeld, de Opstanding van Christus, als voor de subjectieve feiten de Uitverkiezing, dan willen we toch gevraagd hebben, of men niet moedwillig zijn invloed op de geesten prijsgeeft, door telkens te verraden, dat men ten opzichte dezer subjectieve feiten een krachtige, welbewuste, besliste overtuiging mist. Eindelijk, het vraagstuk der Kerk dringt meer en meer op den voorgrond, niet gelijk onlangs beweerd werd, als of het den een om den Christus, den ander om de Kerk te doen zou zijn. Deze tegenstelling is ongerijmd. De Christus heeft niet slechts individuëele adepten maar een kring verlosten, die in solidair verband staande, zijn lichaam vormen. Krachtens den eisch der Vleeschwording, moet ook dat lichaam zich naar buiten openbaren, mag het niet verborgen blijven, en is de vraag naar de gestalte, die Jezus' Kerk gewinnen zal, dus van de belijdenis zijns naams volstrekt onafscheidelijk. Staat het nu vast dat dit optreden der Kerk een geheel

ander zal worden, naar gelang men het feit der uitverkiezing, als ter zake niet doende, onaangeroerd laat, dan wel als leidende gedachte kiest, — moet ook hier gevraagd, of het geen overmoed verraadt die in machteloosheid haar straffe vindt, zoo men, staande voor het kerkelijk vraagstuk het vraagstuk der verkiezing ontwijkt.

En zoo keeren we aan het slot onzer beschouwing terug tot ons uitgangspunt. Dat de grootste en machtigste geesten der Christelijke kerk de uitverkiezing steeds beleden hebben, is het onwraakbaar getuigenis der historie. Dat elk gebed en elke dankzegging, ja elke zielsuiting van het vroom gemoed, dit feit der albeheerschende genade Gods veronderstelt, belijdt en aanvaardt, is de ervaring der christenheid. Dat de Christelijke tucht nooit beter in eere was, noch het zedelijk leven ooit hooger vlucht nam dan in die deelen der Christelijke kerk, in die landen, bij die volken, wier belijdenis met de uitverkiezing Gods stond of viel, zal ons door geen kenner van de historie der Hervormde natiën betwist worden. Waarom en zichier de vraag waarmeê we besluiten, zou dan thans als merk der „nachtschool"! gelden, wat alle eeuwen door het merk der grootste geesten was; waarom dan nu als godsdienstig element onbruikbaar worden gekeurd, wat dusver der vroomheid haar reinste verheffing schonk; ja, waarom dan ter opbeuring van onze diepgezonken maatschappelijke toestanden een zout zouteloos zijn te achten, dat een eeuw lang bij een viertal der beste natiën het bederf van weelde en zelfverlaging heeft gekeerd?

V.

DE MENSCH CHRISTUS JEZUS.

I.

„MENSCH" EN „VLEESCH."

Het Woord is vleesch geworden.
Joh. 1 : 14.

De belijdenis dat het Woord, de Zoon, die in de gestaltenisse Gods was, in gedaante gevonden is als een *mensch*, onzer natuur deelachtig werd, „vleesch is geworden," ontmoet in de hedendaagsche worsteling der geesten bestrijding van tweeërlei kant. Er is een afval, die durft uitspreken: die mensch werd, was geen God. Maar er is ook een kleingeloof, dat niet durft uitspreken: die God was en is en blijft, werd vleesch. Of liever nog, de Modernen houden veelszins den term wel bij, dat Hij de Zone Gods was, en evenzoo de kranken in den geloove stamelen de oude belijdenis nog wel, dat Hij onze natuur heeft aangenomen, maar, na dit gezegd te hebben, toont de Moderne, dat hij met „Zone Gods" *niet* het Woord dat bij God en God was bedoelt, maar evenzoo de verdoolde in zijn geloof, dat hij Jezus' menschelijke natuur voor zijn Godheid doet wijken en ze dus verliest. Alleen door de tweede dwaling uit de belijdende Gemeente weg te nemen, zijn we tegenover de eerste die van den afval, sterk.

De weken die het Kerstfeest van den Goeden Vrijdag scheiden, zijn voor dien geestelijken arbeid in de Gemeente aangewezen. Vooral de Gereformeerde Kerken zijn tot dien geestesarbeid geroepen.

Het deel des jaars dat in onze kerkelijke hoogtijden de Kribbe van het Kruis scheidt, noopt vanzelf tot overdenking van Jezus' persoon in den staat zijner vernedering. Johannes' dubbele uitspraak: „Het Woord is *vleesch* geworden," en straks: „die niet belijdt dat Jezus in het vleesch gekomen is, déze is de Antichrist" binden der Gemeente die overdenking op het hart. Om in de lijdensweek het Kruis van Golgotha te verstaan, moet de profetische juichtoon: „Een kind is ons geboren" bij de Kribbe tot haar recht zijn gekomen.

En dat vooral de Gereformeerde Kerken tot dezen geestesarbeid geroepen zijn, toont haar geschiedenis, haar belijdenis, het kenmerkende van haar streven. Juist in dit stuk harer belijdenis schuilt haar onderscheiding van de Luthersche Kerken, tegenover welke zij het ook op veelszins nog gebrekkige wijze, de onmisbaarheid voor onze vertroosting van Jezus' echt menschelijke natuur steeds door de Gereformeerde Kerken is gehandhaafd. Dit verschil weg te cijferen verraadt bekrompenheid van geest. Beide Kerken hebben de roeping,

om, woekerend met het haar bijzonder toebetrouwd talent, elkander weêrkeerig voor eenzijdigheid te vrijwaren en steeds rijker en heerlijker met vereende kracht de belijdenis te doen schitteren van het *vleeschgeworden Woord*.

Daartoe levere ook deze artikelenreeks eene bijdrage. Ze bedoelt geen fijn uitgeplozen ontleding van het ingewikkeld vraagstuk, maar uiteenzetting, toelichting en handhaving van die elementaire waarheid, waar de troost onzer zielen, de werkelijkheid van onze verzoening en de zekerheid onzer hope meê staat of valt.

Ons uitgangspunt daartoe nemen we in het Evangelie van Johannes, niet bij Mattheüs, noch bij Lukas, wijl alleen de discipel die in Jezus' schoot aanlag, van meet af de tegenstelling, waarom thans de geesten worstelen, principiëel en met bewustheid in het oog heeft gevat.

Niet alsof bij de eerste Evangelisten deze belijdenis van den persoon des Heeren zou ontbreken. Integendeel. In elk der vier Evangeliën is het dezelfde Christus, doch met een eigen tint, in beeld gebracht. Levi, de gewezen tollenaar, doet u als de Heilige Apostel Mattheüs in zijn prachtig geschiedverhaal zien, hoe de Christus, de stroom der profetie vervullend en dien afsluitend, metterdaad die Messias Israëls is, dien niemand kent dan de Vader. Hij begint daarom met het geslachtsboek van Jezus Christus, den zoon van Abraham, den zoon van David, den koninklijken Messiasstam, door Gods openbaringswoord te voorschijn geroepen, en eerst in den „meer dan Salomo" voleind. Marcus bemoeit zich gansch niet met de afkomst des Heeren. De „leeuw" is het zinnebeeld, waarin de Christelijke Kerk Marcus teekende, en als „de leeuw die overwon met heldenmoed de hel en al haar krachten," laat hij den Christus plotseling in het midden van Israëls maatschappij springen, om te worstelen, om te overwinnen, om buit te maken; den mensch u toonend, en toch in dien mensch een machtsbetoon, dat ge uit het vleesch „dat als gras wierd en welks heerlijkheid als een bloem des velds is," niet verklaart. Weer geheel anders eindelijk is Lukas, die naarstiglijk de dingen aangaande Jezus heeft onderzocht, en nu voorts de feiten schildert, de feiten in al hun aanminnigen glans, in hun aantrekkelijke teederheid, de feiten, gelijk ze al wat mensch is in het hart van aandoening doen trillen, en daarom voor het kind uitlokkend en voor den grijsaard nog van diepen zin.

„Gij Bethlehem Ephrata, zijt gij klein onder de duizenden van Juda," dat meldt u Lukas, „uit u zal Mij voortkomen," dat teekent u Mattheüs, „die een Heerscher zal zijn in Israël," dat toont u Markus, maar met het slot der Godspraak, „wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid," treden zij achterwaarts en komt

Johannes aan het woord. „In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God en het Woord was God" is van het Kerstevangelie onafscheidelijk.

Johannes blijft, ook als hij bij de Kribbe van Bethlehem gaat staan, zich zelf gelijk. In het zinnebeeld van den adelaar heeft hem de Christelijke kerk gekenteekend, van den adelaar, die de zon in het aangezicht vliegt, in de hoogten zijn nest bouwt, en, ook in de diepten neergestreken, nog met den adelaarsblik door de wolken boort. Als Johannes bij Bethlehem's kribbe toeft, dan is hij niet lijdelijk, dan tuurt hij maar niet op de tafereelen die zich voor zijn oog ontrollen, maar dan peinst hij, dan leeft hij in de diepte en in de hoogte tegelijk, dan omvat zijn blik hemel en aarde, dan rolt zijn geest door de ontzaglijke tegenstellingen van zonde en genade, dood en leven, waarheid en leugen, versmading en heerlijkheid, dan denkt hij niet aan die voederkrib, maar aan de wereld die haar draagt, niet aan Maria, maar aan de menschheid waartoe ze behoort, dan ziet hij niet op die doeken en windsels, maar op het vleesch, dat door die schamele bedekking heengluurt. En daarom rept hij niet van een stal, noch van herders, noch van een Engelenzang, maar geeft zijn Kerstevangelie in dit rijke woord van strenge gedachte en toch vol goddelijke poëzie: *Het Woord is vleesch geworden en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van den Eengeboorne van den Vader, vol van genade en waarheid.*

Bij Johannes valt nooit de lichtstraal zonder zich scherp tegen de donkere schaduw af te teekenen. Ook aan zijn Kerstevangelie gaat daarom het trekken der zwarte schaduwlijnen vooraf. Er is van dat „vleesch" reeds gesproken, gesproken in afkeurenden, veroordeelenden zin. „Niet uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans." Hij gewaagt van „heerlijkheid," maar na eerst de „duisternis" te hebben getoond. Van „waarheid," maar na vooraf op het „getuigenis" te hebben gewezen, dat zonder een heerschappij der leugen ondenkbaar is. Eindelijk hij wijst op „genade" maar na in het voorafgaande den geest, „die niet wil aannemen" te hebben ontmaskerd.

Die tegenstellingen zijn in den voorzang op zijn Kerstevangelie noch slechts aangestipt, hij zal ze straks in het levensbeeld, dat hij van den Heere ontwerpt, in al haar diepten peilen. Straks zal het van dat vleesch heeten: „Wat uit vleesch geboren wordt dat is vleesch;" zal de „*heerlijkheid*" die in den Christus blonk in het snijdend contrast treden met de smaadheid van *dood* en *graf*; zal hij „die de *waarheid* zelve is" zijn tegenvoeter ontdekken in den Vader der *leugen*, die een menschenmoorder was van den beginne; en zal de genade zich uitspreken als de trouw van den Herder, die zijn leven geeft voor de schapen, in tegenstelling van de zelfzucht, die als een dief steelt en als een geboorne uit den Vader der leugen moordt. Ontzaglijke tegenstelling tusschen licht en schaduw, die Johannes'

Evangelie zoo aangrijpend, zoo peilloos diep en toch zoo onuitsprekelijk verheven maakt, maar die, al ontplooit zij zich later, toch bij dit Kerstevangelie reeds in Johannes perste, zijn geest spande, en zijn woord tot een oceaan der gedachte stempelde. En daarom wil men Johannes' Kerstevangelie ten volle verstaan, lees dan eerst in uw gedachte de tegenstelling: „*De mensch was vleesch geworden, en wij hebben zijne versmading aanschouwd, een versmading als van een geboorne uit den Sathan, vol van zelfzucht en leugen.*" En laat daarop het Evangelie volgen: „*Het Woord is vleesch geworden, en we hebben zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van den Eengeboorne des Vaders, vol van genade en waarheid.*" Eerst door de diepe schaduw schittert het licht van zijn woord in ongebroken glans.

Niet van een *mensch*wording, maar van een *vleesch*wording spreekt Johannes. Niet alsof hij de menschwording loochende. „Omdat gij een *mensch* zijnde uzelven God maakt," is de grief der Farizeën. „*Zie den mensch!*" de Bileamsprofetie van den Romeinschen Landvoogd, die ons juist deze Evangelist teekent. „Komt, ziet een *mensch* die mij alles gezegd heeft," is veeleer het woord der Samaritaansche, waarin Joannes' eigen ziel ligt.

Maar toch, dat woord *mensch* bevredigt hem niet. *Mensch*, dat is zulk een hooge, heerlijke gedachte, en onder het menschelijke gezonken, was die menschheid, waaronder Jezus optrad. En daarin juist schittert hem de grondelooze ontferming tegen, dat het eeuwige Woord zich aan dat gezonken geslacht aansloot, dat *mensch* moest zijn, maar *vleesch* was geworden.

Ook voor Johannes is de mensch het schepsel van alles te bovengaande uitnemendheid. Hij zong er van in het praeludium. De eeuwige Vader genereert het Woord, het Woord spreekt zich uit in het geschapene, want alle dingen zijn door het Woord gemaakt. Maar dat Woord is *leven*, „in hetzelve was het leven," en dat leven sprak zich niet uit in deze gemaakte dingen, want „dat leven was het licht," d. w. z. het was *heilig* leven, en van *heilig* leven weet zon noch star, weet stof noch cel, weet plant noch dier. Daarom schiep Hij nog een hooger wezenssoort, dat ook dit *heilig* leven in zich dragen kon. „In hetzelve was het leven, en het leven was het licht .... van wat, van welk creatuur? .... was het licht der *menschen*."

In dat woord trilt de Engelenzang uit Efrata's velden na. Zijn leven, het licht, niet van eenig ander creatuur, maar „het licht der menschen," wat is het anders dan een echo op der Engelen lofpsalm: „*In menschen een welbehagen!*" En wederom die Engelenhymne, wat is ze anders dan een rijke variatie op het scheppingsthema uit Mozes' eerste boek: „Laat ons *menschen* maken, naar ons beeld en onze gelijkenis," straks door de Opperste wijsheid in het Spreukenboek dus vertolkt: „*En mijn vermakingen zijn met de menschenkinderen.*"

In *mensch*wording zou daarom de eeuwige liefde, de genade

niet zijn uitgesproken, in *menschwording* lag geen ontferming. De *mensch* had opgehouden waarlijk mensch te zijn, sinds hij onder den toorn kwam, den doem op zich neertrok, *zondaar* werd.

Dat de ontferming zich tot den *zondaar* neerboog en nochtans van de zonde in de zondaren bleef afgescheiden, kon noch door het denkbeeld van mensch, noch door de gedachte aan zonde worden uitgesproken. En daarom kiest Johannes den middenterm. Hij spreekt *niet* van den mensch, en *niet* van de zonde, maar van wat de mensch door de zonde werd: VLEESCH. „Alle vleesch is als gras en zijn heerlijkheid als een bloem des velds!" Vleesch, dat is niet het zondige, maar de broosheid, waartoe door de zonde onze natuur inzonk. Vleesch in dien zin nu, dat werd het Woord!

II.

„VLEESCH" EN „GEEST."

Alle vleesch is gras.
Jes. 40 : 6.
Alle vleesch is niet hetzelfde vleesch.
1 Cor. 15 : 39.

Oorspronkelijk had het woord „vleesch" in de gemeente van Christus, twee zeer onderscheiden beteekenissen, deels gunstig, deels ongunstig. Die tweeërlei opvatting vloeiden noodzakelijk uit het spraakgebruik des Nieuwen Testaments voort.

Leest men ten eener zij: „*Mijn vleesch* is waarlijk spijs," „die Mijn *vleesch* eet heeft het eeuwige leven," en toch andererzijds: „Ik weet, dat in mij, dat is in *mijn vleesch* geen goed woont," dan ziet elk dat „vleesch" de eene maal middel tot redding, de andere maal oorzaak van verderf is. De tegenstelling kan niet sterker.

Toch heeft van lieverleê de ongunstige beteekenis de gunstige indrukken geheel verdrongen. Thans kent de gemeente van Christus het woord „vleesch" uitsluitend in den onheiligen zin van een aan God ontzonken macht. Bevreemden kan dit niet. De vereering van den dienst en de werken des „vleesches," haar tegenstelling tegen den „geest" en de veroordeeling van haar vruchten, heeft in het Nieuwe Verbond dermate de overhand, dat de ongunstige indruk allicht overwegend *moest* worden. Maar evenmin mag het zonder protest geduld. Blijkt onweêrsprekelijk, dat „vleesch" ook een gansch anderen zin in de Schrift bezit, dan moet ook *die* beteekenis weer tot haar recht in de gemeente komen. Zoolang „vleesch" voor haar

gelijkluidend met „zonde" is, kan ze het Kerstevangelie van den Apostel Johannes: de *vleesch*wording van het Woord, niet verstaan.

Daartoe behoort de overtuiging veld te winnen, dat „vleesch" oorspronkelijk en op zichzelf genomen, verre van iets laags, zondigs en onedels te zijn, integendeel iets zeer uitnemends, een kunststuk van de hand des Scheppers is. Als de eerste mensch, de eenig onmiddellijk geschapene mensch, en wiens naam daarom *Haädâm* (Adam) is, in Eva voor het eerst een *ander* mensch voor zich ziet treden, is zijn uitroep: „Deze is ditmaal *vleesch* van mijn *vleesch!*" niet om daardoor Eva als zondares aan te duiden, want de zonde was er nog niet; maar als aanduiding van haar menschelijk voorkomen. En als daarna de ordinantie Gods door hem wordt uitgesproken: „Daarom zal de mensch zijn vader en moeder verlaten en deze twee zullen tot *één vleesch* zijn," is hiermeê allerminst op een zondige betrekking gedoeld, maar veeleer de nauwe verbintenis en innige vereeniging tusschen *mensch* en *mensch* aangewezen. Dit blijft, tot ons reeds in het zesde hoofdstuk van Genesis bericht wordt gegeven van den ommekeer: „Al het vleesch *had zijn weg verdorven* voor Gods aangezicht." Van dat oogenblik slaat de beteekenis van „vleesch" om; wat eerst uitnemend was is nu kwaad, onrein en verfoeilijk geworden. Slechts nu en dan breekt profect en psalmist den onheiligen ban, waaronder het vleesch besloten ligt, en hooren we Job profeteeren: „Ik zal *uit mijn vleesch* God aanschouwen! David jubelen: „Ook zal mijn vleesch zeker wonen," en Ezechiël duiden op „het *vleeszen hart*" dat den boeteling in steê van het „steenen" hart zou worden geschonken.

Toch komt de *herstelling* van het „vleesch" eerst in het Nieuwe Verbond. Er wordt zeer op gedrukt en telkens op gewezen, dat Christus in het *vleesch* gekomen is. Voor Antichrist geldt wie deze grondwaarheid, dat uitgangspunt van geheel het Evangelie ontkent. De Schrift wil, dat ge er u diep van doordringen zult, hoe, „gelijk de kinderen *des vleesches deelachtig* zijn, Hij ook desgelijks *des vleesches deelachtig* is geworden. Het moet wel deugdelijk in uw voorstelling van den Christus zijn opgenomen, dat Hij „uit den zade Davids is *zooveel het vleesch aangaat.*" En zoo weinig mag dit „vleesch van Christus" in uw belijdenis van Jezus, den Heiland, bijzaak zijn dat ook voor u veeleer „dat vleesch waarlijk spijs en dat bloed waarlijk drank" behoort te zijn. In dat vleesch leeft Hij, zoo *voor* als *na* zijn opstanding blijkens het woord tot zijne discipelen: „Een geest heeft geen vleesch en beenen, *gelijk ik heb.*" Met dat „vleesch" is Hij van den Olijfberg ten hemel gevaren, en in dat „vleesch" is Hij nog. Weshalve onze Catechismus belijdt: „dat we ons vleesch in den hemel als een zeker pand hebben," en in het verlossingslied heerlijk gezongen wordt: „Nu leeft Gods Zoon *in menschelijk vleesch!*"

Kort saâmgevat leert de Schrift derhalve dat het vleesch *goed* was, *kwaad* werd, maar in Christus wederom *verheerlijkt* is. Of wil men, dat het vleesch zoozeer onafscheidelijk bij het menschelijk wezen komt, dat het meê in zijn schepping, meê in zijn val, maar ook meê in zijn herstelling begrepen is. Het vleesch is nooit in zijn wezen, uit zich zelf, naar zijn aard zondig. „We hebben den strijd *niet met vleesch* en bloed, maar met de geestelijke boosheden in de lucht."

Tot recht verstand geve men zich daarbij rekenschap, wat vleesch is. Vleesch is het hoogste en uitnemendste, waartoe de zichtbare en tastbare schepping opklimt. Vleesch staat hooger dan het stof, hooger dan ertsen en metalen, hooger dan crystallen en stalantytec, hooger zelfs dan het celweefsel van de plant. Vleesch is de kunstigste, fijnste en schoonste vorm, waarin de Schepper het stof doet optreden.

Dit voelt men nog te beter, zoo men in het oog houdt, dat de Schrift met „vleesch" niet enkel onze spieren, maar geheel ons lichaam bedoelt. Onder vleesch behoort dus ook de teedere en wondere bewerktuiging van onze *zenuwen*, behoort ook het schitterend *oog*, het kunstig oor; onder vleesch is ook de onnaspeurlijk saâmgestelde groep van zenuwstrengen begrepen, die wij onze *hersenen* noemen, en wie ook maar een enkelen vluchtigen blik op dit organisme van het vleesch in al zijn vertakkingen geslagen heeft, zal geen oogenblik aarzelen te belijden, dat God de Almachtige, metterdaad geheel een wereld van de aangrijpendste, verrassendste en prachtigste wonderen in die schepping van het „vleesch" heeft ontsloten.

Niet alle vleesch is hetzelfde vleesch, zegt Paulus. Een ander is het vleesch der visschen en een ander is het vleesch der dieren en een ander wederom is het vleesch der menschen, zóó echter, dat ook hierin een opklimmende orde zij. Zelfs in zijn min edele bewerktuiging staat het vleesch nog verre boven het schoonste crystal en de zuiverste plantencel. Maar toch, de afstand tusschen het minst edele en het edelste „vleesch" is niet minder groot. Het wonder der Schepping is ook te dezen opzichte eerst gekroond door de schepping van den *mensch*.

Voor hoelang dient ons het vleesch? Let op den ernst dier vraag. Beschouwt ge het vleesch slechts als een noodzakelijk kwaad, een hulpmiddel voor dit korte leven, dat, straks weggeworpen, alle beteekenis voor de eeuwigheid mist? Of wel zijt ge als schepsel bestand om in vleesch te leven, eeuwiglijk en altoos? Op die vraag antwoordt de ongeestelijke wereld: Natuurlijk is het vleesch slechts voor dit leven! De H. Schrift daarentegen leert, dat het vleesch dat in verderfelijkheid gezaaid wordt, eens in heerlijkheid en onverderfelijkheid zal opstaan. De wetenschap matigt zich het recht aan tot de verklaring, dat het vleesch zijn rol met dit aanzijn heeft uitgespeeld; de Kerk van Christus daarentegen belijdt *Wederopstanding des vleesches en een eeuwig leven*. Dus óók het vleesch een bestemming voor ons

eeuwig leven, een blijvende bestemming voor Gods eer. De stellige uitspraak: „Want dit weten we, dat vleesch en bloed het koninkrijk van God niet beërven zullen," kan slechts uit misverstand ter omverwerping van deze elementaire Schriftopenbaring gebezigd worden. Zoolang vleesch en bloed erven wil oordeelen ze zich zelven. Niet hun, maar uitsluitend aan den mensch, wien ze tot instrumenten zijn, komt de erfenis toe. Het „vleesch", in zijn zondige ontaarding, gaat onder.

Vraagt men welke bestemming dan het vleesch oorspronkelijk had, zoo diene het beeld van het prismatisch kunstlicht tot opheldering. Op de kust, aan het strand is licht, maar voor den schepeling, die op verren afstand van die kust zijn scheepke stuurt, is dat licht onzichtbaar, onwaarneembaar, het is voor hem als niet bestaande. Zal dit licht voor hem zichtbaar *worden*, dan moet het omhuld, omkleed en omhangen met glas. Niet met gewoon, maar met fijn en kunstig glas. Met glas dat op den aard van het licht is aangelegd en met de welt die het licht beheerscht in harmonie is. Maar is aan deze voorwaarde voldaan, dan is de uitwerking ook heerlijk. Zóó is het prismatisch glazen omhulsel niet om het licht gezet, of met bliksemsnelheid vliegt de lichtstraal de golven over en springt den schepeling in het oog.

Zie in dat beeld de beteekenis van het vleesch voor 's menschen geest. De geest is onzienlijk, onwaarneembaar, kan zich niet doen gevoelen, zoolang hij aan zichzelf is overgelaten. Maar nu God dien geest omhuld, omwonden en met het kleed des „vleesches" omhangen heeft, straalt door dat „vleesch" de innerlijke werking van den geest u tegen. Ook dat vleesch moet evenals het prismatisch glas van de edelste bewerktuiging en met de welt van den geest in verband zijn gebracht. Een losse aanvoeging van vleesch en geest is ongerijmd. Veeleer moeten beiden op elkaar zijn aangelegd en met elkaar in zuivere harmonie werken. Maar is eenmaal aan deze voorwaarde voldaan, dan is de werking ook volkomen en schittert de heerlijkheid van den geest juist in die onafgebroken levensuiting, waartoe het vleesch, als orgaan, den geest instaat stelt.

Of die harmonie zuiver is, kan men daaraan weten, of het instrument zelf terugtreedt, niet waarneembaar wordt en slechts dient. Is de kustlantaarn ongeschonden, dan straalt het licht van verre door, zonder dat men van het glas iets waarneemt. Zoo ook bij ons lichaam. Naar de harmonie van Gods schepping moet het vleesch de heerlijkheid van den geest laten doorschitteren, zonder zelfs de aandacht te trekken. Daarom lezen we: *En ze waren beiden naakt en ze schaamden zich niet.* Het glas wordt in brandend licht eerst zichtbaar zoo het gescheurd of bezoedeld is. Schaamte ontstaat eerst, zoo het vleesch, wijl het uit zijn verband werd gerukt, geen licht des geestes meer doorlaat, en als vleesch optreedt.

Houdt men nu in het oog, dat 's menschen geest in zijn oorspronkelijke zuivere gehalte „een adem des levens en uit God is," dan volgt hieruit tevens, dat het „vleesch" een nog veel hoogere bestemming heeft, t. w. om instrument te zijn, waardoor Gods werking in den mensch zich openbaren kan.

Daarop doelt Johannes als hij zegt, dat in Christus het *leven* was, en dat dit leven de bestemming heeft om *licht* te zijn d. w. z. uit te stralen, te schitteren en zich te openbaren, en dat het deze bestemming heeft *in den mensch*. „In Hem was het leven en het leven was het licht der menschen." Daarop doelt hij evenzeer, als hij ons *dit* woord van Jezus brengt: „Die de waarheid doet komt tot het licht, opdat van zijn werken blijke, dat ze in God gedaan zijn." Eerst in dit verband wordt het zeggen des Heeren verstaan: „Laat uw licht alzoo *schijnen* voor de menschen, dat ze uw *goede werken* zien mogen en uw Vader die in de hemelen is, verheerlijkt worde!"

In het paradijs moest derhalve déze vraag tot beslissing komen: God schiep u, o mensch, vleesch en geest. In dien geest ligt uw eigenlijk wezen. Dat vleesch heeft geen andere roeping dan om orgaan, instrument voor dien geest te zijn. Welke keuze nu doet gij? Aanvaardt gij die door Mij, uw God, gestelde ordinantie; handhaaft ge de orde die Ik u gaf; blijft ge den geest als uw eigenlijk wezen handhaven, dat aan het instrument des vleesches gebonden, niettemin weigert aan dat vleesch een hoogere waarde toe te kennen dan het als instrument bezit, — wel u, dan wilt ge „uw beginsel bewaren," en blijft ge *een geestelijk wezen*. — Maar ook verbreekt ge de door Mij gestelde levensorde, schendt gij mijn ordinantie, keert ge mijn hoog gebod om en maakt ge het vleesch van instrument, dat het zijn moet, tot iets zelfstandigs, tot een macht op zich zelf, tot een gelijke met den geest, die bij afwisseling met den geest heerschen zou, — dan is uw val onvermijdelijk, dan ontzinkt ge aan uw bestemming, — *dan wordt ge vleesch*."

Toch deed de mensch die laatste keus. De geest wilde vrij worden door niet langer aan het instrument van het vleesch gebonden te zijn. Men wilde als God zijn: louter geest. En evenzoo, het vleesch, *uit den dienst van den geest ontslagen*, wilde zelf gezien worden, zelf een macht zijn.

Toen ontdekten ze, *dat ze naakt waren*. Dat is het tot vleesch worden van den mensch!

III.

DE VLEESCHWORDING VAN DEN MENSCH.

> Het bedenken des vleesches is de dood.
> Rom. 8 : 6.

In welken toestand geraakte de mensch door deze verbreking van de levenswet, die van Gods wege voor vleesch en geest gesteld was?

Hij werd vleesch!

Hiermeê is bedoeld, dat het zwaartepunt van zijn aanzijn van nu af in het vleesch lag, en dit vleesch zich opende als een graf, waarin alle kracht zijns wezens, er met noodlottige onontwijkbaarheid heengetrokken, wegstierf en zich bedolf.

De verhouding was omgekeerd bij weleer. Was het toen de geest, die heerschte en het vleesch als instrument gebruikte, thans drong het vleesch op den voorgrond en maakte den geest aan zich ondergeschikt.

De geest wilde dat niet voetstoots. Vandaar de strijd tusschen vleesch en geest ook in den onbekeerde, maar een strijd met ongelijke kansen, want, tenzij een werk van God den Heiligen Geest tusschen beide trad, moest de geest onderliggen en het vleesch overwinnen.

„De werken nu des vleesches zijn openbaar, welke zijn: overspel, hoererij, onreinigheid, ontuchtigheid, afgoderij, venijngeving, vijandschappen, twisten, afgunstigheden, toorn, gekijf, tweedracht, ketterijen, nijd, moord, dronkenschappen, brasserijen en diergelijke."

Evenzeer is het openbaar, waar deze heerschappij van het vleesch henenvoert. Ze leidt tot den dood. De dood, niets minder dan dit, is de bezolding der zonde. Dit moest alzoo. Nadat de zonde met ruwe hand gewelddadig den band tusschen vleesch en geest verbroken had, kon de overgang uit dit leven in een volgend niet meer natuurlijk, maar moest hij gewelddadig zijn. De onnatuurlijke, gewelddadige overgang nu uit deze bedeeling in een andere, dat is de dood, de uitwendige dood, die slechts een gevolg was van den dood, die in de zonde zelve lag, toen ze op gewelddadige wijs de harmonie verbrak, die door den Schepper tusschen vleesch en geest gesteld was. *Ten dage*, ten zelfden dage dat ze zondigden, zouden ze sterven. Deze straf is niet uitgesteld. In het zelfde oogenblik, dat ze zondigden, kwam die dood over hun ziel. Wat, toen ze stierven, plaats greep, was van dien wezenlijken, inwendigen dood slechts de openbaring en het gevolg.

In tegenstelling met Johannes' Kerst-evangelie drukten we dezen toestand der zonde in dezer voege uit: „De mensch was vleesch geworden, en we hebben zijn versmading gezien, een versmading als van een geborene uit den Sathan, vol van zelfvernietiging en leugen."

Versmading is het tegendeel van heerlijkheid. Tot heerlijkheid zijn we geroepen, in versmading vielen we. Heerlijkheid ziet niet op het onzichtbare, maar op het zichtbare. Het duidt niet een toestand der ziel, niet een zalige gesteldheid des geestes aan, maar een uitbreken in het zichtbare, van den vollen glans des goddelijken levens. Ze zal daarom openbaar worden in ons verheerlijkt *lichaam* en in de verheerlijkte *schepping* om ons.

In een afschijnsel van die heerlijkheid stond de van God geschapen mensch in het Paradijs. Reeds de enkele naam van Paradijs roept de gedachte aan glans en heerlijkheid voor onzen geest. Het was een voorportaal, leidende naar de volle heerlijkheid, die stond te komen, of .... een droeve doorgang naar den smaad, waaronder men kon verzinken.

Ook op ons lichaam hebben we dus bij de versmading te letten. Nog is er lichamelijk schoon in gestalte en vorm. Dit ontkennen we niet. Slechts lette men er op, dat deze schoonheid slechts bij vergelijking met het onooglijke uitkomt, en dat kunstenaars en dichters steeds een ideaal van schoonheid hebben nagestreefd in hun engelen- en madonna-koppen, dat ten bewijze strekt hoe de ware, echte, edele schoonheid in vorm en gestalte te loor ging. Bovendien, wat behoeft de uitzondering ons op te houden. Dat het grooter deel der menschheid de uitdrukking van schoonheid in haar voorkomen mist, is onloochenbaar. En denkt men aan de breede groep van misdeelden, wier gelaat en gestalte metterdaad iets terugstootends heeft, aan geheele rassen en stammen, wier aanblik alle aantrekkelijkheid mist, en niet minder in Europa zelf aan de vele misvormden en wanstaltigen, die met alsoortig lichaamsgebrek reeds in de wereld treden, dan lijdt het wel geen tegenspraak, dat ons lichaam zijn heerlijkheid derft.

Maar sterker nog komt onze versmading uit in de machteloosheid, waartoe we wegzonken. Te heerschen, *heer* te zijn, is het onmisbaar kenmerk van „heerlijkheid." Dienovereenkomstig bestemde God den mensch tot heer der schepping. In hem eerst vond de schepping haar kroon. D. w. z. met koninklijke meerderheid en koninklijke majesteit beî moest de mensch de schepping beheerschen. Beheerschen in heel haar omvang, in elk harer rijken, op elk terrein. Vrij moest hij staan tegenover de elementen der natuur, tegenover de kracht der aarde, tegenover plant en dier. En omgekeerd, geen dezer krachten moest vrij zijn tegenover hem. En wat ziet ge thans? Immers dat al deze krachten en elementen macht hebben ontvangen over den mensch; dat de mensch hulpeloos tegenover alle staat en het brood van zijn spijze niet aan die aarde ontwringen kan, tenzij hij besluite zijn leven te doen opgaan in bemoeiing met het stof der aarde en ze bebouwe in het zweet zijns aanschijns. O, zeer zeker, er is ook thans heerschappij over de natuur, en niet genoeg kunnen we de genade Gods danken, die weêr door wetenschap en practijk een deel van onze

boeien brak. Maar vergeet niet, dat slechts een zeer klein deel van de bevolking dezer wereld tot die heerschappij opklom. Ook niet, dat ze dáár eerst opkwam, waar het licht van het Evangelie der verzoening had geschenen. Vooral niet, dat deze heerschappij door slavendienst en eeuwenlange inspanning verworven is en elk koninklijk karakter van onmiddellijke beheersching en stille majesteit mist.

Maar het sterkst komt deze versmading, dit derven der heerlijkheid, toch weer uit in de krankheid, het afsterven en ten groeve dalen van het lichaam. Reeds een lichte ongesteldheid, al is het slechts zwakheid in het hoofd of pijn in het aangezicht, breekt onze kracht, rooft onze kalmte, maakt ons tot frissche geestesuiting onbekwaam. Erger krankheid ontbloot ons al spoedig van elk frisch gevoel, werpt ons op het ziekbed, sluit ons af van onzen werkkring en doet ons hulpeloos en verlaten nederliggen. En klimt die krankheid, dat ze de erger vormen aanneemt van pestaardige ziekten, wie weet dan niet hoe ze geheel den mensch mismaakt en misvormt en hem tot een walging maakt voor het eigen besef? Denk aan den waanzinnige, en vraag u af, wat er smadelijker kan zijn, dan de belaching, waartoe de van zinnen beroofde mensch in elks oog wordt. Maar denk ook aan den loggen, loomen luiaard, den vadsigen vraat, den ruwen dronkaard, en oordeel, of er geen smaad voor uw menschelijke natuur ligt in die gebonden traagheid des vleesches, in dien geesteloozen, verstompten vleeschklomp, in dien van zich zelf niet meer wetenden en in eigen schande lachenden ellendeling. Toch zijn ze menschen, en menschen zijn het evenzeer, die om den misvormde van gestalte, om den waanzinnige, om den dronkaard nog lachen kunnen in luidruchtige scherts!

Reken bij dit alles den dood zelven en het graf. Het sterven is iets onbegrijpelijk smadelijks. De gewaande koning der schepping, die eindelijk overwonnen wordt door de vernielende kracht der natuur, die spot met zijn stuiptrekkingen en het levenslicht in het oog uitblusscht, de lippen verstijven doet en het lijkwit als een doodswâ uitspreidt over zijn leden! Een lijk is een hoon voor onze menschelijke natuur, elk lijk een smaad voor ons menschelijk geslacht. En dan komt het graf nog, die afgrijslijke groeve der vertering, die tot stof vermaalt wat uit stof genomen was en het laatste van 's menschen grootheid sloopt.

Dat komt er van, dat de mensch vleesch was geworden. Wijl hij vleesch werd, hebben we zijn versmading gezien en zien we die nog.

Ja, het oog van den kenner dringt nog dieper door. Er openbaart zich in die macht van het vleesch iets, dat ge uit de menschelijke natuur, zelfs na haar val, niet verklaart, iets duivelsch. „Gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerte uws vaders doen, die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven, want geen waarheid is in hem!"

De geschiedenis meldt dat in de vorige eeuw aan het Fransche hof verfijnde wellustelingen verkeerden, die, na hun eigen levensbloed in brooddronkenheid en uitspatting te hebben verteerd, jonge kinderen opkochten, wier aderen men opensneed, om door dit jonge bloed, in hun kranke aderen overgeleid, de levenskracht voor nieuwe uitspatting op te wekken!

Hoe noemt ge dat, indien het niet duivelsch is! En openbaart zich, zij het ook met verschil in graad van boosheid, niet dat zelfde demonisch karakter in de botgevierde drift, in uitgezochte wreedheid, in plaag- en tergzucht, in de woeste uitbarstingen van den wrok en de bedekte loopgraven van den nijd?

Is het niet merkbaar, dat achter en door het vleesch telkens een booze gedaante gluurt, die den reeds aan het vleesch gebonden mensch nogmaals in een dieper, veel afschuwelijker afhankelijkheid vernedert? Dit kan niet anders. Het vleesch had de bestemming voertuig en instrument voor den geest te zijn. Nu het den geest des menschen niet dienen wilde en derhalve geen voertuig meer kon zijn voor den geest des Eeuwigen, moest het zichzelf wel prostitueeren als voertuig en instrument voor den geest van den Booze. Op dien grond zegt de Apostel, dat we den strijd niet hebben met „vleesch en bloed," dat deze slechts de geschutpoorten zijn, waardoor men ons bestookt, maar dat de eigenlijke aanval van verder en dieper komt; niet uit het vleesch, maar van de geestelijke boosheden. Er is in den gevallen mensch geen stilstand; ook in den onbekeerde is iets bezig te worden; er wordt ook in hem gegenereerd; maar die werking is uit het onheilige; die een gestalte in hem zoekt te winnen, is de Booze. „We hebben zijn versmading aanschouwd, een smaadheid als van een geborene uit den Sathan!"

En wat komt nu uit dien mensch voort? Is het dat volle rijke leven, dat, wijl het immer welt en zich geeft, met de liefde eenzelvig is? Is het dat wondere leven, die geheimzinnige kracht, die altijd wellend, toch nimmer wordt uitgeput, maar integendeel, hoe meer het geeft en schenkt en dus lief heeft, zelf zich te rijker en heerlijker ontplooit? Is het ook bij hem nog een leven vol van gratie, vol van liefde, vol van genade? Ach, voor gratie vindt ge innerlijke armoê, voor liefde zelfzucht, in steê van genade rustelooze uitputting en zelfvernietiging. Die zelfzucht komt niet als toeval bij zijn verzinking in het vleesch, maar vloeit er onmiddellijk uit voort. Door vleesch te worden, werd de mensch arm, leêg, ontbloot van dien overvlociënden rijkdom, die alleen in het leven des geestes is. De schatkist was leeg geschud, alleen de bocken, als afdruk dier schatten, had men overgehouden, en armoê, het kan niet anders, brengt er van zelf toe, om meer op nemen dan op geven bedacht te zijn. Daardoor werd 's menschen leven in zijn tegendeel omgekeerd. Een fontein te zijn, waaruit de stroomen van kracht, liefde en leven rusteloos welden, was

zijn bestemming. Thans is die fontein verdroogd en blijft hem niet dan de dorst, die roept om lessching. Zijn leven sloeg daardoor om in de zucht om te nemen, om voor zich te rooven, om zich, wat buiten hem was, te assimileeren. En in die hopelooze poging verspilt de arme mensch zijn beste krachten. Want al het pogen om te nemen, baat niet. Er is niets te nemen, dat den dorst kan stillen. Hij grijpt verkeerd. Hij moest naar God grijpen en hij slaat zijn hand uit naar de wereld!

Toch waant hij te drinken, waant nog te kunnen geven, beroemt zich nog op de uitstorting zijner liefde. Hij wordt misleid door *schijn*. Vol van zelfzucht, maar ook vol van leugen. Vaak vormt zich die leugen ook op zijn lippen tot het onware woord. Maar toch, dat is nog het grievendst niet. Dat is slechts een enkele uiting van een bitteren kanker, die heel zijn leven omvat en onheilig maakt. Zijn leven zelf, zijn betrekkingen, zijn verhoudingen zijn onwaar geworden. Voor het wezenlijke heeft hij geen oog meer. Hij ziet het niet. En wat zijn oog boeit en zijn blik inneemt, hij houdt het voor het ware, maar het mist alle wezenheid; hij meent dat het is gelijk hij het ziet, maar ach, de schijn bedriegt hem, het is anders! En dat het anders is, hij kan het niet inzien, zoo er geen hulpe van boven komt, geen geboorte uit den geest.

IV.

„MANNA" EN „BROOD."

Zijnen Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleesches. Rom. 8 : 3.

Er zijn twee manieren, waarop spijs uit den hemel kan nederdalen. *Of* gelijk het manna nederviel, dat het daar lag in de woestijn, zonder eenig levensproces op aarde te hebben doorloopen, *òf* doordien de scheppende kracht, die van den hemel uitgaat, zich aansluit aan een bestaanden graankorrel, met dezen in de aarde wegzinkt en uit dien korrel den halm met zijn aren doet opkomen. Korter gezegd, de nederdaling van het brood uit den hemel kan middellijk of onmiddellijk zijn.

Jezus noemde zich het *Brood* des levens. Hij vergeleek zichzelven ook bij het *tarwegraan*, dat in de aarde valt en sterft.

Ook *zijn* nederdaling uit den hemel liet zich op tweeërlei wijs denken.

Of, gelijk de Joden dit verwachtten, dat Hij, evenals het manna, zonder doorgang door het vleesch, uit den hemel op aarde zou neder-

dalen, *òf*, gelijk het geschied is, dat Hij uit den hemel nederdalende eerst zou wegzinken in dit aardsche, om er middellijk uit te voorschijn te treden.

Het eerste was de Openbaringswijs van het Oude Testament. De Engel des Heeren daalde neder, de Engel des Verbonds verscheen, de Engel des aangezichts stond daar en sprak. Hij was nedergedaald en voer weêr op, maar van aansluiting aan ons geslacht was geen sprake.

Vandaar dat de Joden stellig verwachtten, dat hun Messias op deze en geen andere wijs zou neerdalen; liefst, verschijnende boven de tinnen des tempels. En als nu Jezus in hun midden staat en zegt: „Ik ben uit den hemel neêrgedaald," dan murmureeren ze, dan gelooven ze Hem niet. Dat kán niet, immers ze kennen zijn *moeder*. Hij is uit een vrouw geboren. Het plotseling neêrdalen uit den hemel ontbreekt.

Murmureert niet, antwoordt Jezus hen. Indien Ik op de wijs, gelijk gij verwacht hadt, uit den hemel was neêrgedaald, zou ieder Mij gekend, Mij aanvaard, Mij gehuldigd hebben. Maar nu Ik kom, als achter het gordijn des vleesches verborgen, nu weet niemand dat Ik het ben; nu herkent niemand Mij; nu neemt niemand Mij aan, dan degene, wien de Vader het in het oor zijner ziel heeft gefluisterd. „Een iegelijk die het van den Vader *gehoord* heeft komt tot Mij." Nu Ik vleesch ben geworden, kan niemand tot Mij komen, tenzij de Vader hem tot Mij trekke. Ik ben het brood des levens, maar zie toe! dát Ik het ben, hangt *aan mijn vleesch*. „Het brood dat Ik geven zal *is mijn vleesch*." „Tenzij gij dat *vleesch* van den Zoon des menschen eet, hebt gij geen leven in uzelven."

Doordien men niet op de tegenstelling tusschen *manna* en *brood* heeft gelet, is dit woord van Jezus niet verstaan. *Manna* daalt geheel toebereid en plotseling neder. *Brood* is scheppende kracht, die, in het gewas neêrgedaald, zich eerst later als voedende kracht openbaart. De Joden dachten dat de Messias als het *manna* zou komen, en zie Hij was geen manna, Hij was *brood*, het Brood des Levens.

Zij murmureerden, wijl ze het Godsgeheim, het Mysterie, de verborgenheid der *vleeschwording* zelfs niet gisten. Mag het dan in de Kerk van Christus geduld, dat men, zich schier uitsluitend aan het „nederdalen uit den hemel" vastklemmende, het oog, moedwillig of gedachteloos, voor dat aanbiddelijk mysterie sluit? Hoort men dan het fluisteren, ervaart men dan het trekken van den Vader niet, die juist wil dat we in den *vleeschgewordene* een heerlijkheid zien zullen als van zijn Eengeborene?

Daarom leggen we op dat „Vleesch geworden" juist allen nadruk. Dat Hij vleesch wierd, kan niet beteekenen, dat Hij slechts ons vleesch aannam, en niet onze menschelijke natuur.

Hiermeê zou de dwaling der Wederdoopers terugkeeren, die waan-

den, dat het vleesch van Jezus door nieuwe schepping in Maria's schoot ontstaan was. De lange doolweg, die in Jezus slechts een schijngestalte deed zien, zou hiermeê nog eens te kwader uur betreden worden.

„Hij werd vleesch," wil zeggen, dat Hij dit werd wat wij waren geworden, dat Hij ons opzocht in de diepte, waarin wij waren weggezonken, dat Hij zich aansloot aan ons, gelijk we waren.

Hij kwam om te zoeken wat verloren was. Daartoe moest Hij ons aangrijpen, met ons in aanraking komen, ons zoeken, opzoeken waar wij waren. Zoolang Hij boven ons zweefde, kon Hij ons niet vinden. Om het verlorene terug te brengen, moet men bereid zijn neêr te dalen in de diepte waar het verlorene ligt.

In wat diepte de mensch gezonken was, in wat versmading hij nederlag, toonde ons vorig artikel; hiermeê is dus tevens aangeduid, wat Christus werd, toen het Woord vleesch is geworden.

De mensch was vleesch geworden en daardoor beroofd van dien glans, ontdaan van dien luister, ontbloot van die heerlijkheid, waarmee hij eens blonk in het paradijs. Aan de macht der natuur was hij onderworpen, aan broosheid en smaad, aan krankheid en dood, aan graf en duivel ter prooi geworden. Dit alles als *gevolg* van de zonde, maar toch van de zonde zelve zeer scherp te onderscheiden. Oorzaak en gevolg zijn nooit één.

De vleeschwording van het Woord is dus een aannemen van onze menschelijke natuur, zooals ze door de zonde was geworden, terwijl Hij niettemin volkomen afgescheiden van de zonde bleef. Het *gevolg* nam Hij geheel op zich. Van de *oorzaak* was in Hem niets.

Zoo leert de Schrift het ons: „God heeft zijnen Zoon gezonden, zegt Paulus, *in de gelijkheid des zondigen vleesches*." „Hij is den broederen *in alles* gelijk geworden, *uitgenomen de zonde*." Gelijk kinderen die geboren worden, het vleesch en bloed van hunne ouders hebben, „zoo is Hij ook desgelijks derzelve deelachtig geworden." De gelijkheid was zóó verblindend, dat de Joden tot den blindgeborene zeiden: „Wij weten dat deze mensch een zondaar is." „Dat Hij zonde voor ons gemaakt is," heeft hiermeê niets te maken, maar wèl, dat Hij „voor zooveel het vleesch aangaat" uit Israël is, uit Davids waarachtige nakomelingen.

En hoe Hij dan was?

„Als een wortel uit een dorre aarde! Hij had geen gedaante noch heerlijkheid. Als wij Hem aanzagen, was er geen gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben!"

Er kan dus geen sprake zijn, dat Christus' menschelijke natuur, vóór zijn opstanding, aan Adams natuur in de schepping gelijk was. Die *kon* Hij uit ons niet aannemen, want die hadden we niet meer. Die was verloren en ondergegaan in het vleesch. Hij moest ons nemen gelijk we waren, en in den staat ingaan, dien wij over ons gebracht

hadden. *Wij* hadden geen gedaante noch heerlijkheid meer, er was *in ons* geen gestalte meer om te begeeren. En gelijk *wij* geworden waren, zoo werd *Hij*.

Ongeestelijke Schriftuitlegging heeft hieruit afgeleid, dat ook de uitwendige gedaante van den Christus iets terugstootends, iets smadelijks moet gehad hebben. „Geen gestalte dat we Hem zouden begeerd hebben!" Derhalve zoo betoogde men, moet ook de verschijning des Heeren, zijn gelaat, zijn gestalte alle aantrekkelijkheid gemist hebben. Altijd weer dezelfde blindheid voor het mysterie der vleeschwording! Alsof een aanminnig kind dat ons boeit, een schoone vrouw, een krachtige held, ook in ons midden niet „vleesch uit vleesch," en van de heerlijkheid ontbloot zijn, al is er voor ons verzwakt oog niets in hun verschijning of in hun blik, dat ons afstoot, eer veel dat ons boeit of aantrekt.

Kunt ge u 's menschen gestalte nog voor den geest brengen gelijk ze geweest moet zijn in de dagen, toen weelde en zinlijkheid zijn afmeting nog niet had doen inkrimpen, hem de uitdrukking nog niet geroofd had van kracht. Kunt ge nog dieper in het verleden terugdringende, u den mensch vóór den Zondvloed nog denken, wiens leven bij eeuwen telde, toen de zonen Gods de dochteren aanzagen van de kinderen der menschen? Hebt ge er een voorstelling van, wat menschengestalten het gedierte des wouds heeft aanschouwd, toen Kaïn met Abel worstelde? En als u dan gezegd wordt: Dát is nog maar de gevallen mensch, kunt ge dan de poëzie des geestes te hulp roepende, tot in den lichtglans van Eden doorgluren, en als met uw eigen oog dat heerlijk schepsel daar zien, zooals de mensch was, toen God zelf hem den adem blies in zijn neusgaten, of de moeder des levens daar stond, in al den luister en de glorie der scheppende mogendheid, die neêrziende zag *dat het goed was?* o, Zoo ge dat kunt, denk u dan naast die prachtige, die majestueuse figuren uw Jezus, zooals Hem hongert in de woestijn, zooals Hij vermoeid aan Sichars put nederzit, zooals Hij zwoegt in Gethsemané, zooals Hij neêrstort met den kruisbalk, zooals Hij daar naakt en uitgetogen aan het kruishout hangt, en ons dunkt, ge verstaat de tegenstelling, ge begrijpt dat raadselachtige: „Geen gedaante noch heerlijkheid, geen gedaante dat wij Hem zouden begeerd hebben."

Toch zegt Johannes: „We hebben zijn heerlijkheid aanschouwd." Wil dat zeggen, dat ze al de dagen zijner verkeering op aarde door zijn luister zijn verblind geworden? Maar immers de Schrift zelve geeft het aan. Die heerlijkheid straalde uit te Kana in Galilea, in die heerlijkheid blonk Hij op den Thabor, maar blijvend ging Hij in die heerlijkheid eerst in door zijn opstanding, om straks in glorie naar den troon te varen. En zelfs wat ze toen zagen, was nog slechts afschaduwing van zijn volle heerlijkheid. Zelf immers bad Hij: „Vader, Ik wil dat waar Ik ben, ook zij bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven

hebt, *opdat zij mijn heerlijkheid aanschouwen mogen.*" Het kan zelfs de vraag zijn, of Johannes zoo met nadruk van „een heerlijkheid als van den Eéngeborene des Vaders" gewagende, niet op Pathmos doelt. Het oogenblik toen hij Hem zag en als dood voor zijn voeten viel, en de Heere zijn rechterhand op hem leide, kon in de heugenis van den evangelist niet zijn uitgewischt. Dat de woorden: „En we hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van den Eengeborene des Vaders" een tussehenzin vormen, pleit niet weinig voor deze opvatting. Johannes geeft dan een drievuldig tijdstip aan. Vooreerst dat der geboorte: „Het Woord is vleesch geworden." Dán zijn leven op aarde tot aan zijn hemelvaart: „En Hij heeft onder ons gewoond." En eindelijk zijn openbaring na zijn hemelvaart op Pathmos: „En we hebben zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van den Eengeborene des Vaders." Althans van den geloofsblik, waarmeê de discipel achter het gordijn der menschelijke natuur de Goddelijke majesteit van den Zoon ontdekte, kan geen sprake zijn. *Aanschouwen* vormt eer een tegenstelling met geloof, dan dat het met gelooven eenzelvig zou zijn. Het is daarom nog niet ons gewone zien met het zinlijk oog, maar een *zien* niettemin, waarbij het zielsoog mét het zinlijk oog, beide door den Geest in blik verscherpt, zich voor de Goddelijke heerlijkheid ontsluit. Een *zien* zooals Jesaia den Heere in zijnen tempel aanschouwde „en zijn heerlijkheid zag" (Johan. 12 : 41). Een zien als waarvan het in den aanhef des eersten briefs heet: „Hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen we gezien met onze oogen en onze handen getast hebben, *hetgeen wij aanschouwd hebben* van het Woord des levens." En let er op, zulk een zien was het zien op Pathmos, want de heilige Apostel zegt zelf: „Ik was *in den geest* op den dag des Heeren, en ik zag in het midden van de zeven kandelaren eenen, den Zoon des menschen gelijk."

Van de „heerlijkheid des Zoons" spreekt Johannes in zijn Evangelie slechts viermaal. In zijn proloog en dan bij Kana's bruiloft en in het hoogepriesterlijk gebed. Te Kana straalde de heerlijkheid zichtbaar in het teeken, en in het gebed van Johannes 17 is beide malen sprake van de toekomende heerlijkheid in den hemel. Met nadruk getuigt hij (hoofdstuk 7 : 39) „dat Jezus *nog niet* verheerlijkt was;" 12 : 16, „maar als Jezus verheerlijkt was, toen werden zij indachtig wat Hij gesproken had." Jezus zelf zegt (12 : 13): „Zie, de ure is gekomen, dat de Zoon des menschen *zal verheerlijkt worden.*" Op Joh. 13 : 31: „Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt en God is in Hem verheerlijkt," teekenen onze Kantteekenaars reeds aan, dat dit te verstaan is in den zin: „Nu is de tijd nabij, dat Ik zal verheerlijkt worden," steunende op wat onmiddellijk volgt in vs. 32: „Indien God in Hem verheerlijkt is, *zoo zal Hij Hem ook verheerlijken* in zichzelven en Hij zal Hem terstond verheerlijken."

Hiermeê is niet ontkend, dat ook over Jezus' aardsche verschijning

een glans van zedelijke heerlijkheid lag, van innerlijke, goddelijke majesteit; maar Johannes verstaat men niet, tenzij men er toe komt, om op elk woord en elke tegenstelling te letten.

„Het Woord is *vleesch* geworden," èn „we hebben zijn *heerlijkheid* gezien," staan als diepe schaduw en het zuiverst licht naast elkaâr.

V.

DE VERGODING VAN HET MENSCHELIJKE IN JEZUS.

> Dewelke het beeld is des onzienlijken Gods, de Eerstgeborene aller creaturen.
> Col. 1 : 15.

Dat Jezus waarachtig mensch was en is, wordt door de belijders van zijn naam niet ontkend, niet betwijfeld noch voorbijgezien, maar doelloos gemaakt. Men belijdt het zonder er troost in te vinden; men beâamt het zonder er kracht uit te putten; men stemt het toe zonder er den rijkdom in te bezitten van Gods eeuwige ontferming.

Hier lette men op.

Vaak is beweerd, dat de geloovige gemeente eenzijdig 's Heeren goddelijke natuur beleed en voor zijn menschelijke natuur geen oog had.

Dit is *niet* zoo. En het komt er op aan, wel in te zien, dat het niet zoo is. Immers wil men de geloovige gemeente de hand bieden ter verdere ontwikkeling, dan is vóór alle dingen van noode, dat men wete waar ze staat, wat haar leven en streven is, wat omgaat in haar geloofswereld. Vormt men zich hiervan een verkeerde voorstelling, dan stoot men haar af. Dan gevoelt ze dat haar wonde niet juist gepeild is. Dan kan ze zich niet verootmoedigen op het hooren van een verwijt, dat in den vorm onwaar is. Veeleer gordt ze zich dan aan ter zelfverdediging en ontzegt haar luisterend oor, aan wie haar manen wil tot betere dingen.

Zoo ook hier.

Wie tot de gemeente komt, haar verwijtend, dat ze eenzijdig de Godheid des Heeren belijdt, vindt eer een ziel die zich sluit, dan een hart dat zich opent. Neen, ze belijdt wel waarlijk „den eenigen Middelaar Gods en der menschen, den mensch Christus Jezus." Het bloed der verzoening waarin ze haar vrede zoekt, is haar wel waarlijk het hartebloed van Hem, die naakt en uitgetogen aan den kruispaal ónderging in den dood. Het Kindeke te Bethlehem geboren is haar wèl waarlijk uit den zade Davids, voor zooveel het vleesch aangaat. En als ze op den Paaschmorgen in haar bedehuizen saâmstroomt,

zou ze protesteeren zoo men haar een ander Evangelie bracht dan van het *lichamelijk verrijzen* ten derden dage.

Met haar goed recht verzet daarom de gemeente zich, zoo dikwijls men haar van die zijde wil aanvatten. Haar conscièntie beaamt dit verwijt niet, en verre van zich gewonnen te geven, vreest ze veeleer de bedenkelijke strekking van een woord, dat reeds zoo dikwijls in haar bedehuizen de vroege bode is geweest van een Christusbelijdenis, die ten slotte op de ontkenning van zijn Goddelijke natuur uitliep.

Neen, wat de Gemeente feilt bij haar belijdenis van den Christus, is niet een *misslag* in het waardschatten van haar geloofsartikelen, maar een verleidelijk uitvloeisel der *zonde*.

Een der diepste neigingen, die de zonde in ons hart bracht, is de zucht, om het *menschelijke te vergoden*.

Zoo doet de wereld die buiten God ligt. Ze boetseert haar teraphim, ze beitelt haar afgoden uit, ze giet haar beelden, om dit menschelijke daarna te eeren als ware het God. Ze bezingt haar wijzen en volkshelden, heeft lust aan hun panegyrie en idealiseert ze, om straks bij het komend geslacht den waan te vestigen als waren ze goden. Ze knielt eindelijk, steeds dieper gezonken voor een levenden mensch neder, en of die levende mensch dan Divus Augustus in de eerste, of de uit het bordeel gesleurde godin der Rede in de achttiende, of de groote Humboldt in de negentiende eeuw is, de zonde blijft één. 't Is hoovaardij die den mensch verlokt het menschelijke als ware het God te aanbidden.

Die zonde ging ook in Jezus' Kerk meê. Door onze toebrenging tot de Kerk van Christus houden we niet op van nature tot elke zonde geneigd te zijn. — Geen valscher noch gevaarlijker voorstelling dan die den belijder van Christus den vijand daar binnen doet vergeten.

Ook in Jezus' Kerk blijven we menschen, die in zonde ontvangen en geboren zijn, en daardoor blootstaan aan het gevaar, om onze zondige neiging zelfs op de heiligheden Gods te doen spelen. Alle ketterij vindt daarin zijn oorsprong. Het is juist de heerlijkheid van den Christus, dat Hij, trots dien onheiligen stroom, die telkens uit ons hart in de gemeente vloeit, na elke verdonkering van zijn Naam, dien heerlijken Naam weêr in reiner glans uitbrengt.

Vooral in Romes Kerk kwam die neiging sterk uit. Minder aan den persoon van den Christus openbaart zich haar zonde. Veeleer zocht ze de belijdenis van den Christus onaangeroerd te laten, door nevens Hem andere personen te doen optreden, in wier vereering de verkeerde neiging van het hart voldoening vond. Ze wierp zich daartoe op Maria, op de patriarchen en profeten, op de apostelen en martelaren, op de engelen en heiligen. Wel verzweeg ze het niet, dat wijl God alleen God was, aan deze uitnemenden onder de schepselen geen goddelijke eer toekomt, maar dit protest miste zijn werking en feitelijk

kwam het op goddelijk eerbewijs aan de „Koninginne des Hemels" en de heilig bevondene neêr. Ze heeft thans heur loop voleind, en door de onfeilbaarheidsverklaring van den mensch, die op Romes bisschopszetel troont, ook onder de levenden een persoon aangewezen, aan wien, ondanks het protest van het tegendeel, door het weinig redeneerend maar devoot zich toewijdend hart een eere en hulde wordt toegebracht, die niet is eens menschen.

Toch vergist zich, wie alleen bij Rome de openbaring dezer zonde zoekt. Ze huist ook bij ons. Let slechts op de zucht, om de heiligen des Ouden en des Nieuwen Verbonds van schuld vrij te pleiten; luister slechts hoe men op allerlei wijs Jacobs gedrag tegenover Ezau, Davids houding tegenover Achis zoekt te vergoêlijken; zie slechts hoe bedenkelijk de vrijbrief is, dien men voor eigen zonden, als waren het geen zonden, aan feiten in de Schrift vermeld ontleent. Men maakt zich eenmaal diets, dat de *beeldengalerij* der Schrift ons als ideaal van deugd en uitnemendheid wordt voorgehouden, en erkent nog niet dat ze slechts een *wolke van geloofsgetuigen* zijn, waarin niet *'s menschen* grootheid, maar de alles overwinnende ontferming onzes Gods blinkt, die in zoo zondige creaturen zulk eene geloofskracht wekte door zijn Geest. En wat openbaart zich dan in die voorstelling anders, dan de zucht om ook ónze heiligen, ook ónze voorwerpen van vereering te hebben, vergetende dat alle vleesch gras is en al zijn heerlijkheid als een bloem des velds.

Uit dit oogpunt nu heeft men ook het verkeerde in de belijdenis van den Christus te beoordeelen en komt daardoor tot een tegenovergestelde slotsom. Men heeft niet 's Heeren Godheid eenzijdig op den voorgrond gesteld, om zijn menschelijke natuur te vergeten, maar men heeft integendeel den *mensch* Jezus Christus, in strijd met de stellige waarschuwing onzer Hervormers, vergood. Zoo werd het mogelijk, dat men zijn bloed en wonden, de duidelijke teekenen van zijn menschheid, tot voorwerpen van goddelijk eerbetoon koos, gewagende van zijn *„goddelijk* bloed." Zoo kwam het, dat men in den mensch Christus Jezus de bewegende oorzaak zocht, waardoor ontferming en genade in het Vaderhart van onzen God gewekt was. Zoo ontstond een gebedsvorm en prediking, die zich ter aanbidding bij voorkeur, soms schier uitsluitend tot den Heiland wendde. Zoo werd een Schriftuitlegging geboren, die den mensch Christus Jezus met goddelijke eigenschappen bekleedde. Zoo kwam men er toe de voorbereidende genade, het trekken van den Vader tot den Zoon uit het oog te verliezen. Zoo eindelijk werd dat inzicht in het eeuwige afgebroken, dat de diepste grond van ons heil zoekt in Gods eeuwige verkiezing.

Bij geen dezer verschijnselen, noch ook bij de Roomsche en Luthersche Avondmaalsleer, heeft men te doen met een voorbijzien van Jezus' menschelijke natuur, maar steeds en altijd met een vergoden van den mensch Christus Jezus. Ge vindt nooit in de Kerk

een zucht, om zich in het afgetrokken denkbeeld van de Godheid des Zoons op te sluiten, maar steeds een aanvaarden van den Middelaar, die ons in den mensch Christus Jezus gegeven is, om daarna die menschelijke natuur des Heeren te vergoden.

Nu spreekt het vanzelf, dat dit er noodzakelijk toe leidt, om de menschelijke eigenschappen van 's Heeren menschelijke natuur te doen verdwijnen, en er goddelijke eigenschappen voor in de plaats te doen treden, en in zoover is het verwijt, dat men 's Heeren menschheid te kort doet, alleszins juist. Maar niettemin blijft het vaststaan, dat de dwaling niet ligt in een uitsluitend belijden van Jezus' Godheid, maar veeleer in een toekennen van Goddelijke eigenschappen aan Jezus' menschelijke natuur.

De mensch Jezus Christus is ook zeer zekerlijk en ongetwijfeld God te prijzen in der eeuwigheid, maar Hij is dit niet als mensch, niet krachtens zijn menschheid, niet omdat Hij mensch werd, maar daarom wijl Hij, die God van eeuwigheid was, de menschelijke natuur heeft aangenomen.

Uit dien hoofde leerden onze vaderen volkomen juist, dat men wel Christus als den Zone Gods aanbidden mocht, maar niet den mensch Christus Jezus.

Waaruit ontstond nu deze dwaling?

's Menschen bestemming is, het hoogste Wezen te leeren kennen in den mensch, d. w. z. in zichzelf, door inwoning des Heiligen Geestes, krachtens de verwantschap die in de schepping tusschen God en mensch gelegd is. Hij schiep ons naar zijn beeld. We zijn van Gods geslachte. Onze roeping is „der goddelijke natuur deelachtig te worden."

Na de scheuring, die de zonde bracht, moet dus wel de zucht geboren worden, om in het menschelijke zelf God te zocken. „Gij zult als God zijn!" was de verleidende taal van den verleider. Een dubbel streven werd hierdoor in den mensch geboren. Het zondige streven, om zichzelf te vergoden, èn het goede streven, om niet te rusten, eer God weer *in* den mensch gekend was. Het ééne is de heidensche, het andere de heilige trek onzer natuur. De eerste moet geoordeeld en gestraft, de andere bevredigd en verzadigd worden.

Nu poogt de mensch zelf die bevrediging te vinden, door het menschelijke te vergoden, en bemerkt niet dat die bevrediging slechts schijn is, terwijl ongemerkt de hoovaardij geprikkeld wordt.

Dat is de droeve geschiedenis der heidenwereld, het zondige in Romes streven, het verfoeielijke in de zelfaanbidding onzer eeuw, maar ook het bedenkelijke in veler beschouwing van de heiligen des Ouden Verbonds, ja zelfs het onware dat zich mengt in veler aanbidding van den Christus.

Daartegenover staat de majestueuse wijs, waarop God zelf aan deze behoefte van het hart bevrediging schenkt.

Hij geeft zijn Zoon. Die Zoon neemt onze menschelijke natuur aan, en brengt doordien Hij van boven, en niet uit de wereld komt, het onherroepelijk oordeel over alle hoovaardij en zelfverheffing der menschen. Maar ook wijl Hij God is, en als de Zoon in de wezensgemeenschap met den Vader is, openbaart Hij God in den mensch, en opent den weg, waardoor na de uitstorting des Heiligen Geestes God ook in ons zelf kon gekend worden.

Daartoe echter moet de menschelijke natuur in waarheid menschelijk blijven, moet de mensch Christus Jezus belijden, dat Hij van zichzelven niets kan doen, tenzij Hij den Vader dat ziet doen; niet van zichzelven spreekt, maar spreekt gelijk Hij gehoord heeft; hoewel Hij de Zoon was, gehoorzaamheid leeren; door de worsteling des geloofs de kroon verwerven; buiten staat zijn iemand te redden, tenzij deze Hem door den Vader gegeven worde; tot den Vader roepen, van den Vader hulpe bidden, en ook na zijn verheerlijking, als het al zal volbracht zijn, het Koninkrijk aan den Vader overgeven en zelf onderworpen worden dien, die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.

Wie waant dit mysterie te doorgronden, zou zichzelf en anderen misleiden. Dit grondeloos mysterie van den persoon des Middelaars peilt geen menschelijke blik. Dit mysterie zoomin als het mysterie der schepping zoomin als het begrip van de eeuwigheid, evenmin als het mysterie van de liefde en van het leven. Maar al blijft dit mysterie verborgen, wat geopenbaard is mogen we nimmer als *niet* geopenbaard voorbijzien, en dit geopenbaarde is, dat er in Christus geen vermenging der twee naturen plaats greep, en dat zijn menschelijke natuur als behoorende tot het creatuurlijk leven nooit voorwerp van goddelijk eerbewijs mag zijn.

VI.

ONZE KINDEREN.

> Indien gij niet wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan. Matth. 18 : 3.

Vergoding van het menschelijke in den persoon des Heeren is het streven, dat bij aanvankelijke toebrenging van ons hart tot Hem, onafscheidelijk is van de gesteldheid onzer ziel. Te gelooven dat de Zone Gods, die eeuwig God is en blijft, de menschelijke natuur in dier voege heeft aangenomen dat déze echt menschelijk bleef, vereischt

veel dieper inzicht en daarom veel hooger trap van geloofsontwikkeling, dan in het eerste tijdperk onzer toebrenging ondersteld mag worden. De levenswet, waarnaar het geloof ontkiemde in het hart der Apostelen, geldt ook voor ons. Gelijk zij, eenmaal tot de belijdenis gekomen, dat Christus de Zoon des levenden Gods was, de gedachte niet konden dragen, dat Hij lijden en sterven zou, en eerst later, in hun brieven, onder de leiding des Geestes, tot het klaar inzicht komen, dat Hij, hoewel Hij de Zoon was, gehoorzaamheid geleerd heeft, zoo begint ook onze gemeenschap met den Heiland door een daad van het hart, door een: „Komt laat ons aanbidden en nederknielen!" door een verliezen van ons zelf, om geen oog te hebben dan voor Hem. Zoo moet het zijn, het kan niet anders. Kan niet anders om der zonde wil. Omdat de zonde hart en hoofd gescheiden heeft. Het hart is met zijn toewijding dan verre ons denken vooruit, en eerst later, als ons dit nieuwe leven tot bewustzijn komt, als men zich rekenschap geeft van zijn hope, als de Christus ons te heilig wordt om niet elke zijde aan zijn geheimzinnige persoonlijkheid met eerbiedige nauwkeurigheid te bezien, gaat er voor het zielsoog een licht over zijn gansch wonderlijke verschijning op, waarbij de fijne trekken van zijn echt menschelijke natuur zichtbaar worden.

Hieruit volgt dat het uiterst onmenschkundig zou zijn, indien men de kinderen der Gemeente, in school of huisgezin, te scherp op de onderscheiding tusschen zijn beide naturen wijzen wilde. Een jong kind heeft een vermogen, dat bij ons onderging, om eerst door wedergeboorte hersteld te worden, het drievoudig vermogen om, natuurlijk in lageren aardschen zin genomen, te gelooven, lief te hebben en te hopen. Een kind gelooft bij instinct, heeft lief bij instinct, hoopt bij instinct. Er is in het kind een drang om zich toe te vertrouwen, om te luisteren, om aan te nemen, om te volgen. Er is in het kind evenzeer een behoefte om te genieten in het liefhebben en minnen. Het kind is altijd optimistisch en loopt blij en hoopvol de toekomst tegen. Wel is zijn geloof ontheiligd, zijn liefde zonder zedelijke kracht, zijn hoop zonder grond; wel woelt het eigen ik, soms huiveringwekkend, door dat gelooven, lieven en hopen heen; wel bespeurt ge telkens dat noch zijn geloof, noch zijn liefde, noch zijn hoop van het echte goud is of waarde heeft voor eeuwig; veeleer blijkt het u telkens dat ze minderen in kracht en afnemen in waarde, naarmate het kind opgroeit; maar hoe ook door de zonde ontaard en verbasterd, dat gelooven, lieven, hopen het element is van ons kinderleven, kan niet ontkend. Maar het zijn plantjes zonder levenswortel. Straks verdorren en sterven ze. Allengs ziet ge het kinderlijk geloof in zelfvertrouwen en betweterij, het kinderlijk lieven in zelfzucht en nijd, het kinderlijk hopen in ontevredenheid en geblaseerdheid ondergaan. Tot Jezus ons nadert en ons toefluistert: „Wordt weêr als dit kindeke! d. w. z. laat geloof, liefde en hoop weêr het element van uw leven worden

Wat in uw kinderhart weg moest sterven, wijl de kanker in den wortel school, was terdege wel de aanduiding van de natuurlijke levensuiting, waartoe uw menschenhart komen moet, die bij uw menschenhart komt, waarin uw menschenhart alleen gelukkig kan zijn. Ik ben uw Verlosser, maar wat Ik u breng, is niet een verminking of verandering, maar een herstelling en verheerlijking uwer natuur. Ook in mijn Koninkrijk kent het leven geen andere dan de drievoudige ontplooiing in geloof en liefde en hoop. Menschen roep Ik tot dat Koninkrijk, wijl alleen de mensch er op aangelegd is om uit de diepte van zijn wezen te gelooven, met het volle hart lief te hebben, met al de kracht zijner ziel te hopen!" En dan herstelt Jezus ons, en het gelooven keert terug, niet het gelooven dat des kinds was, maar een gelooven door genadegave des Geestes, in kracht onvergelijkelijk, in inhoud nieuw, in voorwerp geheel anders, maar niettemin in grondtrek aan het gelooven des kinds gelijk. Dan herstelt Jezus ons, en terug keert dat lievend dwepen en dwepend lieven onzer kinderjaren, waar de ziel zichzelf in verliest en een nieuwe jeugd voelt opkomen. maar in drijfveer geheiligd, in oorsprong goddelijk, in den aard der genieting van alle zelfzucht ontdaan. En zoo keert dan ook de hoop terug. Na het verbleeken onzer illusiën duiken voor ons zielsoog dan allengs de heiligheden en heerlijkheden Gods als bezielde, van leven vervulde, het hart wegsleepende idealen op. De hoop komt weer vernachten in onze ziel gelijk in de jaren onzer kindsheid, maar een hoop niet op 't aardsche, maar op het hemelsche gericht, een hoop zonder ongeduld, een hoop die niet kan gebroken worden, een hoop niet uit het hart opgeklommen, maar in ons hart nedergedaald.

Wie deze Christelijke zielkunde tot de zijne koos, zal het niet vreemd meer vinden, dat we als kinderen zoo vertrouwend tot Jezus konden bidden, zoo innig en gemeend dwepen konden met onze liefde voor Jezus, en zoo, zonder zweem van twijfel, voor ons zelf en voor al de lieve gestalten uit onze kinderwereld hoopten op een samenleven met Jezus daarboven, eeuwig en altoos. Die zal begrijpen, dat op zulk een jeugd niettemin jaren volgen *konden*, en trad geen wedergeboorte tusschen beide, volgen *moesten*, waarin ons geloof zoo reddeloos onderging, dat we aan Jezus nauwlijks meer dachten, niet meer tot hem baden, niet meer van Hem droomden; jaren waarin Jezus ons een koele naam in steê van het brandpunt onzer liefde was geworden; jaren waarin we speelden met illusiën, die alle hier beneden bleven, en waarin voor Jezus geen plaats was. Maar ook begrijpen, waarom het ons, na de daad van Gods eeuwige Ontferming aan onze ziel, bij het opleven van ons hart in Verzoening en Opstandingskracht, soms zoo vreemd te moede was, als keerden we terug naar onze kindsche jaren, als doken de herinneringen uit dat eens afgeschudde verleden weêr op, als herkenden we dat nieuwe leven,

als doorleefden we slechts nog eens wat reeds eenmaal ons leven was. Dan is dat wel zelfbedrog, want het leven der Verzoening en der Opstandingskracht is van nature in niet een enkel kind geboren, maar dan schuilt in dat besef toch de onloochenbare waarheid, dat de ware levens*vormen*, de vormen waarin ons kinderleven zich uitte, de uitingen van gelooven, lieven, hopen, die wij in onze waanwijsheid hadden weggeworpen, nu met het goddelijk merk gestempeld, ons weêr ten instrument zijn geworden: dat wij weêr wierden als het kindeke, en daarom in Gods Koninkrijk konden ingaan.

Is dit waar, dan is het ook niet langer onzeker welke gedragslijn we bij de opvoeding onzer kinderen in huis en school hebben te volgen.

Van het *niet* wedergeboren kind spreken we. Er zijn, dit toont de Schrift, dit eischt de ervaring, dit beleed onze Kerk steeds, ook kinderen die reeds van hun moeders schoot onder de bewerking des Heiligen Geestes stonden, of in de wieg of te midden van hun kinderlijke spelen, voorwerpen werden van een herscheppende genadewerking Gods. Hierop heeft men nauwkeurig te letten, om niet troosteloos te staan bij het aandoenlijk kindergraf, om de schijnbaar vroegrijpe zielsuiting niet te verstikken, vooral ook om niet door een verkeerden eisch van wedergeboorte bij den reeds wedergeborene, stoornis te brengen en verschrikking in den goddelijken vrede van het reeds verzoende hart.

Toch spreekt het vanzelf, dat deze uitzonderingen den regel der opvoeding niet bepalen kunnen. Althans onder de kinderen, die niet wegsterven in hun eerste levensjaren, is het verschijnsel, dat we aanstipten, niet normaal. Zoo om onze huistafel, als op onze scholen, Zondagsscholen en catechisatiën hebben we in den regel met kinderen te doen, die het hooge zintuig nog missen, dat eerst door de wedergeboorte in onze ziel tot werking komt.

En zoo opgevat, is bij onze kinderen een dubbele feil zeer ernstig te mijden.

Eenerzijds de feil van hen, die reeds onze kleine kinderen bekeeren willen. Dat men zelfs met een kind van zes of zeven jaren oud, dat sterven gaat, op kinderlijke wijs van zonde en genade, verzoening en verlossing spreekt, wraken we niet. Immers, het feit is niet te loochenen, dat ook bij het kind in de ure des doods de ontvankelijkheid voor de heiligheden Gods zeer verscherpt en verhoogd is. Maar wat we bestrijden is de zickelijke zucht, om onze kleinen reeds in hun eerste levensjaren een ernst op het hart te werpen, waarvoor ze nog niet vatbaar zijn. Wat we bestrijden is de neiging om het jonge kind reeds te overvallen met een reeks begrippen en bedreigingen, waarvan het nog niets in zich op kan nemen. Wat we afkeuren is dat ongeluk der kleingeloovige opvoeders, die den tijd van [illegible] maaien zelfs bij het kind niet weten te onderscheiden,

en reeds met den sikkel des oogstes komen, als er nog slechts van den zaaier, die tot zaaien uitgaat, sprake mag zijn. Is er in het kind een natuurlijke neiging om te gelooven, te lieven en te hopen, maar weet men evenzeer, dat deze neiging nog ongeheiligd en dus ongoddelijk is, dan kan onze roeping geen andere zijn, dan om door ontlokking van het kinderlijk gebed en het teekenen van de heilige beelden der Schrift dat geloof een inhoud te bieden; dan is het onze plicht, dat kinderlijk lieven en dwepen op den persoon van Jezus te richten, zonder hoogwijs dat dwepend lieven van het kind te critiseeren met onze begrippen en onderscheidingen van Jezus' menschelijke en goddelijke natuur; dan zijn we geroepen, om de hope van het kinderhart te richten op die plastische beelden van heerlijkheid en zaligheid, waarin de Schrift ons de toekomende eeuw schildert. Doet men dat, dan doet men genoeg. Want laat dan al, naar de onontwijkbare wet des levens, dit kaartenhuis, dat wij op den bodem van het kinderleven tooverden, straks onder het vuur van den hartstocht, voor de macht van twijfel en zelfzucht, door de onbesuisdheid en zinlijkheid zijner jaren te loor gaan, toch is dan uw arbeid niet ijdel geweest. Want komt dan eenmaal Hij in den storm des levens, Hij in het suisen der zachte koelte, Hij, die het alleen kan, zelf tot dat hart, om het een ander en reiner en edeler snoer van geloof en liefde en hope aan te binden, dan bezit dat hart het vermogen, om het verleden zich weêr toe te eigenen en uit het kinderleven nog levenskracht te putten voor den strijd dien het wacht.

Maar even ernstig zij men tegen de andere feil op zijn hoede. Omdat een kind nog niet wedergeboren is, verachte men zijn geloof, zijn lieven en zijn hopen niet, en zie niet uit de hoogte op zijn onbegrepen dwepen met Jezus neder. Te denken, dat deze uiting van het kinderhart toch slechts voorbijgaande is, en dus geen waardij bezit, is verzet tegen dat Albestuur des Drieëenigen, dat ons eerst als kinderen, met zulk een neiging doet geboren worden; een verzuimen van de gaven die in het kinderhart gelegd zijn; in den grond een meer zelf willen bekeeren, dan medearbeider Gods te zijn, waar Hij door voorbereidende en ontdekkende genade het wonder zijner wederbaring in het menschenhart volbrengt.

VII.

„MENSCH" EN „WERELD."

> Mijn vleesch, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld. Joh. 6 : 51*b*.

Het Hoofd der Gemeente was *Davidiet*, wijl Hij naar den vleesche uit den zade Davids was; *Judeër*, wijl Hij de leeuw was uit Juda's stam; *Israëliet*, want Hij is door de besnijdenis ten achtsten dage beteekend als lid van het volk der verkiezing; zoo ge wilt, *Semiet*, want uit Sems tente kwam het geslacht voort, waaruit Hij sproot; maar onder dit alles was Hij meer nog, Hij was ook *mensch*; dies heet Hij bij uitnemendheid „*de mensch* Christus Jezus" en noemt Hij zichzelven bij voorkeur „de Zoon *van den mensch*."

Wat is hieronder te verstaan?

Telkens wordt ons in de Evangeliën gezegd, dat Jezus aan *de wereld* toebehoort; dat God alzoo lief *de wereld* heeft gehad, dat Hij ons den Middelaar schonk; dat Christus zichzelven geeft voor *het leven der wereld;* dat Hij het Lam Gods is, dat de zonde *der wereld* wegneemt; dat Hij een verzoening is voor de zonde *der geheele wereld*; dat Hij is het Licht *der wereld;* dat Hij is de Zaligmaker *der wereld;* voeg er bij, dat *de wereld* gelooven moet, dat Christus door den Vader gezonden is.

Oppervlakkigheid meende, dat de zin dezer woorden verklaard was, indien men besliste, of onder deze uitdrukking „*de wereld*" alle menschen zonder onderscheid, of alleen de uitverkorenen onder de menschen te verstaan waren. En al naar gelang men tot deze of gene zienswijs overhelde, achtte men in deze Schriftuitspraken een stellig bewijs voor de algemeenheid der verzoening te bezitten, of wel tot de verklaring genoopt te zijn: *de wereld* beteekent: de uitverkorenen uit alle natiën en volkeren.

Noch het een noch het ander peilt de diepe gedachte, die in dit woord „wereld" besloten ligt.

Als een leger, door den vijand omsingeld en benard, zich een oogenblik verloren waande, maar door het beleid, den moed en de onverschrokkenheid van zijn veldheer gered wordt, dan is het leger gered ook al liet het de helft zijner manschappen op het slagveld, dan zijn de bataillons gered, ook al slonken sommige tot een twintigtal krijgers weg, en dan komt het niemand in den zin de vraag te stellen: *het leger behouden*, wil dat zeggen, alle soldaten die het leger saamstelden, of wel alle soldaten die er het leven afbrachten; dan weet men dat het leger gered is, indien, afgezien van het lot

der enkele manschappen, het vaandel, de staf, het kader, dat wat een leger maakt, behouden uit den strijd kwam.

Al is in den tachtigjarigen oorlog zelfs het grooter deel der zeventien vereende gewesten en juist dat deel, waar de Hervorming het eerst doorbrak, van ons vaderland afgescheurd, toch aarzelt niemand Willem den Zwijger „Vader des Vaderlands" te noemen, omdat hij de kern van ons nationale leven, dat wat ons volk tot een volk, ons land tot een vrije erve maakt, heeft gered.

Komt derhalve de Schrift met de verklaring, dat Jezus de Behouder der wereld is, dan eischt de gezonde taalopvatting, die opvatting welke op elk ander terrein geldt en alleen recht van bestaan heeft, dat we Hem als Redder, Behouder, Zaligmaker der wereld eeren, ook al blijkt later een deel dat tot haar behoorde afgescheurd, ook al bleek ons dat een deel van haar bewoners niet gered, maar verloren zijn. De vraag waarop het aankomt is maar, of behouden werd wat de wereld tot wereld maakt, gered dat kunstig bewerktuigd geheel, dat God in deze wereld geschapen heeft. Redder der wereld is niet wie elk harer deelen behoudt, maar wie haar geestelijke kern, die voor haar leven en weêr opbloeien onmisbaar is, aan het verderf onttrekt.

Voor het *leven der wereld* geeft Jezus zichzelven: dat „leven der wereld" scheen verloren; Hij doet het weêr opleven, en redt het door datgeen in deze wereld te redden, waaraan haar leven hangt, dat voor haar leven beslist, voor dat leven onmisbaar is, haar leven uitmaakt.

Langs twee wegen is aanwijsbaar wat hiermeê is bedoeld.

Vooreerst, indien men een oogenblik onderscheid weet te maken tusschen het leven van onzen eigen persoon en het leven dat we met anderen gemeen hebben. Ieder gevormd karakter, ieder mensch die tot jaren van onderscheid is gekomen, heeft een persoonlijk leven voor zichzelf. Bij velen moge dat zeer arm, slechts bij enkelen rijk zijn, toch is het aller deel. Men heeft aandoeningen en gewaarwordingen, die men alle zelf ondervindt en aan niemand meêdeelt. Er zijn belangen die alleen ons zelf raken: wenschen die niemand met ons koestert: zielservaringen waarvan niemand buiten ons weet; overleggingen, plannen, voornemens die we aan niemand mededeelden; er is een vreugd die we alleen voor onszelf genieten; een leed dat we alleen zelf doorworstelen; er is ook een schuld, een zonde die in haar diepte en ware geaardheid alleen door onszelf wordt gevoeld. Dit noemen we ons *persoonlijk* leven.

Maar daarin gaat ons leven niet op. Er is in ons leven meer. We zijn geboren en opgegroeid in een gezin. Daaruit zijn banden ontstaan, die ons aan onzen vader en onze moeder, aan broeders en zusters verbinden. Of ook we hebben, dat gezin uitgetreden, zelf een gezin gevormd en daardoor de betrekking doen ontstaan tusschen man en vrouw en tusschen hen en hun kinderen. Welnu, er is een deel van ons leven, dat we met en in dat gezin doorleven, vreugd

die ons *met hen* verblijdt, smart die ons *met hen* weenen doet, een recht dat we *met hen* verdedigen, een belang waarvoor we *met hen* ijveren, en ook een schuld waarvoor we *met hen* verantwoordelijk staan. Dat noemen we het *leven des gezins.*

Doch ook hierbij mag men niet staan blijven. We zijn niet tot het leven van ons gezin beperkt. We hebben ook een kring van magen en bloedverwanten, met wie we in betrekking staan, wier leven invloed uitoefent op het onze, met wie gemeenschappelijke belangen ons verbinden. Er is ook een kring van vrienden en bekenden, die we om ons verzamelen en in wier medeleven ons leven verhoogd of verruimd wordt. Er is ook een kring van personen, wier betrekking in nering of bedrijf, in beroep of ambt hen met ons in aanraking en vaak in gemeenschap van belang brengt. Er is eindelijk ook een kring van onderhoorigen, over wie we gesteld zijn en voor wier toekomst we mede-verantwoordelijk staan. Dat noemt men het leven *der familie* en het leven *der maatschappij.*

Doch ook hiermeê is de wijdste kring van ons leven nog niet gevonden. We zijn ook deel van een volk, een natie, we hebben ook een vaderland. Soms moge het schijnen alsof die band niet gevoeld werd, maar dit is slechts schijn. Zoodra slechts het belang van stad, van dorp of gewest door anderen dreigt benadeeld te worden, ontwaakt de ijver van den stedeling voor *zijn* stad, van den plattelandsbewoner voor *zijn* dorp, van den provinciaal voor *zijn* gewest. En zoo ook is het met het leven van volk en vaderland. Laat er oorlog uitbreken, dat de troepen naar de grenzen rukken, en elk man en elke vrouw voelt iets kloppen in het hart bij het goed of kwaad gerucht, dat van de grenzen tot ons komt. Of ook, reis buitenaf en wees er bij dat een vreemdeling Hollands naam beleedigt, de eere van Nederland te na komt, uw vlag of uw volkslied bespot, en ge voelt het aanstonds dat dit u aangaat, dat gij daarvoor op te komen hebt, dat er een uwer eigen levensdraden trilt. Dát noemt men het *leven van het vaderland.*

Hiermeê is op één na de wijdste kring, die ons leven bepaalt, bereikt. Ga nog een schrede verder, en van uw *vaderland* komt ge op de *wereld.* Er is onderscheid tusschen de natiën, maar er is ook een deel des levens dat alle volken, alle natiën met elkaâr gemeen hebben, dat geen onderscheid tusschen het ééne volk en het andere maakt, maar voor allen gelijk is. Al wat algemeen *menschelijk* is, u, noch als kind of vader, noch als vriend of gezel, noch als heer of dienstknecht, noch als bewoner van stad of dorp, noch als Nederlander bijzonder eigen is, maar wat ge ook zoudt hebben, als ge dat alles wegdenkt, is geen klein, maar een zeer groot deel van uw leven, dat u met allen gemeen is, die op deze aarde wonen. Dat noemt de Schrift het *leven der wereld.*

Zoo is er een leven van den persoon, een leven van het gezin,

een leven van de familie, een leven der maatschappij, een leven van het vaderland, maar ook een *leven der wereld* als grondslag van dit alles, en daarvan zegt Jezus: dat Hij zichzelven geeft voor het *leven der wereld*.

Maar van twee wegen spraken we, om dit duidelijk te maken.

Ziehier den anderen weg.

Zoo dikwijls we in de Schrift van engelen in tegenstelling van den mensch, wien ze verschijnen, lezen, gevoelen wij op den *mensch*, niet op den verschijningsengel betrekking. Als ons gezegd wordt dat de Zoon van God niet de natuur der engelen, maar die der menschen heeft aangenomen, zegt ons hart ons, dat daarmeê aan *ons* geslacht, aan een geslacht, waartoe ook wij behooren, een hooger eere gegund is. Als we hooren van een Sathan, die den mensch komt verleiden in het paradijs, dan is het of ook ons die strijd aangaat, en als we lezen dat de *mensch* tegenover den *Sathan* bezweek, is het of wij zelf een nederlaag leden in hem. Kortom, zoo dikwijls er sprake is van een macht *buiten deze wereld* die zich op deze wereld openbaart, is ons eigen leven in dat leven der wereld betrokken. Dat we aan dat leven deel hebben, gevoelen we daarom, zoo dikwijls er sprake is, 't zij van de engelen, 't zij van Sathan, we voegen er bij, of ook van God zelf. Ook God behoort niet tot deze wereld. Waar Hij dus van zijnen troon op deze aarde nederziet, rust zijn toorn of zijn liefde allereerst op de *wereld*, zoodat natuur en menschheid beide zijn misnoegen of zijn gunst ervaren. Eerst daarna op de *menschheid* in die wereld, om eerst langs dien door Hem zelf gebaanden weg allengs de volken en geslachten, de stammen en huisgezinnen en zoo ten laatste de enkele personen te bereiken.

In het *leven der wereld* wortelt ons *persoonlijk leven*. Wij behooren bij die wereld, we zijn er een stuk van. Zij bestaat om ons. Alle krachten der natuur arbeiden rusteloos dag en nacht om den mensch te dienen, te voeden, te kleeden, te onderhouden, licht voor zijn oog en vreugd voor zijn hart te geven. Die samenhang is in de ordening Gods gegrond. De Heere heeft niet eerst eenige werelden gemaakt en toen naar willekeur een dier werelden uitgekozen, om er den mensch op te plaatsen, maar Hij heeft onder alle wereldbollen deze aarde van haar eerste grondslagen op den mensch aangelegd. De aarde zonder den mensch wordt een wildernis. De mensch zonder deze aarde komt om. Daarom deelt de mensch in het leven der natuur en de natuur schikt en wijzigt zich naar het leven der menschen. Als ziekte het vee teistert, zegt een stem daarbinnen ons, dat het vee dit lijdt om de zonde der menschen. Of ook als de donderslag ratelt, dat geheel de natuur beeft en siddert voor het aangezicht des Heeren, dan voelen we dat we tot die wereld en die natuur behooren en lijden we haar lijden meê.

Sterker nog komt dit uit zoo we uitsluitend op de menschheid het

oog vestigen, waarvoor deze aarde gebouwd en bereid is. Die menschheid is niet gevormd doordien eerst eenige afzonderlijke menschen gemaakt werden, die daarna tot één geheel onder den naam van menschheid worden saâmgevoegd. Neen, die menschen vormen één geslacht, ze zijn de één uit den ander geboren, en vormen met de natuur te zaâm één eikenstam waarvan de bladeren en bloesems uit het ééne levenssap geboren worden, dat uit den gemeenschappelijken levenswortel opstijgt.

Hoe dus ook het leven ons deele en uiteenwerpe door een afstand van millioenen mijlen of duizenden van jaren, toch vormen we met alle kinderen der menschen die vóór ons geweest zijn, of nu heinde en ver verstrooid op aarde leven, of ná ons komen zullen, één geheel, het geheel van het ééne menschelijke geslacht. Aan dit gansche geslacht is een gemeenschappelijk goed toevertrouwd, ze hebben allen saâm één natuur gemeen, gemeen datgeen wat den mensch tot mensch maakt, maar ook gemeen die schatten van vermogens en talenten, van zedelijke en geestelijke krachten, van kunst en wetenschap, van zedelijke meerderheid en vindingrijkheid, van liefde en toewijding, van adel der ziel en hope op een heerlijke toekomst, die het eigendom der menschheid bleven, ook in die eeuwen, toen geen van de kinderen der menschen deze schatten meer kende of ongedeerd bezat. Voeg daarbij de ordeningen en geledingen die voor de menschheid door God gesteld en verordend zijn, als de instrumenten, waardoor die schatten tot hun ontplooiing moeten komen, en ge gevoelt aanstonds dat er een gemeengoed der menschheid is, het echt menschelijke, dat de liefde van ons hart heeft, ook al verlieten we onze geboorteplek nooit en al is onze kennis van de historie nog zoo beperkt.

Welnu, dat *menschelijke* heeft de Zone Gods gezocht, en om het te vinden is Hij ingegaan in onze natuur, die natuur nemende gelijk ze in samenhang met het leven der menschheid en met het leven der wereld bestond. Om één enkel blad blijvend voor verwelking of verdorring te behoeden, moet de stengel waarin het blad groeide, gered, en om dien stengel de tak, waaraan hij uitschoot, en om dien tak de stam, waarin hij gegroeid is en om den stam de wortel, waarop hij wies, gered en behouden worden. Wie den wortel niet behoudt kan niet een enkel blad bij het leven behouden. En niet anders is het bij den Christus. Om al ware het slechts één enkelen mensch te redden, moet het geslacht behouden waartoe die mensch behoort, de natuur gered die hem eigen is, en de wereld gehandhaafd, waarin zijn levenswortel ligt. Daarom heeft de Christus dan ook *onze natuur* aangenomen den mensch als mensch liefgehad door Zoon *van den mensch* te worden en zijn leven gegeven voor het leven der *wereld*. Eerst daardoor was de wereld gered waarop we leven en het karakter van de wezenssoort, waartoe we behooren. Eerst daardoor was het mogelijk dat er behoudenis van zondaren, redding van *menschen* zijn zou.

VIII.

„ZONDE VOOR ONS."

> Dien die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt.
> 2 Cor. 5 : 21.

Heeft Jezus om ook u te bereiken en u als mensch te kunnen verlossen, de menschelijke natuur aangenomen; en wederom ten einde die natuur te kunnen aannemen zich in deelgenootschap begeven met het *leven der wereld*, dan ontstaat de vraag: hoe heeft de Heere dat *leven der wereld* gevonden?

Immers Hij heeft zich niet in gedachten *over* het leven der wereld verdiept, maar dat leven zelf, gelijk het was, gelijk Hij het vond, gelijk het in werkelijkheid bestond, in onze natuur aangenomen.

Onderstel nu, dat dit *leven der wereld* nog geweest ware, wat het oorspronkelijk naar Gods schepping was en zich uit den heiligen wortel heilig ontwikkeld had, en immers de gemeenschap *met*, het deelgenootschap *aan* zulk een leven, zou geen strijd in 's Heeren binnenste hebben te weeg gebracht, noch een somber floers over zijn bestaan op deze aarde geworpen hebben.

Maar hoe, indien die wereld bleek niet meer te staan waar God ze gesteld had? Hoe, indien bleek dat het leven der wereld wel niet van zijn wortel afgescheurd, maar in dien wortel zelf verkankerd was? Hoe, indien bevonden wierd, dat geheel de ontwikkeling van dat leven der wereld van meet af zijn eigen levenswet verzaakt had, afdolend in een zondig spoor? Indien eens alles bleek beheerscht te worden door het onuitsprekelijk droeve feit, dat het leven der wereld in zonde verzonken lag, — wat moest er dan uit volgen voor den Zone Gods, die zulk een leven aannam?

Let wel, waarvan sprake is.

De zonde is velerlei. „Zonde is *anomie*," zegt de apostel Johannes (1 Johannes 3 : 4). Onze ouden vertaalden dat door „ongerechtigheid." „De zonde is de ongerechtigheid." Zeker het beste woord, indien men in een enkel woord de apostolische uitdrukking wil weêrgeven. Maar genoeg heeft men toch aan dat woord niet. „*Anomie*" is nog iets anders, en daarom schreven onze ouden er in de kantteekening bij: „Anomie, waardoor beteekend wordt, al wat *met de wet* niet overeen en komt, tegen de wet strijt ofte de wet breeckt."

Dát is het. „De zonde is *wetsverbreking*," zegt de Apostel letterlijk, en juist wijl die wet velerlei is, is ook velerlei de aard der zonde.

Elk schepsel heeft een wet. Ook het dier. Evenzoo de plant. Zelfs de dusgenaamd levenlooze schepping. Een creatuur mag maar niet zijn

en werken gelijk het wil, maar ontving van den Schepper mét het aanzijn tevens een wet, die zijn aanzijn regelen zou. De *natuur* wordt niet geschapen zonder natuur*wetten*, die bij haar hooren, zóó bij haar hooren, dat *zij* daaraan onderworpen is, *niet* de Heere. Schept God het *denken*, dan schept Hij daarin tevens de denk*wet*, waaraan *ons* denken onderworpen en gebonden is, *niet* het denken Gods. Ook op die tegenstelling lette men in het voorbijgaan. Immers de strijd tegen de wonderen en de mysteries ontstaat juist uit haar miskenning. Het is volkomen waar dat er natuurwetten zijn, dat de kennis dier wetten ons onmisbaar is, en dat de natuur zoo vast en stellig aan die wetten is onderworpen, dat ze die nooit of nimmer kan verbreken. De valsche stelling komt eerst, als men, zich vergissende, het doet voorkomen, als ware God zelf door die wetten gebonden. Daarom zegge men ook niet: een wonder is de verbreking der natuurwetten. God kan niet verbreken datgeen, waardoor Hij nooit gebonden was. Een wonder is eenvoudig een vrije daad Gods. Datzelfde geldt voor de mysteriën des Christendoms. Volkomen waar dat er denkwetten zijn, die evenals ons denken zelf door God aldus gegeven zijn, en waaraan *ons* denken zóó vast en stellig gebonden is, dat we niet goed denken tenzij we naar die wetten denken en ze niet dan tot onze eigen schade en schande verbreken kunnen. Ook hier begint de valsche stelling eerst, indien men, zich vergissende en bij gebreke van beter doordenken, de stelling voet geeft, alsof *God zelf* aan de wet van *ons* denken onderworpen en gebonden ware. Door dit te doen maken we onze wijsheid tot dwaasheid en maken het ons zelf onmogelijk de goddelijke mysteriën in ons op te nemen. Die mysteriën zijn nooit voor het kader onzer denkwetten pasklaar te maken. Ze behooren tot een hoogere orde, waar het denken Gods zichzelf verheerlijkt, maar waartoe *ons* denken nooit opklimt.

Meer dan aanstippen kunnen we dit thans niet. Hoofdzaak is ons hier ter plaatse de bewering, dat God aan *elk leven* een levens*wet* heeft gesteld, niet slechts aan de natuur en aan ons denken, maar ook aan ons *persoonlijk* leven, ook aan ons *huislijk* leven, ook aan ons *familie*leven, ook aan ons *nationale* leven, en zoo ook aan het *leven der wereld*.

Naar die wetten keert en wentelt zich het leven, edoch op tweeërlei wijs. Vergunt men ons beeldspraak, we zouden zeggen: er zijn levenswetten met *vaste* en andere met *beweegbare assen*.

Tot de eerste behooren alleen de *natuurwetten*. Ze werken daarom werktuigelijk, steeds op dezelfde wijs, onveranderlijk met dezelfde uitkomsten. Van wetsverbreking en dus van zonde kan bij de natuurwetten geen sprake zijn. Niet bij God, wijl Hij er niet door gebonden is en dus geen band verbreken kan, die Hem niet klemt. En evenmin bij de natuur zelve, die zich niet kan bewegen dan volgens deze wetten en dus de kans zelfs tot heur verbreking ten eenen male mist.

Maar geheel anders is het met de wet van ons denken en de wet van ons zedelijk leven. Men kan wel ter deeg een valsche sluitrede maken, men kan wel ter deeg de wet des zedelijken levens schenden. En men kan beide doen, onopzettelijk, des onbewust, of opzettelijk, met voorbedachten rade. Toch is dit op zichzelf nog geen wets*verbreking*. Men kan een wet schenden en overtreden, zonder dat men nog den toeleg heeft, om die wet als wet voor altijd op zijde te schuiven en er zich van te ontslaan. Na wetsovertreding kan men tot de wet terugkeeren. Die zooeven een valsche sluitrede maakte en dus de denkwet schond, kan straks weêr juist redeneeren en dus de denkwet volgen. Zulk een overtreding rooft ons ons „gezond verstand" niet, maar toont slechts een feil. Wetsverbreking ontstaat ten opzichte der denkwet eerst door *krankzinnigheid*.

Zoo nu ook ten opzichte van ons zedelijk leven: wets*overtreding* en wets*verbreking* zijn twee. Wets*overtreding* is niet een volgen van de wet in een bepaald geval. Wets*verbreking* is een poging om de wet *voor altijd* krachteloos te maken. Het is hetzelfde verschil als tusschen omwenteling, opstand en muiterij. Als het grauw, misnoegd over een regeeringsmaatregel, te hoop loopt, bedoelt men niet de macht der regeering voor altijd op zij te zetten, maar eenvoudig opheffing van dien maatregel. *Opstand* daarentegen bedoelt niet een verandering van de maatschappelijke wetten, maar is eenvoudig de poging om aan andere personen de handhaving dier wetten op te dragen. *Omwenteling*, revolutie, daarentegen bekreunt zich des noods niet om de personen der overheid, maar wil *verbreking van de wet*, die tot dusver het maatschappelijk leven bond.

Zegt de Apostel nu dat „de zonde *niet* wetsoverschrijding, maar *wetsverbreking*" is, dan volgt hieruit, dat de zonde een poging is, niet om nu en dan een enkele wetsbepaling te overtreden, maar de toeleg om de wet zelve op zij te zetten, er zich aan te onttrekken, en te doen alsof ze niet bestond. Opstand en omwenteling beide dus. Terzijzetting van de majesteit en het gezag Gods, dat ons deze levenswet stelde en evenzoo terzijzetting van de levenswet die Hij gaf, om er een andere levenswet, naar eigen willekeur, voor in steê te plaatsen.

Die zonde kan begaan worden door u in uw *persoonlijk* leven, want ook voor dat leven gaf God een wet. Dat is de persoonlijke zonde, de zonde waarvoor geen ander verantwoordelijk is dan gij, niet zonde in algemeenen zin, maar de zonde *van u*.

Die zonde kan begaan worden door een *huisgezin*, want ook voor het *huislijk* leven gaf God een wet. Dat is een gemeenschappelijke zonde der huisgenooten, een zonde waarvoor alle leden des gezins aansprakelijk zijn, niet zonde in algemeenen zin, maar zonde *van uw huis*.

Die zonde kan begaan worden door een *geslacht*, want ook voor

het leven der *familie* gaf God een wet. Dat is een gemeenschappelijke zonde der bloedverwanten, een zonde waarvoor alle gezinnen van dit geslacht verantwoordelijk staan, niet zonde in algemeenen zin, maar zonde *van uw geslacht.*

Die zonde kan ook begaan worden door een *volk*, want ook voor het leven der *volkeren* gaf God een wet. Dat is een gemeenschappelijke zonde van volksgenooten, een zonde waarvoor alle leden van dat volk aansprakelijk zijn, niet zonde in algemeenen zin, maar zonde van *uw volk.*

Maar ook, die zonde kan begaan worden en *is begaan*, door *de geheele wereld*, want ook voor het *leven der wereld* gaf God een wet. Dat is een gemeenschappelijke zonde van alle menschen, een zonde waarvoor allen aansprakelijk staan, die tot het menschelijk geslacht behooren, de zonde *niet* in algemeenen zin, *de zonde der wereld.*

Zie het Lam Gods dat *de zonde der wereld* wegneemt!

Wie draagt de zonde, die aan velen gemeenschappelijk is?

Wiens hart gaat gebukt onder de zonde van het gezin? Het hart der goddeloozen in dien kring, of het hart des besten?

Wiens hart gaat gebukt onder de zonde van een geslacht? Het hart der lichtzinnigsten, of het hart van hen die God vreezen?

Wiens hart gaat gebukt onder de zonde van een volk? Het hart der onnadenkenden of het hart der aanbidders van Gods naam?

Met de vraag is immers het antwoord gegeven! Maar hieruit volgt dan ook, dat het besef van gemeenschappelijke zonde daalt en klimt met de heiligheid van het hart en eerst dan volkomen in ons zou zijn, indien er een mensch gevonden werd, die geheel heilig, zonder eenige persoonlijke zonde, zonder ooit eigen zonde gekend te hebben, onder ons kon opstaan.

Te sterker geldt dit bij de *zonde der wereld.* Van de zonde onzes gezins gevoelen we soms nog veel; van de zonde onzer familie veel minder; het besef van *zonde des volks* vindt ge schier uitsluitend bij enkele kinderen Gods en dan nog hoe zwak; maar besef, leedgevoel, een hartelijk leedwezen over de zonde der *wereld*, het is niet gekend. Alleen in een volkomen rein, zondeloos, heilig menschenhart zou het huizen kunnen, want er is de hoogste spankracht des levens, er is de hoogste liefde toe noodig.

Zie het Lam Gods dat *de zonde der wereld* draagt!

Zulk een heilige is geboren, zulk een menschenhart, volkomen rein en onbesmet, afgescheiden van de zondaren en dat nooit zonde gekend heeft, het heeft op aarde geklopt; geklopt in Hem die vragen kon: „Wie uwer overtuigt Mij van zonde?"

Welnu, juist wijl Hij derhalve geen persoonlijke zonde gekend heeft en geen vezel hoe gering ook van de wortelzonde door zijn ontvangenis of geboorte geweven was in zijn godmenschelijk bestaan, moest Hij dan ook, Hij alleen, Hij volkomen, de smarte kennen over

die zonde die aller was, over die gemeenschappelijke zonde in haar diepsten levenswortel, moest Hij die geen zonde gekend heeft *zonde voor ons gemaakt worden*, moest Hij het Lam zijn dat *de zonde der wereld* droeg.

„*Gemaakt* tot zonde voor ons," vergeet dat eerste woord niet. Aan dat ééne woordeke toch hangt al het mysterie der ontferming. Het dragen dier zonde was bij Christus geen noodzakelijkheid van zijn existentie, maar gevolg van een vrije wilsdaad, van de aanneming onzer natuur, gevolg van dat ondoorgrondelijk raadsbesluit des Vaders, waarbij „Hij den Zoon voor ons *geheiligd* heeft."

IX.

„NIET VAN DEZE WERELD."

Ik bid *niet* voor de wereld.
Joh. 17 : 9.

Jezus' eigen uitspraken over zijn betrekking met de wereld loopen sterk uiteen, oppervlakkig schijnt het of ze elkaâr opheffen en weêrspreken.

Sterker tegenstelling is wel niet denkbaar dan tusschen Joh. 3 : 16 en 17 : 9, te eener plaatse de verklaring dat „God alzoo de wereld heeft liefgehad, dat Hij haar zijn eengeboren Zoon gezonden heeft," en anderzijds de stellige verklaring van dien Eengeborene: „Voor de wereld bid Ik *niet*."

Zwakker, maar evenmin onloochenbaar, vinden we die tegenstelling telkens terug.

„Hij is een licht, verlichtende een iegelijk mensch, komende *in de wereld*" (Joh. 1 : 9). „Hij is het Lam Gods, dat *de zonde der wereld* wegneemt" (Joh. 1 : 29). „God heeft zijnen Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld zou oordeelen, *maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden*" (Joh. 3 : 17). „Christus de *Zaligmaker der wereld*" (Joh. 4 : 42). „Het brood Gods is Hij, die uit den hemel nederdaalt en *de wereld het leven geeft*" (Joh. 6 : 33.) „Mijn vleesch, dat Ik geven zal voor *het leven der wereld*" (Joh. 6 : 51). „Ik ben het *licht der wereld*" (Joh. 8 : 12). „Zoolang Ik in de wereld ben, ben Ik het *licht der wereld*" (Joh. 9 : 5). „Ik ben niet gekomen opdat Ik de wereld oordeele maar *opdat Ik de wereld zalig make*" (Joh. 12 : 47).

Doch lees nu tegenover deze stellige verklaringen, andere niet minder besliste uitspraken van geheel tegenovergestelde strekking:

„De wereld haat Mij, omdat Ik van haar getuig, dat haar werken boos zijn" (Joh. 7 : 7). „Ik ben tot een oordeel in deze wereld gekomen, opdat degenen die niet zien, zien mogen, en die zien blind worden" (Joh. 9 : 39). „Nu is het oordeel dezer wereld, nu zal de overste der wereld buiten geworpen worden" (Joh. 12 : 31). „De Geest der waarheid welken de wereld niet kan ontvangen" (Joh. 14 : 17). „Nog een kleinen tijd en de wereld zal Mij niet meer zien" (Joh. 14 : 19). „Indien u de wereld haat, zoo weet dat zé Mij eer dan u gehaat heeft" (Joh. 15 : 18). „Indien gij van de wereld waart, zoo zou de wereld het hare liefhebben" (Joh, 15 : 19). „Die gekomen zijnde zal de wereld overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van oordeel" (Joh. 16 : 8). „Als Ik sterf, zal de wereld zich verblijden, maar gij zult bedroefd zijn" (Joh. 16 : 20). „Ik bid niet voor de wereld" (Joh. 17 : 9). „De wereld heeft u niet gekend" (Joh. 17 : 25). „Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld" (Joh. 18 : 36).

Toch kan de strijd tusschen deze dubbele reeks van uitspraken slechts schijnbaar zijn. Immers, ze komen alle voor bij denzelfden Evangelist, soms in eenzelfde rede des Heeren en worden alle Hem zelven op de lippen gelegd. Hoe is dan dit schijnbaar strijdige te verstaan?

Ter verklaring lette men al aanstonds op de belangwekkende bijzonderheid, dat de eerste reeks getuigenissen schier geheel in het eerste, de laatste bijna uitsluitend in het tweede deel van Johannes' Evangelie voorkomt. De uitspraken ten gunste der wereld vindt ge bijna alle in de zes eerste, de uitspraken tegen de wereld schier alle in de acht laatste hoofdstukken, terwijl in de zes daartusschen liggende de verhouding wisselt. De overgang wordt zichtbaar gevormd door de voorwaardelijke uitspraak: *Zoolang Ik in de wereld ben,* ben Ik het licht der wereld," terwijl het beslissend keerpunt bereikt is bij het getuigenis: „Hebt goeden moed, *Ik heb de wereld overwonnen.*"

Intusschen wachte men zich wel, dat men niet aan mislukte proefnemingen denke. Te zeggen: Jezus heeft zich aan de wereld aangeboden, in de stille hoop, dat de wereld Hem zou aannemen, maar die hoop heeft gefaald, de wereld heeft zich tegen Hem gekeerd; vandaar dat Hij eerst de wereld zoekt te behouden en haar tegen het einde zijns levens veroordeelt," is een beweren dat ter wille zijner oppervlakkigheid den mannen van het „gezond verstand" moge toelachen, maar althans bij de uitlegging van Johannes' Evangelie niet mag worden geduld. Johannes is niet een der lagere, maar de hoogste onder de schrijvers des Ouden en des Nieuwen Testaments, de Apostel die met zijn adelaarsblik in de diepten der eeuwigheid gluurt. Dientengevolge leeft Johannes in de groote feiten van voorbeschikking en uitverkiezing. Proefneming is in zijne voorstelling ongerijmd. Den Zone Gods zijn woord ten gevolge van teleurstelling te laten wijzigen, zou voor Johannes gelijk hebben gestaan met de betuiging der zwaar-

moedigen: „We hadden gehoopt, dat deze Israël verlossen zou, maar nu ziet."

„Mijn raad zal bestaan en Ik zal al mijn welbehagen doen" is zijn levensleus. Het gaat den Messias gelijk het Hem vergaat, wijl Hij daartoe van den Vader verordineerd is, en derhalve opdat de Schrift zou vervuld worden. Des Zoons spijze is, niet zijn wil te doen, maar den wil des Vaders. Niemand kan tot Hem komen tenzij hij van den Vader getrokken worde. Die tot Hem komt is Hem van den Vader gegeven. Hij heeft onder de kinderen der menschen zijn schapen, en die schapen hooren met onfeilbare zekerheid zijne stem en komen tot Hem. Van degenen die Hem de Vader gegeven heeft, kan niemand verloren gaan, want niemand kan ze rukken uit de hand zijns Vaders. De Zoon des menschen gaat heen gelijk van Hem geschreven is, en wetende dat nu alles vervuld was wat van Hem geschreven stond, riep Hij met luider stemme: „Het is volbracht!"

Dit stemt ieder toe. In zulk een geloofsleven, in zulk een levensbeschouwing is de gedachte zelfs aan mislukte proefneming een ongerijmdheid. „Die niet wedergeboren is uit water en geest, kan het Koninkrijk Gods zelfs niet zien." Van de weinigen, die Hem aanhingen met trouw en volhardend geloof, betuigt de Christus aan den Vader: „Ze waren uwen en Gij hebt ze Mij gegeven."

De verklaring moet dus elders liggen.

Een beeld strekke ter opheldering.

Een zware eik is prachtig met zijn loover opgeschoten ter plaatse, waar gij zijn lommer hadt begeerd. Maar de wortel is aangetast. In zijn diepste levensvezelen verkankerd begint de eik te kwijnen. De schors verliest haar levenskleur, de toppen der twijgen verdorren, de bladvorming wordt zwak, de vrucht blijft klein en wordt onooglijk. Toch hebt ge dien boom lief, toch wilt ge dien boom behouden, toch wilt ge moeite en tijd voor het behoud van dien boom ten beste geven. Ge peinst en zint, en ja ge vindt het middel om den kanker in den wortel te stuiten. Het kwaad wordt uit de wortelvezelen weggenomen, dat ze weer met volle zuigkracht het levenselement uit den bodem kunnen optrekken, uw eik is gered. Maar hoe? Zie, straks komen de houthakkers en ze kappen den stam bij den wortel af, ze scheiden wat niet langer bijeenhoort, den verstorven stam van den levenden wortel, en eenerzijds zit daar nu in den bodem, ter plaatse waar gij het begeerd hadt, de levende tronk, die weêr scheuten zal uitstooten, een stam en kroon vormen zal en door de rijke ontwikkeling van den wortelstok u in veel korter tijd weêr den ouden boom, maar nu krachtig en gezond, bloeiend en prijkend zal teruggeven; maar ook ligt daar naast den tronk de oude stam, de boom die geveld werd, het zware hout met zijn kroon en takken. Wat noemt ge nu den eik? Wat noemt ge nu uw boom? Is nu uw eik de tronk die daar in den bodem zit, of de stam die ginds op den grond ligt?

Niet waar, al naar ge het nemen wilt. Naar de aanschouwing der oogen is die eik die gevelde boom. Voor het oog dat dieper ziet, met het leven rekent en in de toekomst gluurt, zit uw eik in dien levenden wortel. Uw toeleg was den eik te behouden, want ge hadt den eik lief en gaaft er uw beste krachten voor, dat is u gelukt, uw eik leeft. En toch, ge hebt de bijl aan zijn stam gelegd, uw oordeel ter afhouwing is over hem gegaan en straks gaat uw woord: „Zaagt den eik in stukken en werpt hem als brandhout in het vuur."

Brengt dit op de wereld over. De wereld is ook zulk een prachtige boom, door God geplant ter plaatse waar Hij zulks begeerd had. Die wereld werd krank, krank in haar levenswortel en daarom kwijnend in stam en kroon, in blad en bloesem. Toch had God die wereld lief, wijl ze een planting van zijn welbehagen was. Hij heeft die planting der wereld lief en wil ze behouden. Om ze te behouden geeft Hij den arbeid zijner teederste liefde. Niet om elken tak of twijg, om het leven der planting is het Hem te doen, Hij geeft zijn Zoon voor *het leven der wereld*. En zijn raad bestaat. Door den Zoon wordt in den levenswortel der wereld de kanker genezen, het leven hersteld, weêr kan de eik der wereld opbloeien, — maar niet gelijk hij daar staat. Ook hier moet eerst de bijl aan den stam gelegd. De opgeschoten stam moet ook hier van den wortel gescheiden en het oordeel der wereld komt. Stam en tronk worden door de scherpte des woords vanéén genomen, en nu hebt ge twee plantingen. Eenerzijds den levenden tronk, die ter plaatse waar God het begeerd heeft in den bodem met zijn vezelen dringt, en die door nieuw schot straks tot een heerlijken stam zal opgaan. Maar ook anderzijds den ouden afgehouwen stam, die geoordeeld ter nederligt en gedoemd is ten vure. Wat wilt ge nu de wereld noemen? Dien levenden tronk, die uitschiet op zijn wortel, of dien geoordeelden stam, die bij gemis aan levenswortel sterven moet? Beide is natuurlijk denkbaar. Uit den levenstronk in Christus komt straks een nieuwe wereld te voorschijn, die in heerlijkheid zal uitstralen. Maar ook de oude wereld die tegen Christus koos, ligt er nog en blijft voor zichzelve den naam van wereld handhaven. Die *naam* wordt haar gegund. De nieuwe wereld die op den levenden tronk zal opschieten ontvangt den hooger naam van het Koninkrijk Gods, en zoo komt het, dat in eenzelfde Evangelie kan gezegd worden: God heeft die planting der wereld lief, voor die wereld geeft Hij zijn Zoon, het is Hem alles waard het leven der wereld te behouden, en straks, nadat het oordeel over den stam is gegaan, dat die wereld verworpen is, dat Hij voor die wereld niet bidt, tot een oordeel over die wereld is gekomen.

Hieruit verklaart zich tevens hoe dezelfde Johannes in zijn apostolische zendbrieven schier uitsluitend van de wereld in kwaden zin kan spreken, getuigende „dat de wereld in het booze ligt" en „dat de wereld voorbijgaat met al haar begeerlijkheden." Zoo echter, dat

hij ook daarin vasthoudt aan de belijdenis, „dat Jezus een verzoening is voor de zonde der geheele wereld," „een Zaligmaker der wereld," „door God in de wereld gezonden," en wiens discipelen „in de wereld moeten zijn" (1 Joh. 4 : 17).

Den sleutel tot de raadselachtige tegenstelling eindelijk biedt de lofpsalm in zijn „Openbaring:" „Nu zijn de koninkrijken der wereld geworden onzes Gods." (Openb. 11 : 15).

Zoowel de voorstanders als bestrijders eener bijzondere verzoening hebben daarin derhalve misgetast, dat beiden onder het woord „wereld" uitsluitend aan *de menschen* gedacht hebben, die op deze wereld leven.

Op dien grond leerden de eenen ten onrechte, dat de zonden, ook de persoonlijke zonden, van alle menschen, die geleefd hebben, leven of zullen leven feitelijk verzoend zijn. Dus ook de persoonlijke zonden van een Judas.

En evenzeer zagen de anderen voorbij, dat er in het offer van Christus nog iets grooters ligt, dan de verzoening van de persoonlijke zonden der uitverkorenen, t. w. de verzoening van die zonde, die gemeenschappelijk voor rekening der geheele wereld lag.

Beiderzijds werd niet genoeg gelet op de beteekenis van het woord „wereld," d, i. op dat kunstig samenstel, waarin God verschillende wezens, elk naar hun aard en soort, elk met hun eigen levenswet, en onder deze den mensch geschapen had, en dat met al zijn geestelijkè en zedelijke schatten, door God den Heere er aan toebetrouwd, te zaâm de wereld vormt.

Gelijk de boom van verre gezien ons alleen zijn bladeren en bloesems toont, en we niettemin weten, dat ook de schuilgehouden takken, de onzichtbare stam en de verborgen wortel tot zijn geheel behooren, zóo ook is het met de „wereld." Omdat de bladeren en bloesems, dat zijn hier *de menschen*, het meest in het oog springen, heeft men vaak vergeten, dat men uit bladeren en bloesems nog geen boom kan saamstellen, en dat zoo ook de kinderen der menschen op zichzelf genomen nog niet de wereld zijn, maar dat tot die wereld ook behooren, wat bij den boom tak en twijg, schors en merg, vezel en wortel is, d. w. z. die verborgen geledingen, die schuilgehouden schatten die onzichtbare betrekkingen en krachten, die als ware het dat levenskader van ons geslacht vormen, waardoor de enkele individuën eerst tot een eenheid worden saamgevoegd, en dusdoende de *menschheid* vormen.

Is dus voor de verzoening en zaligheid der enkele personen aan het ons geopenbaarde over de „wereld" niets te ontleenen, volgt veeleer uit het geopenbaarde, dat zich de Christen van hetgeen zich thans bij voorkeur „wereld" noemt, heeft af te scheiden, er vloeit tevens uit voort, dat het winnen van enkele zielen nog slechts een deel is van den arbeid der Kerk, en dat ze nog een andere taak heeft, namelijk om dat kader der wereld te behouden. Op den nieuwen

levenswortel bloeiend, heet die nieuwe wereld „het Koninkrijk Gods," een term waarbij men dus allerminst uitsluitend aan de dingen des hemels mag denken, maar die juist eischt, dat de gaven des hemels gegoten zullen worden in die vormen en betrekkingen, die door den Schepper voor het menschelijk geslacht zijn verordineerd.

X.

ZOON VAN GOD.

> Die in de gestaltenis Gods zijnde, zichzelven heeft vernietigd en is den menschen gelijk geworden. Fil. 2 : 6, 7.

Wie is deze mensch Jezus Christus in de diepste kern zijner persoonlijkheid? Is Hij mensch of God?

Hoe gebiedt de Heilige Schrift ons den Christus te begrijpen? Als een mensch, in wien de innigste denkbare vereeniging met God werd gevonden? Dan wel als God, in de nauwst denkbare vereeniging met den mensch getreden?

De Christelijke Kerk aller eeuwen beleed steeds het laatste.

De toongevende richting onzer eeuw trekt de belijdenis van het Christendom naar het eerste.

Dusver gold onveranderlijk als belijdenis der Christenheid, dat de Eeuwige Zoon, die als God, van eeuwig, der goddelijke natuur deelachtig was, de menschelijke natuur heeft *aangenomen*.

Thans vindt de voorstelling ingang, dat Christus het Hoofd der menschheid is en als zoodanig de inwoning Gods in zijn persoon dient beleden te worden.

De hoogleeraar Schleiermacher is de kerkvader, met wiens naam en streven de laatste voorstelling verbonden is. Hij goot ze in den vorm, waarin ze geloovigen godgeleerden aannemelijk werd. Het gezag van zijn naam is de stuwkracht die haar ingang schonk. Nog moet men geesteskind van Schleiermacher zijn om een rustpunt voor zijn aanbidding en zijn dankzegging in dit omgekeerde van de belijdenis der Kerk te vinden.

Reeds Schleiermachers stellige uitspraak dat de opstanding des Heeren niet noodzakelijk bij zijn persoon behoort, is overvloedig een bewijs, dat de Christelijke Kerk in de onderzoeking van Christus' geheimzinnige persoonlijkheid den door hem ingeslagen weg volgen mag noch zal. Voert Schleiermacher ten bewijze aan, dat de discipelen ook vóór de opstanding den Christus als Zone Gods hebben beleden,

de Christelijke Kerk zal zich daardoor niet laten afbrengen van het Apostolisch getuigenis, „dat Hij krachtiglijk bewezen is de Zone Gods te zijn door de opstanding uit de dooden," en dat, viel die opstanding uit de reeks der feiten weg, ons geloof in den Christus ijdel zou zijn.

Volkomen terecht heeft dan ook het eenvoudig geloof der Gemeente, dat niet redeneert, maar leeft en uit dat leven ademt, zijn toestemming geweigerd aan elke prediking van den Christus, die Schleiermachers voorstelling tot uitgangspunt had.

Door dit te blijven doen, zal ze de losmaking der Christelijke waarheid in de belijdenis verhoeden, mits ze tevens een open oog hebbe voor het onafgewerkte der vroegere belijdenis, voor de schadelijke afwijking van de lijn der oude belijdenis bij onze rechtzinnigen, en voor den zegen, die haar ook uit Schleiermachers diepzinnige ontleding moet toekomen.

Ze zal dit, indien ze slechts onvoorwaardelijk blijft vasthouden aan de Openbaring der Heilige Schrift. Aan de Heilige Schrift tegenover Schleiermacher. Aan de Heilige Schrift óók tegen de onzuiverheid van haar eigen belijdenis.

De eernaam „*Zoon Gods*" zal daartoe nader dienen onderzocht te worden. Tot dusver is „Zoon *Gods*" en „Zoon des *Vaders*" schier zonder verschil van beteekenis in het gebruik der Gemeente dooreengemengd. Men acht dat steeds en allerwegen, waar van „Zoon *Gods*" gesproken wordt, de tweede persoon in het Drieëenig Wezen is bedoeld, en ziet in de afwijkende uitdrukking „Zoon des *Vaders*" slechts een afwisselenden spreekvorm, geheel gelijk van zin.

Deze voorstelling nu lijdt aan oppervlakkigheid en is onnauwkeurig. Die zoo spreekt ziet voorbij dat Adam „zoon Gods" heet, niet als zoon van den Vader, maar als zoon d. i. kind en schepsel van den Drieëenigen God; vergeet dat het kindschap Gods ons niet met den eersten Persoon der Drieëenheid, maar met Gods volzalig Wezen in kindsbetrekking stelt; verliest uit het oog, dat ook de overheden als dragers van Gods majesteit Godenzonen genaamd worden; let er niet op, dat het „Onze Vader" niet tot den eersten Persoon in de Drieëenheid, maar tot Vader, Zoon en Heiligen Geest gericht is, en geeft aanleiding tot de misleidende taal der ongeloovigen: „Jezus was de Zoon van God gelijk wij zijn kinderen genoemd worden," als ware hiermeê de Godheid onzes Heilands vernietigd.

Op scherpe en juiste onderscheiding moet daarom ten ernstigste aangedrongen. De Gemeente moet het zich weer helder bewust worden, dat de Zoonsnaam een dubbele beteekenis heeft, eenerzijds ter aanduiding van de eeuwige onveranderlijke betrekking tusschen Vader en Zoon, als medewezend met den Heiligen Geest in het aanbiddelijk en volzalig Wezen der Godheid, — en anderzijds ter aanwijzing van den Messias, den Middelaar, het beeld des onzienlijken Gods, in wien

het kindschap Gods zijn volkomen rijkdom bezit en op wien de goddelijke majesteit van het ambt in vollen omvang rust.

Geeft men deze onderscheiding prijs, dan moet er verwarring in onze voorstelling ontstaan; dan beeldt men zich de ééne maal in, dat na de vleeschwording des Woords, de Zoon uit de Godheid was weggegaan, zoodat slechts de Vader en de Heilige Geest overbleef, alzoo op zeer onheilige wijs het éénig en ondeelbaar goddelijk Wezen deelend; dan maakt men zich diets, dat het hart dat aan Christus gelooft, niet weet waarheen zich in den gebede te richten, wijl het schijnt of de Zoon en de Vader niet langer als de ééne God zijn saâm te vatten; kortom, dan ontstaat er niet slechts schade voor de formule onzer belijdenis, maar wat erger is, ook ter dege schade voor de practijk van het gemeenschapsleven met onzen God.

De openbaring door Paulus in zijn brief aan de Filippensen gegeven, zal steeds de beste leiddraad blijven, die de Gemeente tot juiste voorstelling terug kan leiden.

De eeuwige Zoon is en blijft in de vleeschwording des Woords het handelend wezen, wiens daad daarin bestaat, dat Hij zichzelven vernietigt, voor zooveel zijn openbaring betreft, en de menschelijke natuur, de gestalte van den dienstknecht, de gedaante des menschen aanneemt, als het orgaan waardoor Hij zijn leven openbaren zal.

Die zelfvernietiging is niet schijnbaar, maar wezenlijk, zóó wezenlijk, dat Hij niet de volwassen menschelijke natuur, maar de menschelijke natuur van het nog niet geboren kind, van de eerste levenscel in het oogenblik der ontvangenis aanneemt. Naarmate nu die menschelijke natuur zich uit haar windselen loswikkelt, komt ook zijn persoonlijkheid allengs tot bewustzijn. Tot bewustzijn van het nog jonge kind eerst: daarna zich steeds ontwikkelend tot het bewustzijn van den mensch, tot Hij ten leste als mensch zich zijner waardigheid als Messias bewust wordt en dit voleindt in het heilig bewustzijn, dat Hij is de „Eeuwige Zoon."

Nog altijd blijven we van meening dat onze vaderen dit het zuiverst hebben uitgedrukt door te leeren, dat Hij de goddelijke en menschelijke natuur in één persoon vereenigde, en blijft ons dunken, dat de Athanasiaansche belijdenis ter ontsluiering van dit mysterie het zuiverst beeld koos, door te wijzen op de tweeheid van ziel en lichaam in de eenheid der menschelijkheid.

Beide ziel èn lichaam behooren tot de wezenssoort van den mensch. Het lichaam is niet slechts een tijdelijk omhulsel, maar het door God verordineerd openbaringsorgaan voor het leven der ziel. Toch staan beide tegenover elkander. Er zijn dingen die de geest, er zijn er andere die het lichaam doet. Het lichaam wascht zich, kleedt zich, eet, drinkt. Daarentegen niet het lichaam, maar de geest denkt, wil, streeft. Toch zeggen we nooit: het lichaam eet, maar ik eet; niet mijn ziel wil, maar ik wil. En terecht wijl in de persoonlijkheid des

menschen, in zijn *ik*, de hoogere eenheid ligt, die ziel en lichaam vereenigt.

Zoo nu ook in den Christus. De mensch Jezus Christus neemt spijze, is moede, weent, lijdt, sterft, *niet* de eeuwige Zoon. En evenzoo omgekeerd, de eeuwige Zoon is in den schoot des Vaders, heeft heerlijkheid in eeuwigheid bij den Vader, is uit den hemel neergedaald en is nochtans in den hemel, *niet* de mensch Jezus Christus. Desniettemin schrijven de Evangelisten niet: de mensch Jezus weende, maar „Jezus weende," en niet: de eeuwige Zoon was eer Abraham was, maar „eer Abraham was ben Ik."

En terecht, want het is juist in den godmenschelijken persoon van den Messias dat de eenheid der beide naturen ligt.

Dat deze aanneming onzer natuur mogelijk was ligt aan twee oorzaken.

Vooreerst aan de nauwe betrekking waarin de menschelijke natuur tot de nature Gods geschapen is. De mensch is van Gods geslachte. De eerste mensch wordt genoemd „Adam, de zoon van God." Tot „kinderen Gods" zijn bestemd, die uit menschen geboren zijn. De Apostel vermaant ons „der goddelijke natuur deelachtig te worden." „Zijt heilig, gelijk Ik heilig ben," bindt God in zijn Woord aan menschen op het hart. „Weest gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is," is de hooge eere waartoe de Christus ons verwaardigt.

Op de innigste gemeenschap met het leven Gods is de mensch derhalve aangelegd; de mogelijkheid van die gemeenschap is in zijn schepping geordineerd: de voleinding van Gods raad zal de verwezenlijking der verordineering toonen.

Met den mensch, niet met eenig ander schepsel, zelfs niet met de engelen, is die innige gemeenschap mogelijk. Hij neemt de natuur der engelen niet aan, maar het zaad Abrahams.

De mensch is bestemd om een woonstede Gods in den Geest te worden, een tempel Gods, een tempel voor God den Heiligen Geest zijn hart.

Werpt men derhalve tegen, dat tusschen de natuur Gods en de natuur des menschen de tegenstelling van het oneindige en eindige bestaat; een klove vormend, die niet is te dempen; we vragen op onze beurt of tusschen ziel en lichaam niet de tegenstelling van het onzichtbare en zichtbare bestaat, die evenmin voor oplossing vatbaar is.

Toont desniettemin de ervaring dat dit onzichtbare en zichtbare in onze menschelijke persoonlijkheid feitelijk vereenigd is, evenzoo toont de schepping des menschen, dat er werkelijk verwantschap tusschen den oneindigen God en den eindigen mensch bestaat.

Toch zou men zich vergissen, zoo men deswege het mysterie in den persoon van Christus loochende. Bij den mensch is het de mensch die God in zijn hart opneemt. Bij den Christus is het de

Zoon, die zelf God, onze menschelijke natuur opneemt in de gemeenschap van zijn leven. Ook bij het kind van God is en blijft de mensch zelf de grondslag zijner persoonlijkheid vormen. Bij den Christus daarentegen is de grondslag zijner persoonlijkheid niet de mensch, maar God. Bij het kind Gods is het de zondaar die zichzelven vernietigt om God in zich te laten werken. Bij den Christus is het de eeuwige Zoon, die zichzelven vernietigt om te kunnen werken in den mensch.

Daarom doelden we op nog een andere oorzaak.

Ze ligt hierin dat Christus niet maar is *een* mensch, maar *de* mensch, de Zoon des menschen, het Hoofd der menschheid. De menschen zijn slechts verschillende varianten op de ééne wezenssoort *mensch*. Maar ook die ééne wezenssoort bestaat op zichzelf, bestaat in zijn volkomenheid, bestaat in zijn voleinding. In geheel het menschelijk geslacht vindt ge van die wezenssoort slechts beperkte, gebrekkige, onvolkomen afdrukken. Maar die alle wijzen op één grondkarakter, op een ideale menschelijke persoonlijkheid, die als in een stralenbundel alle stralen saamvat en dit alles in de hoogste voleinding vertoont in zijn persoon.

Bestaat nu krachtens de schepping reeds mogelijkheid van innige vereeniging tusschen God en die enkele individuën, veel inniger, ja volkomen moet natuurlijk die vereeniging Gods met dien geheel éénigen mensch, dien Zoon des menschen zijn die aller zieleadel in het ééne brandpunt van zijn Ik, die aller leven in de voleinding der volkomenheid in zijn eigen persoon te aanschouwen geeft. Ja, die geheel éénig is, geheel eenig in dien zin, dat de grondslag zijner persoonlijkheid niet eenig menschelijk individu maar Godzelf zijn moet. Alleen Godzelf kan al de lichtstralen, die Hij in het uitnemendste geslacht zijner schepselen verordineerde, saamvatten in een enkelen handgreep. Bovenal, alleen Godzelf kan dat hoogheilige van het éénig aan God verwante schepsel openbaren in voleinding en volkomenheid.

Al gaat derhalve de wijze dezer openbaring al ons begrip te boven: wat ons begrip niet te boven gaat is de aanwijzing: 1e. dat de mensch op de innigste gemeenschap met het leven Gods is aangelegd, en 2e. dat in hem die al den schat door God aan het menschelijk geslacht verordineerd in zijn ééne hart en dat wel in voleinding openbaren zal, de basis der persoonlijkheid niet kan zijn een menschelijk individu, maar moet zijn God.

De levenskern van het Hoofd der menschheid *is* de spil, waarom al het leven der menschheid in haar eigen vorm zich wentelt, en die spil, waarom zich de menschheid beweegt, kan niet zijn één der menschen, maar moet God zelf zijn.

XI.

ZOON DES VADERS.

> En Jezus nam toe in wijsheid, en in grootte en in genade bij God en de menschen.
> Luk. 2 : 52.

Wat de kern der persoonlijkheid in den gewonen mensch draagt is de wil van den Schepper, in den mensch Jezus Christus is dit de Eeuwige Zoon. Hij staat derhalve tot het Goddelijk wezen in een andere betrekking dan wij. Is er voor ons geen gemeenschap met het Goddelijk wezen dan door den Zoon, zóó dat we eerst in en door Hem gemeenschap hebben met den Vader en den Heiligen Geest, — bij Jezus Christus daarentegen is die gemeenschap met het Goddelijk wezen een onverbreekbare, die in zijn eigen persoon berust en onmiddellijk werkt op den Vader en den Heiligen Geest.

Toch is hiermeê de ontwikkeling niet buitengesloten, maar er veeleer door geëischt. Heeft de Zoon Gods de menschelijke natuur als orgaan aangenomen, dan ware dit mogelijk geweest op tweeërlei wijs: òf door het aannemen van een volwassen menschennatuur als waarin Adam geschapen werd, òf door het aannemen van de menschennatuur in haar embryonischen toestand. Door het eerste zou echter geen gemeenschap met het bestaande menschelijk geslacht verkregen zijn. Onder ons optredende, zou de Christus vreemd aan ons geslacht, niet onzer één, buiten gemeenschap met ons gestaan hebben.

Eischte nu geheel het verlossingswerk, dat de Christus wèl één onzer zou zijn, was het bij zijn vleeschwording te doen, niet om een betoon van Gods almacht, maar om redding van het reeds bestaande menschelijk geslacht, dan volgt hieruit vanzelf, dat de Zoon Gods onze natuur niet kon aannemen dan door ontvangenis in den schoot eener vrouw.

Het orgaan dat Hij hierdoor ter uiting van zijn Goddelijk leven ontving was dientengevolge in de eerste maanden van zijn vleeschwording geheel afgesloten van de buitenwereld; toen het kindeke geboren was bleef het de eerste weken en maanden van zijn aanzijn in de wereld volstrekt onmachtig om iets van den Christus te uiten; het kindeke Jezus was gelijk elk ander kind zoo tot denken als tot spreken en handelen onbekwaam, en liet al den Goddelijken rijkdom van zijn innerlijk wezen verborgen.

Zou derhalve de vleeschwording haar doel bereiken dan *moest* het orgaan zich ontwikkelen, d. w. z. uit de hulpbehoevendheid en machteloosheid van het kinderleven opwassen tot steeds rijker en grooter afmetingen.

Die ontwikkeling moest een trapsgewijze en een volkomen ontwikkeling tevens zijn. Trapsgewijs, zoodat almeer van Jezus' verborgen leven zich openbaarde, naargelang het orgaan zijner menschelijke natuur de hoogst denkbare capaciteit had verkregen om het leven des Zoons te openbaren.

Daarop wijst Lukas, als hij meldt, dat de Christus toenam in wijsheid allereerst, daarna in grootte en eindelijk in genade bij God en menschen, blijkbaar doelende op een drieledige ontwikkeling: van het lichaam, van den geest en van de ziel.

Uit dien hoofde heeft men in de ontwikkeling van den Christus scherp te onderscheiden tusschen de kennis die Hij langs den gewonen menschelijken weg ontving, en de kennis die Hij dankte aan het gemeenschapsleven met God.

Er was kennis, die Hij verkreeg, gelijk wij die verkrijgen. Dit doelt op de kennis van personen en zaken in zijn omgeving, van de kennis der taal, de kennis der natuur en de kennis der maatschappelijke verhoudingen. Maar het doelt ook op de kennis der Schrift. Ook Jezus heeft van zijne moeder leeren bidden, is door zijne moeder op God gewezen en heeft door de Schrift kennis ontvangen van de geschiedenis zijns volks en de openbaringen aan Israël gegeven.

Toch mag men hierbij niet blijven staan. Hij was onzondig, zijn ontwikkeling was dus van meet af rein en heilig. Van wedergeboorte kon bij Hem geen sprake zijn. Hij was, zoo leven we, vol des Heiligen Geestes, in dien zin zelfs dat Hij als mensch den Heiligen Geest ontvangen had zonder mate.

Men betreedt daarom een dwaalweg, indien men de ontwikkeling van den mensch Christus Jezus naar die van zondaren wil afmeten. Ze moest een veel rijkere, veel snellere, een geheel andere zijn. Wie eenigermate na kan gaan, hoezeer de zondige aard onzer natuur de gewone ontwikkeling van hart en hoofd in den weg staat, zal zich, zij het ook van verre, eenig denkbeeld kunnen vormen van de harmonische, rijke, heerlijke ontwikkeling der menschelijke natuur in Christus. Waar geen leugen in de ziel is, ziet het zielsoog juist en neemt, zelf eenvoudig, de dingen waar in hun wezenlijk bestaan; tuurt niet op de oppervlakte, maar dringt door in hun verborgen wezen, doorziet en grijpt ze in den wortel van hun bestaan. Zoo de kennis der menschenwereld als de kennis der natuur moest derhalve voor Jezus een ganseh andere zijn, dan ze dit voor Petrus en Johannes was. Maar bovenal geldt dit onderscheid van de kennis der onzichtbare wereld en de openbaring Gods. Van die onzichtbare wereld sloot geen zonde Hem af. Hij leefde er in, Hij ervoer haar werkingen, Hij genoot en begreep ze. En evenzoo moet Israëls geschiedenis, Israëls eeredienst en de schat der verbonden aan Israël toebetrouwd, door Hem verstaan en in zich opgenomen worden met die onfeilbaarheid van blik, die alleen bij een onzondig gemoedsbestaan denkbaar

is. Niet eerst van lieverlede is Hij na vergissing en door gissing tot het recht verstand en de beteekenis der Godsopenbaring doorgedrongen, maar de Schrift heeft Hem toegesproken met onfeilbare gewisheid. De volkomen juiste, diepe en volledige verklaring der Heilige Schrift kon voor geen oogenblik van twijfel onderhevig zijn Hij kon zich niet vergissen, wijl de zonde die aller vergissing oorzaak is, in Hem niet werd gevonden.

De twaalfjarige Jezus in den tempel levert hiervan een proeve. Reeds op dien leeftijd was het instinct voor de Goddelijke dingen, in Jezus zoo harmonisch ontwikkeld, dat Hij de symboliek van Israëls eeredienst en de diepte der Schrift met een vastheid en juistheid van blik doorzag, die de kennis der priesters en de geleerdheid der Schriftuitleggers verre achter zich liet. Het is Jezus in den tempel aan te zien, dat Hij zich volmaakt thuis gevoelt in de dingen die Gods zijn, en dat de wijze, waarop de priesters aan het heilige hun vernuft beproeven, Hem hun minderheid toont. Hij doorziet en weet meer dan zij. Voor Hem bestaat er geen twijfel, geen aarzeling, geen onzekerheid, wat al dit heilige beteekent. Zijn intuïtie is een onbedriegelijke, en dies is spoedig de rol omgekeerd en zetten de priesters zich, nog geen gevaar duchtend, half in extase, om den jongen Nazarener neder.

Nog ongewoner en verhevener moet de ontwikkeling van den mensch Jezus Christus geweest zijn in zijn verborgen omgang met God. Hij heeft zich *altijd* kind Gods gevoeld, nooit scheiding tusschen zijn hart en dien God ervaren, en derhalve een innerlijke verlichting ontvangen, zooals ze op aarde zelfs door het wedergeboren hart nooit, zelfs bij vergelijking niet, kan genoten worden.

Voegt men deze gegevens saâm, dan gevoelt men, dat de ontwikkeling van het orgaan dat zich de Zoon bij zijn vleeschwording verkoren had, allengs een rijpheid en harmonie moest verkrijgen, waarvoor wij de menschelijke natuur nooit vatbaar zouden achten. Al houdt men dan ook met ons ten strengste aan de waarachtige menschheid des Heeren vast, toch zal elke poging steeds mislukken, om uit de vatbaarheid der menschelijke natuur in zondaren, ook al neemt men die in de hoogste ontwikkeling bij de uitstekendste genieën, tot de volkomen ontwikkelde natuur van den Christus te besluiten. Te zeggen: „Bij Jezus' menschelijke natuur was dit of dat onmogelijk, wijl het onmogelijk of zelfs ondenkbaar blijkt bij de ontwikkeling van den zondaar," is een uiterst oppervlakkige gevolgtrekking, die zichzelve weêrlegt.

Zoo schreed de ontwikkeling van den mensch Jezus Christus voort tot zijn dertigste levensjaar. Ze was toen voleind, en met die voleinding viel de ontdekking van den mensch Christus Jezus saâm, dat Hij was de Zoon van God.

Natuurlijk, ook Jezus had als kind in de profetieën gelezen van den Verlosser Israëls die komen zou, zonder nog terstond te gevoelen,

dat Hij die Messias was. Wel had Hij met gewisse zekerheid doorzien, dat deze Messias van Israël zou zijn de Zoon des levenden Gods, eeuwig in zijn oorsprong, maar juist naarmate het beeld van den Messias in te hooger Goddelijke glorie voor Hem trad, moest het besef moeielijker te begrijpen zijn, dat in Hemzelf die Messias was gezonden.

Dat besef kon eerst ontwaken door den afstand, dien Hij als de Heilige tusschen zich en heel zijn omgeving ontwaren moest. Schier kunnen wij ons geen denkbeeld vormen van den geheel ongewonen indruk, dien de heilige Jezus van de zondaren om Hem heen moet ontvangen hebben. Er moest als een breuke tusschen Hem en alle anderen zijn.

Hierdoor moest vanzelf de vergelijking tusschen zijn eigen persoon en het beeld van den Messias, dat Hij in de Schrift vond, geboren worden, tot Hij het zichzelf niet langer verhelen kon, dat de overeenkomst tusschen Hem en dat beeld sterker was, dan de overeenkomst met Nazareths bewoners.

Dat dreef Hem om Nazareth te verlaten. In die worsteling zijner ziel moest Nazareths omgeving Hem een pijniging zijn geworden en moest zijn hart trekken naar de eenige plek, waar een heiliger woord werd uitgeroepen, naar de Jordaan, waar Johannes van boete en bekeering sprak. Immers, ook tot hem was het wel doorgedrongen, dat Johannes de spoedig ophanden zijnde komst van den Messias aankondigde.

Dat uitwendig getuigenis kwam het besef, het allengs gerezen vermoeden van zijn eigen menschelijken geest bevestigen. Aan de Jordaan heette het: dat de Messias komende was, en in zijn eigen ziel rees de vraag: of niet in Hem het beeld van den Messias verwerkelijkt was.

Toch was juist de heilige teederheid zijner ziel een beletsel, om aanstonds een eigenmachtig Amen over dit vermoeden uit te spreken. Hij moest zelf den Dooper zien, den Dooper hooren, en het Amen op het fluisteren daarbinnen moest Hem komen van God.

Zoo ging Hij naar de Jordaan, het niet meer van zich kunnende zetten dat Hij de Messias was, en daar aan de oevers der Jordaan geeft God Hem, wat, ter verkrijging van onomstootelijke gewisheid, voor zijn menschelijk bewustzijn onmisbaar was, t. w. de sprake uit den hooge: Het is gelijk Gij vermoedt, Gij zijt mijn Zoon, in wien Ik mijn welbehagen heb.

Vraagt men derhalve wat aan de Jordaan plaats greep, dan dient geantwoord, dat de mensch Christus Jezus daar het onwraakbaar getuigenis ontving voor de waarachtigheid van de inspraak zijner eigen ziel, die Hem het Zoonschap Gods toekende. Op dat eigen oogenblik werd derhalve de menscheid van den Christus het orgaan voor zijn Godheid, en dook de Zone Gods uit zijn zelfvernietiging in het klare heldere bewustzijn van den mensch Jezus Christus op.

Hiermeê was zijn *ambt* gegeven.

Was hij de Zoon Gods, de geprofeteerde, van wien geschreven was: „Op Hem zal mijn welbehagen rusten," dan volgde hieruit tevens, dat Hij de verordineerde was, om als Messias onder Israël op te treden.

Daarom heeft tevens bij den Doop de mededeeling van den Heiligen Geest plaats. Niet om den eeuwigen Zoon in gemeenschap te stellen met den Heiligen Geest, want die gemeenschap bestond van eeuwig en bestaat onverbrekelijk. Ook niet om den mensch Jezus Christus voor zijn persoonlijk leven met den Heiligen Geest te vervullen, want zich den mensch Jezus Christus, ook als kind, een oogenblik buiten de gave des Heiligen Geestes te denken, is Hem lager te stellen dan Johannes den Dooper. Neen, maar ter mededeeling aan den Christus, als Messias, van die ambtelijke volheid des Heiligen Geestes, waardoor zijn persoon tot een woonstede van den Geest werd.

We ontkennen daarom niet, dat ook voorts het leven van den Christus een leven in strijd en worsteling was, maar beweren, dat de geestelijke strijd na den Doop niet ontwikkeling van den persoon des Heeren bedoelde, maar plaatsbekleedend voor ons was.

De strijd aanstonds door de verzoeking ingewijd is niet meer een worsteling, waardoor het orgaan der menschelijke natuur zich in breeder vatbaarheid zal ontplooien, maar een strijd, die door den Messias, als Hoofd der nieuwe menschheid, in onze plaats doorworsteld is, en juist daarom een karakter draagt, dat hij voor Jezus' persoonlijke ontwikkeling nooit kon dragen, t. w. het karakter van *verzoeking*.

Indien gij de Zone Gods zijt! Indien het dan waar is, wat als vermoeden in uw ziel geworsteld heeft en nu door de stemme uit den hooge bezegeld is! Indien gij dan de *Messias* zijt, maak uit die steenen brood, werp u van de tinne af, kniel voor mij neêr! [1])

[1]) De voorstelling in dit artikel gegeven, dat de mensch Jezus eerst bij den Doop, voor zoo veel zijn menschelijk bewustzijn betreft, de zekerheid ontving dat Hij de Zone Gods was, heeft aanstoot gegeven. We leiden hieruit af, dat er in die voorstelling iets onjuist gezegd was. Niet ter wille van menschen, maar uit onvoorwaardelijken eerbied voor de hoogheilige persoonlijkheid des Heeren, nemen we dit onjuiste, zonder aarzeling, terug. Ter voorkoming van misverstand voegen we hier nog slechts aan toe, dat naar onze voorstelling: 1. de Middelaar God van eeuwigheid was; 2. geen oogenblik ophield God te zijn; 3. reeds door zijn moeder moest weten dat Hij de Zoon des Vaders was, en 4. dat het verschil alleen hierover liep, of de Heer van mensch af als kind het volle bewustzijn van zijn Godheid met zich omdroeg.

Hierop nu meenen we te mogen antwoorden: *a.* als Kindeke op Maria's schoot ontbrak Hem dit menschelijk bewustzijn; *b.* later had Hij het volkomen; *c.* er moet dus ergens in zijn leven een oogenblik liggen, dat dit bewustzijn klaar doorbrak; *d.* reeds op twaalfjarigen leeftijd sprak dit sterk in Hem; *e.* volkomen sinds den Doop.

Dit laatste is in het artikel te sterk op den voorgrond getreden; het voorafgaande te weinig in het oog gehouden. Hierin lag de feil.